

แนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน พ.ศ.2560

นางสาวอภิรดี กันเดชะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

TRENDS OF THE DEVELOPMENT OF PUBLIC LIBRARY MODELS
IN KNOWLEDGE-BASED SOCIETY IN 2560 BE.

Ms.Apiradee Kandet

A Dissertation Submitted Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Non-Formal Education
Department of Educational Policy, Management and Leadership
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2008
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม ฐานความรู้ ใน พ.ศ.2560
โดย	นางสาวอภิรดี กันเดซ
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ดร.ชัยยศ อิมสุวรรณ์

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ดร.ชัยยศ อิมสุวรรณ์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.อมรา ปฐภิญโญบุรณ)

อภิชาติ กันเดซ : แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน พ.ศ.2560.

(TRENDS OF THE DEVELOPMENT OF PUBLIC LIBRARY MODELS IN KNOWLEDGE-BASED

SOCIETY IN 2560 BE.) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ.ดร.อาชัญญา รัตนอุบล,

อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์, 303 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนทั้งในและต่างประเทศ 2) สังเคราะห์รูปแบบและพัฒนาห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ในพ.ศ.2560 3) สร้างอนาคตภาพห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 และ 4) พัฒนาแนวทางการพัฒนาห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ โดยใช้เทคนิคการศึกษาวิจัยอนาคตแบบ EDFR การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นโดยใช้โปรแกรม SPSS/PC และใช้ค่าสถิติมัธยฐาน (Median) และค่าระหว่างพิสัยควอไทล์ (Interquartile) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการทั้งในและต่างประเทศต่างมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งสู่การเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีทิศทางการดำเนินงานที่สนองความต้องการของประชาชนด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เน้นการให้บริการโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้บริการโดยเท่าเทียมและทั่วถึง มีกิจกรรมหลากหลายที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการในต่างประเทศมีกฎหมายกำหนดเรื่องมาตรฐานและงบประมาณรองรับการดำเนินงานอย่างชัดเจน และห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยมีแนวโน้มในการให้ความสำคัญกับเรื่องเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. รูปแบบห้องสมุดในสังคมฐานความรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 9 องค์ประกอบได้แก่ องค์ประกอบด้านรูปแบบทางกายภาพ จุดมุ่งหมาย หลักการ กิจกรรมการเรียนรู้ การให้บริการ เครือข่าย การมีส่วนร่วมงบประมาณ และการประเมินผล

3. อนาคตภาพห้องสมุดประชาชนห้องสมุดประชาชนในอนาคตต้องเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่กระจายอยู่ในทุกพื้นที่ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้บริการทุกคนอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่หลากหลายและตรงใจผู้รับบริการ มีบทบาทในการจัดการความรู้ ดำเนินงานโดยเน้นรูปแบบภาคีเครือข่าย มีงบประมาณที่พอเพียง บริหารงานโดยรูปแบบคณะกรรมการและมีการประเมินผลอย่างหลากหลาย

4. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนเพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ต้องดำเนินงานพัฒนา 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน การจัดกิจกรรมของห้องสมุดประชาชน และการบริหารงานห้องสมุดประชาชน

ภาควิชา	นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา	ลายมือชื่อ.....
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา	2551	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

4784638027: MAJOR NON – FORMAL EDUCATION

KEYWORDS: TREND / PUBLIC LIBRARY MODEL

APIRADEE KANDET: TRENDS OF THE DEVELOPMENT OF PUBLIC LIBRARY MODELS IN KNOWLEDGE-BASED SOCIETY IN 2560 BE.. ADVISOR: ASSOC. PROF.ARCHANYA RATTANAUBOL, Ph.D., CO-ADVISOR: CHIYOSH IMSUWAN, Ph.D., 303 pp.

The purposes of this research were 1) to analyze and compare the models of the public libraries both in the country and aboard, 2) to synthesize and develop the operating models of the public libraries for the knowledge-based society in 2560 B.E., 3) to establish the future scenario of the public libraries for the knowledge-based society in 2560 B.E., and 4) to develop guidelines to improve the public libraries appropriate for the knowledge-based society. The research was conducted through the technique of Ethnographic Delphi Future Research (EDFR) and the data were obtained from questionnaires and analyzed by using SPSS/PC. Statistical procedures used in analyzing the data included median and interquartile and qualitative data analysis was content analysis.

The research findings were as follows:

1. Public libraries operating in the country and aboard both embarked on the vision which aimed to be lifelong learning resources and to create the learning society. Their operations were directed to serve people's needs. They emphasized on providing service through the use of information and communication technology, to ensure equal and extensive access for the public, and conducted various activities to promote learning process. As for the public libraries aboard, there were laws which clearly specified standards and budgets to support the operations. By contrast, those of Thailand had a tendency focus on networks and public participation.

2. The public library model in the knowledge-based society comprised nine elements, namely physical appearances, aims, principles, learning activities, services, networking, public participation, budgets, and evaluation.

3. As for the future scenario for the public libraries, the public libraries must have been established in all areas, acting as learning resources and centers for lifelong learning exchanges, provided services to everyone with equality and extensively, emphasized on providing various information learning activities responsive to clients' needs, played the role of knowledge management, networked with others, had sufficient budgets, been managed by committees, and employed various means of evaluation.

4. The guidelines to improve the operations of the public libraries to be in line with the operating model for the public libraries in the knowledge-based society comprised three principal elements, namely infrastructure, services and activities, and management.

Department: Educational, Management, and Leadership Student's Signature:

Field of Study: Non-Formal Education Advisor's Signature:

Academic Year: 2008 Co-advisor's Signature:

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของ รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล และ ดร.ชัยยศ อิมสุวรรณ์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้ทั้งคำแนะนำ ข้อเสนอแนะ แนวทาง และพลังใจในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้ประโยชน์และรู้ถึงความสำคัญต่างๆ จากงานวิจัยที่มากกว่าข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่งและขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านทั้งสองมา ณ ที่นี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณคณาจารย์สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียนทุกท่านที่ช่วยประสาทวิชาที่เป็นพื้นฐานในการดำเนินการทำวิทยานิพนธ์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาในการให้การสนับสนุน และมีส่วนร่วมในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทั้งในส่วนของ การตรวจสอบเครื่องมือ และในส่วนของ การให้ความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล ซึ่งส่งผลให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ขณะเดียวกันความช่วยเหลือดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนสำหรับผู้เกี่ยวข้องต่อไป

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณวัฑณี จันทร์โสภา ที่ให้โอกาสอันมีค่ายิ่ง ขอขอบคุณ คุณปราโมทย์ ดั่งอิม คุณปาริชาติ เย็นใจ คุณรุ่งอรุณ โอบาศ คุณอรรจะรา จำรัสแสง ที่ช่วยเหลือและผลักดันให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณเพื่อนๆ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่น 19 เพื่อนๆ ม.มหิดล และทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สนับสนุนทั้งกำลังใจและความช่วยเหลือต่างๆ ทำยสุดขอกราบขอบพระคุณพ่อแม่ ผู้สร้างฐานรากของชีวิต และชี้ให้เห็นความสำคัญของการศึกษาจนกระทั่งสำเร็จลุล่วงถึงวันนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	9
ขอบเขตประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	9
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
แนวคิดและทฤษฎีการศึกษาตลอดชีวิต.....	13
แนวคิดเศรษฐกิจฐานความรู้.....	23
แนวคิดและทฤษฎีการศึกษาตามอัธยาศัย.....	27
แนวคิดกระบวนการเรียนรู้.....	35
แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	41
แนวคิดห้องสมุดประชาชน.....	46
การวิจัยอนาคต.....	58
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	70
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	100
ขั้นตอนงานวิจัย.....	100

บทที่	หน้า
- ศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบแนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนทั้งใน และต่างประเทศ.....	100
- พัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ที่เหมาะสมกับสังคมไทย.....	102
- สร้างอนาคตภาพรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ที่เหมาะสมกับสังคมไทย.....	102
- ศึกษาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของรูปแบบห้องสมุดประชาชน ในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560.....	108
- นำเสนอแผนยุทธศาสตร์ห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน ปี พ.ศ.2560.....	109
การนำเสนอข้อมูลการวิจัย.....	109
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	112
ตอนที่ 1 คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	112
ตอนที่ 2 รูปแบบห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการในประเทศไทยและ ต่างประเทศ	
- รูปแบบห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการในประเทศไทย.....	114
- รูปแบบห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการในต่างประเทศ.....	137
ตอนที่ 3 อนาคตภาพรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน พ.ศ.2560.....	154
- ภาพอนาคตห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560.....	156
- แนวโน้มของการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชน ในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560.....	173
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์จากการประชุม Focus Group.....	191
ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นที่ไปตามรูปแบบ ห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้.....	195

บทที่		
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	200
	สรุปผลการวิจัย.....	201
	อภิปรายผล.....	219
	ข้อเสนอแนะ.....	229
	รายการอ้างอิง.....	232
	ภาคผนวก.....	
	ภาคผนวก ก หนังสือแนะนำและแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลกรณีตัวอย่าง	
	ห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการในประเทศไทย.....	241
	ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ หนังสือแนะนำและ	
	กรอบการสัมภาษณ์ในการทำ EDFR รอบที่ 1.....	251
	ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการให้ความคิดเห็นในแบบสอบถาม	
	และแบบสอบถามความคิดเห็นรอบที่ 1 ในการทำ EDFR รอบที่ 2.....	259
	ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการให้ความคิดเห็นในแบบสอบถาม	
	และแบบสอบถามความคิดเห็นรอบที่ 2 ในการทำ EDFR รอบที่ 3.....	280
	ภาคผนวก จ รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม Focus Group	299
	ภาคผนวก ฉ รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือ....	301
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	303

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	ตารางที่ 1 สรุปกรอบแนวคิดจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	93
2	ตารางที่ 2 จำแนกประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา แหล่งการเรียนรู้ ของผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง.....	112
3	ตารางที่ 3 แสดงระยะเวลาในการสัมภาษณ์.....	112
4	ตารางที่ 4 แสดงประสบการณ์การทำงานของผู้ตอบแบบสอบถามระดับความ คิดเห็นด้วยวิธีเดลฟาย รอบที่ 1.....	113
5	ตารางที่ 5 แสดงประสบการณ์การทำงานผู้ตอบแบบสอบถามระดับความคิดเห็น ด้วยวิธีเดลฟาย รอบที่ 2.....	113
6	ตารางที่ 6 สรุปการวิเคราะห์การดำเนินงานห้องสมุดในประเทศไทย.....	129
7	ตารางที่ 7 สรุปการวิเคราะห์การดำเนินงานห้องสมุดในต่างประเทศ.....	145
8	ตารางที่ 8 อนาคตภาพของสังคมที่พึงประสงค์ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2....	157
9	ตารางที่ 9 อนาคตภาพของสังคมที่พึงประสงค์ปานกลางในการวิเคราะห์ เดลฟายรอบ 2.....	159
10	ตารางที่ 10 อนาคตภาพของสังคมที่ไม่พึงประสงค์ในการวิเคราะห์เดลฟาย รอบ 2.....	159
11	ตารางที่ 11 อนาคตภาพของรูปแบบห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ในการ วิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	161
12	ตารางที่ 12 แสดงอนาคตภาพของจุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	162
13	ตารางที่ 13 แสดงอนาคตภาพของหลักการห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	162
14	ตารางที่ 14 แสดงอนาคตภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของห้องสมุด ประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	163
15	ตารางที่ 15 แสดงอนาคตภาพของการให้บริการห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	164
16	ตารางที่ 16 แสดงอนาคตภาพของเครือข่ายของห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	165

ตาราง	หน้า
17 ตารางที่ 17 แสดงขนาดตภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนของห้องสมุดประชาชน ที่พึงประสงค์ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	166
18 ตารางที่ 18 แสดงขนาดตภาพงบประมาณของห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	166
19 ตารางที่ 19 แสดงขนาดตภาพการประเมินผลห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	167
20 ตารางที่ 20 แสดงขนาดตภาพรูปแบบห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ แต่ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	168
21 ตารางที่ 21 แสดงขนาดตภาพของจุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชนที่ พึงประสงค์แต่ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	168
22 ตารางที่ 22 แสดงขนาดตภาพหลักการห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ แต่ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	168
23 ตารางที่ 23 แสดงขนาดตภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุด ประชาชน ที่พึงประสงค์แต่ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2..	170
24 ตารางที่ 24 แสดงขนาดตภาพของการให้บริการของห้องสมุดประชาชนที่ พึงประสงค์แต่ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	170
25 ตารางที่ 25 แสดงขนาดตภาพของเครือข่ายห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ แต่ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2	170
26 ตารางที่ 26 แสดงขนาดตภาพงบประมาณห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ แต่ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	171
27 ตารางที่ 27 แสดงขนาดตภาพการประเมินผลห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ แต่ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2.....	171
28 ตารางที่ 28 แสดงขนาดตภาพแนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชน ที่ไม่พึงประสงค์และต้องติดตามในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2	172
29 ตารางที่ 29 แสดงความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกันของแนวโน้มการพัฒนารูปแบบ ห้องสมุดประชาชนในสังคมนฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 ที่ไม่พึงประสงค์ และ ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟาย รอบ 2.....	173

สารบัญแนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดงานวิจัย.....	99
2	ขั้นตอนการวิจัย.....	115
3	กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม ฐานความรู้.....	153
4	กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีในส่วนขององค์ประกอบรูปแบบห้องสมุดประชาชน ในสังคมฐานความรู้.....	154
5	แสดงผลรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในพ.ศ.2560.....	212
6	แสดงผลรายละเอียดองค์ประกอบรูปแบบห้องสมุดประชาชนใน สังคมฐานความรู้ในพ.ศ.2560ภายหลังการทำ EDRF รอบที่ 2.....	213
7	แสดงผลรายละเอียดองค์ประกอบรูปแบบห้องสมุดประชาชนใน สังคมฐานความรู้ในพ.ศ.2560ภายหลังการทำ Focus Group.....	216

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันโลกกำลังก้าวเข้าสู่ยุค "เศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy)" และประเทศต่างๆ ในโลก ได้เริ่มปรับเปลี่ยนนโยบายไปสู่สภาพเศรษฐกิจใหม่ ซึ่งทั้งนี้ในระบบเศรษฐกิจใหม่นี้ มีองค์ประกอบหลายประการที่สำคัญที่ประเทศไทยอาจจะยังไม่มี ความคุ้นเคย หรือเรียนรู้ได้อย่างถ่องแท้ในขณะนี้ ระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันได้ถูกขับเคลื่อนด้วยความรู้ และนวัตกรรมใหม่ๆ ในการก่อให้เกิดผลผลิต ทรัพย์สินทางปัญญาขององค์กรซึ่งประกอบด้วย ความรู้ของพนักงาน สติปัญญาซึ่งมีความสำคัญยิ่งกว่าทุนทางด้านกายภาพ หรือสินทรัพย์ถาวร ปัจจุบัน 50 เปอร์เซ็นต์ของรายได้ประชาชาติ (GDP) ในประเทศกลุ่มองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) มาจากการผลิตและจำหน่ายสินค้าประเภทความรู้ (Production and Distribution of Knowledge) อันเป็นผลมาจากการที่โลกสมัยใหม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และรุนแรง ซึ่งส่งผลกระทบต่อช่องว่างระหว่างรายได้ที่จะเพิ่มสูงขึ้นระหว่างประเทศที่ก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีกับประเทศที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทัน (โคชซ้างสังเวียน, 2548)

กระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสาร โดยด้านสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเอกลักษณ์และภาษา ด้านวัฒนธรรมเกิดการซึมซับวัฒนธรรมสากลมากขึ้น วัฒนธรรมโลกใหม่เป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน มีมาตรฐานและแบบแผนเดียวกันมากขึ้น ประชากรมีการย้ายถิ่นมากขึ้น การเคลื่อนย้ายแรงงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) และการเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนคือ คือสังคมต้องพึ่งความรู้มากขึ้น ระบบเศรษฐกิจ 2 ใน 3 ของโลกกลายเป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ "ความรู้" กลายเป็นสิ่งที่มีมูลค่ามากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่ "แรงงาน" มีมูลค่าต่ำลง องค์กรต่างๆ ต้องการแรงงาน คน และเวลาน้อยลง แต่ต้องการคนที่รู้เรื่องเทคโนโลยีมากขึ้น คนที่มีความรู้และสามารถนำเทคโนโลยีไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่านั้นที่จะได้รับผลพวงของการพัฒนาในโลกยุคใหม่ และผู้ที่จะไม่อยู่รอดได้อย่างมั่นคงในสังคมข้างหน้าต้องเป็น คนงานความรู้ ซึ่งหมายถึงผู้ที่สามารถผลิตความรู้เองได้ หรือเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เป็นคนที่รู้จักคิดค้นนวัตกรรมใหม่ หรือไม่ก็ต้องเป็นผู้ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง (วีระวุธ มาชะศิริานนท์, 2545) ทั้งนี้เพราะลักษณะงานในอนาคตเป็นการกระจายการผลิตเป็นชิ้นส่วน คุณภาพและการประหยัด

ต้นทุนจะกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตและการแข่งขัน ดังนั้นแรงงานความรู้อาจจำเป็นต่อเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

ความรู้ที่เคยมีอยู่กลายเป็นสิ่งที่ล้าสมัยและใช้การไม่ได้ ดังนั้นคนรุ่นต่อไปต้องพัฒนาตัวเอง ให้มีนิสัยแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะความรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เมื่อการปฏิวัติทางดิจิทัลและพันธุกรรมถูกผนวกเข้าด้วยกัน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ในระบบเศรษฐกิจของโลก การบริการกลายเป็นภาคที่เติบโตเร็วที่สุด เนื่องจากสินค้าได้ผลิตเป็นจำนวนมาก และกลายเป็นมาตรฐานเดียวกันหมด และมูลค่าที่เกิดขึ้นในเศรษฐกิจภาคบริการมากที่สุดคือสิ่งที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้ หนทางที่จะทำให้ผู้คนเปลี่ยนตัวเองจากพนักงานบริษัทไปสู่อาชีพอิสระได้คือการเรียนรู้ การทำความเข้าใจกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง รู้จักวางแผนการใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด โดยสามารถนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในสาขาวิชาชีพของตัวเองและในชีวิตประจำวันได้ ไม่ว่าจะสังคมในอนาคตจะเป็นอย่างไร ความรู้ต้องเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนอยู่รอดได้อย่างมั่นคง ดังนั้นความสำคัญของการอยู่รอดในอนาคตก็คือต้องพยายามแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ตลอดเวลา (दनัย เทียนพุดม, 2549)

ความเจริญอย่างไม่หยุดยั้งของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้เกิดเครือข่ายเชื่อมโยงถึงกัน ทั้งด้านข้อมูล ข่าวสาร และความรู้ ด้วยกลไกจากสื่อประเภทต่างๆ อาทิ อินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ วิทยุ โทรทัศน์ ความรู้จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งจนกลายเป็นกระแสควบคุมเศรษฐกิจและสังคมโลกส่งผลให้เกิดการแข่งขันกันอย่างเสรี เกิดกระแสเศรษฐกิจ-สังคมฐานความรู้ เรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ทวีบทบาทอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ บริบทและปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวล้วนมีอิทธิพลต่อการส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ของคนที่ต้องพัฒนาด้วยการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยวิธีการต่างๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

การเรียนรู้ที่เหมาะสมจึงควรเป็นไปในลักษณะของสหวิทยาการ คือรู้กว้างในเรื่องที่หลากหลาย รู้ว่าพื้นฐานของสาขาวิชาต่างๆ มีอะไรเป็นประเด็นสำคัญ และในบางเรื่องก็จำเป็นต้องเฉพาะเจาะจง ก็ต้องรู้ว่าจะไปค้นคว้าต่อเรื่องได้จากที่ไหน เพื่อจะได้รู้ลึกลงไปในเรื่องรายละเอียด จากนั้นจึงค่อยเชื่อมโยงระหว่างประเด็นต่างๆ ที่สำคัญให้เกิดเป็นภาพรวม (วิระวุฒ มาชะศิริานนท์, 2545)

จากภาพรวมของสังคมโลกดั่งข้างต้น ประเทศไทย ได้พยายามปรับตัวไปสู่ทิศทางการพัฒนาอันเหมาะสมที่กำหนดยุทธศาสตร์โดยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างระบบต่างๆ ให้มีศักยภาพ แข่งขันได้ในกระแสโลกาภิวัตน์และสร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน ควบคู่ไปกับการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรมและเสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคมและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น โดยกำหนด

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ทั้งนี้ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนด้วยการกำหนดการพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ขณะเดียวกันแผนการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2551 – 2554 ได้กำหนดนโยบายในเรื่องของการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไว้ภายใต้นโยบายด้านการศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นความมุ่งมั่นในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนไทยทุกคน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552)

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อวิถีการเรียนรู้ในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะผลสืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าขององค์ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ การพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศ ตลอดจนพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน ทำให้เกิดความต้องการการเรียนรู้อย่างกว้างขวางในแทบทุกกิจกรรมของสังคม วิถีการเรียนรู้ของคนจึงขยายขอบข่ายจากการศึกษาในระบบสู่การศึกษาตลอดชีวิตมากขึ้นซึ่งความต้องการดังกล่าวส่งผลให้รัฐตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาที่จะสนองตอบต่อการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากขึ้น

นโยบายคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ด้านนโยบายสังคมและคุณภาพชีวิตได้ระบุไว้ถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ และจัดให้มีศูนย์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ รวมถึงเร่งเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตในชุมชน (อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, 2551) ซึ่งการดำเนินการให้สอดคล้องกับการปฏิรูปดังกล่าวสามารถดำเนินการได้โดยการเร่งสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ในระบบและนอกระบบทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ไม่หยุดนิ่งในการพัฒนาความรู้ และเป็นสังคมที่ประชาชนมีความสุข สนุกสนานกับการหาประสบการณ์และความรู้ใหม่ๆ ซึ่งรัฐบาลจะร่วมมือกับทุกฝ่ายเพื่อสร้างแหล่งบริการองค์ความรู้ให้กระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศอย่างสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น อาทิ ห้องสมุดสมัยใหม่ หรืออุทยานการเรียนรู้ ที่ตอบรับกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ.2550 ที่กำหนดให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกๆ ระดับ และทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งได้ถูกกำหนดขึ้นจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ.2540 ทั้งนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับดังกล่าว นับได้ว่าเป็นกฎหมายทางการศึกษาฉบับแรกของประเทศไทยที่ให้ความสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีสาระประการสำคัญประการหนึ่งที่ได้กล่าวถึงไว้ในมาตรา 25 คือ กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

จุดมุ่งหมายสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้ก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ในทุกเวลาและทุกสถานที่ (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2549) และปัจจัยเกื้อหนุนที่ทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้เพราะแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นศูนย์รวมของความรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเปรียบเสมือนห้องปฏิบัติการของการเรียนรู้อันเป็นประโยชน์ในแง่การกระจายโอกาสทางการศึกษา

นโยบายในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าห้องสมุดประชาชนคือแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยประเภทหนึ่ง ที่ทุกคนมีโอกาสเข้าศึกษาค้นคว้าได้ตลอดเวลา รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน การค้นคว้า รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และสร้างนิสัยให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถกล่าวได้ว่า ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ที่ยั่งยืนควบคู่ไปกับการจัดการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน, 2549) เป็นแหล่งการเรียนรู้ประเภทหนึ่งในเป้าหมายการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมฐานความรู้ตามนโยบายแห่งรัฐ

ห้องสมุดประชาชนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่รวบรวม และให้บริการในด้านความรู้ ความคิด ตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่างๆ ห้องสมุดประชาชนนับว่าเป็นแหล่งที่มีความสำคัญต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งปัจจุบันข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ๆ ได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว และได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตของประชาชน ห้องสมุดประชาชนจึงเป็นศูนย์กลางที่ช่วยให้บุคคลทุกเพศทุกวัย ตลอดจนผู้ที่มีความสนใจได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ที่ได้เรียนรู้หรือศึกษามาให้กว้างขวางและทันต่อเหตุการณ์ เมื่อโลกก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่เน้นความรู้เป็นสำคัญ เป็นสังคมที่ใช้ความรู้เป็นตัวขับเคลื่อน สังคมต้องพึ่งพามุมมองของห้องสมุดประชาชนจึงต้องเป็นทางเลือกใหม่แห่งการเรียนรู้ เป็นจุดแลกเปลี่ยนในด้านความรู้และประสบการณ์อย่างสร้างสรรค์ ด้วยหนังสือ สื่อต่างๆ และกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ ก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้และการจัดการความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนเทคโนโลยี เพื่อเป้าหมายในการเตรียมประเทศไทย ให้เป็นสังคมฐานความรู้

การพัฒนาห้องสมุดยุคใหม่จึงต้องมีจุดมุ่งหมายว่าจะทำให้คนไทยมีนิสัยรักการอ่านที่ยั่งยืน และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมฐานความรู้ ที่พัฒนาไปได้อย่างมั่นคง ยั่งยืนในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนไทยจะต้องเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่เข้าถึงข้อมูล ความรู้ เข้าใจสถานการณ์ภาพรวมของสังคม ชุมชนและตนเองอย่างเป็นระบบ และสามารถคิด วิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา พัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคมได้ ดังนั้น การส่งเสริมให้คนไทย เด็กไทยรักการเรียนรู้ จึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา และเพื่อให้คนไทย โดยเฉพาะประชาชน และเยาวชนไทยในท้องถิ่นที่ห่างไกล ด้อยโอกาส ได้เข้าถึงข่าวสาร ข้อมูล สารสนเทศที่จำเป็น พร้อมสามารถวิเคราะห์ กลั่นกรองกระแสข้อมูลข่าวสารที่หลั่งไหลสู่สังคมไทย และพิจารณา เลือกรับสิ่งที่เหมาะสมมาใช้ประโยชน์ได้ จึงจำเป็นต้องมีแหล่งการเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ที่กระจายไปในทุกส่วนของสังคมไทย มีการพัฒนาทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและแหล่งความรู้ ฐานข้อมูลออนไลน์สากล (Online database) และฐานข้อมูลชุมชน (Community databases) รวมทั้งต้องมีการจัดกระบวนการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การคิด วิเคราะห์ของประชาชน เยาวชน ควบคู่กันไปด้วย เพื่อให้รู้เท่าทัน ไม่ตกเป็นเหยื่อของข่าวสารข้อมูล (ยุพิน เตชะมณี, 2544)

ห้องสมุดประชาชนในอนาคตต้องมีบทบาทเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ให้บริการการเรียนรู้ตามอัธยาศัย การเรียนรู้ในระบบโรงเรียนและส่งเสริมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน เป็นศูนย์ข้อมูล ชุมชนที่รวบรวม จัดระบบ และให้บริการแลกเปลี่ยน เผยแพร่ข่าวสารข้อมูล และสารสนเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน เช่นเดียวกับแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่าน ที่กล่าวว่า ห้องสมุดประชาชนการศึกษานอกโรงเรียน ควรเป็นแหล่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่สำคัญยิ่ง ที่ทำหน้าที่ทั้งทางด้านการศึกษา คือ การเสริมสร้างนิสัยรักการอ่าน ความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่เรียนให้กับประชาชนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทำหน้าที่ทางวัฒนธรรม คือเป็นแหล่งสะสมมรดกทางปัญญาของมนุษย์ เป็นศูนย์กลางของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และทำหน้าที่ทางสังคมที่มีบทบาทในการแสวงหาข่าวสารข้อมูลที่มีประโยชน์มาบริการประชาชน ทั้งเรื่องสุขภาพอนามัย การงานอาชีพ การเมืองการปกครอง (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน, 2542)

การจัดการห้องสมุดประชาชนในปัจจุบันภายใต้การบริหารงานของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยยังมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยบริหารจัดการและการเรียนรู้บ่อย การให้บริการข่าวสารข้อมูลยังไม่หลากหลายและเป็นปัจจุบัน ระบบการบริหารจัดการขาดความสะดวกรวดเร็ว (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน, 2549) ประกอบกับข้อมูลการศึกษาวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เรื่องการประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย ที่ระบุว่าห้องสมุดส่วนใหญ่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินมาตรฐานของคณะวิจัย เพราะขาดงบประมาณในการดำเนินการ รวมถึง

ขาดการประชาสัมพันธ์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) เป็นการแสดงให้เห็นว่า ห้องสมุดประชาชนในปัจจุบันยังเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ยังสอบไม่ผ่านในฐานะบทบาทการเป็น แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในยุคนี้ ขณะเดียวกันได้มีการสำรวจผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่ ผ่านมาพบว่า มีสภาพปัญหาหลักๆ สำคัญ คือ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ด้านการบริหาร และด้าน การบริการ ทั้งนี้ห้องสมุดส่วนใหญ่ยังจัดบริการในเชิงตั้งรับ ขาดการประสานสัมพันธ์กับชุมชนและ องค์กรในระดับพื้นที่ ปัญหาด้านวิชาการ หนังสือและสื่อมีน้อย และส่วนใหญ่เป็นหนังสือเก่าไม่ทัน กับเหตุการณ์ปัจจุบัน การจัดระบบการค้นหาสื่อความรู้ยังไม่ทันสมัย หนังสือและสื่อยังไม่สนอง ความต้องการของประชาชน ขาดเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการจัดบริการสื่อไอทีทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ยังมีจำนวนน้อย (ชุตินา สัจจามันท์, 2550) และปัญหาด้านการอ่าน การศึกษาค้นคว้าของประชาชนไทยยังมีน้อย ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรักการอ่านการศึกษา ค้นคว้า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะห้องสมุดยังไม่มีสื่อ กิจกรรมที่ตรงกับความต้องการ

ในประเด็นเรื่องจำนวนห้องสมุดประชาชน พบว่าส่วนใหญ่โดยเฉพาะในเขตภูมิภาคยังมี จำนวนห้องสมุดไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับจำนวนประชากร และส่วนใหญ่คุณภาพยังต่ำ เนื่องจาก หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ มีจำนวนน้อยและค่อนข้างล้าสมัย บรรยากาศในห้องสมุดไม่ชวนนั่ง ทั้งยังขาดการประชาสัมพันธ์และกิจกรรมหมุนเวียน จึงไม่สามารถดึงดูดประชาชนให้เข้าไปใช้ บริการของห้องสมุดโดยแต่ละวันจะมีผู้ใช้บริการเฉลี่ยเพียง 10 กว่าคนเท่านั้น และจำนวนนี้ร้อยละ 70 มานั่งอ่านเพียงหนังสือพิมพ์และนิตยสาร และจากรายงานสรุปผลการนิเทศโครงการพัฒนา ห้องสมุดประชาชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่ามีห้องสมุดประชาชนจำนวนน้อย ที่จัดให้บริการในเรื่องต่างๆ กับชุมชน (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2547) ประกอบกับรายงานวิจัย ประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยที่พบว่า ปัญหาอุปสรรคด้านการ บริหารจัดการและดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่มีปัญหาสูงสุดคือ งบประมาณ รองลงมาคือด้าน การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ ขณะเดียวกันทรัพยากรสารสนเทศ การบริหาร รวมถึงการ บริการและอาคารสถานที่โดยรวมส่วนใหญ่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานการประเมินห้องสมุด ประชาชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

ปฏิญญาสากลว่าด้วยเรื่องห้องสมุดประชาชนของยูเนสโก (UNESCO) ได้เน้นถึงหน้าที่ สำคัญประการหนึ่งของห้องสมุดประชาชนว่า ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งมีหน้าที่จัดกิจกรรม เพื่อให้ความรู้ต่างๆ ทั้งที่เป็นสากล และความรู้ท้องถิ่น อาชีพ วัฒนธรรม ตลอดจนกิจกรรมที่ กระตุ้นและสร้างเสริม ลักษณะนิสัยรักการอ่านแก่เด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตามห้องสมุดประชาชน ของไทยที่มีอยู่ในขณะนี้ส่วนใหญ่นอกจากจะไม่ผ่านบททดสอบข้อแรกของการเป็นห้องสมุดที่มี คุณภาพในการให้บริการด้านหนังสือ และกิจกรรมอื่นๆ ในเชิงรุกที่เป็นการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามาใช้บริการอย่างต่อเนื่องยังไม่ปรากฏให้เห็นด้วย ผลการประเมิน

การดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนจังหวัดทั่วประเทศในปี 2544 ของ กองแผนงาน ยืนยันสภาพปัญหาข้างต้นว่า ห้องสมุดมากกว่าร้อยละ 50 บกพร่องในการทำหน้าที่ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และส่งเสริมการอ่านตลอดจนการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ขณะเดียวกันห้องสมุดแต่ละแห่งส่วนใหญ่ก็ไม่เคยสำรวจความต้องการของประชาชนผู้ใช้บริการ ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นว่าหากห้องสมุดขาดการบริหารงานเชิงรุก การประชาสัมพันธ์ รวมถึงการจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ชุมชน ก็จะไม่สามารถทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของห้องสมุด รวมทั้งไม่สามารถดึงความช่วยเหลือจากประชาชนมาช่วยพัฒนาห้องสมุดในท้องถิ่นนั้นได้

จากปัญหาดังกล่าว ห้องสมุดประชาชนจำเป็นต้องหายุทธศาสตร์ในการดำเนินการใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา และรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และพร้อมที่จะรองรับการก้าวเข้าสู่สังคมฐานความรู้อย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้นห้องสมุดประชาชนทุกแห่งจึงต้องปรับบทบาทหน้าที่ของตนเองให้เหมาะกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ละทิ้งรูปแบบการให้บริการที่แข็งตัวและติดอยู่กับระบบราชการมากเกินไป ห้องสมุดประชาชนยุคใหม่ต้องพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามมาตรา 25 การปฏิรูปห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีนัยที่ต้องเชื่อมโยงบทบาทของห้องสมุดประชาชนเข้ากับหน่วยงานอื่น รวมทั้งการเรียนรู้จากการเรียนรู้จากการศึกษาตามอัธยาศัยของบุคคล การปรับการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนใหม่ต้องคิดถึงวิธีการทำงานแบบใหม่ของห้องสมุดประชาชนที่ต้องปรับให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นการปรับในระดับของการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในด้านการจัดบริการห้องสมุด ทั้งในด้านการเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ การอำนวยความสะดวกให้ผู้บริการสามารถเรียนรู้ได้มากที่สุด และ กระบวนการเรียนรู้ในห้องสมุดตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาต้องเป็นการเรียนรู้ที่สร้างความสุข การเข้ามาใช้บริการในห้องสมุดสามารถตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ ห้องสมุดควรเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเป็นแหล่งที่จะให้บุคคลเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและกระบวนการเรียนรู้ในห้องสมุดจะต้องเชื่อมโยงกับกระบวนการเรียนรู้ของการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบโดยมีเป้าหมายคือคนไทยสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างดีมีความสุข การเปลี่ยนแปลงบทบาทของห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการให้บริการที่ควรจะเป็นที่ประชาชนได้เรียนรู้มากที่สุด ใน 3 ประการคือ เป็นแหล่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ และการเป็นศูนย์ข้อมูลชุมชน

การปฏิรูปห้องสมุดต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการพัฒนาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับสังคมไทยทั้งจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 แผนการบริหารราชการแผ่นดิน นโยบายรัฐบาลรวมถึงนโยบายด้านการศึกษาและการ

เรียนรู้ตลอดชีวิตที่ต่างมุ่งเน้นไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ด้วยเหตุผลต่างๆ ดังกล่าวห้องสมุดประชาชนจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนทั้งในด้านกระบวนการทัศน์และการปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้น ขณะเดียวกันต้องให้สนองตอบการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไปพร้อมกัน การปรับเปลี่ยนการดำเนินงานห้องสมุดจึงต้องเป็นการมองภาพในมิติของแหล่งการเรียนรู้ที่เคลื่อนเข้าสู่สังคมใหม่ การทำงานของห้องสมุดประชาชนต้องพัฒนาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งในยุคสังคมฐานความรู้ความรู้และผู้ใช้ความรู้คือปัจจัยสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ (บดินทร์ วิจารณ์, 2547) ดังนั้นการพัฒนาห้องสมุดประชาชนที่ซึ่งนับได้ว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เป็นการเชื่อมโยงการเรียนรู้ของบุคคลทั้งจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ไปสู่การศึกษาตลอดชีวิต จึงเป็นการนำสังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมฐานความรู้ในอนาคตได้อย่างถูกต้องทิศทาง

แม้ว่าในขณะนี้การพัฒนาห้องสมุดเข้าสู่มิติใหม่เป็นแนวคิดที่หลายหน่วยงานกำลังปฏิรูปและดำเนินงานกันอย่างเร่งด่วน แต่เห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นนั้นเป็นเพียงการมุ่งเน้นไปในการปรับปรุงทางด้านกายภาพของห้องสมุดเท่านั้น ท่ามกลางสภาวะการเปลี่ยนแปลงพบว่ามีความตื่นตัวและมีการเคลื่อนไหวเกิดขึ้นต่อการปรับเปลี่ยนห้องสมุดมากขึ้น ประกอบกับกฎหมาย และนโยบายของรัฐที่ได้มีการสนับสนุน และเอื้อให้ห้องสมุดปรับเปลี่ยนบทบาทจากพิพิธภัณฑ์หนังสือ กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจศึกษาวิจัยในเรื่อง แนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเน้นไปที่แนวโน้มการจัดกระบวนการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนที่มีความเป็นไปได้ (possible) หรือน่าจะเป็น (probable) ในด้านรูปของห้องสมุดประชาชนที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 9 ประการ ได้แก่ องค์ประกอบทางกายภาพ จุดมุ่งหมาย หลักการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชน การให้บริการ เครือข่าย การมีส่วนร่วมของชุมชนงบประมาณ และการประเมินผล ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบห้องสมุดประชาชนในระยะเวลาอีก 5-10 ปีข้างหน้า โดยใช้วิธีศึกษาข้อมูลด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนทั้งของภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนให้เหมาะสมกับบทบาทของการเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับสังคมไทยต่อไป

งานวิจัยนี้เป็นการนำเสนอแนวคิดใหม่ในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้เกิดการพัฒนาปรับเปลี่ยนไปสู่การสร้างเครือข่าย การเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิตอันเป็นแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตที่สามารถเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกกลุ่มในสังคม สามารถส่งเสริมและพัฒนาความรู้ของบุคคล โดยมีสถานภาพเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ห้องสมุดประชาชนเป็นหนึ่งใน

แหล่งเรียนรู้สำคัญที่ต้องเร่งส่งเสริมและพัฒนา ไม่ใช่เพียงเพราะเป็นข้อกำหนดของกฎหมาย การศึกษาหากเนื่องจากเป็นฐานความรู้ที่จะพัฒนาคุณภาพประชากรของประเทศโดยรวมได้อย่าง กว้างขวาง ในฐานะที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาสังคม ของประเทศที่ต้องการให้เป็นสังคมฐานความรู้สืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนทั้งในและ ต่างประเทศ
2. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและพัฒนาาร่างรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน พ.ศ.2560
3. เพื่อสร้างอนาคตภาพห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560
4. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ทำการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนเพื่อสร้างสังคมฐานความรู้ โดยศึกษาอนาคตภาพในช่วงระยะเวลา 5-10 ปีข้างหน้า เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ มนุษย์สามารถคาดการณ์สิ่งต่างๆ ได้ ภายในขอบเขตที่ไม่เกินจริง (Martino, 1983) โดยรูปแบบ ห้องสมุดประชาชน หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ของห้องสมุดประชาชน 9 องค์ประกอบได้แก่ สภาพทางกายภาพ จุดมุ่งหมาย หลักการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การให้บริการ เครือข่าย การมี ส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ และการประเมินผล
2. ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลรูปแบบการดำเนินการห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยที่ ดำเนินงานได้อย่างมีมาตรฐานและทันสมัยเป็นที่ยอมรับของผู้เชี่ยวชาญโดยศึกษาจากห้องสมุด ประชาชนที่สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานคร และเอกชนได้แก่ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย ห้องสมุดประชาชน- กรุงเทพมหานครชอยพระนาง อุทยานการเรียนรู้ ห้องสมุดตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย รวมทั้งศึกษาข้อมูลการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนของประเทศที่คัดสรรในภูมิภาคต่างๆ รวม 5 ประเทศทั้งนี้โดยทำการคัดสรรจากประเทศในแต่ละทวีป ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ ญี่ปุ่น (เอเชีย) สหราชอาณาจักร (ยุโรป) สหรัฐอเมริกา (อเมริกา) และออสเตรเลีย (ออสเตรเลีย) ซึ่งเป็น ประเทศที่มีมาตรฐานและได้รับการยอมรับในการดำเนินงานในเรื่องห้องสมุดประชาชน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

แนวโน้ม หมายถึง การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตโดยมีข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในอดีต ปัจจุบันเป็นตัวกำหนด ทำนายตามทัศนะผู้ทรงคุณวุฒิ

รูปแบบ หมายถึง องค์ประกอบของห้องสมุดประชาชนที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของการดำเนินงานต่างๆ ที่กำหนดขึ้นเป็นหลักในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยรูปแบบห้องสมุดประชาชนประกอบด้วยรูปแบบทางกายภาพ จุดมุ่งหมาย หลักการ กิจกรรมการให้บริการ มาตรฐานการให้บริการ เครือข่าย การมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ ประเมินผล

การพัฒนาารูปแบบ หมายถึง การปรับปรุงรูปแบบห้องสมุดประชาชนในแต่ละองค์ประกอบเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานให้สนองตอบต่อสังคมฐานความรู้

ห้องสมุดประชาชน หมายถึง แหล่งการเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการข่าวสาร ข้อมูลจากสื่อ สารสนเทศต่างๆ ได้แก่ หนังสือ สิ่งพิมพ์ และวัสดุ สื่อความรู้อื่นๆ แก่ประชาชน โดยเป็นบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนแต่ละแห่ง ช่วยยกระดับสติปัญญา เป็นบริการที่รัฐจัดให้เปล่าแก่ประชาชน โดยไม่จำกัดเพศ วัย ความรู้ เชื้อชาติ ศาสนา ตั้งแต่เกิดจนตาย อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งความรู้และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

สังคมฐานความรู้ หมายถึง สังคมที่ให้ความสำคัญกับความรู้ ปัญญา และความสามารถของประชาชน เพื่อขับเคลื่อนภาคเศรษฐกิจและพัฒนาสังคม และประชาชนในสังคมสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเครือข่ายสารสนเทศ รวมทั้ง สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและนวัตกรรมใหม่จากองค์ความรู้ที่เพิ่มขึ้น

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับห้องสมุดประชาชนทั้งที่เป็นผู้จัด หรือผู้ศึกษา ค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดประชาชน

อนาคตภาพ หมายถึง ภาพรวมของทางเลือก แนวคิดและทิศทางต่างๆ ที่เป็นไปได้ในอนาคตของรูปแบบห้องสมุดประชาชนใน 5-10 ปี ข้างหน้า

แนวทางการพัฒนา หมายถึง ทิศทางหรือแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนตามรูปแบบห้องสมุดประชาชนที่กำหนดขึ้นจากภาพอนาคตของห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้เพื่อเป็นการชี้้นำการปฏิบัติของห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. **เชิงนโยบาย** ผลการวิจัยทำให้ได้ภาพอนาคต ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ และยุทธศาสตร์การดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่สามารถนำไปกำหนดนโยบาย และแนวทางการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนในอนาคตให้สามารถตอบรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป
2. **เชิงวิชาการ** ผลการวิจัยทำให้ได้องค์ความรู้ในการจัดพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนเพื่อให้บุคคล องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมฐานความรู้
3. **เชิงปฏิบัติ** ผลการวิจัยทำให้ได้รูปแบบห้องสมุดประชาชนเพื่อสร้างสังคมฐานความรู้ที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยในอนาคตที่เน้นการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในบริบทที่เหมาะสมต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 11 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีการศึกษาตลอดชีวิต

- 1.1 นิยามและความหมาย
- 1.2 มิติของการศึกษาตลอดชีวิต
- 1.3 สาเหตุที่ต้องมีการศึกษาตลอดชีวิต
- 1.4 หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต
- 1.5 ลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิต

ตอนที่ 2 แนวคิดสังคมฐานความรู้

ตอนที่ 3 แนวคิดและทฤษฎีการศึกษาตามอัธยาศัย

- 3.1 นิยามและความหมาย
- 3.2 แนวคิดของการศึกษาตามอัธยาศัย
- 3.3 ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย
- 3.4 บริบทของการศึกษาตามอัธยาศัย
- 3.5 รูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัย
- 3.6 การส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 4 แนวคิดกระบวนการเรียนรู้

- 4.1 นิยามและความหมาย
- 4.2 ขั้นตอนหรือกระบวนการของการเรียนรู้
- 4.3 ลักษณะทั่วไปของกระบวนการเรียนรู้
- 4.4 ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้

ตอนที่ 5 แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- 5.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 5.2 ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 5.3 ประเภทของแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 5.4 รูปแบบการจัดแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 6 แนวคิดห้องสมุดประชาชน

- 6.1 นิยามและความหมาย
- 6.2 รูปแบบของห้องสมุดประชาชน

- 6.3 วัตถุประสงค์ของห้องสมุดประชาชน
- 6.4 บทบาทและความสำคัญของห้องสมุดประชาชน
- 6.5 หน่วยงานที่รับผิดชอบห้องสมุดประชาชน
- 6.6 มาตรฐานของห้องสมุดประชาชน
- 6.7 ลักษณะพื้นฐานของห้องสมุดประชาชน
- 6.8 ความจำเป็นของห้องสมุดประชาชนที่ต้องจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 7 การวิจัยอนาคต

ตอนที่ 8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 9 กรอบแนวคิดงานวิจัย

1. แนวคิดและทฤษฎีการศึกษาตลอดชีวิต

1.1 นิยามและความหมาย

UNESCO (1968) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้พอสรุปได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตนั้นได้นำมาใช้ในเชิงของการให้การศึกษาต่อเนื่องแก่ผู้ที่ออกจากโรงเรียนแล้ว หรืออาจจะเรียกว่าผู้ที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่เป็นเวลานาน แต่ในปัจจุบันนี้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตจะครอบคลุมกว้างขวางกว่า กล่าวคือจะครอบคลุมกระบวนการจัดการศึกษาในภาพรวมเป็นการจัดการศึกษาที่จะสนองความต้องการทางการศึกษาของแต่ละบุคคลและของกลุ่ม จะครอบคลุมตั้งแต่การศึกษาสำหรับเด็กไปจนถึงการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่อย่างเป็นทางการต่อเนื่อง การศึกษาสำหรับเด็กต้องมีการทบทวนและปรับปรุงใหม่ การศึกษาจะไม่สิ้นสุดลงที่การสอบและการได้รับประกาศนียบัตรจากสถาบันการศึกษา แต่ควรจะเป็นกระบวนการต่อเนื่องไปตลอดชีวิต ในทางกลับกันความสามารถของผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ ในการรับการฝึกอบรมในการพัฒนาสติปัญญา จิตใจ วัฒนธรรมก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพและขอบเขตของการศึกษาที่ได้รับเมื่อเป็นเด็กหรือวัยรุ่น

Faure (1972) กล่าวถึงการศึกษาตลอดชีวิตว่า การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกลักษณะ ทุกรูปแบบ เป็นการศึกษาโดยรวมทั้งหมดไม่ว่าจะมองการศึกษาในส่วนตัวๆ หรือการศึกษาในลักษณะใดล้วนเป็นการศึกษาตลอดชีวิตทั้งสิ้น การศึกษาตลอดชีวิตไม่ได้เป็นระบบการศึกษาแต่เป็นการจัดการศึกษาซึ่งรวมการศึกษาทุกระบบ ทุกหน่วย ทุกแหล่งไว้ด้วยกันทั้งหมด และเป็นการพัฒนาการศึกษาในทุกส่วน

Dave (1973) กล่าวถึงการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตมาจากคำ 3 คำ คือ ชีวิต ตลอดชีวิต และการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นเมื่อชีวิตเริ่มต้นและสิ้นสุดลงเมื่อชีวิตสิ้นสุดลงการศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาและกิจกรรมการ

เรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในทุกช่วงชีวิต ตั้งแต่การศึกษาในวัยเด็กไปจนถึงการศึกษาในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา เมื่อจบจากโรงเรียนไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ก็จะต้องมีการศึกษาต่อไปอีก แต่อาจจะอยู่ในรูปการศึกษาตามอัธยาศัยหรือการศึกษานอกระบบ การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะช่วยให้บุคคลดำรงชีวิตประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมและมีความรู้เพียงพอที่เผชิญกับชีวิตกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

สุมาลี สังข์ศรี (2545) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่าหมายถึง ผลรวมของการศึกษาทุกประเภทที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงชีวิตของบุคคล และพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของบุคคล การศึกษามีได้สิ้นสุดลงเมื่อบุคคลเรียนจบจากโรงเรียนหรือสถาบันหนึ่งเท่านั้น การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบ ทุกวิธีการ การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตและผสมผสานกลมกลืนกับการดำเนินชีวิตของบุคคล

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่าหมายถึง กระบวนการศึกษาที่มีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคลในรูปแบบของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตเพื่อมุ่งให้บุคคลได้พัฒนาตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้นิยามการศึกษาตลอดชีวิตว่าเป็น การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากนิยามและความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการศึกษาดูตลอดชีวิต หมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้นกับบุคคลในทุกช่วงชีวิตตั้งแต่ครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน โดยผสมผสานระหว่างการศึกษาทั้ง 3 ระบบกล่าวคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับชีวิตเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อช่วยพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความสามารถอย่างต่อเนื่องทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างมีความสุข

1.2 มิติของการศึกษาตลอดชีวิต

เนื่องจากการศึกษาตลอดชีวิตมีความหมายกว้างขวางครอบคลุมวิถีชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย จึงทำให้สามารถพิจารณามิติของการศึกษาตลอดชีวิตได้หลากหลาย (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน, 2549) ดังนี้

1.2.1 มิติด้านปรัชญา การศึกษาตลอดชีวิตเป็นระบบความคิดที่เชื่อว่ามนุษย์ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อที่จะสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าสมกับที่ได้เกิด

มาเป็นมนุษย์ที่สามารถที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองตลอดจนสามารถสั่งสมและสืบทอดสิ่งที่ดีงามไว้ให้ลูกหลานต่อไปเป็นลำดับ

1.2.2 มิติด้านระบบการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตเป็นระบบการพัฒนาคนมนุษย์ที่ส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างการศึกษาตามอัธยาศัยกับการศึกษาในโรงเรียนและการศึกษานอกโรงเรียนโดยให้ความสำคัญต่อการศึกษตามอัธยาศัยในฐานะที่เป็นพื้นฐานรองรับและส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.2.3 มิติด้านวิธีการจัดการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คนจากทุกส่วนในสังคมทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชน ได้เข้ามา มีบทบาทและรับผิดชอบในการจัดการศึกษาอันจะส่งผลให้การจัดการศึกษาสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมไทยได้อย่างแท้จริง เกิดการนำเอาทรัพยากรของการศึกษาทั้งหมดในสังคมมาใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาอย่างกว้างขวาง

1.2.4 มิติด้านทางเลือกใหม่ในการปรับปรุงการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดการปรับปรุงความเชื่อ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาตลอดจนกิจกรรมการเรียนการสอน ของระบบการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบที่มีอยู่ให้เปิดกว้างออกไปสู่ชุมชน มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย ครอบคลุมปัญหาและความต้องการของสังคมไทยอย่างกว้างขวาง

1.2.5 มิติด้านยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตย การศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการพัฒนาความรู้ ความคิดและวิจรณ์ญาณของคนในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ พัฒนาทักษะในการใช้เหตุผล ทักษะในการแก้ปัญหา และการตัดสินใจร่วมกัน ยังผลให้พลังแห่งความรู้ของคนในสังคมเจริญงอกงามขึ้น รับรู้ รอบรู้ และล่วงรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงไม่เพเลียงพลาหรือตกเป็นเหยื่อของสถานการณ์ เกิดอำนาจการต่อรองขึ้นโดยธรรมชาติ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สามารถพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ตลอดจนมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากความหมายและมิติต่างๆ ดังกล่าวของการศึกษาตลอดชีวิต เห็นได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่เน้นความต่อเนื่องและเน้นตามวิถีชีวิต ซึ่งจะเห็นได้ว่าการศึกษาเป็นสิ่งที่ไม่สิ้นสุด ไม่มีจุดจบ เป็นการเรียนรู้ของบุคคลที่ต่อเนื่องไปตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาศักยภาพและคุณค่าของบุคคล ชุมชน และสังคม

1.3 สาเหตุที่ต้องมีการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษานับได้ว่าเป็นกระบวนการสร้าง และสะสมทุนทางปัญญา ความรู้และทักษะเจตนาธรรมของการศึกษามีอยู่เพื่อพัฒนาคน ดังนั้นในฐานะที่การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของระบบ

สังคม การศึกษาจึงมีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะการศึกษาจะช่วยให้คนพัฒนาตนเองได้อยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การศึกษากับการดำเนินชีวิตมนุษย์จึงเป็นกระบวนการอันหนึ่งอันเดียวกัน การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด ครอบคลุมการศึกษาทุกประเภททุกระดับ และเมื่อนับเนื่องถึงความจำเป็นของการพัฒนาคนดังกล่าวจึงสามารถสรุปถึงความจำเป็นของการที่ต้องมีการศึกษาตลอดชีวิตได้ดังนี้ (สุมาลี สังข์ศรี 2542: 31-36)

1.3.1 ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของโลกและประเทศต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบอย่างมากต่อความเป็นอยู่ต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกประเทศเพราะเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิต ในประเทศอุตสาหกรรม เทคโนโลยีในการผลิตและการเพิ่มผลผลิตได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น เพราะฉะนั้นจึงมีความต้องการบุคลากรและคนงานที่มีความรู้มีทักษะที่ก้าวหน้าและทัดเทียมกับความเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมใหม่ๆ นอกจากนั้นยังมีการเคลื่อนไหวปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจอยู่เสมอทำให้เกิดผลกระทบมากมาย การเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะทางด้านวิชาการและวิชาชีพเพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน นอกจากนั้นยังต้องให้ความรู้และทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถพึ่งตนเองได้ สามารถเลือกหรือพัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและสังคม จึงจำเป็นที่บุคคลต้องเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

1.3.2 ความเปลี่ยนแปลงของสังคม สังคมมีความเปลี่ยนแปลงทุกยุคทุกสมัยยิ่งในสภาวะปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมาก ปัญหาของสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นนี้จากสภาพดังกล่าวเป็นเหตุทำให้บุคคลควรได้รับการศึกษา ได้รับความรู้ทุกช่วงชีวิต การได้รับความรู้จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับสภาพการณ์ต่างๆ ปัญหาต่างๆ สามารถวิเคราะห์ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมในทุกสถานการณ์ และสามารถปรับตัวดำเนินชีวิตอยู่ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของตนเอง

1.3.3 ความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยี ความรู้ วิทยาการและเทคโนโลยี พัฒนาการที่ก้าวหน้าและรวดเร็วมาก นักวิชาการ นักการศึกษา นักวิทยาศาสตร์ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งความรู้ในทางอุตสาหกรรม สถาปัตยกรรม วิทยาศาสตร์ เกษตร สาธารณสุข การสื่อสาร การคมนาคม ความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีดังกล่าวนี้มีพัฒนาการอย่างไม่หยุดยั้งตลอดเวลาและมีผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม หลังจากบุคคลจบจากโรงเรียนมาแล้วมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย เพราะฉะนั้นบุคคลจึงต้องเรียนรู้อยู่เสมอทุกช่วงชีวิตของชีวิตเพื่อให้สามารถติดตามได้ทันความก้าวหน้าเหล่านี้และสามารถนำมาใช้ประโยชน์กับการประกอบอาชีพ การประกอบกิจกรรมต่างๆ ในสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม

1.3.4 การแพร่กระจายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร ในปัจจุบันนี้มีแหล่งที่เผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสารอยู่มากมายและข้อมูลข่าวสารนี้สามารถเผยแพร่ด้วยสื่อชนิดต่างๆ ไปยังประชาชนในทุกภูมิภาคของโลกอย่างรวดเร็ว ซึ่งประกอบด้วยความรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประกอบอาชีพเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ สุขภาพ พละนาถย อาหารครอบครัว ตลอดจนความรู้สาขาวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะฉะนั้นบุคคลจึงควรจะเรียนรู้ที่จะแสวงหาความรู้เหล่านี้ ควรมีทักษะที่จะเข้าถึงความรู้ข้อมูลเหล่านี้ ต้องเรียนรู้ อยู่เสมอเพื่อให้ความรู้เท่าทันและนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่นอกจากนั้นข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่มากมายนั้นมีทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ บุคคลต้องมีความสามารถที่จะวิเคราะห์และเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้

1.3.5 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของประชากร โดยทั่วไปแล้วโครงสร้างประชากรของประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นรูปพีระมิด ฐานกว้าง ยอดแหลม คือมีประชากรวัยเด็กมากที่สุด รองลงมาเป็นวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตามลำดับ และจำนวนประชากรที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือ ประชากรวัยสูงอายุ แต่ในปัจจุบันนี้โครงสร้างประชากรในหลายประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดคือ จำนวนเด็กแรกเกิดลดลง จำนวนประชากร-ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นมาก จำนวนประชากรที่มากที่สุดคือวัยผู้ใหญ่หรือวัยทำงาน โดยเฉพาะประเทศพัฒนาทั้งหลายจะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุจำนวนมากขึ้น เพราะฉะนั้นการจัดการศึกษาจะเน้นเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยเด็ก วัยรุ่น หรือวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเท่านั้นเหมือนแต่ก่อนไม่ได้ การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องขยายออกไปสู่ประชากรวัยแรงงาน วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง และวัยสูงอายุด้วย และนับวันจำนวนผู้สูงอายุจะยิ่งมากขึ้น เพราะฉะนั้นประเทศต่างๆ ต้องให้ความสำคัญแก่การศึกษาสำหรับผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น นั่นคือการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรนี้จะต้องเป็นการจัดการศึกษาให้แก่คนสูงอายุทุกกลุ่มอายุ ซึ่งก็คือการศึกษาตลอดชีวิตนั่นเอง

1.3.6 ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ปัจจุบันประเทศต่างๆ ในโลกส่วนใหญ่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีส่วนในการปกครองประเทศและมีสิทธิเสรีภาพในการศึกษาหาความรู้ ประเทศต่างๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาประเทศชาติ เพราะฉะนั้นจึงมุ่งเน้นให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีสิทธิได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การศึกษาถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน จะพบว่าประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้เริ่มนำแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตมาเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาของประเทศตั้งแต่ปี ค.ศ. 1972 เป็นต้นมา และในปัจจุบันแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตยังได้รับการยอมรับกว้างขวางมากขึ้นและเป็นหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาของทุกประเทศก็ว่าได้ และจากประสบการณ์ที่หลายประเทศได้นำแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตไปสู่การปฏิบัติต่างเห็นพ้องกัน

ว่าการศึกษาดลอดชีวิตเป็นการศึกษาสำหรับสังคม สำหรับโลกที่เปลี่ยนแปลงดังเช่นปัจจุบัน (Galbraith, 1992)

1.3.7 การศึกษาที่มีอยู่ยังไม่เอื้อให้บุคคลได้รับการศึกษาดลอดทุกช่วงชีวิต การศึกษาที่จัดอยู่ในประเทศต่างๆ ทั่วโลกแม้ในประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตามยังเน้นที่การศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่งเป็นการศึกษาเพียงช่วงต้นของชีวิตเท่านั้น แต่ละประเทศจะทุ่มเทงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรอย่างมากมายเพื่อปรับปรุงพัฒนาการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยเน้นว่าการศึกษสำหรับบุคคลในวัยเรียนเป็นการศึกษาที่สำคัญ แต่ในความเป็นจริงการศึกษาต่อเนื่องสำหรับคนวัยต่างๆ ที่พ้นจากวัยเรียนมาแล้วก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน แต่เท่าที่เป็นอยู่การศึกษหลังวัยเรียนในประเทศต่างๆ จัดอยู่ไม่ว่าจะเป็นการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยก็ตามยังทำได้น้อยและไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร

นอกจากนั้นการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ยังให้โอกาสแก่ประชาชนอย่างไม่เท่าเทียมกัน ผู้ที่ยากจน ผู้ที่อยู่ห่างไกล ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมด้อยกว่ายังได้รับโอกาสน้อยกว่าในหลายประเทศ สิ่งที่ทำให้เรารู้ยังมีความสัมพันธ์กับชีวิตไม่มาก ยังไม่สามารถนำมาใช้ในชีวิหลังวัยเรียนได้อย่างเต็มที่ ทำให้บุคคลต้องแสวงหาความรู้อยู่เสมอ การศึกษาที่เป็นอยู่เน้นการให้เนื้อหาความรู้มากกว่าการให้ทักษะวิธีการในการแสวงหาความรู้ จากข้อจำกัดต่างๆ ของการศึกษาที่เป็นอยู่นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลต้องได้รับการศึกษาที่กว้างขวางขึ้น และได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าเครื่องมือที่สามารถรับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังกล่าวได้คือ ความรู้ ซึ่งจะเป็นพลังสำคัญในการกระทำทางสังคม เนื่องจากทุกระบบ ทุกความเปลี่ยนแปลงต้องใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน ดังนั้นการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาดลอดชีวิตจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ประชาชนสามารถดำรงอยู่ได้ในทุกๆ สังคม ไม่ว่าจะสังคมจะเปลี่ยนแปลงหรือขับเคลื่อนไปในทิศทางใด

1.4 หลักการของการศึกษาดลอดชีวิต

ในการจัดการศึกษาไม่ว่ารูปแบบใดก็ตามรวมทั้งแนวคิดของการศึกษาดลอดชีวิตจะพิจารณาถึงองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการคือ คน ความรู้หรือวิชาการที่ได้สะสมมาแต่อดีต และสภาพแวดล้อมซึ่งถือว่าเป็นแหล่งวิทยาการ ทั้งสามองค์ประกอบนี้จะสัมพันธ์กัน การศึกษาดลอดชีวิตได้พิจารณาองค์ประกอบทั้ง 3 ประการข้างต้นมาประสานเข้าด้วยกันโดยมุ่งให้คนได้บังเกิดสิ่งเหล่านี้คือ (ปฐม นิคมานนท์, 2528)

1. เพื่อช่วยให้บุคคลได้มีการพัฒนาบุคลิกภาพในทุกๆ ด้านต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต

2. เพื่อให้บุคคลได้มีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมตามความสามารถและความรับผิดชอบของแต่ละคน

3. เพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตย นั่นคือได้ร่วมอาศัย ร่วมเรียนและแบ่งปันความเจริญในสังคมเพื่อสร้างสัมพันธภาพอันดีต่อกัน

ขณะเดียวกัน สุมาลี สังข์ศรี ได้สังเคราะห์แนวคิดของนักการศึกษาหลายท่านและสรุปหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตได้ดังนี้ (สุมาลี สังข์ศรี 2545, 43-53)

1. การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ การศึกษามีความจำเป็นสำหรับบุคคลในทุกช่วงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นบุคคลจะอยู่ในวัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ หรือวัยสูงอายุก็ตาม เพราะสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร วิทยาการและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาในทุกช่วงชีวิตของบุคคล บุคคลอาจต้องเผชิญกับสถานการณ์กับสภาพปัญหาที่แตกต่างไปในแต่ละช่วงชีวิต การศึกษาจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเอง สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้ได้

2. บุคคลมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ความสามารถในการเรียนรู้ในการรับการศึกษาของบุคคลนั้นมิได้จำกัดเพียงแค่เมื่อบุคคลอยู่ในวัยเรียนคือ ช่วงวัยเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเท่านั้น บุคคลที่อยู่ในวัยอื่นๆ ก็สามารถที่จะเรียนรู้ได้เพียงแต่ว่าผู้จัดกิจกรรมการศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพัฒนาการตามวัยของเขา

3. การศึกษามีได้สิ้นสุดเมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา โดยทั่วไปมักจะเป็นที่เข้าใจว่าการศึกษาลิ้นสุดลงเมื่อบุคคลเรียนจบการศึกษาระดับใดระดับหนึ่งแล้วได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรแล้ว ถือว่าเป็นการสิ้นสุดการศึกษา ซึ่งนับเป็นความเข้าใจที่ยังไม่ถูกต้อง การศึกษาจากสถาบันการศึกษาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาทั้งชีวิตของบุคคล เป็นช่วงเวลาที่ยาวนาน หลังจากนั้นบุคคลจะต้องออกมาเผชิญกับโลกของชีวิตจริงภายนอกโรงเรียน ซึ่งเป็นเวลายาวนานหลายเท่านักในช่วงหลังของชีวิต ความรู้ที่ได้รับมาจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาก็อาจนำมาใช้เป็นพื้นฐานแต่ยังไม่เพียงพอ บุคคลยังต้องเรียนรู้ ศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่เข้ามาในทุกช่วงชีวิต

4. การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกประเภท ทุกระดับ

5. การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่มีการผสมผสานกันทั้งในแนวตั้งและแนวนอน กล่าวคือ การสัมพันธ์กันแนวตั้งหมายถึง การพิจารณาถึงช่วงชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะฉะนั้นบุคคลจึงควรได้รับการศึกษาโดยตลอดและการศึกษาที่จัดให้แต่ละช่วงอายุควรมีความสัมพันธ์เกี่ยวพันกัน การสัมพันธ์กันแนวนอนหมายถึง การศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยง

กัน ดังนั้นในช่วงวัยหนึ่งๆ บุคคลควรจะได้รับการศึกษาที่จะช่วยพัฒนาตนในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และทัศนคติ เพื่อจะช่วยให้บุคคลพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นการศึกษาที่ควรจัดให้ ควรเป็นการศึกษาทุกประเภทหรือทุกรูปแบบจากทุกแหล่งความรู้ ผสมผสานกัน

6. การศึกษาตลอดชีวิตเน้นความเท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษา การที่จะให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้นั้น หน่วยงานผู้รับผิดชอบจะต้องหามาตรการที่จะช่วยให้ทุกคนได้รับโอกาสอย่างเสมอภาคกันในทุกกลุ่มเป้าหมาย

7. การศึกษาตลอดชีวิตควรมีความยืดหยุ่นหลากหลาย

8. การศึกษามีความเป็นประชาธิปไตยและให้อิสระแก่ผู้เรียน เป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือก ได้ตัดสินใจตามความพร้อม ความสามารถ ตามความสนใจ ตามความสะดวกของเขาเอง

9. สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้แก่กลุ่มเป้าหมายนั้นมีความจำเป็นมากที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้ เพราะถึงแม้จะมีบริการทางการศึกษามากมายหลากหลายและเข้าถึงตัวกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายอาจไม่สนใจ การสร้างแรงจูงใจนี้ต้องเริ่มที่การให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง การชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการศึกษาที่มีต่อบุคคลในทุกช่วงชีวิต การสร้างแรงจูงใจอาจต้องใช้หลากหลายวิธีการ

10. ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ บุคคลจะศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้จะต้องรู้วิธีแสวงหาความรู้หรืออีกนัยหนึ่งคือมีเครื่องมือในการหาความรู้ต้องให้เรียนรู้วิธีเรียน

11. ให้ศึกษาเรียนรู้เรื่องของชีวิตและสภาพปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตจริง เนื่องจากเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ก็คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน กลุ่มเป้าหมายให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้นสิ่งที่จัดให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ควรเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ ควรเป็นสภาพการณ์และปัญหาที่เขาจะต้องเผชิญในชีวิตจริงอีกครั้ง

12. บ้านเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาตลอดชีวิต และเป็นแหล่งที่จะให้ความรู้แก่บุคคลสืบเนื่องต่อไปทุกช่วงอายุตลอดชีวิตของเขา

13. ชุมชนมีบทบาทสำคัญ แหล่งที่จะให้ความรู้แก่บุคคลถัดจากบ้านคือชุมชนหรือสังคม

14. ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย การจัดการศึกษาจะจัดเพียงลำพังอีกต่อไปไม่ได้ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

15. การศึกษาตลอดชีวิตเน้นการจัดการศึกษาเพื่อให้นักศึกษาพึ่งตนเองได้ มนุษย์ต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ เพื่อแก้ปัญหา มนุษย์จึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ตลอดเวลา

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการศึกษาดลอดชีวิตเป็นการที่ผสมผสานประสบการณ์ในการดำรงชีวิตและการศึกษาให้สอดคล้องกัน โดยเอื้ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ในทุกสถานการณ์ และในทุกช่วงเวลาของชีวิต ตามความต้องการของตน การศึกษาดลอดชีวิตจึงเป็นแนวทางที่จะทำให้บุคคลได้รับการศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในแนวตั้งและแนวนอนที่มุ่งไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลนั่นเอง

1.5 ลักษณะของการศึกษาดลอดชีวิต

การศึกษาดลอดชีวิตเป็นรูปแบบการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ทุกคนนับตั้งแต่วัยแรกเกิดจนกระทั่งสิ้นชีวิต การศึกษาดลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งที่มีความคู่มากับสังคมมนุษย์ ซึ่งสามารถสรุปลักษณะสำคัญของการศึกษาดลอดชีวิตได้ ดังนี้ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ 2529, 42-44)

1.5.1 การศึกษาดลอดชีวิตเป็นการศึกษาของทุกคนตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจากเด็กถึงวัยชราโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในช่วงต่างๆ ของชีวิต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ทำให้ทุกคนต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อปรับตัวเองให้ก้าวทันยุคความเปลี่ยนแปลง

1.5.2 กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำเป็นต้องบูรณาการการเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย กล่าวคือ มนุษย์เรียนรู้จากกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) นั่นคือ เรียนรู้จากครอบครัว จนมาถึงจากสถาบันการศึกษา

1.5.3 ทุกหน่วยงานในสังคม จะเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ วัด สถานประกอบการ ที่ทำงาน ชุมชน ตลอดจนสถาบันทางการศึกษา องค์กรต่างๆ อาสาสมัคร ฯลฯ ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมการศึกษาของแต่ละสถาบันมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตลอดจนสนองความต้องการเรียนรู้ของบุคคลวัยต่างๆ

1.5.4 รูปแบบกิจกรรมการศึกษาดลอดชีวิต ต้องยึดหลักแห่งความเสมอภาค ยืดหยุ่นหลากหลาย ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ ความเหมาะสมและสามารถสนองความต้องการของผู้เรียนทุกระดับ ยุทธศาสตร์ในการจัดกิจกรรมนั้นสามารถทำได้หลายๆ วิธี หรือผสมผสานบูรณาการ โดยใช้สื่อประเภทต่างๆ หรือสื่อประสม ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของบุคคลนั้นๆ

1.5.5 ระบบการจัดการศึกษาดลอดชีวิต จะต้องดำเนินการตั้งแต่ระดับชาติ ระดับภาค และระดับท้องถิ่น โดยมีกรอบแนวคิดและโครงสร้างในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกัน ตั้งแต่ นโยบาย จุดมุ่งหมาย กลุ่มเป้าหมาย รูปแบบการจัด การวางแผน โครงสร้างการจัดองค์กร การบริหารงาน และการจัดการ ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่ต้องคำนึงถึง วัตถุประสงค์ของการ

เรียนรู้ หลักสูตร ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ สื่อ การวัดผล ประเมินผล เป็นต้น ทั้งนี้จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ (Dave, 1973)

สนอง โหลติพิเศษ (2547) ได้นำเสนอลักษณะการจัดการศึกษาตลอดชีวิตไว้ดังนี้

1. การศึกษาในระบบโรงเรียนจะต้องไม่สิ้นสุดเพียงเมื่ออยู่ในโรงเรียนแต่จะต้องจัดให้บุคคลเมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้วสามารถเข้ามาเรียนได้อีก กล่าวคือ โรงเรียนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้เตรียมความพร้อมด้านความรู้ความสามารถ และปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตแก่นักเรียนเพื่อให้ นักเรียนสามารถมีทัศนคติ แรงจูงใจที่จะใฝ่รู้ และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองหลังจากจบการศึกษาจากโรงเรียนแล้ว

2. ทุกหน่วยงานในสังคมมีบทบาทในการจัดการศึกษา อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสัตว์ สโมสร ศาลาประชาคม วัด ที่ทำงาน เป็นต้น อันเป็นการจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐ และเอกชน เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น บริการข่าวสาร ข้อมูล ต่างๆ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน ควรจะจัดหลักสูตรในลักษณะของการบูรณาการ สอดคล้องกับวิถีชีวิตและประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อ เสริมทักษะ ความรู้ และพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน โดยให้ถือการทำงาน หรือ ชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้

4. หลักสูตรการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องครอบคลุมบทบาทของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย ตั้งแต่ชีวิตส่วนบุคคล ครอบครัว การงาน การพักผ่อน สังคมการเมือง เศรษฐกิจ ฉะนั้นจะต้องพัฒนาให้มีเครื่องมือที่จะเรียนรู้ สามารถใช้แหล่งวิทยาการ มีแรงจูงใจที่จะคิดศึกษาค้นคว้าความรู้ไปตลอดชีวิต

5. การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยจะต้องเกื้อกูลกัน สังคมจะต้องส่งเสริมให้มีแหล่งวิชาที่ทุกคนมีโอกาสใช้สื่อทุกประเภท และศึกษาค้นคว้าจากแหล่งต่างๆ อาทิ ห้องสมุด วิทยุ โทรทัศน์ พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ

จากลักษณะการจัดการศึกษาตลอดชีวิตดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาตลอดชีวิตต้องมีลักษณะการจัดโดยจัดการศึกษาตลอดช่วงอายุของบุคคลในรูปแบบต่างๆ ทั้งในระบบโรงเรียน นอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้จะต้องปรับโครงสร้างขององค์กรที่จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย หลักการศึกษาตลอดชีวิตโดยยึดการบูรณาการความเสมอภาค ความเป็นประชาธิปไตย และความสอดคล้องกับวิถีชีวิต

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของการศึกษาตลอดชีวิต พบว่าหลักการของการศึกษาตลอดชีวิตคือต้องพัฒนานคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ขณะเดียวกัน การศึกษาตลอดชีวิตเป็นวิถีทางที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพประชาชนและ

เสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยเป็นการศึกษาที่สามารถจัดได้ทั้งสามรูปแบบกล่าวคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยใช้วิธีการที่หลากหลายที่เกิดขึ้นได้ตลอดทุกช่วงชีวิต และเป็นการศึกษาที่เปิดกว้างทั้งผู้สอน ผู้จัด ผู้เรียน วิธีสอน วิธีเรียน และรูปแบบ ด้วยเหตุผลต่างๆ ดังกล่าวผู้วิจัยจึงใช้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นส่วนประกอบของกรอบแนวคิดในการกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชน

2. แนวคิดสังคมฐานความรู้

2.1 คำจำกัดความ

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2550) ได้กล่าวถึงความหมายของสังคมฐานความรู้ไว้ว่าเป็น สังคมที่สร้างชนชั้นใหม่ที่มีความเป็นอิสระในการทำงานสูง มีความชำนาญเฉพาะทาง มีความหลากหลายจุดเด่นของสังคมฐานความรู้คือ การตอบสนอง การสร้างความรู้ การรังสรรค์ความคิด การสังสม ประสมการณ์ที่นำมาใช้ควบคู่กันกับความไว้วางใจ การใส่ใจ การแบ่งปัน และความร่วมมือร่วมใจ

दनัย จันท์เจ้าฉาย (2544) ได้กล่าวถึงความหมายสังคมฐานความรู้ว่าหมายถึง สังคมที่อาศัยการเรียนรู้และพลังสมองของคนในชาตินั้นๆ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ตลอดจนการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมโดยอยู่บนพื้นฐานความรู้ที่ทั่วถึงกันและทุกคนในชาติต่างก็สามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างเท่าเทียม มีการตัดสินใจในชีวิตประจำวันจากข้อมูลข่าวสาร ความเป็นเหตุเป็นผล ตรรกศาสตร์และการเปรียบเทียบมากกว่าความเชื่อ การโฆษณา หรือประเพณีปฏิบัติ

วุทธิศักดิ์ โภชนกุล (2549) ได้ให้คำจำกัดความของสังคมฐานความรู้ว่าเป็นสังคมแห่งการสร้างสรรคและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการ นักวิจัย วิศวกร ผู้ปฏิบัติการ เครือข่ายวิจัยและผู้ผลิตสินค้าเทคโนโลยีขั้นสูง และให้บริการ สังคมฐานความรู้ก่อให้เกิดระบบของการผลิตสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ของชาติ ซึ่งถูกรวมเข้าไว้เป็นหนึ่งเดียวกับเครือข่ายของการผลิต การเผยแพร่ การใช้และการคุ้มครองความรู้ระหว่างประเทศ เครื่องมือทางเทคโนโลยีด้านข้อมูล และการสื่อสารของสังคมจะทำให้การเข้าถึงความรู้ของมนุษย์เป็นไปอย่างง่ายตายและเป็นไปในวงกว้าง ความรู้จะถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มอำนาจและทำให้ประชาชนสุขสมบูรณ์ทั้งทางจิตใจและร่างกายเพื่อสร้างสังคมที่ยั่งยืน

เกล้า ทองขาว (2550) ได้ให้แนวคิดของสังคมฐานความรู้ว่าเป็นสังคมที่ใช้ความรู้เป็นพลังในการกำหนดสภาพสังคม “สังคมฐานความรู้” ที่นักวิทยาศาสตร์สังคมบัญญัติขึ้นมีจุดประสงค์จะอธิบายให้เห็นอิทธิพลของพลังความรู้และวิทยาศาสตร์ต่อเศรษฐกิจและสังคมทำให้คนในสังคมได้เรียนรู้และเข้าใจสภาพเป็นไปของสังคม และสามารถเข้าไปกำกับ ควบคุมและดำรงตนอยู่ในสังคมความรู้อย่างสันติสุข

จากคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าสังคมฐานความรู้ เป็นสังคมที่เกี่ยวข้องกับความรู้ในด้านต่าง รวมถึง เป็นสังคมที่มีความสามารถในการจัดการความรู้ สังคมฐานความรู้เป็นสังคมที่เอื้อต่อความเปิดกว้างของสังคมและเศรษฐกิจมีการประยุกต์ความคิดใหม่ ๆ ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจซึ่งยังผลดีต่อการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมหภาคและจุลภาค ตลอดจนภาคการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ทั้งหมดนี้เป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ด้วยพลังของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2.2 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสังคมฐานความรู้

วฤทธิศักดิ์ โภชนกุล (2550) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในสังคมฐานความรู้ไว้ดังนี้

1. ความรู้ทุกรูปแบบจะได้รับการเผยแพร่ออกไปในรูปแบบใหม่
2. การให้ความสำคัญต่อการเข้าถึงความรู้ของประชาชน
3. การปิดช่องว่างที่ขยายวงกว้างขึ้นระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนาจะต้องได้รับการพิจารณาให้ความสำคัญสูงสุดในด้านนโยบายของรัฐ
4. ต้องมีการวิจัยเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นและความรู้ทางวิทยาศาสตร์
5. ต้องได้รับการการปกป้องในสิทธิของการจำกัดการเข้าถึงความรู้โดยอุตสาหกรรม
6. ต้องมีการหารือและทำความเข้าใจกันอย่างต่อเนื่องระหว่างสังคมและวิทยาศาสตร์ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องวิทยาศาสตร์ รวมทั้งส่งเสริมบทบาทของวิทยาศาสตร์ในการให้ข้อชี้แนะและการศึกษา

ศกุลตลา บุญญานุภาพ (2550) ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมฐานความรู้ว่า การพัฒนาที่นำไปสู่สังคมที่มีฐานแห่งความรู้ ต้องมีการปรับระบบการศึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสในการเรียนรู้มีการพัฒนาคนเพื่อการปรับปรุงทักษะอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจัยสำคัญของการเป็นสังคมที่มีฐานแห่งความรู้ประกอบด้วย

1. โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและเทคโนโลยี
2. ข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ และความรู้ต่างๆ
3. บุคลากร
4. การจัดการที่เป็นระบบ

ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อองค์การที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมดังนี้

1. การก้าวไปสู่สังคมแห่งองค์การจะก่อให้เกิดสังคมลูกจ้าง
2. โลกของการทำงานที่เปลี่ยนแปลงกล่าวคือสภาพแวดล้อมการทำงานได้เปลี่ยนแปลงจากงานไร้ทักษะ เป็น งานที่ต้องใช้ความรู้ การทำงานที่ซ้ำซากจำเจ เป็น งานสร้างสรรค์ งานใคร

งานมัน เป็น ทีมงาน งานตามหน้าที่ เป็น งานตามโครงการ งานที่ใช้ทักษะอย่างเดียว เป็น งานที่ใช้ทักษะหลากหลาย อำนาจของหัวหน้า เป็น อำนาจของลูกค้ำ การสั่งการจากเบื้องบน เป็น การประสานงานกับเพื่อนร่วมงาน

3. ประชากรที่มีการศึกษาและแรงงานที่มีความรู้/มีฝีมือ จะเป็นตัวกลางในการสร้าง การใช้ และการกระจายความรู้ ผู้ระบบเศรษฐกิจและสังคมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับคุณภาพจะต้องอาศัยโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษาทั้งในระบบ นอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เน้นการค้นคว้า ทดลอง เพื่อสร้างความเข้าใจและทักษะในเชิงปฏิบัติร่วมกับการฝึกอบรมที่มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสูงซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของปัจเจกบุคคลเนื่องจากความรู้/ความสามารถของบุคคลอาจถดถอยหรือหมดสิ้นไปหากขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษาความรู้ไว้ และต่อยอดแล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4. เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคมโลกปัจจุบันพึ่งพาเทคโนโลยีหลัก 3 สาขา ได้แก่ เทคโนโลยีชีวภาพ นาโนเทคโนโลยีและวัสดุศาสตร์ซึ่งเมื่อนำมาผนวกเข้ากับเทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคมแล้วจะทำให้เกิดพลังที่กระตุ้นให้มีการแพร่กระจายและให้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วยิ่งขึ้นนอกจากนี้ ยังทำให้ประชาชนและธุรกิจสามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศจากทั่วทุกมุมโลกได้และนำข้อมูลนั้นมาสังเคราะห์กลั่นกรองให้เป็นความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

5. สภาพแวดล้อมและสถาบันทางเศรษฐกิจ ได้แก่ กฎระเบียบข้อบังคับ ความเชื่อ ค่านิยมของสังคมที่เปิดกว้างยอมรับแนวความคิดใหม่ๆที่เป็นตัวกระตุ้นให้คนในสังคมกล้าคิดค้น วิถีปฏิบัติ และความรู้ ความคิดใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์รวมถึงนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมให้ภาครัฐและเอกชนร่วมมือกันในการสร้าง และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน

พรธิดา วิเชียรปัญญา (2547) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมฐานความรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้จะอยู่ภายใต้โลกยุคศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนสามารถสัมผัสกันได้ทั่วไป คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะทั้งโลก ในสังคมแบบใหม่ที่เรียกว่า สังคมสารสนเทศ สังคมแห่งการเรียนรู้ หรือเป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ ลักษณะที่เกิดขึ้นดังกล่าวส่งผลทำให้สังคมที่มีความรู้จะกลายมาเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่ง การพัฒนาความรู้ใหม่ๆ เพื่อการแข่งขัน และเสริมสร้างความเข้มแข็งจะเป็นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งของกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยลักษณะที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่สำคัญมี 4 มิติ ประกอบด้วย

1. นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงความรู้
2. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการสร้าง การกระจาย และการนำความรู้ไปใช้

3. เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม ที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญสำหรับการประมวลผล การเก็บรักษา การถ่ายโอน และการสื่อสารข้อมูลทั้งที่อยู่ในรูปของข้อความเสียง และภาพ

4. สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ อันได้แก่ นโยบายทางกฎหมาย และเศรษฐกิจของรัฐบาล

ขณะเดียวกันสังคมฐานความรู้ยังต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม ดังนี้ (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547)

1. Electronic Symbol ประกอบด้วย e ต่างๆ เช่น e-Mail e-Book
2. De-massification การลดความพึงพา / ความเข้มข้นทางกายภาพออก เช่น แรงงาน เงิน วัสดุ
3. Borderless "ไร้ขอบเขต" องค์กร / รัฐชาติ เป็นอิสระจาก Time & Space
4. Virtual เสมือนจริง
5. Connected เชื่อมต่อเป็นเครือข่าย
6. Convergence จับความหลากหลายมาอยู่ด้วยกัน
7. Disintermediation ผู้ผลิตติดต่อตรงกับผู้บริโภค
8. Personalization ผลิตภัณฑ์ / วิธีการ ต้องตอบสนองของความต้องการเฉพาะบุคคล และ ผู้บริโภคเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิต ทั้งความรู้
9. Dynamic Pricing ราคาขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงของเวลาสถานที่ กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอด
10. Immediately Real-time
11. Customer Community ลูกค้าคุยกับลูกค้าด้วยตนเองในทุกระดับสังคม

จากความเปลี่ยนแปลงในสังคมฐานความรู้ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าเป็นความจำเป็น และตระหนักว่าบุคคล ชุมชน องค์กร สังคม และประเทศต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันการเปลี่ยนแปลง โดยการเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ โดยให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อรับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างศักยภาพด้านทุนมนุษย์ให้เกิดขึ้นในทุกๆระดับของสังคมแบบใหม่ เพราะมนุษย์ถือได้ว่าเป็นหัวใจและกลไกสำคัญของกระบวนการพัฒนา ดังนั้นการพัฒนาคณะจะต้องได้รับการเอาใจใส่โดยองค์การที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ต้องมีการพัฒนาให้มีคุณภาพ มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาคนให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง

3. แนวคิดและทฤษฎีการศึกษาตามอรรถยาศัย

3.1 นิยามและความหมาย ของการศึกษาตามอัธยาศัย

Coombs (1974) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ล่วงหน้าแล้วว่า การศึกษาที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในอนาคตอันไกลอาจเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งหมายถึง การเรียนที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันเป็นการเรียนตามประสบการณ์ที่ตนได้พบเห็น แต่สิ่งที่บุคคลจะ เรียนรู้จากสภาพแวดล้อมขึ้นอยู่กับว่าสภาพแวดล้อมนั้นมีคุณภาพทางการศึกษามากแค่ไหน

Evan (1981) ได้ให้ความหมายการศึกษาตามอัธยาศัยว่าหมายถึง ผลของการเรียนรู้อัน เกิดจากสถานการณ์ที่ผู้เรียนหรือแหล่งความรู้บางอย่างโดยหนึ่งมีเจตจำนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ไม่ใช่ทั้งสองปัจจัยเกิดตรงกัน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในมาตรา 15 ระบุว่าการศึกษาตาม อัธยาศัยเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ตามศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน ให้นิยามการศึกษา ตามอัธยาศัยว่าเป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งความรู้และ บุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม (ชัยศ อิมสุวรรณ, 2544)

จากความหมายและคำจำกัดความดังกล่าวผู้ศึกษาสรุปได้ว่าการศึกษาตามอัธยาศัยให้ ความสำคัญกับการจัดให้เกิดการเรียนรู้มากกว่าที่จะมีการสอนโดยตรง การศึกษาตามอัธยาศัยจึง มีลักษณะที่ไม่เป็นทางการไม่มีการกำหนดและแบบแผนที่ชัดเจนเหมือนการศึกษาในระบบและ นอกกระบบ รูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีได้หลากหลาย

3.2 แนวคิดของการศึกษาตามอัธยาศัย

McGivney (1969) ได้เสนอแนวคิดเรื่องการศึกษาตามอัธยาศัยไว้กล่าวคือ

1) การศึกษาตามอัธยาศัยทำให้มีกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นภายนอกสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ที่ถูกจัดไว้และการเรียนรู้ที่เกิดจากกิจกรรมและความสนใจของบุคคลและกลุ่มต่างๆ ซึ่ง อาจไม่ได้ยอมรับว่าเป็นการเรียนรู้ก็ได้

2) การศึกษาตามอัธยาศัยอยู่ในรูปของกิจกรรมที่ไม่จัดเป็นรายวิชาอาจได้แก่ การอภิปราย การถกเถียงปัญหา การพูดคุย การนำเสนอเรื่องราวหรือข้อมูลต่างๆ ให้คำแนะนำ และการแนะแนวซึ่งอาจเป็นไปเพื่อการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจและสนองความต้องการของกลุ่มบุคคลโดยองค์กรหรือบุคคลเช่นเรื่องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การดูแลผู้สูงอายุ เรื่องของ ความปลอดภัย การจ้างแรงงาน เป็นต้น ซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา

3) การศึกษาตามอัธยาศัยที่มีการวางแผนและมีโครงสร้างอยู่แล้วเช่นหลักสูตรระยะสั้นที่จัดขึ้นเพื่อสนองตอบความสนใจและความจำเป็นที่ได้สำรวจมาแล้ว แต่มีวิธีการจัดที่ยืดหยุ่นและด้วยวิธีการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น การอบรมทำอาหารทางรายการทีวีที่เป็นเกมส์คือจุดประสงค์ของรายการเพื่อการบันเทิงสอดแทรกสาระแก่ผู้ชมเรื่องการประกอบอาหาร ซึ่งผู้ชมอาจรับทราบหรือลงมือนำไปทดลองทำเองภายหลังซึ่งต่างจากรายการการสอนทำอาหารที่จัดว่าเป็นการให้การศึกษานอกระบบระดับหนึ่ง

จากความเชื่อที่ว่าคนเราทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตและเป็นการเรียนรู้แบบเป็นระบบ และไม่เป็นระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยอาจเป็นการเรียนรู้ที่เกิดในการดำเนินชีวิต ในทุกขณะของการดำเนินชีวิต การศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นการเรียนรู้ที่บุคคลสามารถปฏิบัติได้ขณะเดียวกัน การศึกษาตามอัธยาศัยก็เกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลตอบสนองสถานการณ์ได้อย่างหนึ่งซึ่งเป็นการศึกษาที่หมายถึงกระบวนการภายในที่ปรุงแต่งให้บุคคลได้รับการศึกษา ให้บุคคลได้รับรู้รับทราบและได้ตอบสนองสถานการณ์นั้นๆ การศึกษาตามนัยนี้เป็นการศึกษาตามอัธยาศัยที่เป็นการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้รวมถึงการเลือกวิธีการที่จะรับรู้และเรียนรู้ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเป็นโครงการการเรียนรู้ที่เป็นปัจจัยภายนอกด้วย

การศึกษาตามอัธยาศัยอีกลักษณะหนึ่งคือการปฏิบัติในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่อาจมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาและ/ หรืออาจมีวัตถุประสงค์อื่นก็ได้ ส่วนมากผู้เรียนเข้าไปร่วมงานกับผู้ที่มีประสบการณ์ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีปัจจัยอื่นเสริมทำให้เกิดการเรียนรู้เป็นการลงมือปฏิบัติและผู้เรียนเกิดกระบวนการภายในเป็นการศึกษาตามอัธยาศัยอีกเช่นกัน

โดยสรุปแนวคิดของการศึกษาตามอัธยาศัยจึงประกอบด้วยการจัดการในด้านต่างๆ ดังนี้

1) แนวคิดด้านองค์ประกอบในการจัดและอำนวยความสะดวกในการเรียน ซึ่งครอบคลุมการจัดสภาพการเรียนรู้ทางกายภาพ (Physical Learning Environment) ซึ่งรวมถึงจิตวิทยา การสร้างบรรยากาศ การสื่อสาร การสื่อความหมาย การนำเสนอ และการเคารพซึ่งกันและกัน ตลอดจนการสร้าง “นักรับการศึกษาตามอัธยาศัย” (Informal Education) ที่มีใช้เป็นผู้สั่งสอนแต่เป็นครูผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่อาจเป็นทั้งครูที่พูดได้และครูที่พูดไม่ได้ (โกวิท วรพิพัฒน์, 2536)

2) ความรู้ที่มีอยู่ไม่แสดงออกหรือเปิดเผยออกมา (Tacit Knowledge) และเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่แฝงอยู่ (Implicit Learning) เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่ไม่เป็นแบบแผน ไม่เป็นกระบวนการ เป็นลักษณะเฉพาะของผู้เรียนแต่ละบุคคลรวมทั้งการดำเนินชีวิตประจำวัน ในการประกอบอาชีพ การแสวงหาความสนใจเฉพาะเรื่อง และการพักผ่อนหย่อนใจ และแม้กระทั่งยามเจ็บป่วยได้ด้วย

3) กระบวนการเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบ เป็นการเรียนรู้ตามศักยภาพและความสนใจ ความพร้อมในการเข้าถึงการศึกษาตามอัธยาศัยที่ประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและ ช่วงชีวิตที่ผู้เรียนมีความถนัดในการใช้วิธีการและเลือกโปรแกรมการศึกษาตามอัธยาศัยเองทั้งโดย ตั้งใจและไม่ตั้งใจก็ตาม ทั้งนี้ต้องเกี่ยวเนื่องกับสิ่งที่ต้องการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์ซึ่งอาจไม่ใช่เพื่อ การศึกษาโดยตรงก็ได้

4) การศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีหลากหลายทั้งรูปแบบและวิธีการ ทั้งยังมีแบบแผนที่ไม่เป็นระบบ หรือเป็นขั้นตอนหรือรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเรียกว่าเป็นการศึกษาที่มีหลายมิติ (Multi Approach)

5) โดยความเป็นระบบทางการศึกษาเอง การศึกษาตามอัธยาศัยมีแนวคิดและ แนวปฏิบัติที่ไม่เคร่งครัด แต่มีระบบและมีการควบคุมแบบที่ไม่เคร่งครัดทำให้การศึกษาตาม อัธยาศัยมีตัวตน แต่ยังไม่เป็นที่ยอมรับเนื่องจากเป็นการผสมปนเประหว่างกระบวนการเรียนรู้ การเรียนการสอน และการจัดการศึกษาที่ยังยึดกระบวนการทัศน์แบบดั้งเดิม

อย่างไรก็ตามการนำไปประยุกต์ใช้ของการศึกษาตามอัธยาศัยจะเป็นประโยชน์ต่อ หลากหลายคำถามที่มีต่อกระบวนการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่พลิกผันกลายเป็นรูปแบบ สำคัญในการจัดการศึกษาของไทย ซึ่งจะเอื้อต่อการอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่มีให้เป็น ประโยชน์ต่อการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย

จากแนวคิดของการศึกษาตามอัธยาศัยข้างต้นสรุปได้ว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็น การศึกษาที่ไม่มีกระบวนการแน่ชัด ไม่สามารถจับต้องมองเห็นได้ ไม่เป็นระบบและไม่มีแบบแผน ที่แสดงความชัดเจนได้ แต่การศึกษาตามอัธยาศัยยังเป็นพื้นฐานที่จำเป็นและมีคุณค่าในตัวเอง เกี่ยวพันกับกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างไม่อาจปฏิเสธได้

การศึกษาตามอัธยาศัยไม่ได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบในการจัดและอำนวยความสะดวก สะดวกในการเรียนเช่นองค์ความรู้ วิธีการเรียนการสอน หลักสูตร การประเมินผลและการนำไปใช้ แต่การศึกษาตามอัธยาศัยเน้นที่พัฒนาความสามารถในการนำศักยภาพของบุคคลออกมาเพื่อ สร้างและตอบสนองของความต้องการ แสวงหา ค้นคว้าหาคำตอบ และก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการซึ่งเป็นหัวใจของการศึกษาทุกระบบ

3.3. ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะทั้งนี้ก็โดยอาศัยการ เทียบเคียงกับการศึกษาในระบบและนอกระบบ ดังนี้ (วิศนี ศีลตระกูล และอมรา ปฐภิญโญบุญรณ์, 2544)

- 1) การศึกษาตามอัธยาศัยมีรูปแบบที่ไม่เป็นรูปแบบที่อธิบายได้ชัดเจน เป็นส่วนหนึ่งของดำรงชีวิต เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หรือการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ
- 2) การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคม มีหลายสถานการณ์จึงมีหลายวัตถุประสงค์และไม่จำเป็นต้องเพื่อการศึกษาเท่านั้น
- 3) การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่มีหลากหลายรูปแบบและใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการต่างๆ ได้ไม่จำกัด
- 4) การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีหลักสูตรไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอนไม่จำกัดอายุไม่มีการลงทะเบียนและไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร ไม่มีสถานที่ เรียนที่ไหนก็ได้ ส่วนใหญ่เรียนเพื่อความรู้และนันทนาการและไม่จำกัดเวลาเรียน
- 5) การศึกษาตามอัธยาศัยมีเรื่องกำหนดเวลาที่เป็นตัวแปรและควบคุมได้น้อยมาก เพราะการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการปล่อยอิสระตามอัธยาศัย การประเมินผลจึงอยู่ที่ผู้เรียนเช่นกัน
- 6) การศึกษาตามอัธยาศัยต้องสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต
- 7) การศึกษาตามอัธยาศัยมีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ (Specific) อาจเกิดซ้ำแต่อาจไม่เกิดซ้ำที่มีผลเหมือนเดิมทุกประการ
- 8) การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการปฏิบัติขึ้นอาจเป็นตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ไม่สามารถคาดหมายล่วงหน้าได้ไม่สามารถระบุลักษณะบ่งชี้ถึงผลการเรียนที่เหมือนกันได้ทุกส่วน
- 9) การศึกษาตามอัธยาศัยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้
- 10) การศึกษาตามอัธยาศัยมีลักษณะของการอาสาสมัครร่วมกิจกรรมเป็นการไม่ผูกพันแต่เต็มใจที่จะเรียนรู้
- 11) การศึกษาตามอัธยาศัยสามารถเรียนได้ตลอดเวลา
- 12) การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบอื่นๆ อย่างแยกไม่ออกให้ชัดเจนได้
- 13) การศึกษาตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยต่อเนื่องไปตลอดชีวิตเพราะเป็นการศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในการดำเนินชีวิต บุคคลทุกคนจึงสามารถเข้าออกและสัมผัสการศึกษาตามอัธยาศัยได้ตลอดชั่วชีวิต ดังที่มีคำกล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการจากการปฏิบัติของชีวิตจนสิ้นอายุขัย (ชัยยศ อิ่มสุวรรณ, 2544)

ลักษณะของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่น่าสงสัยว่าเป็นการศึกษาได้อย่างไร แต่อย่างไรก็ดีควรเข้าใจถึงธรรมชาติของการเรียนรู้ว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ดังนั้นจึงควรตระหนักว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นเรื่องของธรรมชาติ ไม่ควรกำหนด

กฎเกณฑ์อะไรก็ตาม มีเช่นนั้นจะกลายเป็นการศึกษาจากระบบ ทั้งนี้เนื่องจากความไม่ชัดเจนของการศึกษาทั้งสองระบบ แต่ควรทำความเข้าใจกับการศึกษาตามอรรถศาสตร์ภายใต้นิยามว่า การศึกษาตามอรรถศาสตร์เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุนโดยเฉพาะสื่อ แหล่งความรู้และบุคคลเพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ซึ่งหากมีความชัดเจนในเรื่องนี้จะเห็นได้ว่าการศึกษาตามอรรถศาสตร์ได้ให้ความสำคัญกับการจัดให้เกิดการเรียนรู้มากกว่าที่จะมีการสอนโดยตรง

3.4 บริบทของการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์

การศึกษาตามอรรถศาสตร์มีขอบเขตกว้างขวางเกี่ยวข้องกับชีวิตของแต่ละคนตั้งแต่เกิดจนตาย และเป็นส่วนสำคัญในชีวิตของแต่ละคน ดังนั้น การจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์จึงมีบริบทที่เกี่ยวข้องดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538)

3.4.1 บริบทสิ่งแวดล้อมด้านสังคม ตั้งแต่เกิดจนตายแต่ละคนเรียนรู้การอยู่รอดในสังคมและการดำรงชีวิตจากสมาชิกอื่น จากพ่อแม่ และผู้ใหญ่ เครือญาติ และจากพิธีกรรมต่างๆ ของสังคมตั้งแต่การเกิด การแต่งงาน การบวช การตาย และการละเล่นต่างๆ

3.4.2 บริบทสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ แต่ละคนได้เรียนรู้ทักษะ ค่านิยม และทัศนคติในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมตามที่สังคมยอมรับ จะต้องรู้จักทำมาหากินและการมีงานทำ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจพัฒนาขึ้นไปเรื่อยๆ ตามความเจริญของบ้านเมือง มีอาชีพใหม่ๆ เกิดขึ้น และจะต้องศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนา ปรับปรุง และเสริมอาชีพและวิชาชีพของตนให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

3.4.3 บริบทสิ่งแวดล้อมทางการเมืองและการปกครอง บรรยากาศทางการเมืองและการปกครองมีอิทธิพลต่อการศึกษาตามอรรถศาสตร์อย่างมาก ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยทุกคนจะต้องเรียนรู้หลักประชาธิปไตยในชีวิตประจำวัน รู้จักสิทธิและหน้าที่ รู้จักบทบาทของสมาชิก ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ตลอดจนประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงและสังคมโลก

3.4.4 บริบทสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและความเชื่อ ในท้องถิ่นใดก็ตามย่อมมีลัทธิ ความเชื่อและศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความเชื่อของท้องถิ่นจนกลายเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา

จากบริบทดังกล่าวเห็นได้ว่าการศึกษาตามอรรถศาสตร์เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตมนุษย์นับแต่เกิดจนตาย มีความครอบคลุมในทุกด้านของชีวิต เป็นการศึกษาที่บุคคลต้องเรียนรู้

ตลอดเวลาโดยไม่มีหลักสูตร เนื้อหาสาระ หรือรูปแบบแน่นอนตายตัวแต่เป็นการจัดการศึกษาที่ให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ และมีศักยภาพที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3.5 รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการไม่มีการกำหนดและแบบแผนที่ชัดเจนเหมือนการศึกษาในระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยจึงมีได้หลายรูปแบบ บางรูปแบบเป็นเพียงกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้น บางรูปแบบเป็นสถานการณ์ ปรากฏการณ์ที่อาจมีขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือโดยการสร้างขึ้นของสิ่งมีชีวิตหรือแม้กระทั่งสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมตามปกติ โดยมีได้เกี่ยวข้องกับการศึกษาใดๆ บางประเภทเป็นเพียงปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น การพูดคุย การถกเถียงปัญหา การหาหรือ การสืบค้น รวมทั้งแหล่งความรู้ต่างๆ ตลอดจนสื่อ สื่อสารนิเทศ สื่อสารมวลชนที่มีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาโดยตรง ล้วนเป็นรูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งสิ้น (Smith, 1999)

นอกจากนี้การศึกษาตามอัธยาศัยอาจมีรูปแบบที่เน้นวิธีการเรียนที่แตกต่าง ทั้งแบบผู้เรียนมีส่วนร่วม มีส่วนจัดและเข้าร่วมอยู่ในสถานการณ์ที่เรียกว่าการเรียนรู้ตามสถานการณ์ซึ่งให้ความสำคัญกับเรื่องความสัมพันธ์กับชุมชน และการเกี่ยวข้องกับผู้รู้เพื่อพัฒนาและยกระดับประสบการณ์ระหว่างการเรียนรู้และปฏิบัติงานในสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งเป็นมากกว่าการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์

รูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบันที่จะต้องส่งเสริมให้จัดมากขึ้นได้แก่ ครอบครัว ผู้รู้ในชุมชน วัด พระสงฆ์ รวมทั้งการศึกษาตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นในวงสนทนาของชุมชน อาจใช้ลานวัด บ้านผู้นำ ร้านค้า ศาลากลางหมู่บ้าน ศูนย์ประชาคม นอกจากนี้สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสารมวลชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านและห้องสมุดประชาชน ตลอดจน การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นต้น

ทั้งนี้ การศึกษาตามอัธยาศัยโดยหน่วยงานต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชนก็มีการดำเนินการอยู่ควบคู่ไปกับการศึกษานอกสถานที่ การฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นต้น ขณะเดียวกันกับที่แนวคิดในการพัฒนาประเทศในปัจจุบันเน้นไปสู่การมุ่งพัฒนาท้องถิ่น และชุมชนเป็นสำคัญ โดยมีความหมายให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถจัดการ บริหารและจัดการชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยจึงควรมุ่งเน้นพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับชุมชนและสภาพการณ์มากยิ่งขึ้น รูปแบบการเรียนรู้ควรมีเทคนิควิธีการที่ช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนมากขึ้นเช่น กระบวนการเรียนรู้แบบเวทีประชาคม ดังนั้นแนวคิดและรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบันและอนาคตจึงควรมีแนวโน้มที่เป็นการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน เชื่อมโยงไปสู่ชุมชน และสังคม ซึ่งนอกจากให้ผู้เรียนเป็น

สำคัญแล้ว จะต้องประกอบด้วยบริบทของวัฒนธรรม ชุมชน และจุดมุ่งหมายของชุมชนนั้น (ชัยยศ อิมสุวรรณ์, 2544)

โดยสรุป รูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทุกกลุ่ม เป็นการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนทุกเพศ ทุกวัย มีเทคนิควิธีที่ดึงดูดความสนใจให้บุคคลที่อยากเข้ามาเรียนรู้ ในขณะที่การจัดนั้นบุคคล หรือชุมชนอาจมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยก็ได้

3.6 การส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย

เนื่องจากการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่มีความหลากหลายทั้งกลุ่มเป้าหมาย และ รูปแบบ ดังนั้นการดำเนินการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้เกิดความครอบคลุมนั้นต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมกันเพื่อให้ทันต่อความต้องการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก เพื่อให้บุคคลได้รับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้โดยมีความร่วมมือในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของแต่ละหน่วยงานกล่าวคือ 1) ต้องมีความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา และหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มประชาชน องค์กรท้องถิ่น และชุมชน 2) ความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มประชาชน และประชาชนด้วยกันเอง ทั้งนี้โดยมีรายละเอียดคือ (ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย, 2544)

3.6.1 หน่วยงานภาครัฐ เป็นกลไกสำคัญในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อพัฒนากลุ่มบุคลากรและผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานในการยกระดับการทำงานและคุณภาพชีวิต การจัดการศึกษาของหน่วยงานภาครัฐมีจุดเด่นคือ แต่ละหน่วยงานมีบุคลากร งบประมาณและทรัพยากรที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่

3.6.2 องค์กรเอกชน ในรูปแบบของสมาคม ชมรม องค์กรเพื่อสาธารณประโยชน์ ดำเนินงานการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อประชาชนกลุ่มเป้าหมายผู้ด้อยโอกาสที่หลากหลายและส่วนใหญ่กลุ่มเป้าหมายที่มีความซับซ้อนของปัญหา

3.6.3 สถานศึกษา วิทยาลัย สถานศึกษาและโรงเรียนทุกระดับ สังกัดภาครัฐและเอกชนในชุมชนเมือง ชุมชนชนบท เป็นหน่วยงานสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนให้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย

3.6.4 องค์กรชุมชน สถาบันชุมชนและองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรเหล่านี้จะมีความบทบาทในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชนมากขึ้น เพราะองค์กรชุมชนเหล่านี้มีความใกล้ชิดกับชีวิตความเป็นอยู่ สภาพปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน ย่อมสามารถจัดการศึกษาได้ตรงกับความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด

3.6.5 ธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะสถานประกอบการทุกประเภท ทุกขนาด ทั้งด้านธุรกิจบริการ โรงงานในภาคอุตสาหกรรม และธุรกิจการเกษตร

3.6.6 สื่อมวลชน สื่อมวลชนทั้งสิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ นับเป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มประชาชนในทุกพื้นที่ และกลุ่มอายุอย่างกว้างขวางที่สุดในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพและมีประโยชน์มหาศาลในการให้การศึกษาสำหรับประชาชนในยุคปัจจุบัน

3.6.7 ผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่เป็นวิธีการจัดชั้นพื้นฐานและเก่าแก่ที่สุดของวัฒนธรรม

3.6.8 สถาบันครอบครัว สังคมโลกให้การยอมรับว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นับตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นสถาบันที่สามารถจัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบและวิธีการ

โดยสรุป การส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นการจัดการเพื่อให้เกิดองค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งมีประเด็นสำคัญๆ ได้แก่การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ การพัฒนากิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย การพัฒนาบุคคลผู้จัดการศึกษาตามอัธยาศัย และการพัฒนาทักษะวิธีการในการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตลอดจนการสร้างเสริมวัฒนธรรมในการเรียนรู้ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยนับได้ว่าเป็นการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่สำคัญและเกี่ยวเนื่องอย่างมากกับการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่มีรูปแบบที่หลากหลายสามารถสนองตอบผู้เรียนได้ตรงตามความต้องการมากที่สุดจนกล่าวได้ว่าการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามสถานการณ์ ดังนั้นการศึกษาตามอัธยาศัยจึงเหมาะกับผู้ที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง เหมาะกับแหล่งการเรียนรู้ที่จัดการศึกษาโดยไม่เน้นรูปแบบและกระบวนการ การศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นเพียงการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ จัดปัจจัยเกื้อหนุนต่างๆ เช่น สื่อ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความพร้อม และโอกาส ดังนั้นการศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นการศึกษาที่เหมาะสมที่สุดที่ควรดำเนินการจัดในห้องสมุดประชาชนเพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ได้โดยไม่รู้ตัว แต่สามารถได้รับความรู้ได้ตลอดเวลาโดยผสมกลมกลืนอยู่ในกิจกรรมต่างๆ นับตั้งแต่ย่างก้าวเข้ามาใช้บริการในห้องสมุด

4. แนวคิดกระบวนการเรียนรู้

4.1 นิยามและความหมาย

คำว่า การเรียนรู้ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538) ได้อธิบายความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นหรือเลวลงก็ได้

Hilgard and Bower (1969) ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลมาจากการฝึกฝนและประสบการณ์ แต่มิใช่ผลจากการตอบสนองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

Gary and Kingsley (1971) ได้อธิบายลักษณะการเรียนรู้ไว้ 3 ประการคือ การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ เพราะมีวัตถุประสงค์หรือแรงจูงใจ การเรียนรู้เกิดจากการพยายามตอบสนอง หลายรูปแบบเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายการแก้ปัญหา และการตอบสนองจะต้องกระทำเป็นนิสัย

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

4.2 ขั้นตอนหรือกระบวนการของการเรียนรู้

อุทุมพร จารมรمان (2540) ได้ระบุกระบวนการเรียนรู้ว่ามีขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การรับรู้ การคิด การประเมิน การเรียนรู้ และมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การสังเกต การสงสัย การอยากรู้ คำตอบ การแสวงหา การคาดคะเน การหาข้อมูล และการตรวจสอบคำตอบ

Klausmeier and Ripple (1971) ได้ระบุกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่ามี 5 ขั้นตอนคือ

1. การรู้ว่าม้งานที่จะต้องทำ หรือปัญหาที่จะต้องแก้
2. การตั้งเป้าหมายของงาน
3. การจัดระบบ รวบรวมสาระ และกระบวนการที่เกี่ยวข้อง
4. การฝึกปฏิบัติภายใต้เงื่อนไข หรือสภาพการณ์ที่พึงพอใจและเป็นสุข
5. การพัฒนาความสามารถที่คงที่ และความรู้ที่ชัดเจนถึงแก่น

หลุยส์ จำปาเทศ (2540) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้ว่าแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นรับรู้ (Perceiving) ผู้เรียนจะรับเอาความรู้เข้ามาโดยทางใดทางหนึ่ง หรือหลายทาง จากระบบประสาททั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ (ทัศนคติ)
2. ขั้นขบคิด (Forming) ผู้เรียนจะคิดถึงรูปพรรณสัณฐาน ลักษณะ ขนาดและจะผสมผสานความคิดไปถึงขั้นเปรียบเทียบจนบางครั้งแยกไม่ได้ระหว่างขั้นขบคิดกับขั้นเปรียบเทียบ
3. ขั้นเปรียบเทียบ (Assessing) เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะใช้การสังเกตเปรียบเทียบกับประสบการณ์ที่เคยเห็นมาก่อนซึ่งนักเรียนแต่ละคนจะมีประสบการณ์เดิมไม่เหมือนกัน ความสามารถในการสอนของครูหรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันและกันของนักเรียนจะช่วย

ให้เกิดการเรียนรู้ กว้างขวาง และแม่นยำมากขึ้น แต่ก็ขึ้นอยู่กับเวลาและความลึกของวิชาการนั้นด้วย

4. ชั้นเรียนรู้ (Learning) เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจในสิ่งที่กำลังศึกษาอยู่ว่าคืออะไร โดยเฉพาะหากได้ผ่านประสบการณ์ในหลายๆ ทาง เช่น การดู การสัมผัส การชิม ฯลฯ

กรมวิชาการ (2543) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ไว้ดังนี้

1. มีความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีฉันทะในการเรียนรู้ ถือว่า “ชีวิตที่มีความสุขคือชีวิตที่มีการเรียนรู้”

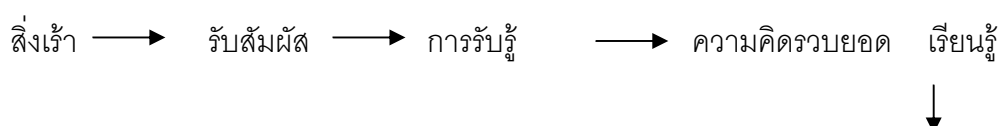
2. มียุทธศาสตร์ในการเรียนรู้อย่างเป็นระบบนับตั้งแต่การรู้จักแสวงหาความรู้มีเครื่องมือในการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความจำเป็นของยุคสมัย รู้จักคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ประเมินค่าของข้อมูลที่ได้รับด้วยเหตุและผล รู้จักคิดสร้างสรรค์ สร้างความรู้และแนวทางเลือกใหม่ มีความสามารถและความมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหาให้สำเร็จ

3. มีองค์ความรู้ที่เกิดการสังสมความรู้ความเข้าใจ และความเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ และระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการสากลจนเกิดความรอบรู้และความลุ่มลึกขึ้นตามลำดับ

4. มีศีลธรรมที่จะกำกับการประเมินค่า การตัดสินใจ มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และระหว่างมนุษย์ด้วยกัน จนเกิดอิสรภาพและความสงบสุขทั้งภายในสังคมและภายในตน

กันยา สุวรรณแสง (2540) กล่าวถึงขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

กระบวนการเป็นกรรมวิธีหรือลำดับการกระทำที่ดำเนินต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง หรือไปสู่ผลอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกันกับ “การเรียนรู้” จากกระบวนการ 5 ขั้นตอน ดังนี้คือ มีสิ่งเร้า (Stimulus) มาเร้าอินทรีย์ (Organism) ประสาทต้นตัวเกิดการรับสัมผัส (Sensation) ด้วยประสาททั้ง 5 แล้วส่งกระแสสัมผัสไปยังระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้เกิดการแปลความหมายขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์เดิมอื่นๆ เรียกว่า การรับรู้ (Perception) เมื่อแปลความหมายแล้ว จะมีการสรุปผลของการรับรู้เป็นความคิดรวบยอด (Conception) แล้วมีปฏิกิริยาตอบสนอง (Response) อย่างหนึ่งอย่างใดต่อสิ่งเร้าตามที่รับรู้ เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแสดงว่า การเรียนรู้ได้เกิดขึ้นแล้ว ประเมินผลจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้แล้ว ซึ่งการรับรู้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับตัวสิ่งเร้า ประสาทสัมผัสของผู้รับรู้ และประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิมของผู้รับรู้สามารถเขียนเป็นแผนผังกระบวนการได้ ดังนี้

ปฏิกริยาตอบสนอง

สิ่งเร้า หมายถึง ตัวที่มากกระตุ้นให้บุคคลเกิดพฤติกรรม แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ
 สิ่งเร้าภายใน เป็นการทำงานของอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย เช่น การหดตัวของกล้ามเนื้อ
 สิ่งเร้าภายนอก เป็นสิ่งเร้าที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอกร่างกาย ทั้งนามธรรมและ
 รูปธรรม อาจเป็นวัตถุ สิ่งของ มนุษย์ สัตว์ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้มีส่วน
 กระตุ้นให้อินทรีย์แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาถ้ามันได้มีอิทธิพลต่ออินทรีย์ก็ไม่เรียกว่า
 เป็นสิ่งเร้า รอบๆ ตัวของแต่ละบุคคลแวดล้อมไปด้วยสิ่งเร้าทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต กระตุ้น
 ทำทนาย ให้รับสัมผัสอยู่ตลอดเวลา ถ้าสิ่งแวดล้อมใดมีอิทธิพลมากพอก็จะทำให้เกิดความรู้สึกและ
 อาจถึงขั้นการแปลความหมายออกมาเป็นการรับรู้ได้

สัมผัส (Sensation) คือการตื่นตัวของประสาท เมื่อมีสิ่งใดมาเร้าเป็นการติดต่อลำดับ
 แรกของกระบวนการ ซึ่งยังไม่มีการตีความหมายการสัมผัสจากอวัยวะทั้ง 5

การรับรู้ (Perception) คือการใช้ประสบการณ์เดิมแปลความหมาย สิ่งเร้าที่ผ่านประสาท
 สัมผัสแล้วเกิดความรู้สึกหรือความรู้สึกว่ามีความหมายว่าอะไร ดังนั้นการรับรู้จึงเป็นผลของความรู้
 เดิมบวกกับการรับสัมผัสแล้วส่งไปยังสมอง เกิดการคิด เข้าใจ และรับรู้

การรับรู้เป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ การรับรู้ที่ถูกต้องจึงจะส่งผลให้รับความรู้ที่
 ถูกต้อง สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลมีดังนี้ (อุทุมพร จามรมาน, 2540)

ลักษณะของผู้รับรู้ บุคคลจะเลือกรับรู้สิ่งใดก่อน-หลัง มาก-น้อย ขึ้นอยู่กับอวัยวะสัมผัส
 หู ตา จมูก อวัยวะสัมผัสอื่นๆ ที่มีความสมบูรณ์ และมีความต้องการความปรารถนา ความรู้เดิม
 หรือประสบการณ์ ความตั้งใจ ความสนใจ ความสนใจสนทนานเพติดเพลิน แรงจูงใจ ความพร้อม
 อารมณ์ ความจำ สติปัญญา การสังเกตพิจารณาเป็นต้น

การรับรู้ทำให้เกิดการเรียนรู้ การรับรู้ที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของการเรียนรู้
 เพราะการที่คนจะมีความรู้ ความคิด การเข้าใจ และเจตคติ ต้องเริ่มจากการรับรู้ที่ดี การที่จะให้
 ผู้เรียนรับรู้ได้ดี ต้องเข้าใจบุคคลที่เรียนรู้ให้ดีกว่าก่อน และสร้างความพร้อมให้เกิดขึ้น การเรียนรู้ครั้ง
 แรกย่อมเป็นตัวนำของการเรียนรู้ครั้งหลัง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต่อเนื่องจากความรู้เดิม
 แต่ละคนเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการรับรู้

ความคิดรวบยอด เป็นภาพรวมการคิดที่ได้รับจากการรับรู้ของสิ่งที่ประสาทสัมผัสกับสิ่ง
 นั้น อาจมีการเปรียบเทียบทั้งในลักษณะเหมือนและแตกต่าง โดยอาศัยประสบการณ์เดิม แล้ว
 ประมวลออกมาเป็นภาพรวมความคิดสุดท้ายการเรียนรู้ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน
 การแสดงปฏิกริยาตอบสนองต่อจากความคิดรวบยอด ที่เกิดจากสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่
 มีการรับรู้จากประสาทสัมผัสที่มีสิ่งเร้ามากกระตุ้นให้เกิดการตอบสนอง

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการตามธรรมชาติที่มีขั้นตอนการเรียนรู้จะเป็นการเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบจากข้อมูลที่ได้รับเข้าจากสถานการณ์ต่างๆ ที่สามารถเกิดขึ้นได้จากทุกวิธีการ และทุกวิถีทาง และข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับจากถูกแปลงเป็นความรู้และนำไปสู่การนำไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับตัวบุคคลต่อไป

4.3 ลักษณะทั่วไปของกระบวนการเรียนรู้

ลักษณะทั่วไปของกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย (สุพัตรา ชาติบัญชาชัย, 2548)

- 4.3.1 การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร
- 4.3.2 การเรียนรู้ย่อมมีการแก้ไข ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
- 4.3.3 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชั่วคราว ไม่นับเป็นพฤติกรรมจากการเรียนรู้
- 4.3.4 การเกิดการเรียนรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลรู้ได้จากการสังเกตพฤติกรรม
- 4.3.5 การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
- 4.3.6 การเรียนรู้อาศัยวุฒิภาวะที่มีการเจริญเติบโตสูงสุดของพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาในแต่ละวัย ซึ่งจะทำให้เกิดความสามารถในการตอบสนองต่อสิ่งเร้า
- 4.3.7 การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ง่าย ถ้าสิ่งที่เรียนมีความหมายต่อผู้เรียน
- 4.3.8 การเรียนรู้แตกต่างกันตามบุคคลและวิธีการในการเรียน
- 4.3.9 การเรียนรู้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งด้านที่ดีและไม่ดี
- 4.3.10 การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ทางตรงและประสบการณ์ทางอ้อม
- 4.3.11 การเรียนรู้จะเกิดผลดีเมื่อผู้เรียนมีความมุ่งหมาย มีความต้องการ มีความสนใจ และได้ลงมือทำด้วยตนเอง
- 4.3.12 การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้รับสิ่งที่ต้องการแล้ว ถือว่าเป็นการเรียนรู้ที่แท้จริง
- 4.3.13 ประสบการณ์เดิมจะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ถ้าความรู้ใหม่สัมพันธ์กับประสบการณ์เดิม
- 4.3.14 การจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นการแนะแนวที่ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง
- 4.3.15 การเรียนรู้เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพ

สามารถสรุปลักษณะทั่วไปของการเรียนรู้ได้ว่า เป็นการกระทำที่ผู้เรียนตอบสนองความต้องการของตนนับตั้งแต่เริ่มสนใจ ลงมือกระทำ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวผู้เรียนโดยเป็นการกระทำที่แตกต่างกันขึ้นกับความรู้ ประสบการณ์เดิม ความสนใจ และจุดมุ่งหมายโดยส่วนตัวของผู้เรียน

4.4 ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้

การเรียนรู้ที่ดี ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้ (ทศนา แชมมณี, 2551)

4.4.1 ผู้เรียน มีองค์ประกอบดังนี้

4.4.1.1 วุฒิภาวะและความพร้อมที่จะเรียนรู้ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ

4.4.1.2 อายุ

4.4.1.3 เพศ

4.4.1.4 ประสบการณ์เดิม มีความสำคัญมาก ถ้าผู้เรียนมีความรู้เดิมเป็นฐานจะเรียนได้เร็วและเรียนเรื่องใหม่ได้สะดวกขึ้น

4.4.1.5 สมรรถนะสูงสุด ใครมีมากกว่าจะเรียนได้ดีกว่า

4.4.1.6 ความบกพร่องทางด้านร่างกาย ยิ่งมีมากเท่าใด ความสามารถในการเรียนรู้ย่อมน้อยลง

4.4.1.7 แรงจูงใจ จะเป็นตัวก่อให้เกิดความปรารถนา ความสนใจ ความต้องการ การใฝ่จะเรียนรู้

4.4.1.8 สติปัญญา คนสติปัญญาสูงย่อมเรียนได้เร็วกว่า

4.4.1.9 อารมณ์ ผู้ที่มีความวิตกกังวลน้อย ย่อมเรียนรู้ได้ดีกว่า

4.4.1.10 การเรียนรู้ของมนุษย์ต้องอาศัยความต้องการ แรงขับภายใน ความสนใจ เครื่องล่อ แรงเสริม เป็นสิ่งสำคัญ

4.4.2. บทเรียน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนจะเรียนได้เต็มที่และมีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน องค์ประกอบของบทเรียน ที่มีผลต่อการเรียนรู้ได้แก่ ความยากง่ายของบทเรียน ความหมายของบทเรียนที่มีต่อผู้เรียน

4.4.3. วิธีเรียน วิธีสอน มีผลต่อการเรียนรู้ เช่น

4.4.3.1 การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการลงมือค้นคว้าด้วยตนเอง

4.4.3.2 การคอยให้คำแนะนำและแนะแนว

4.4.3.3 การส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ประสาทการรับรู้ที่เหมาะสมกับแต่ละคนช่วยในการเรียน

4.4.3.4 การพิจารณาว่าจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่ละน้อย แล้วมีเวลาพักค้นหรือการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทีเดียวรวดเดียว

4.4.3.5 การใช้เครื่องล่อให้เกิดแรงจูงใจ

4.4.3.6 การเสริมแรงที่พอเหมาะพอควร

4.4.3.7 การฝึกฝนหรือการฝึกหัด

4.4.3.8 การฝึกเพิ่มเติมจากการเรียนรู้

4.4.3.9 การท่องจำ

4.4.3.10 การรู้ผลงาน

4.4.3.11 การนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ จะทำให้รู้มากขึ้น

4.4.3.12 สิ่งกระตุ้น ทั้งสภาพการณ์ สถานการณ์ คน สิ่งของ

4.4.3.13 ปฏิกริยาตอบสนอง ที่เป็นพฤติกรรมตอบโต้สิ่งเร้า จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมใหม่ตามที่คาดหวังเมื่อเรียนจบ

4.4.4. การถ่ายโยงการเรียนรู้ ได้แก่การที่ผู้เรียนเมื่อรู้ สิ่งใดสิ่งหนึ่งไปแล้ว มีผลต่อการกระทำหรือการเรียนรู้ในกิจกรรมอื่นๆ ในเวลาถัดไป ซึ่งการถ่ายโยงอาจเกิดได้ใน 2 ลักษณะคือ

4.4.4.1 การถ่ายโยงการเรียนรู้ในทางบวก เป็นความรู้หรือประสบการณ์ที่ช่วยให้การเรียนรู้ใหม่ได้ง่ายขึ้น ดีขึ้น

4.4.4.2 การถ่ายโยงการเรียนรู้ทางลบ เป็นความรู้หรือประสบการณ์เดิมเป็นสิ่งที่ขัดขวาง ทำให้เรียนรู้สิ่งใหม่ได้ยากขึ้นหรือช้าลง

การถ่ายโยงโดยทั่วไปจะเกิดผลบวก คือให้ผลดีมากกว่าผลลบ ช่วยย่นระยะเวลาประหยัดแรงงาน อย่างไรก็ตาม การถ่ายโยงการเรียนรู้จะเป็นไปได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับความคล้ายคลึงระหว่างสิ่งที่ถ่ายโยงกับคุณสมบัติส่วนตัวของผู้เรียน

4.4.5. สิ่งแวดล้อมอื่นๆ ได้แก่

4.4.5.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น แสงสว่าง ความสงบเงียบ อุณหภูมิ ความสะอาดเรียบร้อย สวยงาม

4.4.5.2 สิ่งแวดล้อมทางจิต ได้แก่ บรรยากาศระหว่างบรรณาธิการกับผู้รับบริการ ถ้ามีสัมพันธภาพอันดีต่อกันจะทำให้บรรยากาศทางจิตเป็นไปด้วยดี

สรุปได้ว่าปัจจัยที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีประกอบไปด้วยผู้เรียน บทเรียน วิธีเรียน การถ่ายโยงการเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ

จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล อย่างค่อนข้างถาวรอันเป็นผลมาจากการฝึกฝนหรือการมีประสบการณ์ การเรียนรู้นับได้ว่าเป็นผลของกระบวนการคิด ความเข้าใจ การรับรู้สิ่งที่มีกระตุ้นผสมผสานกับประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมาของบุคคล ทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น ซึ่งการผสมผสานระหว่าง ประสบการณ์ที่ได้รับในปัจจุบันกับ ประสบการณ์ในอดีต จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทางปัญญาเข้ามามีอิทธิพลในการเรียนรู้ด้วย เนื่องจากการเรียนรู้ต้องเกิดจากสิ่งเร้าที่มากกระตุ้นให้บุคคลเกิดความสนใจ จึงจะสามารถรับรู้ได้ดีที่สุด ห้องสมุดประชาชนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชน จึงจำเป็นต้องมีการ

สร้างสิ่งแวดล้อม รวมถึงสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้บุคคลเกิดความสนใจใคร่รู้ ต้องการที่จะเรียนรู้เพื่อให้สามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ อาทิ การส่งเสริมการอ่าน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เพื่อกระตุ้นให้บุคคลเป็นบุคคลรักการอ่านได้ในที่สุด

5. แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5.1 ความหมายแหล่งการเรียนรู้

กรมวิชาการ (2549) ได้ให้ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ ว่าหมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ที่สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สุมาลี สังข์ศรี (2542) ให้ความหมายว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึงบุคคล กิจกรรมที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งให้ประสบการณ์แก่ประชาชนได้ ดังนั้น แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน อาจเป็นศาสนสถาน โรงเรียน พิพิธภัณฑ์ สวนสมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณี ศูนย์การศึกษาในชุมชน ห้องสมุด สถานประกอบการ หน่วยงานต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

บุญเลิศ มาแสง (2538) ให้ความหมายว่าแหล่งการเรียนรู้หรือแหล่งวิทยากรเป็นแหล่งรวมกิจกรรมที่กระตุ้นเตือนให้เกิดความสำนึกและตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา แหล่งความรู้จะเป็นแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพและความจำเป็นและความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นนั้น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549) ให้ความหมายแหล่งการเรียนรู้ว่าหมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ สถาบัน หน่วยงาน และวัสดุสิ่งของที่มนุษย์สร้างขึ้น เทคโนโลยีสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ กิจกรรม ประเพณีหรือการดำรงชีวิตในชุมชน ในท้องถิ่นที่มีคุณค่า และมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเพราะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

จากความหมายของแหล่งการเรียนรู้ข้างต้น สรุปได้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่ง หรือที่รวมที่อาจเป็นสถานที่ หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้เป็นศูนย์กลาง เป็นการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน

5.2 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าในวิทยาการสาขาต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาหรือการเรียนรู้จะหยุดเพียงการศึกษาภาคบังคับไม่ได้ทุกคนต้องศึกษาต่อเนื่องไปตลอด

ชีวิต ดังนั้น แหล่งการเรียนรู้จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้บุคคลสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ตามความต้องการ ความสนใจ ความถนัด และความพร้อม

นฤมล ดันธสุรเศรษฐ์ (2549) กล่าวว่า แหล่งความรู้ หรือแหล่งวิทยาการในชุมชนมีความสำคัญคือ

- 1) เป็นแหล่งการศึกษาตลอดชีวิต ที่ประชาชนจะมีปฏิสัมพันธ์เพื่อหาความรู้ต่างๆ ได้ด้วยตนเองตลอดเวลา ไม่จำกัดเพศ และวัย
- 2) เป็นแหล่งที่ช่วยเสริมการเรียนการสอนการศึกษาในระบบ
- 3) เป็นแหล่งที่ประชาชนเข้าไปปฏิสัมพันธ์เพื่อหาความรู้จากแหล่งกำเนิดได้
- 4) เป็นแหล่งที่ประชาชนเข้าไปปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงหรือลงมือปฏิบัติจริงได้เช่น การแก้เครื่องยนต์ การประดิษฐ์เครื่องใช้ต่างๆ
- 5) เป็นแหล่งที่ประชาชนเข้าไปปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้ได้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ๆ ที่มีการคิดค้นขึ้นและได้ของจริง

นิวัติ อรรถพลยุคคล (2536) กล่าวว่า แหล่งความรู้มีความสำคัญคือเป็นสถานที่ที่ประชาชนในหมู่บ้านได้ร่วมแรง ร่วมคิด ร่วมทำ มีการบริจาคทรัพย์เงินร่วมมือเสียสละกำลังกายในการจัดอาคารสถานที่ สำหรับเป็นสถานที่ให้ความรู้ ข่าวสาร ข้อมูลแก่ประชาชน โดยมีสื่อ สิ่งพิมพ์ และอาจมีสื่อเทคโนโลยี วิทยุ โทรทัศน์ของจำลอง การแสดง การสาธิตต่างๆ ไว้บริการ สื่อบางส่วนได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยราชการ และเอกชน สื่อบางส่วนได้รับการบริจาคจากประชาชนทั่วไป ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านได้มีโอกาส ฝึก อ่าน เขียน ได้ปรึกษา และแลกเปลี่ยนความคิดเพื่อนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

กรมสามัญศึกษา ให้ความเห็นว่า แหล่งการเรียนรู้ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะและความสามารถ ที่ช่วยให้บุคคลแต่ละคน สามารถเป็นผู้เรียนรู้อย่างอิสระเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มกำลังความสามารถ หรืออาจกล่าวได้ว่า แหล่งการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้ยอมรับความเป็นจริงแห่งตน

สรุปได้ว่า แหล่งการเรียนรู้มีความสำคัญสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ทั้งนี้เพราะ เป็นแหล่ง หรือที่รวมความรู้เพื่อให้บุคคลสามารถค้นคว้าหาความรู้เพื่อตอบสนองความต้องการในการที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

5.3 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

นักการศึกษาได้จำแนกประเภทแหล่งการเรียนรู้ไว้แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

สุจิต ศิลารักษ์ (ม.ป.ป.) กล่าวว่าแหล่งเรียนรู้ในชุมชน สามารถจัดให้มีรูปแบบต่างๆ ออกไปได้ตามชนิดของการจัด ซึ่งแยกได้ดังนี้

1) แหล่งเสนอข้อมูลข่าวสาร คือเป็นที่รวบรวมข่าวสารที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับความต้องการของประชาชนในชนบท ประกอบด้วย หนังสือพิมพ์ แผ่นปลิว แผ่นพับ และเอกสารทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้

2) แหล่งที่เป็นสถานที่ให้คุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น โบสถ์ วัดและศิลปะ ที่มีคุณค่าควรอนุรักษ์ไว้ สิ่งเหล่านี้เป็นผลส่งเสริมการเรียนรู้ ช่วยให้เกิดความหวงแหนในคุณค่าทางวัฒนธรรม อันเป็นมรดกของคนไทย

3) แหล่งที่เป็นบุคคลหรือกลุ่มคน หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น บุคคลเหล่านี้สำคัญมาก เพราะมีความชำนาญและความเชี่ยวชาญ มีความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เป็นบุคคลที่หาได้ในท้องถิ่นและควรนำมาให้ความรู้แก่บุคคลอื่น

4) แหล่งทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ตลอดจนหัตถกรรมพื้นเมืองซึ่งมีอยู่กระจายตัวไป และแตกต่างกันออกไปในแต่ละหมู่บ้าน แหล่งการเรียนรู้ประเภทนี้ช่วยให้เห็นความสำคัญของท้องถิ่น ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรเหล่านี้ให้มีประโยชน์สืบไป

5) แหล่งส่งเสริมกิจกรรม เช่น กิจกรรมอนามัย อาชีพ นิทรรศการ การอภิปราย การให้ความรู้ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นการเพิ่มเติมความรู้เดิมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

สุรจิตร ทীবัว (2538) จำแนกประเภทของแหล่งวิชาการในชุมชนที่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนดังนี้

1). แหล่งวิชาการภายในโรงเรียน ได้แก่ อาคารเรียน วัสดุอุปกรณ์ ต้นไม้ แมลง สวนครัว ครู นักเรียน

2) บุคคลที่โรงเรียนเชิญมาเป็นวิทยากร

3) แหล่งวิชาการภายในชุมชนและนอกชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ปุชนิยสถาน สถานที่ราชการ สถาบันทางศาสนา

4) กิจกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ผลงานทางด้านศิลปะ สถาปัตยกรรมวรรณคดี ประเพณีพื้นบ้าน

รัชนีกร ทองสุขดี (2545) ได้จำแนกแหล่งวิทยาการท้องถิ่น ออกเป็น 6 ประเภทได้แก่

1) ทรัพยากรบุคคล หมายถึง บุคคลที่ถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ให้ผู้สนใจต้องการเรียนรู้ในท้องถิ่น ได้แก่ บุคคลที่มีทักษะความสามารถในอาชีพต่างๆ

2) ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติให้ประโยชน์ต่อมนุษย์

3) ทรัพยากรวัตถุและสถานที่ หมายถึง อาคาร สิ่งก่อสร้าง วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นที่ประชาชนศึกษาหาความรู้ให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือสิ่งที่ต้องการ

4) ทรัพยากรประเภทสื่อ หมายถึงบุคคลหรือสื่อที่ติดต่อถึงกันหรือชักนำให้รู้จักกัน ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ ทักษะและเจตคติ ด้วยการส่งผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 แหล่งวิทยากรประเภทสื่อนี้ ทำให้กระบวนการเรียนรู้ทางมนุษยชาติสามารถดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูง และที่สำคัญที่สุดคือ สามารถกระจายความรู้ไปสู่ทุกพื้นที่โลกอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

5) ทรัพยากรประเภทเทคนิค หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้น สิ่งที่มีมนุษย์ทำการปรับปรุง

6) ทรัพยากรประเภทกิจกรรม หมายถึง การปฏิบัติด้านประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ การปฏิบัติของหน่วยราชการตลอดจนความเคลื่อนไหวในการแก้ปัญหาและปรับปรุงพัฒนาสภาพต่างๆ ในท้องถิ่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม

สามารถสรุปประเภทของแหล่งการเรียนรู้ได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ 1) แหล่งความรู้ที่เป็นสถานที่ 2) แหล่งความรู้ที่เป็นทรัพยากรบุคคล และ 3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ

5.4 รูปแบบการจัดแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แหล่งการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์เรียนรู้ เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมสนับสนุน ให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดแหล่งการเรียนรู้ จะต้องอาศัยความร่วมมือและประสานกันทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน การจัดแหล่งการเรียนรู้ตามความสามารถ ดำเนินการได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ประชาชนในท้องถิ่นได้รับ

บุญเลิศ มาแสง (2532) ได้กำหนดรูปแบบแหล่งการเรียนรู้เป็น 4 รูปแบบคือ

1) แหล่งความรู้ที่พัฒนามาจากที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เนื่องจากที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นแหล่งข่าวสารข้อมูลที่สำคัญยิ่งของชุมชนแหล่งหนึ่ง นอกเหนือไปจากที่โรงเรียน

2) แหล่งความรู้หมู่บ้านที่จัดขึ้นในวัด วัดในชนบทโดยทั่วไปเป็นศูนย์กลางที่สำคัญแห่งหนึ่งของชุมชน เป็นสถานที่ที่ประชาชนมาพบปะกันประกอบศาสนกิจร่วมกันโดยมีพระเป็นผู้ให้การอบรมเทศนา ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ประการหนึ่ง หากจะพัฒนาให้วัด สามารถให้บริการความรู้ให้กับประชาชนในรูปแบบแหล่งความรู้ก็กระทำได้ เพราะวัดมีบริเวณกว้างขวางร่มรื่น มีภิกษุและสามเณรที่ประชาชนเคารพนับถือ และมีเวลาพอที่จะทำประโยชน์ร่วมกับชุมชนได้เป็นอย่างดี ประกอบกับสามารถดูแลประสานงานกับคณะกรรมการหมู่บ้านได้อย่างใกล้ชิดและมีประสิทธิภาพ

3) แหล่งความรู้ที่จัดขึ้นในโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาให้แก่ประชาชนในชุมชน มีอาคารสถานที่พร้อมและมีห้องสมุดโรงเรียน หรือสามารถจัดเป็นห้องสมุดโรงเรียนที่ให้บริการประชาชนในชุมชนได้ โดยจัดทำเป็นแหล่งความรู้ให้ชาวบ้านเข้ามาใช้บริการโดยไม่จำกัด วุฒิ เพศ และวัย

4) แหล่งความรู้ที่จัดขึ้นในสถานที่สาธารณะ หรือที่ที่ประชาชนบริจาคในบางหมู่บ้านที่ไม่มีวัด โรงเรียนหรือที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จึงมีข้อจำกัด ทำให้ไม่มีฐานในการที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งความรู้หมู่บ้าน แต่ก็สามารถพัฒนาที่สาธารณะให้เป็นแหล่งความรู้หมู่บ้านได้

จากแนวคิดเรื่องรูปแบบแหล่งการเรียนรู้สรุปได้ว่า แหล่งการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นศูนย์รวมความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ เป็นแหล่งความรู้ในชุมชน สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสภาพและความต้องการของชุมชน

6. แนวคิดห้องสมุดประชาชน

6.1 นิยามและความหมาย

ห้องสมุดประชาชนต้องเป็นสถานที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าบริการได้พัฒนาตนเองทั้งในด้านการศึกษาและวัฒนธรรมอันเปรียบเสมือนชุมทรัพย์ทางปัญญาของประชาชนในท้องถิ่น เป็นแหล่งการศึกษาในรูปแบบไม่เป็นทางการ และเป็นแหล่งการศึกษาตลอดชีวิต ห้องสมุดประชาชนเข้าถึงประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ฉะนั้นวัสดุทางการศึกษาต่างๆ ควรมีทุกประเภท เพื่อเพิ่มพูนความรู้ในวิชาชีพและความเป็นอยู่ของประชาชน หรือระบบโรงเรียนไปพร้อมๆ กัน ได้มีผู้ให้ความหมายของห้องสมุดประชาชนไว้ ดังนี้

นางเยาว์ โตใจ (2533) ให้ความหมายห้องสมุดประชาชน ไว้ว่า หมายถึง ห้องสมุดที่จัดขึ้นในท้องถิ่นเพื่อบริการประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยไม่คิดมูลค่า ไม่จำกัดเพศ เชื้อชาติ ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง และความรู้ มีการจัดหาวัสดุต่างๆ เพื่อยกระดับความรู้และความเป็นอยู่ของประชาชน

Prytherch (1986) ได้ให้ความหมายไว้ว่าห้องสมุดประชาชน คือห้องสมุดที่ได้รับการสนับสนุนจากเงินกองทุนสาธารณะและประชาชนทุกระดับสามารถใช้ห้องสมุดได้โดยไม่ต้องเสียค่าบำรุงใดๆ

Good (1973) ให้ความหมายของห้องสมุดประชาชนว่าเป็น ห้องสมุดที่ให้บริการแก่ประชาชนทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในชุมชน เขต หรือภูมิภาคและได้รับการสนับสนุนทั้งหมดหรือบางส่วนจากเงินกองทุนสาธารณะ

Usherwood (1997) กล่าวว่าห้องสมุดประชาชนได้แก่ห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นด้วยเงินกองทุนสาธารณะ โดยมุ่งให้ประชาชนได้ใช้บริการ เพื่อจะได้ปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ห้องสมุดประชาชนจะทำให้เกิดประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรสารสนเทศรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นวัสดุที่พิมพ์ โสตทัศนวัสดุ และวัสดุอิเล็กทรอนิกส์ได้ มีการตรวจสอบ รวบรวมการเก็บรักษาจัดการ คัดสรร เผยแพร่ และติดต่อสื่อสารซึ่งข้อมูล สารสนเทศที่สนะทั้งหลายและผลงานสร้างสรรค์ต่างๆ อันเกิดจากจินตนาการของมนุษย์

American Library Association (1943) ให้ความหมายของห้องสมุดประชาชนไว้ว่าเป็นห้องสมุดที่มีหน้าที่จัดบริการโดยไม่คิดมูลค่าแก่ประชาชนในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือภายในขอบเขตใดเขตหนึ่ง และมีส่วนประกอบสำคัญสามประการคือ ห้องสมุดประชาชนนั้นรัฐบาลเป็นเจ้าของหรือผู้ควบคุม ได้รับเงินอุดหนุนจากภาษีของประชาชนและให้บริการประชาชนทั่วไป

สุภัทธา ฉัตรเงิน (2520) ได้กล่าวถึงห้องสมุดประชาชนว่าลักษณะที่สำคัญของห้องสมุดประชาชน คือไม่ว่าห้องสมุดนั้นจะอยู่ภายใต้การควบคุมของหน่วยงานของรัฐ หรือได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐหรือไม่ก็ตาม แต่ถ้าห้องสมุดเปิดบริการแก่ผู้ใช้ในชุมชนนั้นอย่างเสรี โดยไม่จำกัดเพศ วัย และวุฒิแล้ว นับว่าห้องสมุดนั้นเป็นห้องสมุดประชาชน

จารุวรรณ สิริสุภรณ์ (2521) ได้ให้ความหมายของห้องสมุดประชาชนไว้ว่า ให้บริการโดยไม่คิดค่าพาเยการแก่คนในท้องถิ่น ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือภูมิภาค ทุกคนได้รับบริการอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ในบางกรณีผู้เป็นสมาชิกอาจต้องเสียค่าสมัครเป็นสมาชิก หรือค่าต่ออายุการเป็นสมาชิกแต่มีค่าค่อนข้างต่ำ เพื่อความสะดวกในการอ่านและการบริการสมาชิกต่างวัยกัน ห้องสมุดมักจัดสถานที่สำหรับเด็กเป็นสัดส่วนต่างหาก บางกรณีก็เป็นห้องหนึ่งต่างหาก บางแห่งก็เป็นอีกมุมหนึ่ง บางแห่งก็จัดอาคารเป็นเอกเทศซึ่งสร้างขึ้นขนาดใกล้เคียงกับอาคาร ห้องสมุดประชาชนสำหรับคนทั่วไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดและความจำเป็นของห้องสมุดประชาชนแห่งนั้นๆ และนอกจากจะจัดบริการด้านหนังสือแล้ว ห้องสมุดประชาชนอาจจะจัดบริการด้านอื่นๆ ด้วย เช่น การอภิปราย การฉายภาพยนตร์ การจัดนิทรรศการ เป็นต้น กิจกรรมห้องสมุดประชาชนบางแห่งขยายออกในลักษณะของสาขาห้องสมุดหรือห้องสมุดเคลื่อนที่ด้วย

สรุปได้ว่า ห้องสมุดประชาชน คือห้องสมุดที่จัดตั้งในชุมชน และท้องถิ่นต่างๆ เพื่อให้บริการแก่ประชาชนทุกคนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยไม่คำนึงถึงรายได้จากค่าบริการ มีการบริการที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เข้ารับบริการ ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของบุคคลและสังคมนั้นๆ ให้ดียิ่งขึ้น

6.2 รูปแบบการจัดห้องสมุดประชาชน

จากการศึกษารูปแบบการจัดห้องสมุดประชาชนที่จำแนกตามบทบาทหน้าที่ของห้องสมุดประชาชน พบว่า ห้องสมุดประชาชนในประเทศต่างๆ ทั่วโลกมีรูปแบบการจัดอยู่ 6 แบบ คือ (อัมพร นามเหลา, 2542)

6.2.1 ห้องสมุดประชาชนกลางแห่งชาติ

ทำหน้าที่เป็นหอสมุดกลางแห่งชาติ เป็นศูนย์กลางของการบริการห้องสมุดประชาชน และขณะเดียวกันก็เป็นหอสมุดแห่งชาติด้วย มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการกับห้องสมุดประชาชนต่างๆ ทั้งระดับจังหวัด อำเภอ เทศบาล และตำบลหรือหมู่บ้าน

6.2.2 หอสมุดกลางแห่งชาติ

ทำหน้าที่เป็นหอสมุดแห่งชาติ และให้บริการยืมแก่ประชาชนในฐานะเป็นห้องสมุดประชาชนอีกด้วย ขณะเดียวกันก็จัดระบบห้องสมุดประชาชนสาขาในระดับต่างๆ ทั้งเขตเมืองและเขตชนบทด้วย

6.2.3 หอสมุดแห่งชาติที่มีหน่วยให้ยืมอยู่ด้วย

ห้องสมุดรูปแบบนี้ได้จัดตั้งเป็นหอสมุดแห่งชาติแล้วจัดตั้งหน่วยงานบริการให้ยืมแก่ประชาชนที่อยู่ในเมืองนั้นซึ่งเท่ากับว่าหอสมุดแห่งชาติทำหน้าที่เป็นห้องสมุดประชาชนให้ยืมแก่ผู้ที่อยู่ในเมืองนั้นๆ เช่น หอสมุดแห่งชาติบริติช

6.2.4 ระบบเครือข่ายห้องสมุดประชาชน

โดยห้องสมุดประชาชนจังหวัดเป็นแม่ข่าย ห้องสมุดประชาชนอำเภอและตำบลเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงข้อมูลถึงกันได้ และมีห้องสมุดประชาชนกลางเป็นหลัก เป็นแกนควบคุมข่ายงานของแม่ข่ายไว้อีก เช่น ห้องสมุดประชาชนของกรมการศึกษานอกโรงเรียนของไทย

6.2.5 ห้องสมุดประชาชนที่ตั้งอยู่แบบเอกเทศไม่ขึ้นต่อกันและกัน เช่นของเอกชนหรือของเทศบาลในหลายๆ ประเทศ

6.2.6 ห้องสมุดประชาชนที่มีเครือข่ายเฉพาะเขตรัฐหรือเขตการศึกษาที่ถูกกำหนดขึ้น

ขณะเดียวกัน กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้แบ่งประเภทของห้องสมุดประชาชนตามขนาด ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538)

1) ห้องสมุดประชาชนขนาดใหญ่ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนจังหวัด หอสมุดรัชมังคลาภิเษกพระราชวังไกลกังวล หัวหิน ซึ่งมีลักษณะเป็นอาคารใหญ่ 2 ชั้น ชั้นบนจัดบริการหนังสือเอกสาร และสื่อเกี่ยวกับการศึกษาตามระดับหลักสูตรต่างๆ โดยจัดเป็นห้องการศึกษานอกโรงเรียน และห้องโสตทัศนศึกษา ห้องหรือมุมหนังสือมหาวิทยาลัยสุโขทัยนครราชสีมา มหาวิทยาลัยรามคำแหง และห้องหรือมุมศูนย์ข้อมูลชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น ส่วนชั้นล่างจัดเป็นชั้นหนังสือและ

บริการหนังสือ เอกสาร สื่อความรู้ทางวิชาการสารคดีโดยทั่วไป และจัดบริการหนังสือสำหรับเด็ก
สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน มุมกิจกรรมเด็ก

2) ห้องสมุดประชาชนขนาดกลาง ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน"เฉลิมราชกุมารี"
ลักษณะเป็นอาคาร 2 ชั้น ที่ได้รับการออกแบบรองรับบทบาทหน้าที่ตามระเบียบกรมการศึกษา
นอกโรงเรียนว่าด้วยห้องสมุด พ.ศ.2538 ชั้นบนจัดเป็นห้องศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นบริการเกี่ยวกับข้อมูล
ชุมชน ห้องการศึกษาออกโรงเรียนบริการสื่อความรู้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน โรงเรียนทุก
หลักสูตรทุกประเภท ตลอดจนห้องโสตทัศนศึกษาและห้องการศึกษาดาวเทียมไทยคม และ
ห้องที่สำคัญที่สุดห้องหนึ่งคือห้องเฉลิมพระเกียรติฯ จัดบริการข้อมูลเกี่ยวกับพระราชประวัติ
พระราชกรณียกิจ โครงการในพระราชดำริ หนังสือพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี และพระราชวงศ์ที่เกี่ยวข้อง ชั้นล่างจัดบริการมุมเด็กซึ่งประกอบไปด้วยสื่อ
ความรู้เด็ก เครื่องเล่นพัฒนาความพร้อม สื่อความรู้ทุกประเภท รวมถึงเป็นที่จัดกิจกรรมสำหรับเด็ก
และจัดสื่อเอกสารวิชาการ สารคดี ความรู้ทั่วไปสำหรับผู้ใหญ่และประชาชนทั่วไป

3) ห้องสมุดประชาชนขนาดเล็ก ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนอำเภอทั่วไป มีลักษณะ
เป็นอาคารชั้นเดียว จัดบริการหนังสือและสื่อความรู้ประเภทต่างๆ จัดมุมเด็กและครอบครัว
มุมวารสารหนังสือพิมพ์ มุมการศึกษานอกโรงเรียน และหนังสือวิชาการ สารคดีทั่วไป รวมทั้ง
หนังสืออ้างอิง เป็นต้น

จากประเภทของห้องสมุดประชาชนข้างต้นเห็นได้ว่าสามารถแบ่งได้หลากหลายขึ้นอยู่กับ
กับแต่ละประเทศ โดยรวมจะแบ่งตามการให้บริการ ขอบเขตและขนาดของห้องสมุดประชาชน

6.3 วัตถุประสงค์ของห้องสมุดประชาชน

ได้มีผู้กำหนดวัตถุประสงค์ของห้องสมุดประชาชนไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

Peterson (1964) ได้ตั้งวัตถุประสงค์พื้นฐานของห้องสมุดประชาชนไว้ 5 ประการคือ เพื่อ
การศึกษา ข่าวสาร การวิจัย ความจรรโลงใจทางวัฒนธรรม และการพักผ่อนหย่อนใจ

Moon and Moon (1991) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ห้องสมุดประชาชนไว้กล่าวคือ
ห้องสมุดประชาชนมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นผู้ใหญ่ได้ยืมหนังสือต่างๆ เพื่อ
ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเองและเพื่อความเพลิดเพลิน ต่อจากนั้นจึงได้มีการจัดบริการเฉพาะ
กลุ่มบุคคลที่มีอายุแตกต่างกันไป เพื่อพัฒนาผู้ใช้ห้องสมุดกลุ่มนั้นๆ ให้ดีขึ้น

สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association, 1943) ได้กำหนด
วัตถุประสงค์ทั่วไปห้องสมุดประชาชนไว้ ดังนี้

- 1) เพื่อการศึกษาด้วยตนเองตลอดไป
- 2) เพื่อติดตามความก้าวหน้าในทุกสาขาวิชา

- 3) เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน
- 4) เพื่อปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางการเมืองและทางสังคม
- 5) เพื่อเพิ่มความสามารถในงานอาชีพ
- 6) เพื่อพัฒนาการทางความคิดและจิตใจ
- 7) เพื่อชื่นชมในงานศิลปะและวัฒนธรรม
- 8) เพื่อใช้เวลาว่างในทางที่จะทำให้ความเป็นอยู่ส่วนตัวและสังคมดีขึ้น
- 9) เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้มากขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการในปี พ.ศ.2516 ได้รับการยกระดับให้เป็นสถานศึกษาขึ้นกับฝ่ายการศึกษาผู้ใหญ่กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยไว้ดังนี้ (กุลธร เลิศสุริยะกุล, 2542)

- 1) ให้การศึกษานอกโรงเรียนกับชนทุกชั้น ทุกวัย และทุกระดับการศึกษา
 - 2) ส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้า
 - 3) ให้บริการทางข่าวสารข้อมูลและความรู้ต่างๆ ที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวของประเทศและโลก
 - 4) ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชนและประเทศ
 - 5) ส่งเสริมและแนะนำให้ประชาชนเข้าและปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย
 - 6) ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้เวลาว่างในทางที่เกิดประโยชน์และความรื่นรมย์
- บุญถาวร หงสกุล (2532) กล่าวถึงวัตถุประสงค์และหน้าที่ของห้องสมุดประชาชนไว้ ดังนี้
- 1) เป็นแหล่งการศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชนทุกชั้น ทุกเพศ และทุกวัย ช่วยให้ทุกคนมีโอกาสแสวงหาความรู้และเพิ่มพูนความรู้
 - 2) ให้บริการข่าวสารและความรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวของประเทศและของโลกให้กับประชาชนในท้องถิ่น
 - 3) ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
 - 4) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนรู้จักใช้หนังสือ มีนิสัยรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้า
 - 5) ให้ความจริงใจแก่ประชาชนในท้องถิ่นในอันที่จะสร้างสรรค์สิ่งดีงามและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ระเบียบกรมการศึกษานอกโรงเรียนว่าด้วยห้องสมุดประชาชน พ.ศ.2535 ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ห้องสมุดประชาชน ไว้ดังนี้

- 1) เพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน
- 2) เพื่อเป็นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน
- 3) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชน
- 4) เพื่อพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ห้องสมุดประชาชนมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต ในรูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชนทุกคน
- 2) ส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่านและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
- 3) เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของชุมชนและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน
- 4) เป็นแหล่งรวบรวมความรู้และข้อมูลสารสนเทศทั้งที่เป็นสากลและภูมิปัญญาของท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้า

6.4 บทบาทและความสำคัญของห้องสมุดประชาชน

มีผู้ศึกษาถึงบทบาทและความสำคัญของห้องสมุดประชาชนไว้ ดังนี้

ประกาศขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมสหประชาชาติ (UNESCO) เกี่ยวกับห้องสมุด ได้กล่าวถึงบทบาทและภารกิจของห้องสมุดประชาชนไว้ ดังนี้ (International Federation of Library Associations and institutions, 2001)

- 1) สร้างและส่งเสริมนิสัยการรักการอ่านของเด็กตั้งแต่แรกเกิด
- 2) สนับสนุนบุคคลในเรื่องของการศึกษาให้เทียบเท่ากับการศึกษาในระบบในทุกระดับ
- 3) เปิดโอกาสให้มีการพัฒนาบุคคลอย่างสร้างสรรค์
- 4) กระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชน
- 5) สร้างความตระหนักในเรื่องวัฒนธรรม การชื่นชมงานศิลปะ การรับรู้ในเรื่องนวัตกรรมและวิทยาศาสตร์
- 6) การส่งเสริมให้มีการเข้าถึงวัฒนธรรมและการแสดง
- 7) ปลุกฝังให้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการมีเจตคติที่ดีต่อวัฒนธรรมที่หลากหลาย
- 8) สนับสนุนในเรื่องที่เกี่ยวกับเรื่องเล่า เช่นตำนาน นิทาน

9) มีหลักประกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน

10) มีการให้บริการข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอสำหรับกลุ่มงานอิสระ ข้อมูล สมาคม และกลุ่มประโยชน์ในท้องถิ่น

11) อำนวยความสะดวกและพัฒนาการข้อมูลข่าวสารและทักษะการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

12) ส่งเสริมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมและโปรแกรมการรู้หนังสือสำหรับทุกเพศทุกวัย และหากจำเป็นห้องสมุดประชาชนจะเป็นผู้ริเริ่มโครงการนั้นๆ เอง

วาณี ฐาปนวงศ์สานติ (2544) ได้ชี้ให้เห็นบทบาทและความสำคัญของห้องสมุดประชาชน ดังนี้

1) เพื่อการศึกษา เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าด้วยตนเอง การรับฟังความรู้จากในชั้นเรียนไม่เพียงพอต่อการนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน หนังสือและวัสดุต่างๆ ในห้องสมุดจะช่วยแก้ปัญหาได้

2) เพื่อให้ข่าวสารและความรู้ ผู้ใช้ห้องสมุดจะเป็นผู้ทันสมัยต่อเหตุการณ์โลก

3) เพื่อการค้นคว้าและวิจัย ห้องสมุดเป็นแหล่งช่วยแก้ปัญหาความไม่รู้แก่ผู้ที่รู้จักค้นคว้าด้วยตัวเอง โดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในห้องสมุดเป็นคู่มือ ห้องสมุดเป็นแหล่งอ้างอิงในการวิจัยต่างๆ ได้

4) เพื่อให้เกิดความจรรโลงใจ หนังสือนอกจากจะให้ความรู้แล้วยังให้ความซาบซึ้งก่อให้เกิดความดีงามในจิตใจ

5) เพื่อความเพลิดเพลิน ห้องสมุดจะช่วยสร้างความเพลิดเพลิน สนับสนุนการใช้เวลาว่างเป็นประโยชน์

กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ชี้ให้เห็นว่า ห้องสมุดประชาชนมีความสำคัญ ดังต่อไปนี้

1) ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งข่าวสารข้อมูลเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต

2) ห้องสมุดประชาชนจำเป็นต้องพัฒนาตัวเองให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าของสังคม

3) ห้องสมุดประชาชนต้องจัดให้มีชีวิตชีวา มีกิจกรรมที่หลากหลายที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นที่ประชาชนมีส่วนร่วม

4) ห้องสมุดประชาชนต้องเป็นห้องสมุดเพื่อประชาชน เป็นศูนย์การเรียนรู้ เป็นศูนย์ประชาคมและเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

จากการที่มีผู้กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของห้องสมุด สรุปได้ว่าห้องสมุดประชาชนต้องมีบทบาทเป็นฐานที่มั่นให้แก่ชุมชนในทุกด้าน เพื่อเพิ่มพลังอำนาจให้แก่ประชาชนชุมชนที่ห้องสมุดนั้นๆ ให้บริการอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันเป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสาร ห้องสมุดประชาชนนับได้ว่าเป็นแหล่งความรู้ที่ยืนอยู่ในแนวหน้าของยุคสมัยนี้ด้วยเช่นกันเพราะ ห้องสมุดมี

บทบาทและหน้าที่สำคัญในการจัดและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ในรูปแบบต่างๆ ห้องสมุดประชาชน จึงมีบทบาทที่โดดเด่น ในการพัฒนาคนและสังคมอย่างยั่งยืนในทุกยุคและทุกสมัย

6.5 หน่วยงานที่รับผิดชอบห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย มีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการอยู่ มีทั้งหน่วยงานราชการและเอกชน ซึ่งหน่วยงานแต่ละแห่งก็จัดห้องสมุดประชาชนขึ้นตามความต้องการของตน ดังนี้ (อัมพร นามเหลา, 2542)

6.5.1 สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน

มีบทบาทสำคัญยิ่งในการทำให้ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางการอ่านของประชาชนโดยแท้จริง ซึ่งปัจจุบันมีห้องสมุดที่อยู่ในความดูแลของสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน ทั้งสิ้น 847 แห่งทั่วประเทศ แยกเป็นห้องสมุดขนาดใหญ่ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนจังหวัด 75 แห่ง ห้องสมุดฯ "เฉลิมราชกุมารี" 81 แห่ง และห้องสมุดรัชมังคลาภิเษก 1 แห่ง ห้องสมุดประชาชนขนาดเล็ก ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนอำเภอ 690 แห่ง

6.5.2 ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร

ขึ้นอยู่กับฝ่ายห้องสมุดประชาชน กองนันทนาการ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 13 แห่ง มีห้องสมุดเคลื่อนที่ที่เป็นรถยนต์ 3 คัน นอกจากนี้ยังมีห้องสมุดตามศูนย์เยาวชนอีก 26 แห่ง ตลอดทั้งห้องสมุดและมุมอ่านหนังสือตามสำนักงานเขตอีก 38 แห่ง มีห้องสมุดและมุมอ่านหนังสือในสังกัดสำนักสวัสดิการสังคมรวม 77 แห่ง โดยปกติห้องสมุดประชาชนเหล่านี้จะเปิดให้บริการเด็กและประชาชนเป็นที่อ่านหนังสือ ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างเสรี โดยจะเปิดให้บริการวันอังคาร-วันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 09.00-17.00 น.

6.5.3 องค์การระหว่างประเทศและหน่วยงานเอกชน

ห้องสมุดประชาชนที่จัดโดยองค์การระหว่างประเทศและหน่วยงานเอกชนต่างๆ อาทิ สำนักงานสารนิเทศระหว่างชาติแห่งสหรัฐอเมริกา (ห้องสมุดเอยูเอ) ห้องสมุดบริติช เคานซิลห้องสมุดธนาคารศรีนคร ห้องสมุดนิลสันเฮยส์ ห้องสมุดตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ห้องสมุดหนังสืออนุสรณ์งานศพ ห้องสมุดทางไปรษณีย์ ห้องสมุดประชาชนวัดหนองจอก ห้องสมุดราชสารธรรมมุนี ห้องสมุดเหล่านี้บางแห่งมีการให้บริการเฉพาะสมาชิก ซึ่งสามารถสมัครได้โดยเสียค่าสมัคร บางแห่งเปิดบริการฟรี บางแห่งไม่ต้องเป็นสมาชิกแต่ต้องเสียค่าบริการ

6.5.4 กระทรวงมหาดไทยและกองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัย

ห้องสมุดชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เห็นความจำเป็นในการส่งเสริมการศึกษาให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รู้หนังสือ อ่านออก เขียนได้ เป็นทางนำไปสู่ความเข้าใจด้านต่างๆ ได้ง่ายขึ้น การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ด้านพละนาถาย ด้านการ

ประกอบอาชีพและการยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ในทางที่ดี จะเป็นทางนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองได้ในที่สุด กรมพัฒนาชุมชนเห็นความสำคัญของห้องสมุดชุมชนว่าเป็นแหล่งวิทยาการที่สำคัญของประชาชน เป็นการให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนแบบไม่เป็นชั้นเรียน จึงได้จัดตั้งห้องสมุดชุมชนขึ้น

6.5.5 องค์การบริหารส่วนตำบล

จากการเปลี่ยนแปลงการปกครองทำให้มีการโอนห้องสมุดประชาชนตำบลมาอยู่ในความดูแลของ อบต. ดังนั้นห้องสมุดประชาชนตำบล จึงอยู่ภายใต้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

6.6 มาตรฐานของห้องสมุดประชาชน

ในการกำหนดมาตรฐานของห้องสมุด ควรพิจารณาถึงองค์ประกอบที่สำคัญของมาตรฐาน 5 หัวข้อ (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2533)คือ

1) โครงสร้างและสายบังคับบัญชา มาตรฐานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยซึ่งจัดทำในปี พ.ศ.2508 ได้เสนอการบริหารงานของห้องสมุดประชาชนในรูปของคณะกรรมการห้องสมุดซึ่งแต่งตั้งจากผู้บังคับบัญชาระดับสูงหรือเลือกตั้งมาจากสมาชิกประจำของห้องสมุดนั้นมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้กำหนดนโยบายของห้องสมุด และช่วยเหลือการดำเนินงานของห้องสมุด

2) การบริการ การให้ยืมหนังสือและวัสดุอื่นที่เหมาะสม แนะนำการใช้หนังสือและห้องสมุด บริการเอกสารและสารนิเทศ บริการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมการอ่าน

3) วัสดุสารนิเทศ มีการจัดหาเพิ่มและการคัดเลือกหนังสือข่าวคู่มือเรื่องล้ำสมัยหรือหมดคุณค่าออก มีหนังสือที่ครอบคลุมเนื้อหาวิชาทุกด้านสำหรับเด็กและผู้ใหญ่และควรมีหนังสือที่พิมพ์เป็นภาษาอื่นด้วย

4) บุคลากร ควรระบุตำแหน่งและความก้าวหน้าในอาชีพบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนให้ทัดเทียมกับบรรณารักษ์ห้องสมุดประเภทอื่นเพื่อดึงดูดให้บรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิความสามารถ และความคิดริเริ่ม มาทำงานห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพ

5) อาคาร มีเนื้อที่พอเพียง การออกแบบควรพิจารณาความสะดวกในการดำเนินงานต่างๆ ของห้องสมุดเป็นส่วนสำคัญ ยืดหยุ่นและออกแบบเพื่อการก่อสร้างต่อเติมขยายอาคารในระยะเวลา 10-20 ปี ควรมีการติดแสงสว่างและเครื่องอำนวยความสะดวกอื่นๆ

สำนักบริหารงานการศึกษาภายนอกโรงเรียนได้กำหนดแบบประเมินมาตรฐานห้องสมุดเพื่อประเมินห้องสมุดประชาชนดีเด่นโดยกำหนดองค์ประกอบในการประเมิน ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษาภายนอกโรงเรียน, 2548)

1) ข้อมูลทั่วไปของห้องสมุดประชาชน ประกอบด้วย สถานที่ตั้ง ลักษณะอาคาร ระยะเวลาการดำเนินงาน จำนวนสมาชิก ผู้ใช้บริการเฉลี่ยต่อวัน จำนวนสื่อสิ่งพิมพ์ จำนวนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จำนวนผู้ปฏิบัติงาน คณะกรรมการห้องสมุด รางวัลที่ได้รับ

2) การให้บริการ ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทรัพยากร อินเทอร์เน็ต ข้อมูลชุมชน การรับฟังความคิดเห็นของผู้ใช้บริการ การแนะนำการบริการ การอำนวยความสะดวกและการบริการของเจ้าหน้าที่ การจัดบรรณนิทัศน์ การประชาสัมพันธ์และการเชิญชวนเข้าใช้บริการ

3) การบริหารจัดการ ประกอบด้วย การจัดทำแผนปฏิบัติการ การสรรหาและแต่งตั้ง การรายงานผลการปฏิบัติงาน การสำรวจความต้องการการใช้ห้องสมุด การสำรวจความต้องการหนังสือและสื่อ การจัดทำทะเบียนหนังสือและสื่อ การจัดซ่อมหนังสือ การสำรวจตรวจสอบสภาพหนังสือ การจัดหาสมาชิก การจัดบริเวณภายในและภายนอกอาคาร การสรรหาวัสดุอุปกรณ์ วิธีการให้ชุมชนมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมห้องสมุด การเพิ่มจำนวนผู้ใช้บริการจากปีที่ผ่านมา เฉลี่ย 15% ต่อวัน

4) กิจกรรมต่างๆ ที่ห้องสมุดจัดขึ้น อาทิ การส่งเสริมการอ่าน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การส่งเสริมการใช้สารานุกรม การกระจายหมอนเวียนสื่อ การจัดนิทรรศการ การจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชน การให้บริการห้องสมุดเคลื่อนที่ การจัดกิจกรรมรับบริจาคแลกเปลี่ยนหนังสือ การให้ความร่วมมือกับชุมชน

5) ผลงานที่แสดงถึงกิจกรรมสร้างสรรค์หรือผลงานดีเด่นนอกเหนือจากการให้บริการปกติ

โดยสรุปมาตรฐานของห้องสมุดจะแบ่งได้เป็นมาตรฐานทางด้านกายภาพอันได้แก่ ลักษณะอาคารสถานที่ มาตรฐานทางด้านกาบริการ มาตรฐานทางด้านบุคลากร มาตรฐานทางด้านวัสดุสารนิเทศ และมาตรฐานด้านการบริหารงาน

6.7 ลักษณะพื้นฐานของห้องสมุดประชาชน

สุภัทรา ฉัตรเงิน (2520) ได้กล่าวถึงลักษณะพื้นฐานของห้องสมุดประชาชนว่า ประกอบด้วยลักษณะพื้นฐานต่างๆ ดังนี้

6.7.1 การจัดการห้องสมุด

6.7.1.1 มีกำหนดวันและเวลาเปิด-ปิดห้องสมุดที่ชัดเจนและแน่นอน

6.7.1.2 มีวันทำการอย่างน้อย 5 วันต่อสัปดาห์ และเปิดทำการวันเสาร์-อาทิตย์

6.7.1.3 มีป้ายชื่อห้องสมุดที่ชัดเจน

6.7.2 สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในห้องสมุดประชาชน

6.7.2.1 สภาพแวดล้อมภายนอกห้องสมุดประชาชน

- (1) ตั้งอยู่ใกล้แหล่งชุมชนการคมนาคมสะดวก
- (2) ห้องสมุดขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีประชาชนอาศัยอยู่ตั้งแต่ 20,000 คนขึ้นไป มีเนื้อที่การใช้สอยในอาคาร 900 ตารางเมตร และมีที่นั่งอ่านหนังสือประมาณ 250 ที่นั่ง
- (3) ห้องสมุดขนาดเล็กตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีประชาชนอาศัยอยู่ตั้งแต่ 5,000 คนขึ้นไป มีเนื้อที่การใช้สอยในอาคาร 500 ตารางเมตร และมีที่นั่งอ่านหนังสือประมาณ 150 ที่นั่ง
- (4) อาคารสามารถกันแดดกันฝนได้ดี
- (5) ภายนอกปลูกไม้ประดับ หรือไม้ต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาและมีสิ่งแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจ

- (6) มีการตกแต่งภายนอกที่ดูสวยงาม
- (7) ใช้วัสดุก่อสร้างที่มั่นคง แข็งแรง

6.7.2.2 สภาพแวดล้อมภายในห้องสมุดประชาชน

- (1) มีทางเข้าออกได้ทางเดียว
- (2) ทางเข้าออกอยู่ใกล้โต๊ะรับ-จ่ายหนังสือ
- (3) สามารถเปลี่ยนแปลงการจัดผังวางหนังสือ สิ่งพิมพ์ได้เพื่อไม่ให้เกิดความจำเจ
- (4) มีการระบายอากาศและการควบคุมความชื้นที่ดี
- (5) มีระบบป้องกันสาธารณภัยอย่างเหมาะสมและมีมาตรฐาน
- (6) ทาสีภายในอาคารด้วยสีอ่อน เย็นตาและดูสว่าง
- (7) มีการตกแต่งภายในที่ดูสวยงาม
- (8) มีที่ทำงานของบรรณารักษ์
- (9) ไม่มีเสียงรบกวนจากภายในและภายนอกของห้องสมุด
- (10) ห้องสมุดที่มีบุคลากรจำนวนน้อย ควรมีลักษณะโปร่งไม่กั้นห้องโดยไม่

จำเป็น

- (11) ที่จัดนิทรรศการควรอยู่ในที่มองเห็นง่าย และมีการจัดนิทรรศการอย่าง

สม่ำเสมอ

- (12) ที่ทำงานด้านเทคนิค อยู่ด้านในสุดเพื่อไม่ให้มีเสียงรบกวน
- (13) ห้องโสตทัศนศึกษา ควรจัดเป็นเอกเทศหรือกั้นห้องเพื่อไม่ให้เกิดเสียงดัง

รบกวน

- (14) ที่วางหนังสือควรเป็นชั้นเปิด ตั้งอยู่ริมห้องด้านใดด้านหนึ่งเพื่อความสะดวกในการค้นหา และมีชั้นวางหนังสือสำหรับผู้ใหญ่และเด็ก
- (15) ที่อ่านหนังสือมีโต๊ะ เก้าอี้ ที่มีจำนวนเพียงพอเหมาะสมกับผู้ใช้บริการ

และควรมีขนาดที่เหมาะสมกับเด็ก ผู้ใหญ่ มีความมั่นคง แข็งแรง

- (16) มีที่อ่านหนังสือเฉพาะบุคคล ซึ่งไม่ควรมีเสียงรบกวน
- (17) มีการจัดมุมวารสารเป็นสัดส่วน มีความสะดวกสบายในการนั่งอ่าน
- (18) มีมุมกิจกรรมต่างๆ เช่น มุมเด็ก มุมครอบครัว มุมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น มุมการศึกษานอกโรงเรียน มุมมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- (19) ป้ายประกาศ เช่น ป้ายบอกหมวดหมู่หนังสือ ป้ายแนะนำการใช้หนังสือ ป้ายระเบียบ มารยาทในการใช้ห้องสมุด วิธีการยืมคืน ควรอยู่ในที่ที่เห็นได้ง่ายและมีความสวยงามดึงดูดความสนใจ
- (20) มีที่เก็บสื่อต่างๆ เป็นสัดส่วน มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีความมั่นคงแข็งแรง
- (21) มีวัสดุสารนิเทศที่มีคุณภาพ เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและความจำเป็น

6.7.3 การบริการของห้องสมุดประชาชน

- 6.7.3.1 บริการยืมคืนและบริการระหว่างห้องสมุด
- 6.7.3.2 บริการแนะนำการใช้วัสดุสารนิเทศ
- 6.7.3.3 บริการตอบคำถาม และช่วยค้นคว้าและบริการสารนิเทศ
- 6.7.3.4 บริการแนะนำการอ่าน
- 6.7.3.5 บริการชุมชน เช่น จัดห้องสมุดสาขา ห้องสมุดประชาชนเคลื่อนที่ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านหรือการรับนิสิตฝึกงาน การให้ความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดแก่โรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียง หรือกลุ่มผู้สนใจ
- 6.7.3.6 บริการสารนิเทศทางไปรษณีย์และโทรศัพท์
- 6.7.3.7 จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
- 6.7.3.8 กิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ใช้ห้องสมุด

6.8 ความจำเป็นของห้องสมุดประชาชนที่ต้องจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

(สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน, 2545)

- 6.8.1 เป็นการปรับยุทธศาสตร์การบริการของห้องสมุดประชาชนจากการตั้งรับเป็นรุก โดยเพิ่มบริการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หรือพัฒนารูปแบบบริการช่วยค้นคว้าตอบคำถามเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
- 6.8.2 เป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ห้องสมุดประชาชนเป็นสถานศึกษาในลักษณะศูนย์การเรียนรู้ที่มีบทบาทภารกิจในการ

จัดการศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษานอกโรงเรียน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ยึดผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ เอาความต้องการของผู้ใช้บริการเป็นหลัก และเป็นการให้บริการการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยใช้ทรัพยากรสารนิเทศในห้องสมุดและในชุมชน ทุกประเภท ทุกชนิดเป็นสื่อการเรียนรู้

6.8.3 เป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับกรอบนโยบายกรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยมีรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย มีกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพและให้ผู้เรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการมีการศึกษาและพัฒนารูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย

6.8.4 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของคนไทย การพัฒนายุทธศาสตร์การบริการจะช่วยพัฒนาคนไทยให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ตระหนักในคุณค่าของคนอื่นและสรรพสิ่งทั้งมวล มีความสามารถใช้ศักยภาพของตนเองเพื่อเรียนรู้ให้บรรลุความสำเร็จ แก้ปัญหาได้ ดำรงชีวิตอย่างอิสระและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีวิสัยทัศน์สู่การมีงานทำที่สุจริต และทำความเจริญเติบโตให้กับตนเองและประเทศชาติ

6.8.5 เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความเข้มแข็งของสังคมไทย เพราะสมาชิกของสังคมได้รับการศึกษา ได้รับการพัฒนาความรู้ย่อมมีจิตสำนึกในการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหาของส่วนรวมร่วมกันตามวัฒนธรรมของไทย

6.8.6 เป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ที่มีความสุข มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ได้พัฒนาสมอง การคิด และสติปัญญาอย่างเต็มศักยภาพ

ห้องสมุดประชาชน จึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความต้องการ ความสนใจของบุคคล กลุ่มบุคคล จากสื่อที่มีความหลากหลาย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งพาตนเอง และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยเน้นที่ประชากรทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เพราะคำนึงถึงผู้รับบริการเป็นสำคัญ รวมทั้งมีวิธีการที่ยืดหยุ่นหลากหลาย เข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ชุมชน สังคม และประเทศ ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งบนพื้นฐานของสังคมฐานความรู้ต่อไป

7. การวิจัยอนาคต

7.1 แนวคิดพื้นฐานของการวิจัยเชิงอนาคต

Jerome (1999) ได้กล่าวถึงการศึกษาและการวิจัยอนาคตไว้ว่า เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่อาจเป็นไปได้ ซึ่งมีไม่เพียงความนิยมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงชั่วขณะเท่านั้น แต่

ยังหมายถึงสิ่งที่อาจสร้างความแตกต่างให้กับระบบหรือระเบียบข้อมูลต่างๆ ในช่วงระยะเวลา 10 - 25 ปีข้างหน้าขึ้นไป โดยจะเห็นได้ว่านักประวัติศาสตร์เป็นผู้ที่ตั้งสมมติฐานเพื่อบอกให้เราทราบถึงสิ่งที่เกิดขึ้นไปแล้ว ส่วนนักข่าวก็เป็นผู้รายงานถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น ดังนั้นนักอนาคตนิยมจึงเป็นตัวแทนของผู้ที่จะบอกถึงสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้และสิ่งที่อาจต้องการให้เป็นไป โดยไม่ใช่เป็นการพยากรณ์ว่าเกิดอะไรขึ้น แต่เป็นการเรียกร้องที่จะรู้มากขึ้นเกี่ยวกับอนาคตที่เป็นไปได้ และที่พึงปรารถนา โดยศึกษาว่าอนาคตจะพัฒนาไปอย่างไร วิธีวิทยาการวิจัยอนาคตจึงมิได้ก่อให้เกิดการบรรยายเกี่ยวกับอนาคตที่แม่นยำหรือสมบูรณ์ แต่วิธีวิทยาการวิจัยอนาคตจะช่วยแสดงสิ่งที่จะเป็นไปได้ ช่วยให้ความกระจ่างในการวางนโยบาย ระบุและประเมินการกระทำใดๆ ที่เป็นทางเลือก หลีกเลี่ยงหลุมพรางที่อาจจะเกิดในอนาคต รวมไปถึงเป็นการขยายโอกาสอันดีต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

คำว่า การวิจัยอนาคต (Future Research) มีผู้ใช้ในความหมายแตกต่างกันออกไป มากมายพอสมควร บ้างก็นำไปใช้อย่างสับสนปนเปกับคำอื่นๆ ซึ่งมักพบถ้อยคำที่ใช้เกี่ยวกับการศึกษาเชิงอนาคตอยู่หลายคำ เช่น อนาคตศึกษา (Future Studies) อนาคตศาสตร์ (Futurology) และอนาคตนิยม (Futurism) อย่างไรก็ตามสมาคมอนาคตโลก (World Future Society) ได้แสวงหาคำตอบในปี ค.ศ. 1975 พบว่าคำที่มีคนเห็นด้วยมากที่สุดคือคำว่า (Future Studies) กับ (Future Research) เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนระหว่างคำเหล่านี้ จุมพล พูลภัทรชีวิน (2529) จึงได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของแต่ละคำ ดังนี้

คำว่า Futurism แปลเป็นไทยได้ว่า อนาคตนิยม โดยทั่วไปจะหมายถึงแนวความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับทางเลือกอนาคตต่างๆ ของกลุ่มประชากรหรือกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง มีลักษณะเป็นลัทธิปรัชญาสาขาหนึ่ง โดยมีความเชื่อว่า อนาคตเป็นเรื่องที่จะสามารถศึกษาได้อย่างมีระบบ การคิดเกี่ยวกับอนาคตของมนุษย์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ มนุษย์เป็นผู้สร้างอนาคต การเตรียมตัวเผชิญอนาคตตามแนวของอนาคตนิยมคือ การคิดและการสร้างอนาคตเสียตั้งแต่ปัจจุบัน ดังนั้นกระบวนการในการแก้ปัญหาของนักอนาคตนิยมจึงอยู่ในลักษณะที่เป็น proactive มากกว่า reactive

คำว่า Futurology แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า อนาคตวิทยา หรือ อนาคตศาสตร์ คำนี้ นักอนาคตนิยมบางกลุ่มไม่อยากจะใช้เพราะถือว่าแนวคิดเกี่ยวกับอนาคตเป็นเพียงแนวคิดไม่ใช่ศาสตร์ เพราะยังไม่มีองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ที่อยู่ในรูปของกฎหรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับสาขาอื่น โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์หรือแม้กระทั่งสังคมศาสตร์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะเราไม่มีข้อเท็จจริงในอนาคต สิ่งที่มีเป็นเพียงข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ของมนุษย์ในปัจจุบันเกี่ยวกับทางเลือกต่างๆ ในอนาคตในช่วงระยะเวลาหนึ่ง การศึกษาหรือการวิจัยอนาคตเน้นไปที่การศึกษาทางเลือกอนาคตที่เป็นไปได้ (Possible) หรือน่าจะเป็น (Probable) หลายทางไม่ใช่ทางเดียว การทำนาย

อนาคตจึงมีลักษณะไม่เหมือนการทำนาย (Prediction) ในทางวิทยาศาสตร์ซึ่งมีอำนาจในการทำนายในแง่ของทางสถิติสูงกว่า แต่การทำนายที่นักอนาคตนิยมใช้ คือ การทำนายอนาคต (Future forecasting) ซึ่งเปิดโอกาสให้มีความผิดพลาดสูงกว่า

คำว่า Future Studies แปลเป็นไทยว่า อนาคตศึกษา โดยธรรมชาติทั่วไปแล้วมีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับการวิจัยอนาคต เพียงแต่มีลักษณะของการใช้ความคิดที่เรียกว่า Intuitive มากกว่าการวิจัยอนาคต ในขณะที่การวิจัยอนาคตมีการเน้นข้อมูลและมีระบบระเบียบและวิธีการศึกษาที่รัดกุมและเป็นแบบแผนมากกว่า เช่น การคิด (วิเคราะห์-สังเคราะห์) จากข้อมูลเดิมที่มีอยู่โดยไม่มีการจัดระบบระเบียบข้อมูลใหม่ จัดเป็นอนาคตศึกษา (Future Studies) ส่วนการออกแบบการวิจัยใช้เทคนิคการวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลหรือสร้างข้อมูลความรู้ใหม่เกี่ยวกับอนาคต จัดเป็นวิจัยอนาคต (Futures Research)

สรุปได้ว่า การวิจัยอนาคตมีลักษณะเด่นที่ต่างออกไปจากคำอื่นๆ ตรงที่การวิจัยอนาคตเน้นข้อมูลและมีระบบระเบียบวิธีวิจัยมากกว่า จึงอาจให้ความหมายของการวิจัยว่าหมายถึงวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับทางเลือกอนาคตต่างๆ ที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นของกลุ่มประชากร หรือกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่ง โดย Robert B. Texter (1980) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคตไว้ดังนี้ (อ้างถึงใน จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2529)

- 1) บรรยายอนาคตในรูปแบบต่างๆ ที่จะเป็นไปได้หรือน่าจะเป็นของกลุ่มประชากรที่ศึกษา
- 2) ประเมินสถานการณ์ในปัจจุบันเกี่ยวกับความรู้ต่างๆ ที่เรามีอยู่เกี่ยวกับอนาคตที่เป็นไปได้ในแต่ละทาง
- 3) บ่งชี้ผลกระทบและผลต่อเนื่องที่เป็นไปได้ของแต่ละอนาคต
- 4) ให้สัญญาณเตือนภัยล่วงหน้าเกี่ยวกับอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจเกิดขึ้นได้
- 5) เข้าใจเบื้องหลังของกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

7.2 จุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคต

Jerome (1999) กล่าวว่าจุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคตคือ เป็นการสำรวจสร้างและทดสอบ ทั้งความเป็นไปได้และความต้องการเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ในอนาคตอย่างเป็นระบบ โดยวิสัยทัศน์จะช่วยสร้างนโยบายระยะยาว ยุทธศาสตร์ และการวางแผนต่างๆ ซึ่งจะทำให้ความต้องการและสภาพแวดล้อมในอนาคตที่จะถูกจัดระเบียบได้ง่ายขึ้น

Theodore (1999) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคตว่า มิใช่เพื่อรู้อนาคต แต่เพื่อช่วยในการตัดสินใจของวันนี้ได้ดีขึ้น งานวิจัยหลายชิ้นที่เกี่ยวกับการศึกษาอนาคตได้แสดงถึงพลัง

อำนาจในการช่วยให้เราเข้าใจโลกอนาคตที่เป็นไปได้ วิธีวิทยาการวิจัยอนาคตทั้งหลายได้ถูกนำไปใช้ในการวางแผนใช้ในกิจกรรมเชิงนโยบาย โดยหน่วยงานต่างๆ มากมาย

กล่าวโดยสรุปว่า จุดมุ่งหมายหลักของการวิจัยอนาคตไม่ได้อยู่ที่การทำนายได้ถูกต้องแต่เป็นการสำรวจแนวโน้มที่เป็นไปได้ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อหาทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์นั้นเกิดขึ้น ป้องกันหรือขจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป หรือเตรียมตัวเผชิญหน้ากับสถานการณ์นั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าหากว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นจริงอย่างเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการวิจัยอนาคตจะมีประโยชน์โดยตรงต่อการวางแผน การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ ตลอดจนไปถึงยุทธวิธี (Strategies) และกลยุทธ์ (tactics) ที่จะนำไปสู่การสร้างอนาคตที่พึงประสงค์ และการป้องกันหรือขจัดอนาคตที่ไม่พึงประสงค์

7.3 เทคนิคการวิจัยอนาคต

Roy (1991) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยอนาคตที่ทันสมัยได้เริ่มขึ้นในราวศตวรรษที่ 1960 โดยมีพื้นฐานอยู่ที่เรื่องของวิธีวิทยาการวิจัยอนาคต เทคนิคการวิจัยในระยะแรกที่พบคือ เทคนิค Delphi, Cross-Impact modeling, Gaming และ Simulation ก่อนที่จะมีการแทนด้วยเครื่องมือการวิจัยที่มีประสิทธิภาพมากกว่า โดยเฉพาะเทคนิค Delphi ในปัจจุบันไม่ค่อยได้รับความนิยมตั้งแต่มีการพิสูจน์ว่ามีค่าใช้จ่ายสูง ปัจจุบันพบว่า ได้มีการปรับประยุกต์เทคนิควิธีวิจัยแบบอื่นๆ มาใช้ร่วมกับการวิจัยอนาคตมากขึ้น สำหรับในขณะนี้ผู้วิจัยจะขอลำถึงบางเทคนิควิธีที่ได้รับความนิยมสนใจพอสมควร และให้รายละเอียดเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเทคนิค EDFR นั่นคือ เทคนิค Delphi และ EFR ดังต่อไปนี้

7.3.1 เทคนิคการวิเคราะห์กระทบผลไขว้ (Cross – Impact Analysis)

การวิจัยนี้เป็นประโยชน์ในการพยากรณ์ และการสร้างภาพอนาคตให้เห็นภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ เห็นความเชื่อมโยงระหว่างเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องเป็นสายโซ่ ผลการวิจัยจะให้อนาคตภาพที่เป็นความเคลื่อนไหวของปรากฏการณ์ เทคนิคการวิจัยแบบนี้ใช้การประมาณค่าความน่าจะเป็นของการเกิดเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ และความน่าจะเป็นของการเกิดเหตุการณ์หนึ่งๆ เมื่อเกิดเหตุการณ์หนึ่งแล้ว จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาค่า Odds ratio สำหรับการเกิดเหตุการณ์แต่ละคู่ในเมทริกซ์กระทบผลไขว้ ผลการวิเคราะห์ให้ภาพอนาคตของผลกระทบจากแต่ละเหตุการณ์ พร้อมด้วยค่าความน่าจะเป็น เทคนิคนี้ยังสามารถนำไปใช้ตรวจสอบความไวของการดำเนินงานตามนโยบายอีกด้วย (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2541)

7.3.2 เทคนิคการสร้างภาพอนาคต (Scenario)

สรุปว่าภาพอนาคต มีลักษณะเป็นภาพรวมของสภาพการณ์ที่เป็นไปได้ในอนาคต หรือแนวโน้มของปรากฏการณ์ตามเงื่อนไขทางเลือกอนาคตแบบต่างๆ ขั้นตอนการสร้างภาพอนาคตประกอบด้วย การพยากรณ์เหตุการณ์เกิดในแต่ละส่วน การวิเคราะห์กระทบผลไขว้หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์และการเขียนภาพอนาคต ภาพอนาคตที่ได้อาจแสดงในรูปของการบรรยายหรือแผนภาพอนาคตก็ได้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2541)

7.3.3 เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)

ชนิตา รัชพลเมือง (2539) ได้สรุปเกี่ยวกับปัญหาที่ควรศึกษาด้วยเทคนิคเดลฟาย การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและการรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟายไว้ ดังนี้

คำว่า เดลฟาย (Delphi) เป็นชื่อวิหารศักดิ์สิทธิ์สมัยกรีกโบราณ ซึ่งประชาชนนิยมไปขอคำทำนายอนาคตหรือเหตุการณ์สำคัญๆ การวิจัยแบบเทคนิคเดลฟายจึงเป็นเทคนิคการทำนายเหตุการณ์ หรือความเป็นไปได้ในอนาคตโดยการหาฉันทามติ (Consensus) ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปอันน่าเชื่อถือในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่ว่าจะเป็นข้อสรุปที่เป็นแนวคิดหรือเป็นการทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นหรือความเป็นไปได้ในอนาคต ข้อสรุปจากฉันทามติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนี้จะสามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจด้านต่างๆ ได้ ทั้งในเชิงวิชาการและบริหาร เทคนิคเดลฟายได้รับการเปิดเผยครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1962 อย่างไรก็ตามแท้จริงแล้วได้เกิดเทคนิควิธีดังกล่าวมานานแล้วตั้งแต่ปี ค.ศ. 1952 แต่ถูกปิดเป็นความลับ เนื่องจากเป็นเทคนิคที่กองทัพอากาศอเมริกาใช้ศึกษาและวิจัยสิ่งต่างๆ ผู้เผยแพร่เทคนิคเดลฟาย ได้แก่ Olaf Helmer and Norman C Dalkey ซึ่งเป็นนักวิจัยของบริษัท Rand Corporation ในรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา อันเป็นบริษัทที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการค้าอาวุธสงคราม ทั้งสองได้เขียนบทความเรื่อง An Experimental Application of the Delphi Method to the Use of Experts ตีพิมพ์ในวารสาร Management Science ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 เดือน เมษายน 2506 หลังจากนั้นคณะของเขาก็ได้ศึกษาค้นคว้าข้อดี ข้อเสียของวิธีการและได้พัฒนาจนเป็นเทคนิควิธีที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

7.3.3.1 ปัญหาที่ควรศึกษาด้วยเทคนิคเดลฟาย

ปัญหาที่ควรศึกษาด้วยเทคนิคเดลฟายควรเป็นที่จะเป็นประเด็นปัญหาอันจะนำไปสู่การวางนโยบายหรือคาดการณ์อนาคตรวมทั้งการกำหนดทางเลือกต่างๆ หรือเป็นประเด็นปัญหาที่มุ่งหาความสอดคล้องต้องกันเพื่อแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อนทั้งในเชิงโครงสร้างและการปฏิบัติงาน หรือเพื่อสรุปเป็นหลักการแนวคิดร่วมกัน ปัญหาที่ศึกษาในการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย จึงเป็นปัญหาในเชิงคุณลักษณะซึ่งไม่อาจหาคำตอบโดยอาศัยวิธีการทางสถิติ

7.3.3.2 การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญควรเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ และรู้จักในประเด็นที่ศึกษาเรื่องดังกล่าวมาเป็นเวลานาน เป็นผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบ หรือมีประสบการณ์โดยตรงกับประเด็นที่ศึกษา สำหรับจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการวิจัยนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่มและประเด็นปัญหาที่ศึกษาเป็นสำคัญ หากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเป็นเอกพันธ์ (Homogeneous Group) อาจจำเป็นต้องใช้เพียง 10-15 คน แต่ถ้ากลุ่มมีความแตกต่างกัน มีลักษณะเป็นเฮเทอโรเจนี (Heterogeneous group) อาจต้องใช้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นจำนวนมาก

7.3.3.3 การรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย

ขั้นแรกผู้วิจัยต้องกำหนดกรอบ (Frame) ของการวิจัย เนื่องจากประเด็นปัญหาที่ศึกษาเป็นประเด็นเชิงคุณลักษณะที่มีขอบข่ายกว้าง กรอบการวิจัยอาจได้มาจากการศึกษาเอกสารหรือจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำมาสร้างแบบสอบถามฉบับแรก ซึ่งมักเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางภายในกรอบที่กำหนด

ขั้นที่สอง เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการวิจัยเทคนิคเดลฟาย เนื่องจากนักวิจัยต้องนำข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญทุกคนในแบบสอบถามปลายเปิดรอบแรกรวมเข้าด้วยกัน โดยต้องคงความหมายเดิมของผู้เชี่ยวชาญไว้ ข้อความที่รวบรวมความมาจะถูกนำมาเป็นข้อกระทงในลักษณะมาตราประเมินค่า ในแบบสอบถามรอบที่สองนี้จะเน้นการจัดลำดับความสำคัญหรือความเป็นไปได้ของเหตุการณ์นั้นๆ

ขั้นที่สาม เป็นแบบสอบถามรอบที่สาม โดยปกติจะประกอบไปด้วยประโยคข้อความเหมือนกับแบบสอบถามรอบที่สอง แต่มีการเพิ่มเติมการรายงานให้ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมการวิจัยได้ทราบความคิดเห็นของกลุ่ม โดยแสดงตำแหน่งของฐานนิยม (Mode) หรือค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ของแต่ละข้อคำถามรวมทั้งตำแหน่งนั้นๆ ของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถามรอบที่สอง ผู้เชี่ยวชาญอาจเปลี่ยนแปลงคำตอบของกลุ่มจะได้ทราบคำตอบของตนในรอบที่สามนี้ โดยอาจเปลี่ยนแปลงคำตอบของตนให้เข้ามาอยู่ในพิสัยระหว่างควอไทล์ หรือยืนยันคำตอบเดิมของตน แต่หากคำตอบเดิมอยู่นอกพิสัยระหว่างควอไทล์ ผู้เชี่ยวชาญจะต้องแสดงเหตุผลประกอบด้วย และอาจมีการตอบแบบสอบถามรอบที่สี่ ซึ่งจะมีลักษณะเช่นเดียวกับแบบสอบถามรอบที่สาม

โดยปกติแล้ว นิยมให้ตอบแบบสอบถามเพียง 2-3 รอบการกำหนดว่าควรมีแบบสอบถามสามหรือสี่รอบนั้นควรพิจารณาพิสัยระหว่างควอไทล์ประกอบ หากพบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก อาจยุติกระบวนการวิจัยได้ (ชนิตา รัชทรัพย์ผลเมือง, 2539)

7.3.3.4 ลักษณะเด่นของเทคนิคเดลฟาย

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2529) ได้สรุปลักษณะเด่นและลักษณะด้อยของเทคนิคเดลฟาย ไว้ดังนี้

1) เป็นเทคนิคการวิจัยและเป็นเทคนิคในการแลกเปลี่ยนความเชี่ยวชาญของผู้ทรงคุณวุฒิโดยตรงโดยไม่มีการเผชิญหน้ากัน เพราะตามกระบวนการของเทคนิควิธี จะช่วยผสมผสานความเชี่ยวชาญของผู้ทรงคุณวุฒิไปด้วย

2) การตอบแบบสอบถามมีหลายรอบ ผู้ทรงคุณวุฒิจึงมีโอกาสกลั่นกรองคำตอบอย่างละเอียดรอบคอบ ทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือสูง

3) เป็นเทคนิคที่สามารถรับข้อมูลจากคนจำนวนมาก โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องสภาพภูมิศาสตร์และช่วงเวลา มีกลไกการดำเนินงานง่าย เป็นการระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิได้อย่างรวดเร็ว มีอิทธิพลจากบุคคลภายนอกหรือเสียงส่วนใหญ่น้อย เพราะผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านไม่ทราบว่ามีผู้ใดบ้างที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และไม่มี การเผชิญหน้ากันระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิ

7.3.3.5 ลักษณะด้อยของเทคนิคเดลฟายมีดังนี้

1) นักวิจัยเป็นผู้กำหนดกรอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิตอบ ซึ่งนอกจากจะขัดกับข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัยอนาคตที่ว่า พยายามจะหาทางเลือกของแนวโน้มต่างๆ ทางที่เป็นไปได้แล้ว ยังเป็นการจำกัดกรอบความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นการปิดบังอำพรางและละเลยความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิโดยผู้วิจัยเองอย่างจริงจังหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์

2) การคัดเลือกและเกณฑ์การพิจารณาเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ถ้าไม่เหมาะสมดีพอจะทำให้ได้ผู้ที่ไม่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการอย่างแท้จริง สำหรับกรณีนี้ ชนิตา รักษ์พลเมือง (2539) ได้กล่าวว่อย่างน้อยที่สุดของผู้วิจัยต้องคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีลักษณะครบ 3 ประการคือ เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ความเต็มใจ และเห็นความสำคัญของการวิจัย เพราะหากแม้เป็นผู้รอบรู้ในปัญหาที่ศึกษา แต่อาจไม่มีเวลาตอบแบบสอบถามทั้ง 3 รอบ หรือไม่เห็นความสำคัญของการวิจัย ก็อาจทำให้ผลการวิจัยขาดความน่าเชื่อถือได้ ถ้าเป็นการวิจัยเพื่อการวางแผนหรือนโยบาย ควรคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่โดยตรงเข้าร่วมการวิจัยด้วย

3) การที่มีการตอบแบบสอบถามซ้ำหลายรอบเพื่อให้เกิดความเที่ยงของคำตอบตามกระบวนการของเทคนิคเดลฟายนั้น อาจทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิเกิดความเบื่อหน่ายหรือเกิดความรู้สึกว่ารบกวนมากเกินไป อาจไม่ร่วมในการตอบแบบสอบถามรอบต่อไป

4) ถ้าลักษณะของการแบบเดลฟายนั้น มุ่งทำนายเหตุการณ์อนาคตคำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิอาจเป็นการแสดงความคาดหวังหรืออุดมคติของผู้ตอบเกี่ยวกับประเด็นนั้นๆ มากกว่าทำนายความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ในอนาคต ซึ่งผู้วิจัยควรหาทางป้องกันด้วย

7.3.4 เทคนิค EFR (Ethnographic Future Research)

ผู้พัฒนาเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EFR คือศาสตราจารย์ ดร.โรเบิร์ต บี เท็กซ์เจอร์ (Robert B. Textor) แห่งมหาวิทยาลัยแอสตันฟอร์ด สหรัฐอเมริกา เป็นเทคนิคที่พัฒนาจากระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยวิทยาที่เรียกว่า การวิจัยชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research หรือ Ethnography) ที่นำแนวคิดในเรื่องวัฒนธรรมมาใช้โดยมีมาตรการบางอย่างที่จะสามารถวัดถึงความแน่ชัด ความสอดคล้องและความละเอียดอ่อนของแนวคิดนี้ จะพิจารณาตัวแปรทั้งทางด้านวัฒนธรรมและไม่ใช่วัฒนธรรม เช่นเดียวกับการวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Robert B. Textor, 1980)

7.3.4.1 ปัญหาที่ควรวิจัยด้วยเทคนิค EFR

เนื่องจากเทคนิค EFR เป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตเช่นเดียวกับเทคนิคเดลฟายจึงใช้กับปัญหาการวิจัยในลักษณะเดียวกัน ส่วนการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั้นก็ใช้วิธีเดียวกับเทคนิคการวิจัยทั่วไปคือ อาจสุ่มตัวอย่างแบบที่เป็นไปตามหลักสถิติ หรือแบบเจาะจงก็ได้ โดยเลือกให้เหมาะกับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่จะศึกษา ด้วยเหตุที่เทคนิคนี้พัฒนาขึ้นมาจากเทคนิคทางมนุษยวิทยา ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งสุ่มตัวอย่างจากการวิจัยจึงไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางใดทางหนึ่งโดยตรง แต่เป็นผู้เกี่ยวข้องในวัฒนธรรมหรือเป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็เพียงพอแล้ว ส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างนั้นยังมีจำนวนมากยิ่งดี

7.3.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเทคนิค EFR

การวิจัยแบบ EFR ใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นหลัก เริ่มด้วยการให้เค้าโครงเริ่มต้นที่มีลักษณะเป็นกลางให้กับผู้สัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นจุดเริ่มต้น โดยผู้ให้สัมภาษณ์จะทำหน้าที่เป็นผู้สร้างภาพในอนาคตซึ่งเป็นการคาดการณ์ (Anticipation) ถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ลักษณะการให้สัมภาษณ์ของเทคนิคนี้จะขอให้ผู้ให้สัมภาษณ์สร้างภาพในอนาคต 3 ภาพตามลำดับอนาคตภาพทางบวก (Optimistic Realistic Scenario) อนาคตภาพทางลบ (Pessimistic Realistic Scenario) และอนาคตภาพที่เป็นไปได้มากที่สุด (Most Realistic Scenario) ในขณะเดียวกันก็จะหยุดและสรุปการสัมภาษณ์เป็นช่วงๆ ให้ผู้สัมภาษณ์ฟัง เรียกว่า Cumulative Summarization Technique เพื่อเป็นการยืนยันการสัมภาษณ์ให้เข้าใจตรงกันและหากไม่มีการสร้างภาพอนาคตสองภาพแรกก่อน การสร้างอนาคตภาพที่สามมักจะมีลักษณะไม่สมบูรณ์ ค่อนข้างจะธรรมดา และไม่น่าสนใจ

7.3.4.3 ลักษณะเด่นของเทคนิค EFR

ลักษณะเด่นของเทคนิค EFR นอกเหนือจากที่ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระแล้ว ยังมีลักษณะเด่นที่ไม่ละเลยความเชี่ยวชาญของผู้ทรงคุณวุฒิ

ส่งเสริมแนวคิดพื้นฐานของการวิจัยอนาคตที่สำรวจหาทางเลือกในอนาคตทุกทางที่เป็นไปได้ ด้วยวิธี Cumulative Summarization Technique ตลอดเวลาการสัมภาษณ์

7.3.4.4 ลักษณะด้อยของเทคนิค EFR

ลักษณะด้อยของเทคนิค EFR คือการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพียงอย่างเดียวและทำเพียงรอบเดียว ภาพอนาคตจะเขียนขึ้นจากกลุ่มแนวโน้มที่มีฉันทามติระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิ แนวโน้มที่ผู้ทรงคุณวุฒิเพียงสองสามท่านกล่าวถึงนั้น จะถูกตัดออก ซึ่งวิธีการนี้ไม่ปฏิบัติตามพื้นฐานการวิจัยอนาคตซึ่งต้องการ All Possible/Probable Trends นอกจากนี้การสรุปอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุดก็ทำได้ยาก เพราะผู้ทรงคุณวุฒิใช้เวลาส่วนใหญ่กับการสร้างอนาคตภาพทางบวกและลบเสียก่อน ทำให้เกิดการล้า ให้ภาพที่ไม่ชัดเจน การสรุปผลในภาพนี้จึงไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร

7.3.5 เทคนิค EDFR

เทคนิคการวิจัยEDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) เป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2522 โดยจุมพล พูลภัทรชีวิน ในขณะที่กำลังศึกษาระดับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยมินนิโซตา ด้วยการผสมผสานระหว่างเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EFR และเทคนิค Delphi เข้าด้วยกัน จุดเริ่มต้นของการคิดเทคนิคการวิจัยนี้มีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรกเนื่องจากศึกษาพบว่าเทคนิคการวิจัยรูปแบบเดิมของ EFR และ Delphi ยังไม่ตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายและความเชื่อเบื้องต้นบางประการของการวิจัยอนาคต จึงน่าจะคิดหาวิธีการปรับปรุงหรือแก้ไข ประการที่สอง หากมีการผสมผสานระหว่างระเบียบวิธี EFR และ Delphi เข้าด้วยกันมีความเหมาะสมแล้ว น่าจะได้เทคนิคการวิจัยอนาคตใหม่อีกเทคนิคหนึ่ง ที่นอกจากจะตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายและความเชื่อพื้นฐานของการวิจัยอนาคตแล้ว ยังเป็นวิธีวิทยาที่ช่วยให้นักวิจัยได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นระบบและน่าเชื่อถือมากขึ้น (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2529)

7.3.5.1 การแบ่งช่วงเวลาในการวิจัยอนาคต

มิติเรื่องช่วงเวลาในการวิจัยอนาคตนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ซึ่งเป็นประเด็นที่มักถูกละเลยมากที่สุด ฉะนั้นการแบ่งช่วงเวลาของการวิจัยอนาคตนิยมแบ่งเป็น 4 ช่วงใหญ่ๆ คือ

1) ระยะเวลาตั้งแต่ 1-5 ปี นักอนาคตนิยมถือว่าเป็นช่วงการวางแผนระยะสั้นถ้าเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา ก็จะเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (Immediate Problem Solving, Immediate Forecasting, Immediate Planning)

2) ระยะเวลามากกว่า 5 ปี แต่ไม่เกิน 10 ปี นักอนาคตนิยมเรียกว่า Short Range Planning หรือ Short Range Forecasting เป็นการทำนายหรือวางแผนในระยะสั้น แต่ยังยาวกว่า Immediate

3) ระยะมากกว่า 10 ปี แต่ไม่เกิน 20 ปี นักอนาคตนิยมเรียกว่า ระยะกลาง Middle Range Forecasting หรือ Planning นักอนาคตนิยมส่วนใหญ่มักศึกษาอนาคตของสังคม วัฒนธรรมของหน่วยงาน องค์กรใดองค์กรหนึ่งในช่วงระยะเวลา นี้ เพราะมีความเชื่อว่าการศึกษาระยะกลาง ถ้ามีผลการศึกษาออกมาอย่างใดอย่างหนึ่งและได้นำไปปฏิบัติอย่างจริงจังน่าจะทำให้ผลรวดเร็วเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นในวงกว้างและมีผลกระทบที่หนักแน่น

4) ระยะตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป นักอนาคตนิยมเรียกว่า ระยะยาว เช่น 50 ปี ขึ้นไป หรือ 100 ปีขึ้นไป ผลที่ได้ อาจทำให้ขาดความสนใจเพราะไกลตัวเกินไป

การเลือกจะศึกษาในช่วงใดนั้น ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและองค์ประกอบต่างๆ ของการวิจัยอนาคตของผู้วิจัยเอง

7.3.5.2 การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

เป็นเรื่องสำคัญมากที่สุดเรื่องหนึ่งในการวิจัยอนาคต เหตุผลที่เลือกผู้เชี่ยวชาญ เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยอนาคต เพราะมีความเชื่อว่าผู้เชี่ยวชาญ น่าจะเป็นกลุ่มบุคคลที่มองหรือคาดการณ์อนาคตได้ชัดเจน ถูกต้องมากกว่าคนธรรมดา และอีกเหตุผลหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมหรือหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใดนั้น บุคคลที่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงที่ปฏิเสธไม่ได้ คือ ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งอาจหมายรวมถึง กลุ่มของผู้บริหาร กลุ่มผู้ที่มีอำนาจ ผู้ที่รู้เรื่องดีผู้ที่ผู้นำ

7.3.5.3 เกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญ

การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจะมีลักษณะแบบเจาะจง โดยหากผู้วิจัยรู้ว่าใครเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่จะศึกษา หรือผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปก็สามารถเจาะจงเลือกผู้เชี่ยวชาญได้ทันที แต่ในกรณีที่ผู้วิจัยไม่รู้เลยว่าใครเป็นผู้เชี่ยวชาญในหน่วยงานนั้นบ้าง ก็สามารถกระทำได้คือ ใช้วิธีโยนลูก (Snowball Technique) ซึ่งเป็นการลดปัญหาความลำเอียงในการเลือกผู้เชี่ยวชาญอีกด้วย เนื่องจากเป็นการให้ผู้เชี่ยวชาญเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกันเอง

7.3.5.4 จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

จำนวนผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยนั้น ขึ้นอยู่กับ จุดมุ่งหมายการวิจัย งบประมาณ เวลา และความซับซ้อนของเรื่องที่จะศึกษา ซึ่งจากการศึกษาของ Macmillan พบว่าถ้าผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 17 คนขึ้นไป ทำให้ค่าความเฉลี่ยลดลง แต่นั่นไม่ใช่เกณฑ์มาตรฐานเสียทีเดียว เพราะเรื่องที่ Macmillan ทำการวิจัยนั้นอาจมีความสลับซับซ้อนแตกต่างจากเรื่องที่เราศึกษา และอีกประเด็นคือ หาเรื่องที่เราศึกษามีกลุ่มผู้เชี่ยวชาญน้อยมาก เช่นอนาคตศึกษาหรือแนวโน้มของนิวเคลียร์ฟิสิกส์ในประเทศไทย ซึ่งผู้เชี่ยวชาญอาจมีเพียง 5 คน ในประเทศไทยเท่านั้น เราก็

จำเป็นต้องศึกษาทั้งประชากรซึ่งก็ไม่ได้เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าว ฉะนั้นในทางสถิติ จึงควรหาขนาดกลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญให้มากเพียงพอไว้ก่อน

จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละรอบ ตามความเป็นจริงควรให้มีความคงที่ แต่เทคนิค EDFR มีความยืดหยุ่นได้ โดยยอมรับสภาพจริงที่ว่า ผู้เชี่ยวชาญไม่สามารถอยู่เป็นกลุ่มตัวอย่างให้เราได้เสมอ ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นที่จำนวนกลุ่มตัวอย่างของผู้เชี่ยวชาญแต่ละรอบจะต้องเท่ากัน แต่รอบแรกนั้นควรให้มากเข้าไว้ รอบที่สองอาจลดลงได้บ้างเพียงเล็กน้อย และในรอบที่ 3 เป็นรอบที่ช่วยยืนยันผลการวิจัย ถ้าได้ผู้เชี่ยวชาญเพิ่มในรอบนี้จะเป็นการดี ซึ่งอาจมากกว่ารอบแรกหรือรอบที่สองก็ได้ แต่ที่สำคัญที่ว่าคุณเชี่ยวชาญเพิ่มมานั้น ต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เราศึกษาอย่างแท้จริง

ส่วนเรื่องของอัตราส่วนหรือสัดส่วนระหว่างผู้เชี่ยวชาญต่างๆ นั้นผู้วิจัยจะเป็นผู้กำหนดเอง ซึ่งการวิจัยเน้นส่วนใดก็เลือกผู้เชี่ยวชาญในส่วนนั้นให้มากขึ้น

7.3.5.5 การสัมภาษณ์แบบ EDFR

การสัมภาษณ์แบบ EDFR อาจประยุกต์แบบ EFR มาใช้ได้ การสัมภาษณ์มีลักษณะเฉพาะดังนี้ (จุมพล พูลภทธรชิวิน, 2529)

- 1) เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดและไม่ชี้นำ (Non-Directive, Open-ended)
- 2) เป็นแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) คือมีการเตรียมหัวข้อหรือประเด็นสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า
- 3) ใช้เทคนิคการสรุปสะสม (Cumulative Summarization)
- 4) สัมภาษณ์แบบอนาคตภาพเรียงตามลำดับ 3 แบบ คืออนาคตภาพทางดี อนาคตภาพทางร้าย อนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด
- 5) วิเคราะห์สังเคราะห์หาฉันทามติ
- 6) เขียนอนาคต (Scenario Write-up)

นอกจากการใช้เทคนิคสรุปสะสมแล้ว ผู้สัมภาษณ์อาจนำผลการสัมภาษณ์ไปเรียบเรียงใหม่แล้วส่งผลการสัมภาษณ์ที่เรียบเรียงแล้ว ไปให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อ่านและแก้ไขได้อีกครั้ง ซึ่งเห็นว่าการสัมภาษณ์แบบ EFR มีข้อดีคือ ทำให้ผู้เชี่ยวชาญคิดในหลายแง่มุม มองอย่างเป็นระเบียบและไม่ยึดติดอยู่กับภาพใดภาพหนึ่ง แต่มีข้อเสียคือ การเลือกที่จะพูดภาพหนึ่งภาพใดก่อน เช่น พูดในภาพดีก่อน ผลที่ตามมาคือ ภาพอื่นๆ อีกสองภาพจะลดความสำคัญลง นักวิจัยจึงต้องมีเทคนิควิธีการสัมภาษณ์ที่จะดึงเอาแนวโน้มที่เป็นภาพลบและภาพที่เป็นไปได้มากที่สุดออกมาให้ได้ การให้ผู้เชี่ยวชาญพูดถึงแนวโน้มที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็น โดยไม่คำนึงถึงว่าแนวโน้มเหล่านั้นจะเป็นไปในทางดีหรือร้าย เพราะเทคนิค EDFR สามารถแยกศึกษาอนาคตภาพทั้งสามได้ ตาม

แบบEFR โดยการออกแบบสอบถามในรอบที่สองและสามที่ช่วยให้ได้อินาคตภาพทั้งสามภาพได้อย่างเป็นระบบ

ในการสัมภาษณ์ควรมีทีมงานอย่างน้อย 2-3 คน ผู้สัมภาษณ์จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนเทคนิคแบบ EDR ก่อน โดยผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ จะได้มีรูปแบบเดียวกันคือ ย้ำจุดมุ่งหมาย ย้ำถึงปรัชญาพื้นฐานการวิจัยอนาคต และจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์คืออะไร

7.3.5.6 การสร้างแบบสอบถาม

การเขียนแนวโน้มในแบบสอบถาม กระทำหลังจากที่ทำการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแล้ว ซึ่งควรใช้ภาษาที่กะทัดรัด ชัดเจน โดยพยายามคงความหมายเดิมของผู้เชี่ยวชาญให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ควรใช้ภาษาที่เป็นกลาง พยายามหลีกเลี่ยงภาษาที่จะสื่อถึงทัศนคติหรือความลำเอียงของผู้วิจัยลงไป

7.3.5.7 การรายงานผล

จะยึดเอาผลรอบที่ 3 เป็นเกณฑ์ แต่นักวิจัยสามารถเลือกแนวโน้มหรือประเด็นแนวโน้มที่น่าสนใจได้จากรอบที่ 2 ผนวกเข้าไปและอภิปรายผลได้ แต่เพื่อความกะทัดรัดเพื่อเน้นผลการวิจัยจึงต้องมีเกณฑ์ นั่นคือ เลือกรายงานที่มีความเป็นไปได้ในระดับสูง

7.3.5.8 การเขียนรายงานผลการวิจัยอนาคตแบบ EDR

ผู้วิจัยอาจเลือกเขียนรายงานออกเป็นภาพๆ ภาพอนาคต 3 อนาคตภาพ คือ อนาคตภาพทางบวก ลบ แล้วตามมาด้วยภาพที่เป็นไปได้มากที่สุด การเลือกนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายการวิจัย ถ้าผู้วิจัยต้องการย้ำถึงแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูงระดับหนึ่ง อาจกำหนดค่า Median จากแบบสอบถามที่เป็น Rating Scale มี 5 Scale ในระดับมากที่สุดคือ 3.5 ขึ้นไป มีเกณฑ์ ในการนำแนวโน้มมารายงานแล้วดูความสอดคล้องของคำตอบ โดยพิจารณาจาก Interquartile Range ไม่เกิน 1.5 บวก และ/ หรือ Mode Median ไม่เกิน 1 หลักการนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นตามนี้เสมอไป ผู้วิจัยอาจทำเฉพาะ Interquartile Range ไม่ทำ Mode Median ก็ได้ แต่ที่เสนอให้ทำนั้นเพื่อย้ำให้ดีขึ้นในด้านสถิติเท่านั้น ข้อสำคัญคือจะต้องมีเกณฑ์ เพื่อจะได้รายงานอย่างเป็นระบบน่าเชื่อถือ

อีกรูปแบบหนึ่งก็คือ รายงานแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ระดับหนึ่ง เช่นระดับมาก หรือมากที่สุดรวมกัน แล้วอาจวงเล็บข้างท้ายว่าแนวโน้มผู้เชี่ยวชาญร้อยละเท่าไร

7.3.5.9 รูปแบบต่างๆ ของเทคนิค EDR

รูปแบบต่างๆ หมายถึง Variations ของ EDFR ซึ่งมีหลายรูปแบบ แต่ปรัชญาพื้นฐานยังคงเดิม แต่รูปแบบที่แปรเปลี่ยนไปขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการวิจัย งบประมาณ และเวลา

รูปแบบที่ 1 เรียกได้ว่าเป็น EDFR เต็มรูปแบบ คือ ดำเนินการตามขั้นตอนปกติของเทคนิค EDFR คือ สัมภาษณ์แล้วตอบแบบสอบถาม 2-3 รอบ จุดมุ่งหมายของจำนวนรอบเพื่อ Refine Consensus ของผู้เชี่ยวชาญคือ จะกรองความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ถ้ามีความสอดคล้องและครอบคลุมจุดมุ่งหมายก็หยุดได้

รูปแบบที่ 2 เรียกว่า Mini EDFR ซึ่งก็ยังคงตอบสนองปรัชญาการวิจัยอนาคต คือ การสัมภาษณ์แบบ EDFR บวกกับการส่งแบบสอบถามอีกเพียงรอบเดียวก็หยุด คือ การสัมภาษณ์แบบ EDFR บวกกับแบบสอบถามอีกหนึ่งรอบ ถ้าเลือกใช้วิธีนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม สิ่งที่จะต้องทำคือ การให้ข้อมูลย้อนกลับทางสถิติในรอบที่สอง อย่างน้อยที่สุดคือ ค่าความถี่ของคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ บ่อนกลับไปยังกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้พิจารณาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจรอบที่สอง ซึ่งเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของวิธีเดลฟาย หลังจากนั้นนำมาวิเคราะห์และเสนอผลเช่นเดียวกับ EDFR เต็มรูปแบบ เป็นการประหยัดงบประมาณ เวลา

รูปแบบที่ 3 เป็น EDFR แบบเต็มรูปแบบแต่มีการปรับแบบสอบถามในรอบที่ 3 ให้สั้นลง กรณีที่นักวิจัยได้รายละเอียดในการสัมภาษณ์รอบแรก แล้วทำแบบสอบถามในรอบที่ 2 ตามขั้นตอนทุกอย่าง ซึ่งได้แบบสอบถามที่ยาวมาก แล้วรอบที่ 3 ก็มาพิจารณาเลือกเอาเฉพาะแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดเข้ามาศึกษาในรอบที่ 3 เพื่อจำกัดความยาวของแบบสอบถามลง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในข้างต้น จะพบว่า เทคนิค EDFR เป็นเทคนิคการวิจัยอนาคตที่มีความยืดหยุ่นสูง สามารถเลือกใช้ในรูปแบบต่างๆ หรือปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับปัญหาการวิจัยได้

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยในประเทศ

กมลีนประทุม ทองนาค (2530) ได้ศึกษารูปแบบของห้องสมุดวิทยาลัยครูในอนาคต ผลของการศึกษาด้านการบริหารพบว่า โครงสร้างไม่ชัดเจน เสนอแนะให้รวมห้องสมุดทุกวิทยาลัยครูในสหวิทยาลัยเป็นห้องสมุดมหาวิทยาลัยโดยใช้ระบบกระจายอำนาจชนิดประสานงานกัน

บานขึ้น ทองพันชั่ง (2544) ได้ศึกษาแนวโน้มการพัฒนาคุณภาพห้องสมุดในสังกัดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มการพัฒนาคุณภาพห้องสมุดในสังกัดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ.2544 ในด้านโครงสร้างและการบริหารงานงบประมาณ และการเงิน บุคลากร ทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุด อาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ บริการ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เทคนิคเดลฟายผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านโครงสร้างและการบริหารงาน จะมีการปรับปรุงให้เกิดความคล่องตัว เป็นองค์กรแบบแบนราบ มีขนาดกะทัดรัด มีนโยบายพัฒนาห้องสมุดเป็นห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ หรือห้องสมุดดิจิทัล จะมีความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการทุกด้าน โดยมีการบริหารงานห้องสมุดเป็นแบบศูนย์รวม

2) ด้านงบประมาณและการเงิน จะเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาทบวงมหาวิทยาลัย ระบบการบริหารงานงบประมาณจะมีอิสระมากขึ้น สอดคล้องกับระบบการบริหารงานของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล ได้งบประมาณแผ่นดินในลักษณะอุดหนุนทั่วไป และเงินรายได้จากค่าปรับ ค่าบริการ ค่าธรรมเนียมจากผู้ใช้บริการและการหารายได้ของห้องสมุด

3) ด้านบุคลากร จะมีระบบประเมินประสิทธิภาพของบุคลากร จำนวนบุคลากรจะลดลง โดยมีการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยการทำงานของบุคลากร บุคลากรต้องมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนได้ จะต้องมีการทำงานในเชิงรุก มีบทบาทหน้าที่ตรงตามภาระงานของแต่ละตำแหน่ง มีความรู้ความสามารถในเรื่องภาษาต่างประเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีมัลติมีเดีย ที่สามารถให้คำปรึกษาเป็นระดับช่วยวิชาการ และให้บริการแก่ผู้ให้บริการได้ ทั้งนี้บุคลากรห้องสมุดจะมีสถานภาพเป็นพนักงานของรัฐ

4) ด้านทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุดที่ให้บริการจะมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบสิ่งพิมพ์ และรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือรูปแบบดิจิทัล มีการจัดซื้อโดยคำนึงถึงการใช้งานอย่างคุ้มค่าและคุ้มกับการลงทุน

5) ด้านอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ จะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับลักษณะของห้องสมุดดิจิทัลหรือ virtual library ผู้ใช้สามารถนำคอมพิวเตอร์ส่วนตัวมาใช้งานได้ในห้องสมุด และมีการนำครุภัณฑ์เพื่อสร้างระบบเครือข่ายการจัดเก็บสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้

6) ด้านบริการ มีนโยบายในการให้บริการที่สนับสนุนให้ผู้ใช้บริการมีการศึกษาด้วยตนเองจากวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยในการสืบค้นสารสนเทศ ให้บริการเชิงรุก เน้นการบริการที่สะดวกรวดเร็ว ทันสมัย ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ทุกระดับให้เกิดความประทับใจ และมีความพึงพอใจในการได้รับบริการ ผู้ให้บริการจะเป็นตัวกลางในการใช้สารสนเทศผ่านระบบเครือข่าย Internet และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ในรูปแบบของ Digital Library ตลอด 24 ชั่วโมง และมีบทบาทการให้บริการชุมชน

7) ด้านความร่วมมือระหว่างห้องสมุด จะมีการกำหนดแผนและมีการพัฒนาเชิงระบบ เป็นข่ายประสานกันได้ มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันและจะมีการให้บริการร่วมกันในลักษณะบริการ ผ่านระบบ Internet มีการให้บริการฐานข้อมูลออนไลน์ร่วมกัน และจัดทำมาตรฐานในการระบบ ห้องสมุดอัตโนมัติร่วมกัน

8) ด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จะเป็นห้องสมุดที่มีคุณภาพที่สุดเป็น 1 ใน 3 ของห้องสมุด มหาวิทยาลัยในประเทศ

สุริทอง ศรีสะอาด (2544) ทำศึกษาแนวทางการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาไปสู่ เกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาและได้เสนอข้อคิดเห็นและแนวทางการพัฒนา ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาไปสู่เกณฑ์มาตรฐานจากกลุ่มผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิไว้ 10 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างและการบริหารห้องสมุด ด้านงบประมาณและการเงิน ด้านบุคลากรห้องสมุด ด้าน ทรัพยากรสารสนเทศ ด้านอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ ด้านการบริการ ด้านความร่วมมือระหว่าง ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ด้านการประเมินคุณภาพห้องสมุด ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และ ด้านอื่นๆ ตัวอย่างเช่น แนวทางในการสนับสนุนให้การพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ไปสู่เกณฑ์มาตรฐานสำหรับการดำเนินงานห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพ โดย กำหนดเกณฑ์ให้ชัดเจน ตามจำนวนนักศึกษา อาจารย์ ปริมาณงาน และหลักสูตรการเรียน การสอน โดยคำนึงถึงชุมชนภายนอกด้วย ควรศึกษาสภาพปัจจุบันทำการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายเพื่อ เปรียบเทียบกับหน่วยงานอื่นที่คล้ายกัน นำเสนอเป็นภาพรวมวงเงินงบประมาณที่เกี่ยวข้องและ จำเป็นว่าควรเพิ่มเป็นเท่าใด จัดทำแผนปฏิบัติการ ผลการศึกษาครั้งนั้นนอกจากจะชี้ให้เห็นความไม่ พอเพียงด้านงบประมาณแล้วยังชี้ให้เห็นจุดสำคัญที่ควรริบพัฒนาและให้การสนับสนุนโดยเร็ว คือ เรื่องโอกาสความก้าวหน้า และสถานภาพของบุคลากรห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

นัยนา นุรารักษ์ (2539) ได้ศึกษารูปแบบการนำเสนอการจัดศูนย์วิทยบริการทาง การแพทย์ โดยมีจุดประสงค์ของการทำวิจัยคือ ศึกษารูปแบบการนำเสนอการจัดศูนย์วิทยบริการ ทางการแพทย์ ได้ผลการวิจัยคือ

1) ประโยชน์คือเป็นศูนย์สนับสนุนการเรียนการสอนและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาสาขาแพทยศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

2) ในด้านภาระหน้าที่คือ เป็นแนวทางของการปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องกับประโยชน์ของ ศูนย์วิทยบริการด้านนโยบาย

3) การบริหารงานของศูนย์วิทยบริการทางการแพทย์ พบว่าศูนย์วิทยบริการทางการแพทย์ ควรอยู่ภายใต้การบริหารงานของคณะบดีฝ่ายวิชาการ

4) เทคโนโลยีที่ใช้จะให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยซึ่งสามารถนำมาสนับสนุน แก่การศึกษาค้นคว้า

5) ศูนย์วิทยบริการควรมีหน้าที่เป็นห้องสมุด หน่วยโสตทัศนอุปกรณ์ หน่วยเทคโนโลยีสารสนเทศ หน่วยพิพิธภัณฑ์ทางการแพทย์ หน่วยประชาสัมพันธ์ หน่วยศึกษาด້วยตนเอง หน่วยฝึกอบรม หน่วยสถิติและวิจัย

6) วิธีการจัดหาวัสดุ พบว่าควรผลิตขึ้นเองโดยบุคลากรภายในศูนย์

7) วิธีการเลือกเก็บวัสดุ อุปกรณ์ สื่อประกอบการเรียนการสอน ที่ศึกษาพบในการวิจัยนี้คือวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อประกอบการเรียนการสอนควรสอดคล้องตรงตามหลักสูตร

8) วิธีการประเมินประสิทธิภพของวัสดุอุปกรณ์ และสื่อประกอบการเรียนการสอนพบว่าใช้วิธีการให้มีการแสดงความคิดเห็น

9) งบประมาณในการบริหารศูนย์วิทยบริการทางการแพทย์ จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่าควรได้รับจากงบประมาณแผ่นดิน

10) การบริการต่างๆ ภายในศูนย์วิทยบริการทางการแพทย์ในการศึกษาวิจัยพบว่า ควรมีบริการการใช้รวมทั้งคำแนะนำ บริการคั่นคว่าต่างๆ บริการยืม คีนวัสดุ

11) เวลาเปิดบริการที่เหมาะสม ควรเปิดทุกวันตั้งแต่ 8.00 – 18.00 น. โดยหน่วยงานนี้อาจเปิดตลอด 24 ชั่วโมงได้แก่ หน่วยศึกษาด້วยตนเอง หน่วยเทคโนโลยีสารสนเทศ

วิฑูนา ปาณปฎนงั (2540) ได้ศึกษารูปแบบเชิงแนวคิดศูนย์วิทยบริการสาธารณะสำหรับกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบเชิงแนวคิดศูนย์วิทยบริการสาธารณะสำหรับกรุงเทพมหานคร ควรมีลักษณะคือ

1) การจัดโครงสร้างองค์กร ควรจัดเป็น 3 กลุ่มคือ งานบริหาร งานเทคนิค และงานบริการ

2) การจัดวางผังของศูนย์ ควรจัดให้มีพื้นที่ยืม – คีน ตรวจเช็ค พื้นที่สำหรับเก็บสื่อ ซ่อมบำรุง พื้นที่สำหรับศึกษาสื่อและคั่นหาข้อมูล พื้นที่สำหรับจัดนิทรรศการ พื้นที่สำหรับศึกษาซีดีรอม พื้นที่ให้บริการสื่อสำหรับเด็ก ห้องคอมพิวเตอร์ พื้นที่สำหรับฝึกอบรม พื้นที่บริการสำเนาสื่อ

3) การจัดประเภทสื่อ ควรจัดให้มีทั้งประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อไม่ตีพิมพ์ รูปภาพ แผนที่ แผนภูมิ สไลด์ ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ โทรทัศน์ หนังสือประกอบเทปบันทึกเสียง บทเรียนคอมพิวเตอร์ ช่วยสอน สื่อสำหรับการฝึกอบรม สื่อสำหรับคณพิการ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ

4) การจัดบริการ ควรจัดให้มีบริการคั่นคว่าหาข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ บริการยืมคีนภายในศูนย์วิทยบริการและระหว่างศูนย์วิทยบริการ บริการสื่อโสตทัศนศึกษา บริการสื่อสำหรับคณพิการ บริการสืบคั่นข้อมูลเพื่อการวิจัย บริการฝึกอบรมต่างๆ

5) การจัดกิจกรรมภายในศูนย์ ควรจัดให้มีกิจกรรมมุมความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จัดนิทรรศการเพื่อให้ความรู้แก่ชุมชน จัดอบรมสื่อโสตทัศนอุปกรณ์ที่ทันสมัย จัดกิจกรรมร่วมกับสถาบันการศึกษาและชุมชน จัดประชาสัมพันธ์ศูนย์วิทยบริการสาธารณะ

ประไพศรี คงตระกูล (2541) ศึกษาความเป็นมาและวิธีดำเนินการของห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจากผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้บริการ กลุ่มผู้สนับสนุน และกลุ่มผู้ใช้บริการ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสังเกตและศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยเปรียบเทียบข้อมูลและจัดส่งข้อมูลเป็นข้อสรุป ผลการวิจัยพบว่าห้องสมุดจัดตั้งขึ้นตามโครงการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารีของกรมการศึกษานอกโรงเรียนโดยได้รับความร่วมมือจากพระครูวัชรสารคุณ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศิริชัย ส่วนราชการพ่อค้าและประชาชนในจังหวัดเพชรบุรีร่วมบริจาคทรัพย์สมทบในการก่อสร้าง ลักษณะเด่นในการดำเนินงานพบว่า เจ้าหน้าที่ห้องสมุดและเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเขาย้อย วางแผนการปฏิบัติงานและจัดทำโครงการต่างๆ ร่วมกัน อาคาร สถานที่ การคมนาคมสะดวกต่อผู้ใช้บริการ มีการจัดทำคู่มือในการใช้งานห้องสมุด ประสานงานและประชาสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น การคัดเลือกสื่อประเภทต่างๆ คำนึงถึงผู้ใช้บริการเป็นส่วนใหญ่ หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ เป็นปัจจุบันและเหมาะสมกับผู้ใช้บริการเปิดบริการวันจันทร์ – วันศุกร์ เวลา 08.00 – 16.30 น. เจ้าหน้าที่ให้บริการเป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส บริเวณภายนอกและภายในสะอาดเรียบร้อย มีการจัดกิจกรรม ตรงตามนโยบายของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน และสอดคล้องกับเกณฑ์การคัดเลือกห้องสมุดประชาชนดีเด่น

จूरินทร์ โพธิ์วิจิตร (2545) ได้ศึกษาห้องสมุดประชาชนในจังหวัดกระบี่ในด้านสภาพทั่วไป ครุภัณฑ์และโสตทัศนวัสดุ สื่อสิ่งพิมพ์ บุคลากรและการให้บริการและปัญหากลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นกลุ่มผู้ให้บริการ ประกอบด้วยผู้บริหาร บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชนในจังหวัดกระบี่ 14 คน และผู้ใช้บริการ 300 คน สุ่มแบบชั้นภูมิจากสมาชิกห้องสมุด 6 แห่งตามสัดส่วนจำนวนสมาชิก เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ได้รับแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์คืน 314 ชุดคิดเป็นร้อยละ 100 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่าสภาพทั่วไปของห้องสมุดในด้านระยะทางระหว่างที่ตั้งของห้องสมุดกับชุมชนบรรยากาศโดยทั่วไปการจัดครุภัณฑ์มีความเหมาะสม แสงสว่างในห้องสมุดมีความเพียงพอ ปัญหาด้านสภาพทั่วไปคือห้องน้ำในการให้บริการมีน้อย การประดับตกแต่งภายนอกอาคารไม่เหมาะสม ด้านครุภัณฑ์ โสตทัศนวัสดุ การจัดโต๊ะบริการยิ้ม-คืน การจัดป้ายประกาศข่าวแก่สมาชิกมีความเหมาะสม ปัญหาคือ เครื่องมือเครื่องใช้ที่มีไว้บริการจำนวนมีวนแถบเสียง มีวนวีดิทัศน์มีไม่เพียงพอ ด้านสื่อสิ่งพิมพ์และวารสารวิชาการมีน้อย ด้านบุคลากร บุคลากรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้มาใช้บริการ มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ห้องสมุดบางแห่งมีปัญหาบุคลากรปฏิบัติงานไม่เพียงพอ ด้านการให้บริการ ผู้ใช้บริการได้รับความสะดวกในการบริการยิ้ม-คืน ห้องสมุดได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน มีปัญหาความไม่พอเพียงของเครื่องมือเครื่องใช้และเทคโนโลยีที่มีไว้บริการ

เพียรศิลป์ สุตโต (2547) ได้ศึกษาพัฒนาการจักระบบงานห้องสมุดประชาชน ศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart โดยดำเนินการพัฒนาเป็น 2 วงรอบ แต่ละวงรอบ ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกตและการสะท้อนผลกลับ โดยใช้กลยุทธ์การศึกษา ดูงาน การมอบหมายงานให้ปฏิบัติและการนิเทศภายใน การศึกษาครั้งนี้มีผู้ร่วมศึกษา 8 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน 1 คน ผู้ศึกษาในฐานะหัวหน้างาน ห้องสมุด 1 คน ครูการศึกษานอกโรงเรียนผู้ร่วมศึกษา 5 คน เจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก โดยการจัด กระทำและการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า วิเคราะห์และนำเสนอผลการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการดำเนินการพัฒนาการจักระบบงานห้องสมุดประชาชนห้องสมุดประชาชนอำเภอสว่างแดนดิน มีสภาพการดำเนินงานทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านงานบริการวิชาการ งานบริการ/กิจกรรม งานเทคนิค ไม่เป็นไปตามระบบการ ดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่ถูกต้องตามเกณฑ์มาตรฐานว่าด้วยระเบียบห้องสมุดประชาชน พ.ศ.2535 และสภาพบุคลากรที่มีอยู่ไม่สอดคล้องกับปริมาณงาน มีความรู้และประสบการณ์ด้าน จักระบบงานห้องสมุดไม่เพียงพอ หลังจากได้รับการพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์การศึกษา ดูงาน การ มอบหมายงานให้ปฏิบัติและการนิเทศภายใน ปรากฏว่าการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนใน วงรอบที่ 1 พบว่าผู้ร่วมศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานครอบคลุมงานทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ งานด้านการบริการห้องสมุดประชาชน มีการกำหนดเป้าหมายการวางแผนงาน มีการ รายงานผลการดำเนินงาน และสถิติต่างๆ ด้านงานบริการ การยืม-คืนหนังสือ สื่อสารสนเทศ เป็นไปตามขั้นตอนการยืมคืน ตามระเบียบหลักการจัดแบบทศนิยมดิวอี้ ด้านงานเทคนิคมีความรู้ ในด้านงานคัดเลือกหนังสือและสื่อ ทักษะในการซ่อมแซมหนังสือที่ชำรุดและมีการจัดหาสื่อหนังสือ ที่ทันสมัย แต่ยังขาดเทคโนโลยีมาช่วยในการดำเนินงานให้เกิดความรวดเร็ว สะดวก จึงต้องพัฒนา ในวงรอบที่ 2 หลังจากได้ใช้กลยุทธ์ในการนิเทศภายในพบว่า ผู้ร่วมศึกษามีความรู้ความเข้าใจใน การบริหารงานห้องสมุดมีการร่วมกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ ภารกิจ ภายใต้กรอบปัจจัยในการ บริหารที่มีประสิทธิภาพและชัดเจนยิ่งขึ้น ด้านงานบริการและกิจกรรมผู้ร่วมศึกษา มีความสามารถ จัดหนังสือ สิ่งพิมพ์ สารสนเทศ ทรัพยากรสารสนเทศต่างๆ ตามหมวดหมู่สากลนิยม มีการบริการ การอ่านและศึกษาหาความรู้ ด้านงานเทคนิคผู้ร่วมศึกษามีความสามารถและมีทักษะในการ สืบค้น การจัดหาสื่อ หนังสือ สารสนเทศ การจัดกิจกรรมเสริมการอ่าน การจัดนิทรรศการวันสำคัญ และสามารถให้เทคโนโลยีใหม่มาใช้ประกอบช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถค้นหาได้อย่างรวดเร็ว จัด บรรยายภาค สภาพแวดล้อม จัดสื่อสารสนเทศ และสิ่งอำนวยความสะดวก สะอาด สวยงาม ทันสมัย มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการ

มาลี ไชยเสนา (2549) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานตามภารกิจของห้องสมุดประชาชน ความพึงพอใจในการใช้บริการของห้องสมุดประชาชน การไม่ใช้บริการของห้องสมุดประชาชน ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการและบรรณารักษ์ต่อบทบาทห้องสมุดประชาชนในสังคมความรู้ และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ งานวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 สสำรวจสภาพการดำเนินงานตามภารกิจห้องสมุดประชาชน ความพึงพอใจในการใช้บริการห้องสมุดประชาชน การไม่ใช้บริการห้องสมุดประชาชน และความคิดเห็นต่อบทบาทห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ การวิจัยระยะที่ 2 เป็นการนำผลการสำรวจไปร่างแนวทางการพัฒนาบทบาทห้องสมุดประชาชนในสังคมความรู้ การวิจัยระยะที่ 3 เป็นการประชุมระดมสมองของผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารห้องสมุดประชาชน จำนวน 110 คน บรรณารักษ์ห้องสมุด จำนวน 130 คน ผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชนจำนวน 1000 คนและผู้ไม่ใช้ห้องสมุดประชาชน จำนวน 1,000 คน ใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าไคแอสควร์ ผลการวิจัย พบว่า ห้องสมุดประชาชนมีการดำเนินงานตามภารกิจ 3 ประการคือการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย การเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบและการเป็นศูนย์ข้อมูลในชุมชน ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจในการใช้บริการห้องสมุดโดยรวมในระดับปานกลาง เหตุผลในการไม่ใช้ห้องสมุดโดยรวมในระดับปานกลาง เหตุผลในการไม่ใช้ห้องสมุดประชาชนเนื่องจากไม่มีเวลา ความคิดเห็นต่อบทบาทห้องสมุดประชาชนในสังคมความรู้ทั้งผู้บริหารและบรรณารักษ์เห็นว่า ห้องสมุดประชาชนมีบทบาทต่อการพัฒนาบุคคลและการพัฒนาสังคมในด้านการส่งเสริมการรู้หนังสือ การส่งเสริมการรู้สารสนเทศ แนวทางการพัฒนาห้องสมุดประชาชนในระดับนโยบาย รัฐบาลควรมีการออกกฎหมายห้องสมุดประชาชน การดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 25 กำหนดมาตรฐานการรู้สารสนเทศของประชาชน กำหนดนโยบายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานกับห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดประชาชนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรห้องสมุดประชาชน ในระดับปฏิบัติห้องสมุดประชาชนควรเป็นแหล่งจัดเก็บรวบรวมสารสนเทศ ดำเนินงานเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้รู้หนังสือ รู้สารสนเทศ เรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย

ชุตินา สัจจามันท์ (2551) ได้ศึกษาการพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย การศึกษาวิจัยพบว่า

1) ในภาพรวมมาตรฐานห้องสมุดประชาชนของประเทศไทยและต่างประเทศมีคำเรียกมาตรฐานห้องสมุดประชาชนหลากหลาย ภาษาไทยมีคำว่า มาตรฐาน เกณฑ์ ระเบียบ คำสั่ง ส่วนภาษาอังกฤษคำที่นิยมใช้คือ Standard guidelines law rules act legislation ประกาศใช้โดยองค์กรของรัฐที่กำกับดูแลหรือองค์กรที่สังกัด องค์กรส่วนท้องถิ่น สมาคมวิชาชีพ องค์กรนานาชาติ

และสมาคมวิชาชีพนานาชาติ มีทั้งมาตรฐานที่ใช้ในระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับรัฐ หรือระดับองค์กร มาตรฐานขั้นต่ำ มาตรฐานเป็นขั้นหรือลดหลั่น มาตรฐานตามระดับผลการดำเนินงานหรือผลสมผสาน การบังคับใช้มาตรฐานห้องสมุดประชาชนจำแนกเป็นมาตรฐานการบังคับใช้ และมาตรฐานไม่บังคับใช้ เนื้อหาของมาตรฐานครอบคลุมทุกองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารจัดการ การดำเนินงานและการบริการห้องสมุด โดยมีภาพรวมและหัวข้อสำคัญขอเนื้อหาใกล้เคียงกัน หัวข้อสำคัญซึ่งครอบคลุมในมาตรฐานประกอบด้วยการบริหารและโครงสร้างองค์กร การเงินและงบประมาณ ทรัพยากรสารสนเทศ การบริการ บุคลากร อาคาร สถานที่ เทคโนโลยี เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือและเครือข่าย การประชาสัมพันธ์ และการตลาด และมีการจัดทำมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เน้นเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง รายละเอียดในเนื้อหาของมาตรฐานห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่สอดคล้องกัน ยกเว้นมาตรฐานเชิงปริมาณซึ่งแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละประเทศ โดยมาตรฐานเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร ทรัพยากรงบประมาณ ชั่วโมงการบริการ การใช้บริการและการเข้าถึงโดยผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์

2) ผลการสังเคราะห์แนวคิดเป็นข้อเสนอแนะมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยที่นำเสนอแบ่งเป็น 9 หมวด ประกอบด้วย หมวด 1 ปรัชญา พันธกิจ และวัตถุประสงค์ หมวด 2 การบริหารและโครงสร้าง หมวด 3 ความร่วมมือและเครือข่าย หมวด 4 งบประมาณและการเงิน หมวด 5 ทรัพยากรสารสนเทศ หมวด 6 การบริการ หมวด 7 บุคลากร ห้องสมุด หมวด 8 อาคารสถานที่และครุภัณฑ์ และหมวด 9 การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ โดยเป็นมาตรฐานเชิงคุณภาพ และมีเชิงปริมาณประกอบในบางรายการ โดยมาตรฐานเชิงปริมาณอิงตัวเลขตามแนวทางที่กำหนดในมาตรฐานการบริการห้องสมุดประชาชน The Public Library Service IFLA / UNESCO Guidelines for Development (2001) เป็นหลักและเพิ่มเติมตามความเหมาะสม

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2548) ได้จัดทำวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต : ห้องสมุดประชาชน ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุดประชาชนในปัจจุบัน จัดขึ้นเพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ศูนย์การเรียนรู้และจัดกิจกรรม เป็นเครือข่ายของชุมชน ให้การศึกษาแก่ประชาชน ส่งเสริมการอ่าน ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม มีการใช้ระบบที่เน้นผู้รับบริการเป็นสำคัญ จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการอ่านหนังสือและมีการกำหนดให้ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ชัดเจน การดำเนินการของห้องสมุดประชาชนพบปัญหาคือ ปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ ปัญหาด้านบุคลากร และปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทั่วไป

น้ำฝน ศรีโยโว (2544) ได้ศึกษาแนวโน้มการจัดห้องสมุดประจำจังหวัดในทศวรรษหน้าตามทัศนคติของบุคลากรห้องสมุด พุทธศักราช 2542-2552 ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคกลางพบว่า 1) อาคารสถานที่ของห้องสมุดประชาชนควรมีลักษณะเป็นเอกเทศอยู่ในเขตชุมชน ทั้ง

ภายในและภายนอกมีสภาพแวดล้อมที่ดี มีการจัดมุมต่างๆ เป็นลักษณะเฉพาะเพื่อความสะดวก มีป้ายชี้ช่องทางสมุดติดชัดเจน ทางเข้าออกมีช่องทางเดียวและติดตั้งที่กันขโมย 2) บุคลากรห้องสมุดควรมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีทางด้านบรรณารักษศาสตร์ และสามารถพัฒนาให้เป็นหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนได้ควรมีการเพิ่มอัตรากำลังและการฝึกอบรมให้สามารถปฏิบัติงานในด้านต่างๆ การจัดห้องสมุดควรมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย ทำหน้าที่ตรวจสอบและเป็นพี่เลี้ยงให้ห้องสมุดประจำอำเภอ รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของวิทยากรทุกแขนง สำหรับการศึกษาค้นคว้าและวิจัยของประชาชน 3) ควรมีการบริการเชิงรุกในด้านต่างๆ และจัดกิจกรรมทุกประเภทที่ใช้สื่อสารสนเทศเป็นหลัก 4) เทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์จะมีความสำคัญสำหรับห้องสมุดประชาชนจังหวัด การกำหนดจำนวนวัสดุอุปกรณ์และครุภัณฑ์ควรขึ้นอยู่กับงบประมาณที่ได้รับและการพิจารณาของคณะกรรมการห้องสมุดประชาชนจังหวัด 5) การประเมินผล ควรเชิญบุคคลภายนอกมาร่วมด้วย โดยเน้นการประเมินเพื่อการตรวจสอบมาตรฐานและการพัฒนางาน

มาลี ไชยเสนา (2549) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานตามภารกิจของห้องสมุดประชาชน ความพึงพอใจในการใช้บริการห้องสมุดประชาชน การไม่ใช้บริการห้องสมุดประชาชน ความคิดเห็นของผู้บริหารและบรรณารักษ์ต่อบทบาทห้องสมุดประชาชนในสังคมความรู้ และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทห้องสมุดประชาชนในสังคมความรู้การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 สรรวจสภาพการดำเนินงานตามภารกิจห้องสมุดประชาชน ความพึงพอใจในการใช้บริการห้องสมุดประชาชน การไม่ใช้บริการห้องสมุดประชาชน และความคิดเห็นต่อบทบาทห้องสมุดประชาชนในสังคมความรู้การวิจัยระยะที่ 2 เป็นการนำผลการสำรวจไปร่างแนวทางการพัฒนาบทบาทห้องสมุดประชาชนในสังคมความรู้ และการวิจัยระยะที่ 3 เป็นการประชุมระดมสมองของผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารห้องสมุดประชาชน จำนวน 110 คน บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน จำนวน 130 คน ผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชนจำนวน 1,000 คน และผู้ไม่ใช้บริการห้องสมุดประชาชน จำนวน 1,000 คนคนได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจากกลุ่มผู้บริหารร้อยละ 72.37 และกลุ่มบรรณารักษ์ร้อยละ 81.76 กลุ่มผู้ให้บริการและผู้ไม่ใช้บริการห้องสมุดประชาชน ได้รับร้อยละ 100

หนึ่งนิรามิษ วรณรมย์ (2547) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและระดับการปฏิบัติตามรูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน รวมทั้งเปรียบเทียบปัญหาและระดับการปฏิบัติตามรูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่าสภาพการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดประชาชนพบว่า ห้องสมุดประชาชนใช้ตัวอาคารห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพราะประหยัดค่าใช้จ่ายในเรื่องสถานที่ ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในแต่ละครั้งส่วนใหญ่ใช้เวลา 1

วันทำการ (7-8 ชั่วโมง) ปัจจัยสำคัญที่สุดต่อการกำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน คือ รูปและเนื้อหาของกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่จัด มีการวางแผนการจัดกิจกรรมโดยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีการวางแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในด้านบริหารงานมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านบุคลากร และด้านการประชาสัมพันธ์ตามลำดับ มีการปฏิบัติตามรูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาแต่ละรูปแบบกิจกรรมพบว่า รูปแบบกิจกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือการจัดนิทรรศการ รองลงมาคือ ห้องสมุดเคลื่อนที่ และการแนะนำหนังสือ ตามลำดับการประเมินผลการจัดกิจกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาวิธีการประเมินพบว่า วิธีที่นำมาใช้มากที่สุดคือ เก็บสถิติจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน รองลงมา คือ ใช้แบบสอบถาม และใช้กล่องรับความคิดเห็นตามลำดับ มีปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาด้านผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านงบประมาณ และด้านวัสดุอุปกรณ์ตามลำดับ บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ได้มีการปฏิบัติตามรูปแบบการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการอ่านสูงกว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนอำเภอ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดได้มีการปฏิบัติตามรูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านสูงกว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนอำเภอ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เมื่อเปรียบเทียบตามประเภทของห้องสมุดประชาชน โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ห้องสมุดประชาชนที่แตกต่างกันมีปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไม่แตกต่างกัน

อารีย์ ชื่นวัฒนา (1998) ได้ศึกษาสารสนเทศสำหรับพัฒนาชนบท: กรณีศึกษาเกี่ยวกับบริการห้องสมุดและสารสนเทศในชุมชนชนบทประเทศไทย เป็นกรณีศึกษาเชิงคุณภาพ 5 กรณีคือ ห้องสมุดประชาชนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 3 กรณี ห้องสมุดเคลื่อนที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 1 กรณี และห้องสมุดระหว่างโรงเรียนและห้องสมุดชุมชนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 1 กรณี ผลการวิจัยพบว่าประชาชนในชนบทมีความต้องการสารสนเทศหลากหลายในชีวิตประจำวัน แต่บริการห้องสมุดและสารสนเทศยังขาดแคลนอยู่มากรูปแบบการให้บริการที่เหมาะสมสำหรับชุมชนชนบทได้แก่ ห้องสมุดเคลื่อนที่ และห้องสมุดผสม บริการของห้องสมุดประชาชนมีแนวโน้มที่ดีหลายประการ กลับมีปัญหาด้านการจัดและบริหารองค์กร บุคลากร งบประมาณการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสม ความจำกัดเหล่านี้ เมื่อผนวกกับความอ่อนแอในโครงสร้างพื้นฐานทางสารสนเทศของประเทศ การไม่เห็นความสำคัญของสารสนเทศ และการขาดนิสัยรักการอ่านของประชาชนทำให้ห้องสมุดประชาชนซึ่งเป็นองค์กรที่รับผิดชอบโดยตรงในการบริหารสารสนเทศยังไม่สามารถให้บริการที่มีประสิทธิภาพได้เพียงพอ และยังไม่สามารถที่จะแสดงศักยภาพของห้องสมุดในการพัฒนาสังคมชนบทได้ชัดเจน ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางปรับปรุงไว้หลายประการ เช่น

การปรับโครงสร้างองค์กรห้องสมุดประชาชนการใช้นโยบายความร่วมมือระหว่างองค์กรในทุก
ระดับ การทำให้ชุมชนแข็งแกร่ง การปรับนโยบายสารสนเทศแห่งชาติ การพัฒนาบุคลากร การ
เลือกสรรสารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสม การใช้วัตกรรมการให้บริการของ
ห้องสมุดและสารสนเทศ การสร้างความตระหนักในความสำคัญของสารสนเทศ และการประเมิน
บริการของห้องสมุดอย่างเป็นระบบ

เกสร ปลายวัน (2540) ได้นำเสนอรูปแบบการจัดบริการเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการศึกษานอก
โรงเรียนของห้องสมุดประชาชนอำเภอควนโดน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมี
ส่วนร่วม ผลการวิจัยคือ ได้รูปแบบการจัดบริการเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของ
ห้องสมุดประชาชน ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้าง 9 ประการ ดังนี้

1) ด้านนโยบาย คือ ห้องสมุดจัดบริการเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนได้
อย่างกว้างขวาง ทั่วถึง และตรงกับความต้องการของนักศึกษา

2) ด้านวัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้ห้องสมุดเป็นแหล่งบริการทรัพยากรสารสนเทศเพื่อ
การศึกษาที่มีศักยภาพ สามารถสนับสนุนการศึกษานอกโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมี
ทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการศึกษารายอย่างเพียงพอและหลากหลาย เช่น วิทยุทัศน์ ชุดวิชา แบบเรียน
รายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม เป็นสถานที่ที่นักศึกษาเข้ามาใช้บริการเพื่อจัดกิจกรรมพบกลุ่ม
สัมมนา และนัดหมายการได้ทราบความต้องการและความจำเป็น และเป็นศูนย์กลางในการกระจาย
ทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการศึกษาไปยังศูนย์การเรียนของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ
ควนโดน

3) ด้านการจัดอาคารสถานที่ โดยจัดเนื้อที่ทำงานของเจ้าหน้าที่และเนื้อที่สำหรับบริการ
บริการให้เป็นสัดส่วนแต่เชื่อมต่อกันได้ ทั้งนี้ให้มีพื้นที่สำหรับบริการให้มากที่สุดและได้พัฒนา
อาคารเอนกประสงค์ให้เป็นสถานที่พบกลุ่ม ห้องโสตทัศนศึกษาเพื่อเป็นสถานที่รับชมโทรทัศน์เพื่อ
การศึกษาของนักศึกษาและประชาชน เป็นสถานที่ประชุมของหน่วยงานและเป็นสถานที่
นัดหมายการสำหรับผู้ทั่วไปได้รับชมโทรทัศน์เพื่อความบันเทิงต่างๆ

4) ด้านประเภทและการจัดบริการ ประกอบด้วย งานบริการในฐานะที่เป็นห้องสมุด และ
งานบริการในฐานะที่เป็นศูนย์การเรียน

5) ด้านทรัพยากรสารสนเทศแบ่งออกเป็นทรัพยากรสารสนเทศทั่วไป ที่จัดให้บริการในฐานะ
ที่เป็นห้องสมุดประชาชน คือ ให้บริการโดยไม่จำกัดเพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา ความบกพร่อง
ทางด้านร่างกาย เช่น ความพิการต่างๆ และทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการศึกษาที่จัดให้เพื่อ
ตอบสนองกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักศึกษานอกโรงเรียน

6) ด้านการจัดบุคลากร ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ครูอาสา และอาสาสมัครที่ได้
จากโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอควนโดน

7) ด้านงบประมาณ ประกอบด้วย เงินงบประมาณที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดสรรมาให้ เงินบำรุงการศึกษาของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน และเงินบริจาค

8) ด้านการประชาสัมพันธ์มีทั้งการประชาสัมพันธ์แบบเชิงรับ และการประชาสัมพันธ์แบบเชิงรุก

9) การประเมินผลการบริการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้บริการของห้องสมุดประชาชน โดยทำการประเมินทุกภาคเรียน

ข้อเสนอแนะต่อผู้ปฏิบัติงานควรเป็นผู้มีความรู้ทั้งทางด้านการจัดการสารสนเทศและสาขาวิชาเฉพาะที่จำเป็นในการบริการกลุ่มเฉพาะ และมีคุณสมบัติของผู้ให้บริการที่ดี คือ มีจิตใจมุ่งบริการ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีความเป็นครู คือ รู้จักกลวิธีถ่ายทอดความเพื่อให้คำแนะนำสารประโยชน์แก่ผู้ใช้บริการ รวมทั้งสามารถให้ความรู้หรือแนะนำอาสาสมัครช่วยงานห้องสมุดอื่นๆ ควรมีความรับผิดชอบและปฏิบัติภาระงานห้องสมุดเต็มเวลา

สุรางค์ นันททวงศ์ (2537) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน ผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และผู้เชี่ยวชาญด้านห้องสมุดประชาชนเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนจังหวัดปัญหาที่พบคือ ด้านอาคารสถานที่ อาคารสะพานที่คับแคบ ที่ตั้งไม่เหมาะสม มีเสียงรบกวนและครุภัณฑ์ไม่เหมาะสม ด้านบุคลากร พบว่า ขาดแคลนบุคลากร บุคลากรไม่มีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ บุคลากรขาดขวัญและกำลังใจ บรรณารักษ์ขาดความก้าวหน้า และบุคลากรขาดความสามัคคี ด้านบริการ พบว่า ไม่สามารถออกให้บริการแก่ประชาชนนอกสถานที่ได้เนื่องจากมีบรรณารักษ์เพียงคนเดียว ไม่สามารถให้บริการข่าวสารแก่ประชาชนในท้องถิ่นได้ทั่วถึง ผู้มาใช้บริการน้อย ประชาชนไม่สนใจและเข้าร่วมกิจกรรมของห้องสมุดการส่งหนังสือล่าช้า สมาชิกยืมหนังสือแล้วไม่ส่งคืน และไม่สามารถเปิดบริการนอกเวลาราชการได้ ด้านบริการ พบว่า ไม่จัดตั้งคณะกรรมการห้องสมุดตามระเบียบของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ไม่เรียกเก็บเงินค่าปรับจากสมาชิกที่ส่งหนังสือหรือสิ่งต่างๆ ล่าช้า คณะกรรมการห้องสมุดไม่ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ บรรณารักษ์ไม่สามารถดำเนินงานห้องสมุดได้ และความขัดแย้งในการปฏิบัติงานระหว่างหัวหน้าฝ่ายการศึกษาทางสื่อมวลชนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกับบุคลากรห้องสมุดประชาชนจังหวัด ด้านงบประมาณ พบว่า ได้รับการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานห้องสมุดจากกรมการศึกษานอกโรงเรียนน้อย งบประมาณแผ่นดินในการจัดซื้อหนังสือไม่เพียงพอแก่การให้บริการ ห้องสมุดไม่มีงบประมาณในการดำเนินงานบริการภายนอกห้องสมุด และกรมฯ ไม่จัดงบประมาณปรับปรุงตกแต่งบริเวณภายนอกอาคาร

ธิดารัตน์ ปิ่นแก้ว (2540) ศึกษาสภาพและปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” การปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ หรือเจ้าหน้าที่ห้องสมุดจะมีแนวทางการ

ดำเนินงานห้องสมุดประชาชน และปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของห้องสมุดยังต่ำกว่าที่ศึกษานอกโรงเรียนกำหนดไว้ ห้องสมุดมีจำนวนบรรณารักษ์/เจ้าหน้าที่ห้องสมุด จำนวนครุภัณฑ์และอุปกรณ์ห้องสมุดต่ำกว่ามาตรฐาน เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานเชิงปริมาณของห้องสมุดประชาชนขนาดกลางของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย การปฏิบัติงานตามแนวทางการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนทั้งสี่ด้าน คือ การประชาสัมพันธ์ มีการจัดทำป้ายอธิบายวิธีการใช้ห้องสมุดอย่างชัดเจนสูงสุด และป้ายบอกทิศทางสถานที่ตั้งของห้องสมุด ภาพจุดต่างๆ ในชุมชน ตำบล ด้านการบริการกิจกรรมที่จัดให้บริการสูงสุด 4 อันดับแรกคือ การจัดห้องหนังสือและมุมของเล่นสำหรับเด็กจัดเวลาเปิดปิดบริการให้สอดคล้องและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ และบริการในระดับ คือ บริการให้ยืมและรับคืนหนังสือทางไปรษณีย์ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานบรรณารักษ์มีงานประจำและต้องการให้บริการตลอดทั้งวัน ขาดแคลนบุคลากรบรรณารักษ์ปฏิบัติงานคนเดียว บรรณารักษ์ขาดอำนาจสิทธิ์ขาดในการบริหารห้องสมุดในด้านการจัดสรรงบประมาณและกำลังคน บุคลากรขาดขวัญและกำลังใจ ไม่มีความก้าวหน้าในตำแหน่ง ด้านการจัดกิจกรรม กิจกรรมที่จัดให้บริการสูงสุด 3 อันดับแรก คือ จัดกิจกรรมในวันสำคัญตามประเพณี และวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จัดกิจกรรมแนะนำอาชีพ โดยจัดนิทรรศการให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เช่น กฎหมาย การเกษตร ส่วนกิจกรรมออกร้านแสดงจำหน่ายหนังสือในราคาถูกและน่าสนใจ และกิจกรรมที่ต่ำสุด ด้านงานเทคนิคกิจกรรมที่ปฏิบัติสูงสุด คือ การกำหนดเลขหน้าระบบดิวอี้และกำหนดหัวเรื่อง การลงทะเบียนวารสารและสิ่งพิมพ์ การจัดเตรียมหน้าและวารสารเพื่อให้บริการ ส่วนกิจกรรมที่จัดต่ำสุด คือ การจัดทำดรรชนีหนังสือข้อเสนอแนะ การเพิ่มอัตราบรรณารักษ์ และพิจารณาผลกระทบการนำศูนย์บริการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอมารวมกับห้องสมุด

พัชรพร ชมบุญ (2544) ศึกษาสภาพห้องสมุด ปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนมิติใหม่ และเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนมิติใหม่ตามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดประชาชนจังหวัด ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” และห้องสมุดประชาชนอำเภอ ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุดประชาชนมิติใหม่มีสภาพทั่วไปส่วนใหญ่มีอาคารเป็นเอกเทศ มีแสงสว่างเพียงพอ มีไม้ดอกไม้ประดับ และมีพัดลม ด้านวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ส่วนใหญ่มีเคาน์เตอร์บริการรับจ่าย จำนวน 5-10 ตัว เก้าอี้จำนวน 1-30 ตัว ตู้เก็บวัสดุสำนักงาน เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องเล่นวีดีทัศน์ เครื่องพิมพ์ดีดภาษาไทย และป้ายจัดนิทรรศการด้านบริการและกิจกรรม ผู้เข้าใช้บริการส่วนใหญ่คือประชาชน จำนวน 51-100 คนต่อวัน ส่วนใหญ่เปิดบริการทุกวัน (เว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์) มีบริการวารสารและหนังสือพิมพ์ บริการแนะนำการใช้ห้องสมุด บริการนำดื่ม การซ่อมหนังสือ และการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน ด้านบุคลากรมีบุคลากรประจำจำนวน 1 คน ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ห้องสมุด

ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดมีปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนมิติใหม่โดยรวม แบ่งเป็นรายด้าน 3 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2 อันดับในแต่ละด้านดังนี้ ด้านการจัดศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ การเก็บข้อมูลความต้องการสารสนเทศของผู้ใช้บริหารห้องสมุดไม่มีรายละเอียด และจำนวนเงินงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือและสื่อการศึกษาแต่ละปีได้ไม่เท่าที่ด้านการจัดการศึกษา นอกโรงเรียน ได้แก่ การบันทึกเทปโทรทัศน์ รายการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมไทยคม และการประสานงานกับครูประจำกลุ่ม เพื่อจัดกิจกรรมการเข้าร่วมการสอนให้สอดคล้องกับตารางออกอากาศการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมไทยคม ในการจัดการศูนย์ข้อมูลชุมชน ได้แก่ การจัดหาและจัดเก็บข้อมูลทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการจัดหาและจัดเก็บข้อมูลศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดประชาชนจังหวัด ผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” และผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดประชาชนอำเภอ มีระดับปัญหาการดำเนินงานทั้งโดยรวมและรายด้านที่แตกต่างกัน

บุญยจิตต์ สุวรรณางกูร (2546) ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการความคิดเห็นของผู้บริหาร บรรณารักษ์ และผู้ให้บริการห้องสมุดของศูนย์บริการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอในภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร บรรณารักษ์และผู้ให้บริการ มีความต้องการและความคิดเห็นทุกด้านอยู่ในระดับมาก สภาพปัญหาในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการบริการ และด้านวัสดุ สิ่งพิมพ์ และสื่อโสตทัศน และอาคารสถานที่และด้านบุคลากรของห้องสมุดอยู่ในระดับน้อย ผู้บริหารและบรรณารักษ์เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ต่างกัน มีสภาพปัญหา ความต้องการ ความคิดเห็นต่อห้องสมุดของศูนย์บริการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอในภาคกลางไม่แตกต่างกัน และพบว่าเพศต่างกันมีความต้องการต่อห้องสมุดของศูนย์บริการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอในภาคกลางแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.03 ผู้ให้บริการที่มีเพศ ระดับการศึกษาต่างกันมีสภาพปัญหา ความต้องการ และความคิดเห็นต่อห้องสมุดของศูนย์บริการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอในภาคกลางไม่แตกต่างกัน และผู้ให้บริการที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อห้องสมุดของศูนย์บริการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอในภาคกลางแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สุกัญญา เยาวชิรพงศ์ (2540) ศึกษาคุณลักษณะของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนตามนโยบายใหม่ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณลักษณะในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ระหว่างผู้บริหารห้องสมุดประชาชนและบรรณารักษ์ และกำหนดความต้องการพัฒนาคุณลักษณะของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนในด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านประสานงานและการวางแผน ด้านคุณธรรมจรรยาบรรณ และด้านบุคลิกภาพ ผลการวิจัยพบว่าเกณฑ์คุณลักษณะของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนตามนโยบายใหม่ในกรมการศึกษานอกโรงเรียน มีจำนวนทั้งสิ้น 91 รายการคุณลักษณะ คุณลักษณะตามสภาพ

ปัจจุบันของบรรณารักษ์ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและบรรณารักษ์อยู่ในสภาพตามเกณฑ์ระดับมากทุกด้าน คุณลักษณะของบรรณารักษ์ ตามความคิดเห็นของบรรณารักษ์มีสภาพเกณฑ์สูงกว่าผู้บริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .052 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานด้านคุณลักษณะของบรรณารักษ์ตามนโยบายใหม่มีระดับสูงว่าตามสภาพปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานเช่นเดียวกัน ความต้องการพัฒนาคุณลักษณะของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนตามนโยบายใหม่ 3 อันดับแรกของด้านความรู้ ด้านความสามารถ ด้านประสานงานและด้านการวางแผน ด้านคุณธรรมจรรยาบรรณและด้านบุคลิกภาพ

ลัดดา รุ่งวิสัย (2526) ศึกษาเหตุผลและปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ประชาชนสนใจหรือไม่สนใจไปใช้บริการของห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ทศนคติของผู้ใช้ที่มีต่อห้องสมุด และปัญหาของห้องสมุด ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้และผู้ไม่ใช้มีความแตกต่างกันในระดับอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และการทราบว่ามีห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนด้านระยะเวลาที่อยู่อาศัยในเชียงใหม่ ระยะทางระหว่างที่อยู่อาศัยกับห้องสมุดประชาชนฯ และความทันสมัยของผู้ใช้และผู้ไม่ใช้ไม่แตกต่างกัน ผู้ใช้ไปใช้ห้องสมุดประชาชนเชียงใหม่มากกว่าหนึ่งครั้งต่อสัปดาห์ เพื่ออ่านหนังสือและให้ความสนใจบริการการอ่าน และนวนิยายมากที่สุด ในด้านทัศนคติของผู้ใช้ที่มีต่อห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ผู้ใช้ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อห้องสมุดในด้านเวลาที่เปิดบริการวารสารวิชาการ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ จำนวนหนังสือ บรรยายากาศของห้องสมุดและการบริการของเจ้าหน้าที่ห้องสมุด แต่ไม่พอใจบัตรรายการ นวนิยาย ที่นั่งอ่าน บริการด้านโสตทัศนอุปกรณ์ และการบริการสำหรับเด็ก ส่วนเหตุผลที่ผู้ไม่ใช้ไม่ไปใช้ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ มีหลายประการ เช่น ห้องสมุดอยู่ไกลจากที่พัก ไม่สนใจไปใช้ห้องสมุด การเดินทางไม่สะดวก และหนังสือในห้องสมุดไม่เหมาะสมกับตน ทราบว่ามีห้องสมุดประชาชนโดยบังเอิญ บริการที่ต้องการให้มี ได้แก่ การบรรยายความรู้ทางวิทยุและโทรทัศน์และห้องสมุดเคลื่อนที่สัปดาห์ละครั้ง

กุสุมา รัตนกุล (2540) ศึกษาปัจจัยที่ทำให้ประชาชนไม่เข้าใช้ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” จังหวัดปัตตานี รูปแบบการบริการของห้องประชาชนที่ประชาชนในเขตเทศบาลเมือง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ไม่ใช้ห้องสมุดที่เคยได้รับบริการภายนอกมีจำนวนน้อยกว่าผู้ที่ไม่เคยได้รับบริการภายนอกห้องสมุด เพศ ศาสนา และกิจกรรมการใช้เวลาว่างของผู้ไม่ใช้ห้องสมุดเป็นปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการไม่เข้าใช้ห้องสมุดประชาชน ภาษาที่ใช้สื่อสารในการประชาสัมพันธ์และสื่อประชาสัมพันธ์เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสนใจของผู้ไม่ใช้ห้องสมุดที่มีต่อห้องสมุดประชาชนผู้ไม่ใช้ห้องสมุดทั้งสองกลุ่มมีความต้องการในบริการเชิงรุกไม่แตกต่างกัน คือ มีความต้องการในระดับน้อย มีข้อเสนอแนะให้ห้องสมุดประชาชนควรทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักในการให้บริการเชิงรุก

แก่ชุมชน เป็นศูนย์กลางสนับสนุนเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับหมู่บ้าน ซึ่งมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หรือศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นลูกข่ายสำคัญโดยมีคณะกรรมการของหมู่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบ สามารถเชื่อมโยงประสานกันในเรื่องของการดำเนินงานได้เต็มที่และมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐจะต้องให้การสนับสนุนในด้านของงบประมาณอย่างต่อเนื่อง

สหมิตร สรรพอำไพ (2541) ได้ศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจำแนกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดการศึกษานอกโรงเรียน การจัดศูนย์ข้อมูลชุมชน กลุ่มตัวอย่างคือผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการห้องสมุดโดยรวมและรายด้าน คือ ด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านการจัดการศึกษานอกโรงเรียน และด้านการจัดศูนย์ข้อมูลชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย รองลงมาคือ ด้านการจัดการศึกษานอกโรงเรียน และด้านการจัดศูนย์ข้อมูลชุมชน ตามลำดับผู้ใช้บริการห้องสมุดที่มีเพศต่างกันมีความพึงพอใจต่อบริการห้องสมุดโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้ใช้บริการห้องสมุดที่มีอายุต่างกันพบว่า ผู้ใช้บริการห้องสมุดที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี และอายุสูงกว่า 50 ปีขึ้นไป มีความพึงพอใจต่อบริการห้องสมุดโดยรวมแตกต่างกันจากผู้ใช้บริการห้องสมุดที่มีอายุ 18-50 ปี

กัณฑพร กากแก้ว (2542) ศึกษาระดับความพึงพอใจและเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อห้องสมุดประชาชนอำเภอ สังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจต่อบริการห้องสมุดประชาชนโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจมากในด้านบริการและด้านบุคลากรและมีความพึงพอใจปานกลางในด้านทรัพยากรสารสนเทศและด้านครุภัณฑ์และอาคารสถานที่ผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อห้องสมุดประชาชนอำเภอพบว่าสมาชิกทั้งเพศชายและหญิงมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน โดยสมาชิกที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีความพึงพอใจมากกว่าสมาชิกที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสมาชิกที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไปมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน สมาชิกที่มีอาชีพต่างกันมีความพึงพอใจต่อบริการห้องสมุดประชาชนอำเภอแตกต่างกัน โดยสมาชิกที่เป็นนักเรียนและนักศึกษา มีความพึงพอใจมากกว่าสมาชิกที่อาชีพอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสมาชิกที่รับราชการและอาชีพอื่นๆ มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน

ณัฐชยา เอื้อมอญ (2544) ศึกษาเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการห้องสมุดประชาชนของนักศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ วิถีเรียนทางไกล ศูนย์บริการการศึกษา

นอกโรงเรียนอำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาโดยส่วนรวมและจำแนกตามเพศ อายุ และระดับชั้นเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้บริการห้องสมุดประชาชนโดยรวมและรายด้าน 5 ด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นนักศึกษาที่มีอายุ 26-50 ปี มีความพึงพอใจด้านการจัดศูนย์ข้อมูลชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาอายุ 51 ปีขึ้นไป มีความพึงพอใจด้านบริการหนังสือ และสื่อโสตทัศนศึกษาและด้านการจัดศูนย์ข้อมูลชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และนักศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีความพึงพอใจโดยรวมและรายและรายด้านทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับปานกลางศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการห้องสมุดประชาชนโดยรวมเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้านไม่แตกต่างกัน ($P < .05$) นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีระดับความพอใจต่อการใช้บริการห้องสมุดประชาชนเป็นรายด้าน 3 ด้านไม่ต่างกัน แต่นักศึกษาที่อายุต่ำกว่า 18 ปี กับนักศึกษาอายุ 18-25 ปี มีความพึงพอใจต่อการใช้บริการห้องสมุดโดยรวมและเป็นรายด้าน 2 ด้านคือ ด้านการบริการหนังสือและสื่อโสตทัศนศึกษา และการบริการของเจ้าหน้าที่มากกว่านักศึกษาที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางที่ระดับ .05 นักศึกษาที่มีระดับชั้นเรียนต่างกันมีระดับความพึงพอใจต่อการใช้บริการห้องสมุดประชาชนโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับโดยนักศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีความพึงพอใจน้อยกว่านักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

อุมาพร บางภูมิ (2542) ได้ศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกห้องสมุดต่อกิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกห้องสมุดมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอปากช่อง ด้านสถานที่และบรรยากาศอยู่ในเกณฑ์เหมาะสม ด้านการให้บริการอยู่ในเกณฑ์ดี และด้านบุคลากรอยู่ในเกณฑ์ สมาชิกห้องสมุดที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอปากช่องในด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และด้านการจัดศูนย์ข้อมูลชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สมาชิกห้องสมุดที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอปากช่อง ในด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านการจัดการศึกษานอกโรงเรียน และด้านการจัดศูนย์ข้อมูลชุมชน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สมาชิกห้องสมุดที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอปากช่องในด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านการจัดการศึกษานอกโรงเรียนและในการจัดศูนย์ข้อมูลชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สมาชิกห้องสมุดที่มีสถานภาพผู้ใช้บริการต่างกันมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอปากช่อง ในด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านการจัดการศึกษานอกโรงเรียน และด้านการจัดศูนย์ข้อมูลชุมชน แตกต่างกันอย่าง

ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สมาชิกห้องสมุดที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการให้บริการในห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอปากช่อง ในด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และข้อเสนอแนะจากการวิจัยที่สำคัญคือ กรมการศึกษานอกโรงเรียนควรส่งเสริมสนับสนุนให้ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนที่ทันสมัย และส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องควรให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีแก่เจ้าหน้าที่ห้องสมุดในการจัดกิจกรรมด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านการจัดการศึกษานอกโรงเรียน และด้านการจัดศูนย์ข้อมูลชุมชน ควรให้ผู้ให้บริการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมห้องสมุดและมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของห้องสมุดเพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาห้องสมุดให้บรรลุเป้าหมาย

9.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

Nicholson (1995) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการห้องสมุดดิจิทัลโดยใช้เทคโนโลยีในการจัดการห้องสมุด จุดประสงค์ของการวิจัยเป็นการวิเคราะห์สาระเพื่อวิเคราะห์จุดประสงค์ของปัญหาต่างๆ ข้อเสนอแนะและวิธีแก้ไข จากการวิจัยพบว่า ปัญหาที่ใหญ่ที่สุดที่ผู้บริหารห้องสมุดจะต้องเผชิญ 3 ประการคือ ความคุ้มทุน การกระจายสิ่งพิมพ์ และการฝึกอบรม

Covi (1996) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ Material Mastery : How university researchers use digital libraries for scholarly Communication ผลการวิจัยสรุปว่า คนที่มีความรู้และทำงานในด้านของการให้ความรู้ จะใช้ห้องสมุดดิจิทัลในการหาข้อมูล โดยวิจัยเกี่ยวกับเรื่องห้องสมุดและสารสนเทศ วิชาคอมพิวเตอร์ และระบบการจัดการสารสนเทศ อ้างว่าคนทำงานด้านการให้ความรู้จะทำงานไปในแนวทางใหม่ เนื่องจากอุปกรณ์ต่างๆ ในห้องสมุดดิจิทัลมีมากขึ้น โดยเข้าถึงความรู้ทางเครือข่ายของห้องสมุดดิจิทัล จากการวิจัยพบว่า แนวทางการเรียนรู้หลักๆ ของคนที่ทำงานด้านความรู้ใช้ทั้งวัสดุตีพิมพ์ และวัสดุอิเล็กทรอนิกส์ สถานการณ์ของการปฏิบัติการเรียนรู้จึงเปลี่ยนไป คือใช้ความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวบรวม และนำความรู้มาใช้ในกรณีจำเป็น ซึ่งเป็นแนวทางที่นักพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลจะต้องวางแผนการปฏิบัติงานในอนาคตให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยเฉพาะการจัดเตรียมทั้งวัสดุตีพิมพ์ และวัสดุอิเล็กทรอนิกส์ ไว้สำหรับบุคคลที่ทำงานด้านความรู้เหล่านี้ไว้อย่างพร้อมใช้ตลอดเวลา

Walter E. Helmke Library (1997) ได้ทำการรายงานการวิจัยไว้ว่า ห้องสมุด Indiana Carnegie Libraries เป็นแหล่งศูนย์กลางสำหรับชนทุกชั้นไม่จำกัดการศึกษา สามารถแสวงหาหนังสือ และสื่ออื่นๆ เพื่อสนับสนุนการศึกษาในรูปแบบการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต และสามารถค้นหาสิ่งที่ต้องการ รวมทั้งได้รับความสนุกสนานจากห้องสมุดแห่งนี้ด้วย และอธิบายถึงการให้บริการโสตทัศนอุปกรณ์ว่า มีการให้บริการด้านวีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง หนังสือประกอบเทปบันทึกเสียง แผ่นซีดี เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ กล้องโพลาลอยด์ และภาพพิมพ์ ในส่วนของ

ห้องสมุดเคลื่อนที่ที่มีการให้บริการวีดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง โครงการปิดภาคเรียนสำหรับเด็ก บริการสำหรับผู้สูงอายุ บริการต่ออายุหนังสือทางโทรศัพท์

Birge (1979) ได้ศึกษาถึงพัฒนาการของบริการในห้องสมุดประชาชนเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้ใหญ่โดยศึกษาประวัติของการบริการสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเองตั้งแต่ยุคเริ่มแรกของการก่อตั้งห้องสมุดประชาชนในสหรัฐอเมริกา จนถึงยุคที่มีการพัฒนาขยายการออกบริการไปอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน วิธีการศึกษาใช้การศึกษาจากเอกสารการบริการการอ่านตั้งแต่ปี ค.ศ.1920 จนถึงรายงานขั้นสุดท้ายในปี ค.ศ.1976 ของโครงการศึกษาด้วยตนเองและการแนะแนวของคณะกรรมการสอบเข้าวิทยาลัย จากการศึกษาพบว่าในอดีตที่ผ่านมา มีการจัดบริการในรูปแบบที่คล้ายกับปัจจุบัน เช่น มีการจัดกิจกรรมต่างๆ มากมายหลายรูปแบบสำหรับคนเฉพาะกลุ่ม มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับวัสดุที่ใช้ในการอ่าน มีการพัฒนาเทคนิค และวัสดุที่จะช่วยในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้ใหญ่สำหรับการศึกษาด้านบริการแนะแนว การอ่านในยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่สองกับการอ่านยุคปัจจุบัน ก็ได้กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการและการประเมินไว้คล้ายคลึงกัน การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า ห้องสมุดประชาชนเป็นองค์กรที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการเตรียมกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ทางการศึกษาและวิชาชีพในรูปแบบต่างๆ เพื่อสนองต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของคนในปัจจุบัน และมีบทบาทสำคัญในการช่วยกระตุ้นความสนใจให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ควบคู่กับโอกาสทางการศึกษานอกระบบ

Anderson (1979) ได้ศึกษาโปรแกรมการศึกษาผู้ใหญ่และกิจกรรมที่ห้องสมุดประชาชนในแมซซาชูเซต จัดบริการให้นักศึกษาผู้ใหญ่ ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามให้แก่บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนในแมซซาชูเซต ผลการวิจัยพบว่า 77.8% ของห้องสมุดประชาชนในแมซซาชูเซตเกี่ยวกับโปรแกรมการศึกษาของผู้ใหญ่ กิจกรรมการศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ห้องสมุดและมากกว่าครึ่งเป็นการร่วมมือกับหน่วยงาน และกลุ่มบุคคลต่างๆ ของเมืองนั้น

Newland (1988) สัมภาษณ์ห้องสมุดประชาชนในสังคมตะวันตกยุคปัจจุบัน ในอดีตสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง สื่อโสตทัศนวัสดุขยายและเติบโตอย่างรวดเร็วทำให้ชาวตะวันตกมีความสะดวกและง่ายต่อการเข้าถึงสารสนเทศและความบันเทิงก่อให้เกิดผลกระทบต่อการใช้ห้องสมุด เพื่อการอยู่รอดของห้องสมุดประชาชนจะต้องส่งเสริมการบริการแบบเดิมและเพิ่มบทบาทในด้านอื่นๆ ต่อองค์กรอื่นๆ รวมถึงสื่อมวลชน กิจกรรมการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมวัตถุประสงค์เหล่านี้และคุณค่าของการบริการภายนอกจึงมีความจำเป็นจากการสำรวจเอกสารและการสำรวจเชิงประจักษ์พบว่าห้องสมุดประชาชนของแอฟริกาใต้ขาดความเข้าใจในคุณค่าของการประชาสัมพันธ์และการบริการภายนอกในงานห้องสมุดและความจำเป็นของการประชาสัมพันธ์ในบริบทของการจัดการห้องสมุด

Newlands (1988) สัมภาษณ์บทบาทของห้องสมุดประชาชนในสังคมตะวันตกยุคปัจจุบัน ในอดีตสมัยสงครามโลกครั้งที่สองสื่อโทรทัศน์วีสดูมีผลกระทบต่อการจัดห้องสมุดน้อย แต่ในช่วงไม่นานมานี้เครื่องมืออุปกรณ์โทรทัศน์วีสดูขยายและเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้ชาวตะวันตกมีความสะดวกและง่ายในการเข้าถึงสารสนเทศและความบันเทิงทำให้เกิดผลกระทบต่อการใช้ห้องสมุด เพื่อการอยู่รอดห้องสมุดประชาชนจะต้องส่งเสริมกิจการแบบเดิมและเพิ่มบทบาทในด้านอื่นๆ ต่อองค์กรอื่นๆ รวมถึงสื่อมวลชน กิจกรรมประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมวัตถุประสงค์เหล่านี้และคุณค่าของบริการภายนอกจึงมีความจำเป็นการสำรวจเอกสารและการสำรวจเชิงประจักษ์ พบว่าห้องสมุดประชาชนแอฟริกาใต้ ห้องสมุดความเข้าใจในคุณค่าของการประชาสัมพันธ์และการบริการภายนอกในงานห้องสมุดความจำเป็นของการประชาสัมพันธ์ในบริบทของการจัดการห้องสมุด

Stephens (1988) ศึกษากระบวนการวางแผนห้องสมุดประชาชนในห้องสมุดประชาชนขนาดกลาง 3 แห่งในสหรัฐอเมริกาตอนใต้ในระหว่าง ค.ศ. 1981-1984 การรวบรวมข้อมูลใช้การสังเกตการณ์ภาคสนาม การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์และการสำรวจโดยแบบสอบถาม โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 ระยะ ก่อนการประชุมคณะกรรมการวางแผนครั้งแรก ระหว่างการวางแผน และหลังการประชุมครั้งสุดท้ายของคณะกรรมการวางแผน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นความแตกต่างในสารสนเทศที่จัดหาและใช้การวางแผน ในการเลือกพันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และการพัฒนากิจกรรมและดำเนินงานเพื่อดำเนินการและการประเมินผล นอกจากนี้ ยังมีความแตกต่างในความสัมพันธ์กับบุคลากรและสมาชิกในชุมชน ภาวะผู้นำของผู้วางแผน และผลดีจากการใช้กระบวนการวางแผน

Swanepoel (1987) ศึกษาแนวคิดของห้องสมุดประชาชนในฐานะห้องสมุดที่ให้บริการโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายและห้องสมุดประชาชนที่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นแนวคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดดั้งเดิมที่เป็นที่รับทราบและยอมรับกันมานานในฐานะห้องสมุดประชาชนที่ไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย ผลการศึกษาทั้งแนวคิดสนับสนุนและคัดค้าน และทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ในบริบทของงานวิจัยนี้พบว่า แนวคิดการให้บริการโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายจากผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนแสดงให้เห็นว่า การเรียกเก็บค่าใช้จ่ายซึ่งเกิดจากแวดล้อมของห้องสมุดประชาชนมีความจำเป็นและเป็นไปได้

Textor (1973) ได้ศึกษาเรื่องทางสายกลางของสังคมไทยในอนาคต : เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของไทยในอีก 30 ปีข้างหน้าจาก พ.ศ.2533 – 2563 โดยมโนภาพแห่งอนาคตในแง่ดีครอบคลุมเนื้อหาในด้านต่างๆ ได้แก่ ประชากร เทคโนโลยีกับเศรษฐกิจ พลังงาน สิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยา การคมนาคมขนส่ง การท่องเที่ยว ระบบข่าวสารข้อมูลเพื่อการสื่อสาร การเมือง กฎหมาย และรัฐบาล โครงสร้างทาง

สังคม การศึกษา พุทธศาสนากับระบบความเชื่ออื่นๆ และเอกลักษณ์ไทย ในส่วนของมโนภาพแห่งอนาคตในแง่ร้าย ให้รายละเอียดในประเด็น ทรัพยากรของประเทศ อันตรายจากภายนอกประเทศ สภาวะการสนองตอบทางการเมือง ตัวแปรสำคัญในภาพอนาคตในแง่ร้ายที่ประกอบด้วยประชากร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมจรรยา การทุจริต ประพฤติมิชอบในทางราชการกับผลที่ตามมา และในส่วนของมโนภาพแห่งอนาคตในทางที่เป็นไปได้มากที่สุดให้รายละเอียดในประเด็นสถานการณ์ภายนอกประเทศ สถานการณ์ภายในประเทศ และผู้นำทางการเมือง ซึ่งมโนภาพในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้กล่าวถึงมโนภาพแห่งอนาคตในแง่ดีว่า เด็กไทยทุกคนควรได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงขั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อจะก้าวเข้าสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างเต็มรูปแบบและการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน โอกาสในการศึกษาเปิดกว้างมากขึ้น มีปัจจัยทางการศึกษาที่พร้อมสำหรับการศึกษาได้ตลอดชีวิตทั้งในระบบและนอกระบบ การศึกษาทางไกลในระดับอุดมศึกษามีส่วนสำคัญในการผลิตพลเมืองไทยที่หลุดจากวงไกล มีความรอบรู้และการศึกษาที่ดี และสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะมีบทบาทสำคัญ 3 บทบาท คือ บทบาทในการสนองตอบความต้องการของสังคม บทบาทในการช่วยชี้นำสังคมในอนาคต และบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดความสำนึกทางสังคมและสร้างผู้นำที่ดีมีศีลธรรม

Poller (1987) สำรวจคุณค่าของเกมและของเล่นในกิจกรรมการเล่นและการใช้ประโยชน์ของห้องสมุดของเล่น และประเมินบทบาทของห้องสมุดประชาชนในการจัดหาของเล่นสำหรับเด็ก ในฐานะเป็นวัสดุห้องสมุดชนิดหนึ่ง โดยการศึกษาเอกสารและการสำรวจห้องสมุดประชาชนแอฟริกาใต้ ผลการวิจัยพบว่า ในวัตถุประสงค์และสถานการณ์บางประการ เกมและของเล่นมีประโยชน์สำหรับกลุ่มผู้ใช้เฉพาะบางกลุ่ม มีข้อเสนอแนะเกี่ยวข้องกับการดำเนินการเกี่ยวกับของเล่นในฐานะวัสดุห้องสมุดชนิดหนึ่ง และความสัมพันธ์ระหว่างห้องสมุดประชาชนกับห้องสมุดของเล่น

Seavey (1987) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงระดับการบริการของห้องสมุดในมลรัฐวิสคอนซินในการพัฒนาระบบห้องสมุดประชาชนอันเนื่องมาจากการออกกฎหมายเมื่อ ค.ศ. 1971 ในประเด็นการยืมคืนต่อรายหัวประชากร ค่าใช้จ่ายต่อรายหัวประชากร อัตราการจ้างบุคลากรเต็มเวลา อัตราการยืมคืน และดัชนีการบริการของห้องสมุดโดยรวมตัวแปรที่ศึกษาทั้งสิ้นตัว โดยมีสมมติฐานการวิจัยว่า ตัวแปรทั้งสี่ตัวจะเพิ่มขึ้นในช่วง ค.ศ. 1780-1980 ผลการทดสอบสมมติฐานทางสถิติ ปฏิเสธสมมติฐานในเรื่องค่าใช้จ่ายต่อรายหัวประชากรและอัตราการจ้างบุคลากรเต็มเวลา และยังปฏิเสธสมมติฐานท่าภาวะของการบริหารระบบระยะเวลาในการพัฒนาโครงสร้างของระบบ ขนาด (จำนวนประเทศ) และการบริการที่ให้ (บริการจ่ายรับการสนับสนุนทางการเงินโดยตรงของห้องสมุดในระบบ) จะมีผลกระทบต่อระดับการบริการห้องสมุด ระดับของการบริการ

ห้องสมุดมีความสัมพันธ์กับตัวแปรในด้านเศรษฐกิจ สังคมที่เลือกสรร และผลการวิจัยยังพบว่าการรวมร้อยละของประชากรในชนบท รายได้มวลรวมของท้องถิ่น (gross local government revenues) และค่าใช้จ่ายของห้องสมุดมีผลให้เกิดความแตกต่างในระดับการบริการของห้องสมุดร้อยละ 66

Higgins (1992) ศึกษาประสิทธิภาพของผู้เชี่ยวชาญห้องสมุดวัยรุ่นและบรรณารักษ์ทั่วไปในการบริการตอบคำถาม โดยการวัดความพึงพอใจของผู้ใช้บริการและการประเมินห้องสมุดประชาชนในท้องถิ่น โดยใช้แบบวัดทัศนคติผู้ใช้ห้องสมุดวัยรุ่นในห้องสมุดประชาชนขนาดใหญ่ที่ได้รับบริการจากผู้เชี่ยวชาญห้องสมุดวัยรุ่นและบรรณารักษ์ทั่วไปในการบริการตอบคำถาม ผลการวิจัยพบว่า บรรณารักษ์ผู้เชี่ยวชาญวัยรุ่นได้รับความพึงพอใจเชิงบวกในด้านความรู้สึกรับรู้ของการได้รับการต้อนรับวัยรุ่นที่มาใช้ห้องสมุดประชาชนเป็นประจำ การใช้บริการยืมระหว่างห้องสมุด ความรู้เกี่ยวกับสารสนเทศสายด่วน การจัดกิจกรรม ความสนใจในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ ที่ได้รับความนิยมในกลุ่มวัยรุ่น และความสนุกสนานจากรายการหนังสือที่เด็กวัยรุ่นอ่าน และความรู้เกี่ยวกับแหล่งเล่นเกม ห้องสมุดประชาชนที่จ้างบรรณารักษ์สำหรับวัยรุ่นโดยเฉพาะจะมีประสิทธิภาพมากกว่าห้องสมุดที่ไม่มีผู้รับผิดชอบบริการโดยเฉพาะ ส่วนบรรณารักษ์ทั่วไปได้รับการประเมินความพึงพอใจจากผู้ใช้มากกว่าในด้านความรู้และความสนใจในหัวข้อเรื่องเพศ การทารุณกรรมทางเพศและการตั้งครวรรค์ ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้คือ ให้มีผู้เชี่ยวชาญเรื่องวัยรุ่นเพื่อให้บริการกลุ่มผู้ใช้ห้องสมุดประชาชน และมีห้องโดยเฉพาะในห้องสมุดเพื่อให้บริการ และการปรับปรุงทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ การทารุณกรรมทางเพศและการตั้งครวรรค์

Coolbaugb (1993) ศึกษาชนิดของคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกห้องสมุดประชาชนแคลิฟอร์เนีย แนวทางการวางแผนที่นิยมใช้ การประเมินตนเองในด้านประสิทธิภาพของการวางแผน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้อำนวยความสะดวกห้องสมุดประชาชนแคลิฟอร์เนีย 118 คนจากประชากร 168 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้อำนวยความสะดวกห้องสมุดมีความรับผิดชอบและบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกันมากกว่าบุคลากรห้องสมุดและประชาชน ผู้อำนวยความสะดวกนิยมนวางแผนเป็นขั้นตอน ผู้อำนวยความสะดวกร้อยละ 80 ประเมินการวางแผนของตนเองเหนือระดับเฉลี่ย มีข้อเสนอแนะให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมในการวางแผนมีความยืดหยุ่น

Dowlin (1980) ทดลองประเมินห้องสมุดประชาชนแนวทางใหม่ในชุมชน ในมลรัฐเพนซิลเวเนีย โดยสำรวจและรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมของชุมชน กรอบความคิดการวิจัยอยู่บนพื้นฐานการควบคุมกระบวนการทางสถิติในฐานะเป็นเครื่องมือ แยกภัยแวดล้อมห้องสมุดประชาชนซึ่งมีอิทธิพลต่อประชาชนในการให้คุณค่าต่อห้องสมุดประชาชนสูงหรือต่ำแตกต่างกัน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของผู้ตอบแตกต่างโดยพิจารณาจากการจัดลำดับ ห้องสมุด

ประชาชน และการจัดลำดับมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการวัดการยึดมั่นต่อรายหัวประชากรและค่าใช้จ่ายของห้องสมุด ผลสรุปว่าการควบคุมกระบวนการเป็นเครื่องมือการวัดการวิจัยพฤติกรรมที่มีประโยชน์ต่อบรรณารักษ์

Phelan (1984) ประเมินลักษณะเฉพาะทั้งภายในและภายนอกของห้องสมุดประชาชนที่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย ลักษณะดังกล่าวประกอบด้วยที่ตั้งและขนาดของชุมชน จำนวนประมาณและทรัพยากรของห้องสมุด ปรากฏการณ์เรียกเก็บค่าใช้จ่ายของบรรณารักษ์หน่วยงานสนับสนุนทุนปฏิบัติการของผู้เกี่ยวข้องต่อการเรียกเก็บ และผลต่อการใช้ห้องสมุดประชาชนขนาดกลางถูกกำหนดให้เป็นหน่วยบริการชุมชนที่มีประชากรจำนวน 50,000-200,000 คน และการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายหมายถึงการเรียกเก็บเพื่อเป็นค่าบริการแก่ลูกค้า โดยไม่คืนเงินและไม่นับรวมค่าปรับการส่งหนังสือเข้าและค่าใช้จ่ายการทำหนังสือหายหรือชำรุด ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุดที่ตอบแบบสอบถามร้อยละ 91.5 เรียกเก็บค่าใช้จ่ายอย่างน้อยบริการหนึ่งอย่าง ร้อยละ 62 เพิ่มอัตราเรียกเก็บตั้งแต่ ค.ศ. 1975 ค่าใช้จ่ายด้านเครื่องมือ อุปกรณ์และเทคโนโลยีใหม่ๆ มีผลกระทบมากที่สุดในการเพิ่มอัตราเรียกเก็บ และผู้ตอบรู้สึกว่าการเรียกเก็บไม่เหมาะสมแต่จำเป็น ค่าใช้จ่ายที่มีการเรียกเก็บสูงสุดคือค่าเช่าห้องประชุม แหล่งสนับสนุนทุนของห้องสมุดยินยอมให้บรรณารักษ์ตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียกเก็บ และการรวบรวมข้อมูลค่าใช้จ่ายเป็นกระบวนการที่ใช้บ่อยที่สุดเพื่อการตัดสินใจอัตราค่าเรียกเก็บ

Denny (1992) พัฒนาวิธีการประเมินทางสถิติเพื่อการจัดการทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดประชาชนขนาดเล็ก โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากห้องสมุดประชาชนสาขาขนาดเล็ก 3 แห่ง ทรัพยากรสารสนเทศที่มีข้อมูลการยึดมั่น และสถิติการยืมระหว่างห้องสมุด ผลการประเมินการยึดมั่นทรัพยากรสารสนเทศที่ไม่ใช่นวนิยาย โดยใช้วิธีการที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยนี้ ทำให้ได้รายการทรัพยากรสารสนเทศซึ่งใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ

Cha (1998) ศึกษาการใช้ประโยชน์จากมาตรฐานห้องสมุดประชาชนของรัฐสำหรับการวางแผนและการประเมินตามการรับรู้ของผู้บริหารห้องสมุดประชาชนในมลรัฐแคนซัส เท็กซัส และวิสคอนซิน ประชากรคือผู้อำนวยการห้องสมุดประชาชนจำนวน 1,198 คน 737 คน (ร้อยละ 61.50) ผลการวิจัยพบว่า ผู้อำนวยการห้องสมุดรับรู้ถึงคุณค่าของมาตรฐานห้องสมุดประชาชนของรัฐในการวางแผนและการประเมินโดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินระดับการบริการ การระบุจุดอ่อนของการบริการ การเปรียบเทียบการบริการกับห้องสมุดแห่งอื่นๆ และการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ผู้อำนวยการห้องสมุดประชาชนมีความเห็นว่ามาตรฐานด้านทรัพยากรและการบริการมีประโยชน์มากกว่ามาตรฐานด้านการบริหาร บุคลากร และสิ่งอำนวยความสะดวก มีข้อเสนอแนะให้นำประเด็นการวางแผนและการประเมินห้องสมุดประชาชนโดยเน้นชุมชนไปใช้มาตรฐาน

White (2002) ประเมินการใช้และผลกระทบของเครื่องมือวัดผลการปฏิบัติงานของห้องสมุดประชาชนในมลรัฐฟลอริดา โดยใช้วิธีการสำรวจ ประชากรประกอบด้วยผู้บริหารห้องสมุดประชาชน 75 คน และมีการวิจัยสองระยะ โดยการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามส่งทางไปรษณีย์ อิเล็กทรอนิกส์ การสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุดประชาชนในมลรัฐฟลอริดา มีการวัดผลการดำเนินงานโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และมีการลงทุนจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้นเพื่อการวัดผลการปฏิบัติงาน และมีการใช้บุคลากรเต็มเวลา 609 คน เพื่อดำเนินการวัดผลการปฏิบัติงาน ในปีงบประมาณ ค.ศ. 2000 และ 2001 นอกจากนี้ ยังพบว่าห้องสมุดประชาชนในมลรัฐฟลอริดา ยังไม่มีวัฒนธรรมการประเมิน

สรุปงานวิจัยของต่างประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับห้องสมุดประชาชนเป็นงานวิจัยในภาพรวมของการดำเนินงานห้องสมุดทั้งในด้านการวางแผน และการดำเนินงาน กิจกรรมและการบริการ รวมถึงประเด็นการเรียกเก็บค่าใช้บริการห้องสมุดประชาชน และบุคลากรทั้งในระดับบริหารและระดับปฏิบัติงานในด้านบทบาทและคุณลักษณะ

9. สรุปกรอบแนวคิดจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง ได้นำข้อมูลพื้นฐานมาจัดเป็นประเด็นที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยโดยพบว่าแนวคิดต่างๆ ที่ศึกษามาดังกล่าว ได้นำมาพัฒนาเป็นประเด็นในร่างรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้สำหรับทศวรรษหน้า ดังแสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 1 นำเสนอแนวคิดในการร่างรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้สำหรับทศวรรษหน้า

แนวคิด/ทฤษฎี	ประเด็นที่ใช้ในการวิจัย	องค์ประกอบของห้องสมุดประชาชน
แนวคิดและทฤษฎีการศึกษาตลอดชีวิต	การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาสำหรับประชาชนทุกช่วงอายุที่ผสมผสานระหว่างการจัดการศึกษาและประสบการณ์ในการดำรงชีวิตโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เปิดกว้าง และยังเป็นวิถีทางที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพประชาชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงใช้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นส่วนประกอบของกรอบแนวคิดในการกำหนดองค์ประกอบห้องสมุดประชาชนในองค์ประกอบด้านจุดมุ่งหมาย	- จุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชน - หลักการห้องสมุดประชาชน - กิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดประชาชน

แนวคิด/ทฤษฎี	ประเด็นที่ใช้ในการวิจัย	องค์ประกอบของห้องสมุดประชาชน
	หลักการ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชน	
แนวคิดสังคมนฐานความรู้	สังคมนฐานความรู้เป็นสังคมที่เน้นคนงานความรู้ (Knowledge worker) ทั้งนี้เนื่องจากสังคมนฐานความรู้เป็นสังคมที่อาศัยการเรียนรู้และพลังสมองของคนในชาติ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจตลอดจนการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม โดยอยู่บนพื้นฐานความรู้ที่ทั่วถึงกันและทุกคนสามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างเท่าเทียม ด้วยแนวคิดดังกล่าว ดังนั้นเพื่อสนองตอบความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของคนที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนฐานความรู้ ห้องสมุดประชาชนจึงต้องกำหนดจุดมุ่งหมายและ หลักการที่สนองตอบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามแนวคิดดังกล่าว	- จุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชน - หลักการห้องสมุดประชาชน
แนวคิดการศึกษาตามอรรถศาสตร์	การศึกษาตามอรรถศาสตร์เป็นการศึกษาที่มีรูปแบบที่หลากหลายสามารถสนองตอบผู้เรียนได้ตรงตามความต้องการมากที่สุดจนกล่าวได้ว่าการศึกษาตามอรรถศาสตร์เป็นการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามสถานการณ์ ดังนั้นการศึกษาตามอรรถศาสตร์จึงเหมาะกับผู้ที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองเหมาะกับแหล่งการเรียนรู้ที่จัดการศึกษาโดยไม่เน้นรูปแบบและกระบวนการ การศึกษาตามอรรถศาสตร์จึงเป็นเพียงการจัดสภาพแวดล้อมสถานการณ์ จัดปัจจัยเกี่ยวพันต่างๆ เช่น สื่อ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความพร้อม และ	- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชน - การให้บริการพื้นฐานในห้องสมุดประชาชน
	โอกาส ดังนั้นการศึกษาตามอรรถศาสตร์จึง	

แนวคิด/ทฤษฎี	ประเด็นที่ใช้ในการวิจัย	องค์ประกอบของห้องสมุดประชาชน
	<p>เป็นการศึกษาที่เหมาะสมที่สุดที่ควรดำเนินการจัดในห้องสมุดประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ได้โดยไม่รู้ตัว แต่สามารถได้รับความรู้ได้ตลอดเวลาโดยผสมกลมกลืนอยู่ในกิจกรรมต่างๆ นับตั้งแต่ย่างก้าวเข้ามาใช้บริการในห้องสมุด ด้วยเหตุผลดังกล่าวแนวคิดการศึกษาตามอรรถศาสตร์จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดองค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชน และการให้บริการพื้นฐานในห้องสมุดประชาชน</p>	
แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้	<p>การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างค่อนข้างถาวรอันเป็นผลมาจากการฝึกฝนหรือการมีประสบการณ์ การเรียนรู้นับได้ว่าเป็นผลของกระบวนการคิด ความเข้าใจ การรับรู้สิ่งที่มากระตุ้นผสมผสานกับประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมาของบุคคล ทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น ซึ่งการผสมผสานระหว่าง ประสบการณ์ที่ได้รับในปัจจุบันกับประสบการณ์ในอดีต จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทางปัญญาเข้ามามีอิทธิพลในการเรียนรู้ด้วย เนื่องจากการเรียนรู้ต้องเกิดจากสิ่งเร้าที่มากระตุ้นให้บุคคลเกิดความสนใจ จึงจะสามารถรับรู้ได้ดีที่สุด ห้องสมุดประชาชนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้</p>	- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชน
	<p>ในห้องสมุดประชาชน จึงจำเป็นต้องมีการสร้างสิ่งแวดล้อม รวมถึงสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความสนใจใคร่รู้ ต้องการที่จะเรียนรู้</p>	

แนวคิด/ทฤษฎี	ประเด็นที่ใช้ในการวิจัย	องค์ประกอบของห้องสมุดประชาชน
	เพื่อให้สามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ อาทิ การส่งเสริมการอ่าน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เพื่อกระตุ้นให้บุคคลเกิดประโยชน์จากการเรียนรู้ได้มากที่สุด	
แหล่งการเรียนรู้	แหล่งการเรียนรู้ เป็นสถานที่ หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้เป็นศูนย์กลาง แหล่งการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์เรียนรู้ เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมสนับสนุน ให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดแหล่งการเรียนรู้ จะต้องอาศัยความร่วมมือและประสานกันทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน ทั้งนี้เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมและทำให้ชุมชนรู้สึกี่มีความเป็นเจ้าของ และเพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดแหล่งการเรียนรู้เป็นกรอบแนวคิดองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และเครือข่ายเพื่อจัดการห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สนองตอบความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง	<ul style="list-style-type: none"> - เครือข่ายห้องสมุดประชาชน - การมีส่วนร่วมของชุมชน

ตารางที่ 1 นำเสนอแนวคิดในการร่างรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้สำหรับทศวรรษหน้า (ต่อ)

แนวคิด/ทฤษฎี	ประเด็นที่ใช้ในการวิจัย	องค์ประกอบของห้องสมุดประชาชน
ห้องสมุดประชาชน	ห้องสมุดประชาชนเปรียบเสมือนชุมทรัพย์ทางปัญญาของประชาชนใน	-สภาพทางกายภาพห้องสมุดประชาชน

	<p>ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มพลังอำนาจให้แก่ประชาชน ชุมชนที่ห้องสมุดนั้นๆ ให้บริการอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากห้องสมุดประชาชนมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการจัดและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่างๆ ห้องสมุดประชาชน จึงมีบทบาทที่โดดเด่น ในการพัฒนาคน และสังคมอย่างยั่งยืนในทุกยุคและทุกสมัย ขณะเดียวกันห้องสมุดประชาชนเป็นการนับได้ว่าเป็นการจัดบริการทางการศึกษาแก่ประชาชนดั่งนั้นรูปแบบและการบริหารงานต่างๆ จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้ดำเนินการห้องสมุดต้องคำนึงด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดห้องสมุดมาเป็นการรอบในการศึกษาองค์ประกอบด้านสภาพทางกายภาพ มาตรฐานการให้บริการ งบประมาณ และการประเมินผล</p>	<ul style="list-style-type: none"> - มาตรฐานการให้บริการห้องสมุดประชาชน - งบประมาณห้องสมุดประชาชน - การประเมินผลห้องสมุดประชาชน
--	--	--

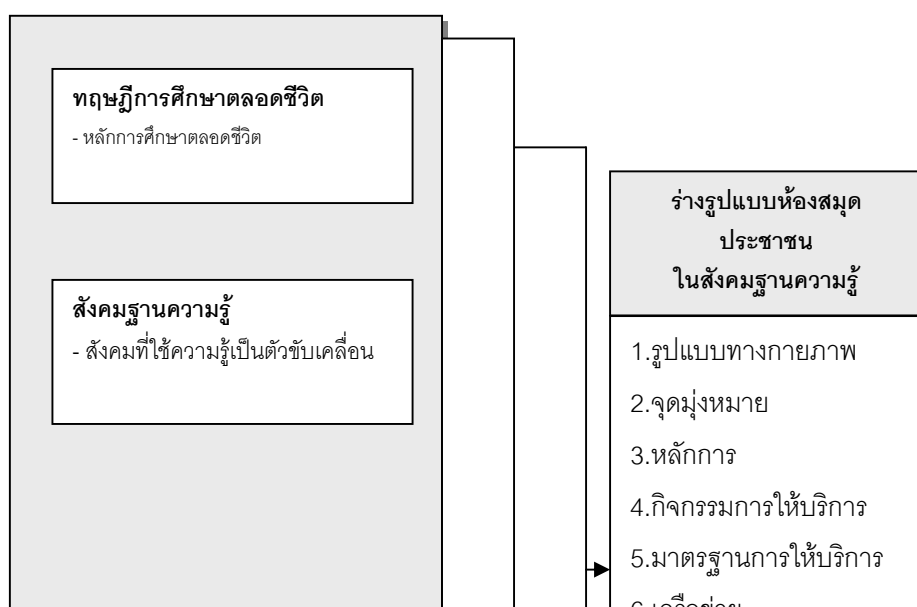
จากการศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ พบว่า ปัจจุบันสังคมได้เน้นการพัฒนาโดยใช้ คน เป็นหลักในการพัฒนาทั้งนี้คนที่มีความรู้ความสามารถจะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ การก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสังคมฐานความรู้นับเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาประเทศ เนื่องจากระบบเศรษฐกิจและสังคมแบบใหม่นี้ให้ความสำคัญกับทุนทางปัญญาของมนุษย์ รวมถึงการสร้างสรรคความรู้และเทคโนโลยี องค์การต้องมีการปรับตัวไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ บุคลากรและแรงงานต้องมีความรู้และทักษะหลายด้าน ต้องเป็นผู้ใฝ่รู้และ รู้จักเพิ่มเติมความรู้ ทักษะใหม่ๆ ให้แก่ตนเอง สามารถปรับตัวและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสต่างๆ ที่เกิดขึ้น

เหตุจากการพัฒนาที่ยืด คน เป็นศูนย์กลาง การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งโดยเฉพาะ การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งต้องมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้พร้อมเผชิญกับความท้าทายแห่งพลวัต พร้อมต่อสภาพโลกาภิวัตน์ คน จึงต้องเรียนรู้ตลอดเวลาการให้การศึกษา จึงไม่เพียงแต่การศึกษาในระบบโรงเรียนเท่านั้น แหล่งการเรียนรู้จึงทวีความสำคัญยิ่งในปัจจุบันในการตอบสนองต่อความต้องการการเรียนรู้ให้กับบุคคล และห้องสมุดประชาชน หนึ่งในแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย นับได้ว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งในปัจจุบันเพราะจากงานการวิจัยต่างๆ ชำงต้น

พบว่า ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งการเรียนรู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบห้องสมุดในสังคมฐานความรู้สำหรับทศวรรษหน้า จึงเป็นองค์ความรู้ที่ควรศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิดขึ้นเพื่อให้ทราบถึงแนวโน้มในการพัฒนาห้องสมุดเพื่อรองรับกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น และเพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนาทุนทางปัญญาของมนุษย์ ในอันที่จะพัฒนาประเทศ สืบไป และจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง แนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดในสังคมฐานความรู้สำหรับทศวรรษหน้าได้ดังนี้

11. กรอบแนวคิดงานวิจัย

ทฤษฎีการศึกษาตามอัธยาศัย

- ลักษณะของการศึกษาตามอัธยาศัย

ทฤษฎีการเรียนรู้

- ขั้นตอนและกระบวนการ

แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ห้องสมุดประชาชน

วิจัยอนาคต

- EDFR

อนาคตภาพห้องสมุด
ประชาชนใน
สังคมฐานความรู้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องแนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน พ.ศ.2560 เป็นการวิจัยอนาคต (Future Research) แบบ EDFR (Ehtnographic Delphi Futures Research) เป็นการบูรณาการรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ เพื่อพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในสังคมฐานความรู้ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยในอนาคต โดยมีกระบวนการและวิธีการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งระยะการวิจัยออกเป็น 5 ระยะประกอบด้วย

- 1.1 ศึกษา วิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ เปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนทั้งในและต่างประเทศ
- 1.2 สังเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 และพัฒนากรอบซึ่งเป็นอนาคต โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยในการรวบรวมข้อมูลแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research)
- 1.3 สร้างอนาคตภาพรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้อันเหมาะสมกับสังคมไทย
- 1.4 ทำการตรวจสอบรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้อันเหมาะสมกับสังคมไทย
- 1.5 นำเสนอประเด็นเพื่อการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560

การดำเนินการวิจัยทั้ง 5 ระยะ มีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.1 ศึกษา วิเคราะห์และเปรียบเทียบแนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนทั้งในและต่างประเทศเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดเบื้องต้น โดยดำเนินการ ดังนี้

1.1.1 ผู้วิจัยได้ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดจากหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ดังต่อไปนี้

- 1.1.1.1 สังคมฐานความรู้
- 1.1.1.2 แนวคิด ทฤษฎีการศึกษาตลอดชีวิต
- 1.1.1.3 แนวคิด ทฤษฎีการศึกษาตามอัธยาศัย
- 1.1.1.4 แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้
- 1.1.1.5 แนวคิดการรู้จักคุณค่าในตนเอง (Self – Esteem)
- 1.1.1.6 แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.1.2 ศึกษา รูปแบบการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนทั้งในและต่างประเทศ โดยผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนทั้งในและต่างประเทศโดย

1.1.2.1 ห้องสมุดประชาชนในประเทศ ดำเนินการโดย

1) ประสานงานกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ฝ่ายห้องสมุดประชาชน กรุงเทพมหานคร และห้องสมุดเอกชน โดยใช้วิธีสโนว์บอลเทคนิค (Snowball Technique) เพื่อขอรายชื่อห้องสมุดเพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละหน่วยงาน ทั้งนี้โดยกำหนดเกณฑ์การให้ข้อเสนอรายชื่อห้องสมุดที่เป็นกรณีศึกษาคือต้อง

เป็นห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการอย่างมีมาตรฐาน มีประสิทธิภาพและมีผู้ใช้บริการเป็นจำนวนมาก

2) สรุปรายชื่อห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษา ดังนี้

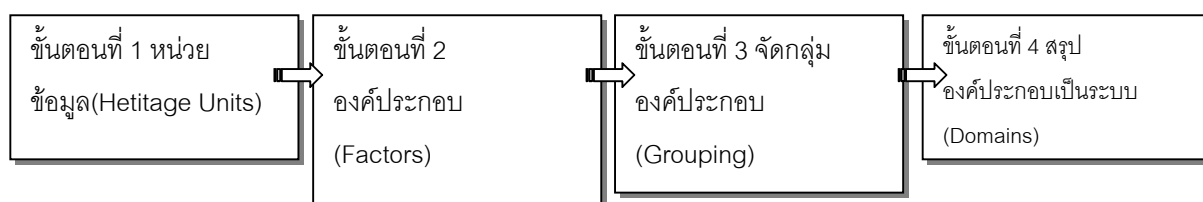
- ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่
- ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครชอยพระนาง
- ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย
- ห้องสมุดตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
- อุทยานการเรียนรู้แห่งชาติ

3) ระเบียบวิธีวิจัย

การสอบถาม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นกระบวนการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยเป็นบุคคลภายนอกไม่เข้าไปร่วมกิจกรรมที่ทำอยู่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2540) โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งที่ดำเนินงานอยู่ และศึกษาดูงานห้องสมุดประชาชน เพื่อเข้าถึงข้อมูล รวมทั้งเก็บแบบสอบถามกับผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานระดับสูง และนำแนวคิดมาใช้ในการสังเคราะห์เพื่อพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมกับสังคมฐานความรู้

1.1.2.2 ห้องสมุดประชาชนจากต่างประเทศดำเนินการโดย ศึกษาแนวการดำเนินการจัดห้องสมุดประชาชนที่คัดสรรในภูมิภาคต่าง รวม 5 ประเทศได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร ออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา โดยการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

1.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์เนื้อหา โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์สาระสำคัญที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลในวิธีการต่างๆ และนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์สาระ โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content Analysis) ตามแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ 2 ขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (พรชูลี อาชาวอำรุง, 2537)

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ และนำไปสังเคราะห์โครงร่างหรือยกกร่างรูปแบบห้องสมุดประชาชน ข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในขั้นตอนนี้สามารถเรียกได้ว่าเป็น “สมมติฐานชั่วคราว” (Working Hypothesis) (สุภางค์ จันทวานิช, 2540)

1.2 พัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ที่เหมาะสมกับสังคมไทย โดยดำเนินการ ดังนี้

1.2.1 ศึกษาผลการดำเนินงานระยะที่ 1 และทำการวิเคราะห์เอกสาร โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการวิจัยด้วยเทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) เพื่อกำหนดกรอบการวิจัยและเวลาในอนาคตที่เหมาะสมกับการวิจัยอนาคต ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของจุมพล พูลภัทรชีวิน (2530)

1.2.2 ยกักรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ โดยสังเคราะห์เอกสารผลการดำเนินงาน ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติการที่ดำเนินงานเกี่ยวกับห้องสมุดประชาชนที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1

1.2.3 นำผลจากการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และสังเคราะห์ สร้างเครื่องมือการวิจัยซึ่งประกอบไปด้วย แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นแบบสัมภาษณ์แบบเปิดและไม่ชี้นำ (Non-Directed, Open-Ended) และสร้างแบบสอบถาม Delphi สำหรับหาอนาคตภาพของห้องสมุดประชาชนต่อไป

1.3 สร้างอนาคตภาพรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ที่เหมาะสมกับสังคมไทย

งานวิจัย เรื่องแนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน พ.ศ.2560 เป็นการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (The Ethnographic Delphi Futures Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อหาอนาคตภาพห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 สำหรับการวางทิศทางการทำงานด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การจัดห้องสมุดประชาชนที่ดี โดยมีรายละเอียดการศึกษาวิจัย ดังนี้

1.3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงกระบวนการในการดำเนินการวิจัยอนาคต ที่สอดคล้องกับการดำเนินการห้องสมุดประชาชนเพื่อใช้ในการกำหนดกรอบคำถามเพื่อการวิจัยอนาคต

1.3.2 กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนเพื่อสร้างสังคมฐานความรู้ในทศวรรษหน้า ได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 20 คนที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งจำนวนของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของ โทมัส ที แมคมิลแลน (Tomas T. Macmillan) (อ้างถึงในทศพร ศิริสัมพันธ์, 2539) ที่ได้ศึกษาวิจัยแล้วพบว่า จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ 17 คนขึ้นไปจะเป็นปริมาณกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความคลาดเคลื่อน 0.02 และจุมพล พูลภัทรชีวิน (2529) กำหนดว่ากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิต้องเป็นผู้ที่รอบรู้อย่างดีหรือมี

บทบาทสำคัญ และได้ศึกษาประเด็นศึกษาวิจัยมาเป็นเวลานาน คือเป็นคนที่มีความรู้สูง และมีความเป็นผู้นำทางประเด็นที่จะทำการศึกษานั้นๆ ยินดีให้คำตอบแบบสัมภาษณ์อย่างเต็มที่ และให้ความสำคัญแก่การวิจัยว่า จะเป็นตัวแปรคำตอบที่เกี่ยวข้องด้วยความเชื่อมั่นของข้อมูลที่ได้รับ จะเกิดประโยชน์ในการใช้ศึกษาความน่าจะเป็นไปได้สูงสุดหรือวิเคราะห์/สังเคราะห์แสดงภาพองค์รวมที่มีแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้สูงสุดหรือพึงประสงค์มากที่สุด ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์คุณสมบัติเพื่อการติดต่อขอให้เป็นผู้ให้ข้อมูลที่เหมาะสมกับเรื่องที่ทำการศึกษาเป็นผู้ที่มีความรู้ทักษะ ประสบการณ์ในการจัดรูปแบบห้องสมุดประชาชนมีผลงานและความชำนาญการในเรื่องห้องสมุดประชาชน โดยมีเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

(1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญพิเศษ (Specialist) มีความเชี่ยวชาญเรื่องห้องสมุด วุฒิกการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท เป็นนักการเมือง ข้าราชการ นักวิชาการ นักธุรกิจ ผู้มีภาระหน้าที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดประชาชนและ/หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน กับทั้งมีประสบการณ์ในการทำงานด้านวิชาการ

(2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Expertise) เป็นผู้บริหารระดับสูง มีอำนาจตัดสินใจในกระทรวงศึกษาธิการ วุฒิกการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับห้องสมุดและ/หรือการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย หรือเคยเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องนโยบายและแผนการจัดการศึกษามาก่อน

(3) กลุ่มนักวิชาการที่มีความรู้ความชำนาญ (Connoisseur) ทางห้องสมุด หรือทางการศึกษา โดยพิจารณาคุณสมบัติที่สำคัญๆ ได้แก่ วุฒิกการศึกษาไม่ต่ำกว่าการศึกษาระดับปริญญาโท มีประสบการณ์ในการทำงานด้านวิชาการ

1.3.3 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยอนาคตแบบ EDFR ประยุกต์กำหนดวิธีการได้ข้อมูล 2 ขั้นตอนหลัก หมายถึง การสัมภาษณ์ หรือการได้ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้วยวิธีการอื่น เช่น การเสวนา การบรรยาย ฯลฯ และการใช้แบบสอบถามเดลฟาย โดยมีเครื่องมือวิจัยหลายประเภทเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพสำหรับงานวิจัยอนาคต ที่ต้องวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.3.3.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมการทำ EDFR รอบที่ 1 โดยดำเนินการ ดังนี้

(1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีการวิจัยด้วยเทคนิค EDFR (The Ethnographic Delphi Futures Research) เพื่อกำหนดกรอบการวิจัยและเวลาในอนาคตที่เหมาะสมกับการวิจัยอนาคต ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของจุมพล พูลภัทรชีวีต (2530) เกี่ยวกับ

ระยะเวลามากกว่า 5 ปี แต่ไม่เกิน 10 ปี เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่มนุษย์สามารถคาดการณ์สิ่งต่างๆ ได้ ภายในขอบเขตที่ไม่เกินจริง (Martino, 1983) ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงเลือกใช้เวลาในภาคระยะนี้คือ พ.ศ.2554-2559

(2) ศึกษา วิเคราะห์ เอกสารต่างๆ ที่ประกอบด้วยบริบทของการดำเนินงานในห้องสมุดประชาชน สังคมฐานความรู้ เศรษฐกิจฐานความรู้ การศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาตามอัธยาศัย แหล่งการเรียนรู้ เพื่อเป็นกำหนดเป็นกรอบและประเด็นในเรื่องที่ทำการศึกษา

(3) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบเปิดและไม่ชี้แนะ (Non-Directed, Open-Ended) เป็นแบบสัมภาษณ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับรูปแบบทางกายภาพ จุดมุ่งหมาย หลักการ กิจกรรมการให้บริการ มาตรฐานการให้บริการ เครือข่าย การมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ ประเมินผลรวมทั้งปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนเพื่อสร้างสังคมฐานความรู้ เพื่อให้ได้ภาพอนาคตในด้านดี ด้านร้าย และด้านที่เป็นไปได้สำหรับรายละเอียดของแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล และ ส่วนที่ 2 กรอบแนวคำถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับอนาคตภาพรูปแบบห้องสมุดประชาชน

1.3.3.2 แบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการวิจัย EDRF รอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่ได้มาจากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลในจากการสัมภาษณ์และข้อมูลพื้นฐานจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญนำมาพัฒนาเป็นกรอบประเด็นคำถาม เกี่ยวกับภาพองค์รวมของแนวโน้มในลักษณะที่ “ พึ่งประสงค์ ” หรือ “ ไม่พึ่งประสงค์ ” และโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต โดยพยายามคงความหมายเดิมของผู้เชี่ยวชาญให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2530) รูปแบบคำถามที่ใช้เป็นแบบการกำหนดระดับความเห็นแบบมาตรวัดจัดอันดับ แบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ของ Likert โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ จากมากที่สุดจนถึง น้อยที่สุด และแทนค่าด้วยตัวเลข จาก 5 4 3 2 และ 1 ตามลำดับ ระดับของการแปลมีค่าดังนี้

5 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง มากที่สุด

4 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง มาก

3 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง ปานกลาง

2 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง น้อย

1 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง น้อยที่สุด

แบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับอนาคตภาพพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนใน

สังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับ การพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 มีคำถามจำนวน 45 ข้อ ที่เกี่ยวกับเงื่อนไขสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และด้านการศึกษาใน พ.ศ.2560

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ. 2560 จำนวน 97 ข้อ เกี่ยวกับ รูปแบบ จุดมุ่งหมาย หลักการ กิจกรรมการให้บริการ การให้บริการ เครือข่าย การมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ และการประเมินผลห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ. 2560

1.3.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย ได้ดำเนินการดังนี้

1.3.4.1 นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาและตรวจสอบกรอบ คำถาม สัดส่วน และจำนวนคำถามตามวัตถุประสงค์ ความถูกต้อง และชัดเจน

1.3.4.2 ปรับแก้แบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ร่วมปรึกษา ให้มีความถูกต้อง และปรับสำนวนภาษาให้มีข้อความที่เหมาะสมและเข้าใจง่าย

1.3.4.3 หลังจากเก็บข้อมูล EDFR รอบที่สองแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ตรวจสอบเครื่องมืออีกครั้งหนึ่งเป็นการตรวจสอบรอบสอง ทั้งนี้การตรวจสอบรอบที่สองนี้เป็นการพิจารณาค่าสถิติที่ได้จากข้อมูลรอบแรก ตรวจสอบเปรียบเทียบค่าสถิติ ด้วยค่าสถิติระหว่างพิสัยควอไทล์ (Interquartile Range)

1.3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.3.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ (ดำเนินการระหว่างเดือนสิงหาคม 2551 – เดือนธันวาคม 2551)

เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล ทั้งการสัมภาษณ์โดยตรง การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ แบบมีเอกสารหรือแบบจดบันทึก และบันทึกเทป การสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีแนวคำถามเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลได้เตรียมตัวล่วงหน้า จากนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ตามเทคนิคการวิจัยแบบ EFR โดยขออนุญาตทำการบันทึกเทปการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งการจดบันทึกในประเด็นสำคัญ และใช้เทคนิคสรุปสะสม (Commulative Summarization Technique) กล่าวคือแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็นช่วงๆ ตามหัวข้อที่สัมภาษณ์และสรุปการสัมภาษณ์จากบันทึกที่จดไว้ให้ผู้สัมภาษณ์ฟัง ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์สามารถเปลี่ยนแปลงและแก้ไขการสัมภาษณ์ได้เมื่อมี

การสรุปที่ไม่ตรงกับการให้สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและมีความเชื่อมั่นว่าข้อมูลที่ได้มานั้นมีความน่าเชื่อถือ มีทั้งความตรง (Validity) และมีความเที่ยง (Reliability)

ผู้วิจัยดำเนินการถอดเทปคำให้สัมภาษณ์และนำสาระสำคัญจากการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับทำแบบสอบถามความคิดเห็นที่จะใช้เป็นเครื่องมือสอบถามความคิดเห็นในรอบที่ 2

1.3.5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามรอบที่ 1 (ดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม 2552 – เดือนกุมภาพันธ์ 2552) ดำเนินการดังนี้

(1) ดำเนินการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ หลังจากนั้นได้โทรศัพท์ติดตามแบบสอบถาม โดยส่งแบบสอบถามรอบแรกจำนวน 20 ชุด ได้รับกลับคืน 18 ชุด ผู้วิจัยได้ดำเนินการประมวลหาค่าสถิติโดยการประมวลโดยโปรแกรมการหาค่าสถิติทางคอมพิวเตอร์

(2) นำผลที่ได้จากการหาค่าสถิติมาดำเนินการปรับปรุงเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นในรอบที่ 2 เพื่อยืนยันคำตอบที่ได้ตอบไปแล้วว่าเป็นความคิดเห็นเช่นเดียวกับกับความคิดเห็นของกลุ่มหรือแตกต่างจากความคิดเห็นของกลุ่ม โดยกำหนดสัญลักษณ์แสดงตำแหน่งของมัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อความ ตลอดจนตำแหน่งคำตอบที่ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้นตอบแบบสอบถามความคิดเห็นในรอบที่ 1

1.3.5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามรอบที่ 2 (ดำเนินการในเดือนกุมภาพันธ์ 2552) โดยดำเนินการดังนี้

(1) ดำเนินการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และจัดส่งด้วยตนเองแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 18 คน เพื่อตอบแบบสอบถาม พร้อมทั้งนัดวันรับแบบสอบถามที่ตอบแล้วกลับคืน

(2) ภายหลังจากที่ได้รับแบบสอบถามกลับคืนผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

(3) นำคำตอบที่ได้ในแบบสอบถามรอบที่ 2 ไปเปรียบเทียบทำการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 และจัดทำร่างรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 เพื่อศึกษาความเป็นไปได้จากการประชุม Focus Group

(4) การรายงานผล ผู้วิจัยจะยึดเอาผลรอบที่ 3 เป็นเกณฑ์ โดยจะเลือกแนวโน้มที่น่าสนใจได้จากรอบที่ 2 ผมนวกเข้าไปได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกเกณฑ์คือรายงานที่มีความเป็นไปได้ในระดับสูง

1.3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการดำเนินการประมวลข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS For Window พิจารณาค่าร้อยละหรือความถี่ของภาพอนาคตที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ ค่ามัธยฐาน และค่าฐานนิยม ของโอกาสที่จะเกิดขึ้นหรือเป็นจริง

สำหรับเกณฑ์การวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน (Median) แปรความหมายได้ ดังนี้

4.50 – 5.00 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง มากที่สุด

3.50 – 4.49 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง มาก

2.50 – 3.49 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง ปานกลาง

1.50 – 2.49 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง น้อย

1.00 – 1.49 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง น้อยที่สุด

เกณฑ์ความเป็นไปได้หรือโอกาสที่จะเกิดขึ้นพิจารณาในระดับปานกลาง มาก และมากที่สุด คือค่าคะแนนมัธยฐานตั้งแต่ 2.50 - 5.00

เกณฑ์ความสอดคล้องของความคิดเห็นของข้อมูล พิจารณาจากค่าคะแนนระหว่างพิสัยควอไทล์ที่หนึ่งและสาม ที่มีค่าคะแนนเท่ากับ 1.50 หรือน้อยกว่า และค่าคะแนนความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐานที่มีค่าคะแนนเท่ากับ 1.00 หรือน้อยกว่า หมายถึงผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นสอดคล้องกัน

จากการพิจารณาในรอบแรกจำนวนแบบสอบถาม 18 ราย ได้พิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีคำตอบมีความสอดคล้องและโอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคตกับภาพอนาคตทั้งพึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ตามเกณฑ์กับข้อคำถามที่ต้องการคำตอบยืนยันอีกครั้งหนึ่ง และได้ นำเป็นแบบสอบถามเดลฟาย รอบสองที่แสดงค่าคะแนนภาพรวมของคำตอบทั้งหมด

การวิเคราะห์ทางสถิติแบบสอบถามเดลฟายรอบสอง จำนวนแบบสอบถาม 18 ราย พบว่า ใช้เกณฑ์ความเป็นไปได้และสอดคล้อง รวมทั้งค่าร้อยละของภาพอนาคตที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ พบว่ามีความแตกต่างที่ชัดเจนมากกว่ารอบแรก

เกณฑ์ความสอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับคำตอบหรือข้อมูลที่ได้รับ คือค่าคะแนนระหว่างพิสัยควอไทล์ที่หนึ่งและที่สาม ที่มีค่าคะแนนเท่ากับหรือน้อยกว่า 1.50 และค่าคะแนนความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน ที่มีค่าคะแนนเท่ากับหรือน้อยกว่า 1.00

สำหรับเกณฑ์ความเป็นไปได้หรือโอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคต กำหนดให้ใช้เกณฑ์มัธยฐาน ที่มีค่าตั้งแต่ 2.50 - 5.00 หรือค่าคะแนนเทียบความคิดเห็นระดับปานกลาง ถึงมากที่สุด

1.4 การศึกษาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560

ผู้วิจัยจัดประชุมระดมความคิดเห็นแบบกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) เป็นวิธีการให้ข้อมูลในลักษณะแลกเปลี่ยนและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ข้อมูล ทำให้แนวคิดและความคิดเห็นกระจ่างขึ้น เนื่องจากผู้บริหารระดับสูงและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านต้องการตรวจสอบแนวคิดพร้อมกับการให้ข้อมูลมากกว่าการให้สัมภาษณ์รายบุคคล ซึ่งนอกจากแสดงความคิดเห็นแล้ว ยังได้รับมิติตามความคิดเห็นในมุมมองที่ต่างกัน

การศึกษาวិเคราะห์ความเป็นไปได้ของรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 โดยการจัดประชุม Focus Group เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 ดังนี้

1.4.1 ผู้วิจัยนำผลการศึกษามาจากข้อสรุปผลของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญมากำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่มเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลโดยจะมีประเด็นคำถามแบบปลายเปิดเกี่ยวกับรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560

1.4.2 กลุ่มเป้าหมาย คัดเลือกผู้เข้าร่วมประชุมจากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับห้องสมุดห้องสมุดประชาชน ดำเนินการโดยสุ่มเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Simple Random Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 10 คน ซึ่งโดยให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 ในประเด็นความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงในรายละเอียดต่างๆ โดยได้จัดประชุมในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2552 ณ ห้องประชุม กลุ่มแผนงาน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1.4.3 กระบวนการสนทนา ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศในการสนทนากลุ่ม สร้างความเป็นกันเอง โดยชี้แจงความเป็นมาและความสำคัญในการประชุมตลอดจนรายละเอียดต่างๆ และนำเข้าประเด็นสนทนาพิจารณาจากความเป็นไปได้ของข้อสรุปอนาคตภาพของรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ว่าอนาคตภาพที่สรุปมานั้นมีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม โดยให้ผู้เข้าร่วมสนทนาได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและกว้างขวาง ทั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้ควบคุมการสนทนาให้ตรงประเด็นตามที่กำหนด

1.4.4 ผู้วิจัยประมวลผลข้อมูลและข้อเสนอแนะแล้วตีความหมายในรูปการวิเคราะห์เนื้อหาและนำข้อเสนอไปพัฒนารูปแบบให้มีความเหมาะสมและนำจัดทำแนวทางการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ต่อไป

1.5 นำเสนอประเด็นเพื่อการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560

ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากกระบวนการวิจัยในขั้นตอนที่ผ่านมา และนำเสนอเป็นประเด็นเพื่อการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นห้องสมุดประชาชน

ในสังคມฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560 เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำประเด็นห้องสมุดประชาชนดังกล่าวนำไปใช้เพื่อการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมของชุมชน

2. การนำเสนอข้อมูลการวิจัย

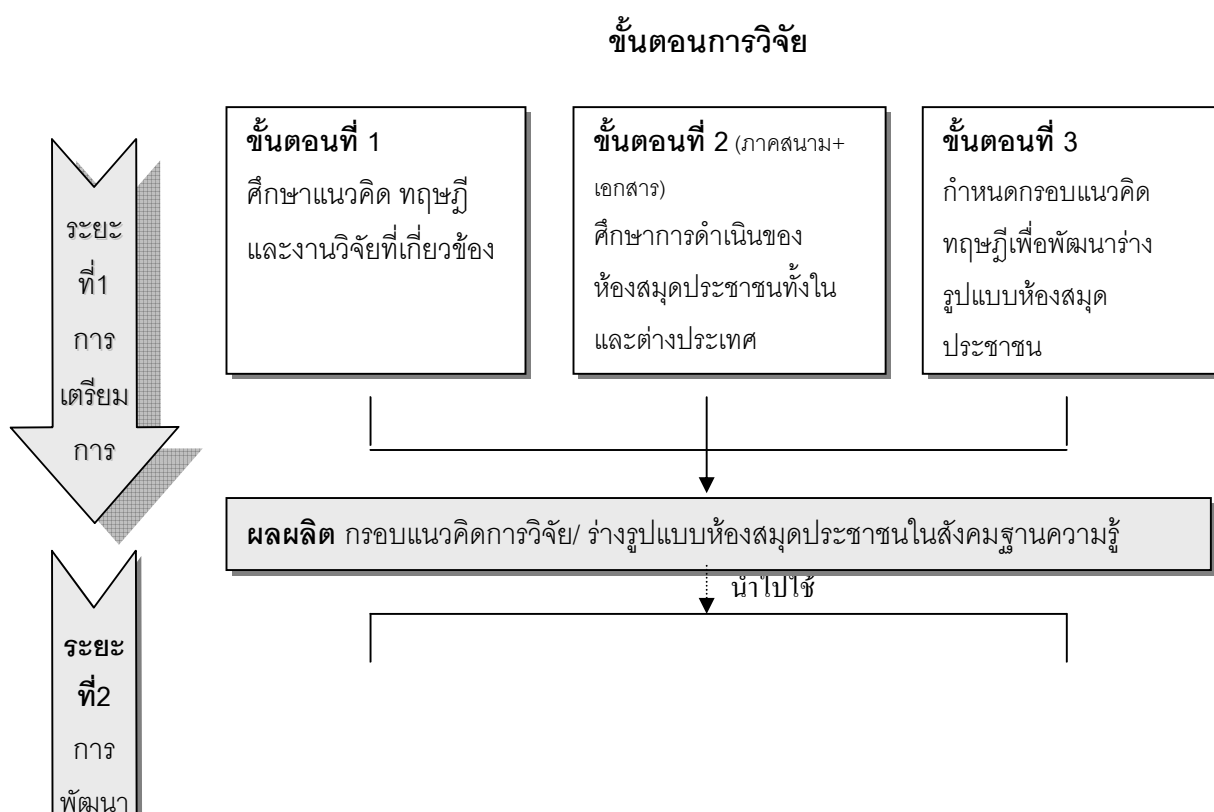
การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงอนาคต การนำเสนองานวิจัยได้จัดลำดับขั้นตอนให้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยแบ่งการนำเสนอผลการศึกษเป็น 4 ส่วน ดังนี้

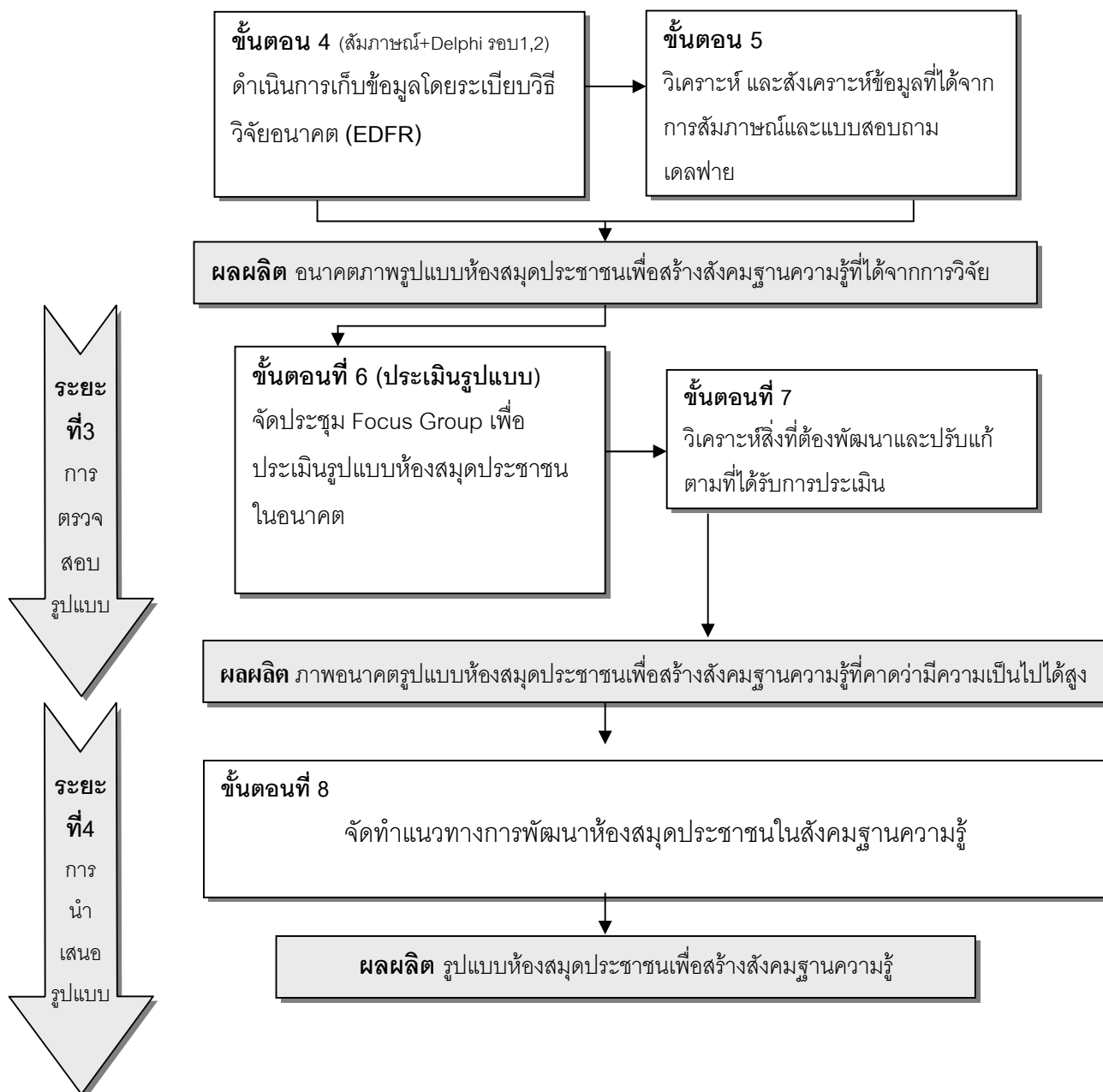
ส่วนที่ 1 รูปแบบการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนทั้งในและต่างประเทศ

ส่วนที่ 2 รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคມฐานความรู้ใน พ.ศ.2560

ส่วนที่ 3 อนาคตภาพห้องสมุดประชาชนในสังคມฐานความรู้ใน พ.ศ.2560

ส่วนที่ 4 ประเด็นในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนในสังคມฐานความรู้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน พ.ศ.2560 นำเสนอแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

1. คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. รูปแบบห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการในประเทศไทยและต่างประเทศ
3. อนาคตภาพของรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560
4. ผลการวิเคราะห์จากการประชุม Focus Group
5. ประเด็นการพัฒนาห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้

สำหรับรายละเอียดการวิเคราะห์ทั้ง 5 ตอน ปรากฏข้อมูลรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถในงานด้านการศึกษา แหล่งการเรียนรู้ และห้องสมุดในด้านวิชาการและปฏิบัติ ทั้งทางด้านภาคราชการและเอกชน ซึ่งมีคุณสมบัติคือสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท หรือมหาบัณฑิต หรือเทียบเท่า มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการศึกษา การทำงานด้านแหล่งการเรียนรู้ การทำงานด้านพัฒนาสังคม ไม่น้อยกว่า 10 ปี โดยลักษณะการรวบรวมข้อมูลดำเนินการ ดังนี้

- 1.1 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
- 1.2 การให้ระดับความคิดเห็นในแบบสอบถามจำนวนสองรอบ
- 1.3 การนำเสนอความคิดเห็นในการประชุม Focus Group

1.1 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

1.1.1 จำนวนผู้ตอบแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับการดำเนินงานวิจัยด้วยวิธี EDRF มีจำนวนทั้งสิ้น 23 คน ผู้ให้ข้อมูลตอบแบบสัมภาษณ์จำแนกได้ ดังนี้

- เพศ ชาย 10 คน หญิง 13 คน
- อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม อายุ 35-45 ปี จำนวน 6 คน อายุ 46-55 ปี จำนวน 8 คน อายุ 51- 60 ปี จำนวน 6 คน อายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 3 คน
- คุณวุฒิการศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 7 คน ระดับปริญญาโท จำนวน 16 คน
- ประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวกับการศึกษา แหล่งการเรียนรู้ จำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 2 : จำแนกประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา แห่งการเรียนรู้
ของผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง

ประสบการณ์การทำงาน	จำนวน	ระยะเวลา	
		10-20 ปี	20 ปีขึ้นไป
ด้านการศึกษา	18 คน	6 คน	12 คน
ด้านแห่งการเรียนรู้	18 คน	5 คน	13 คน

เนื่องจากการตอบประสบการณ์การทำงาน ผู้วิจัยให้เลือกข้อมูลได้มากกว่า 1 ประสบการณ์และคำตอบดังตารางที่แสดงข้างต้น ได้แสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์การทำงานทั้งทางด้านการศึกษา และด้านแห่งการเรียนรู้ ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไปข้อมูลที่ได้จึงมีความเชื่อมั่นได้

- การใช้เวลาในการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ตั้งแต่ 50 – 120 นาที ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้สัมภาษณ์ในเวลา 60- 90 นาที แสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 3 : แสดงระยะเวลาในการให้สัมภาษณ์

ระยะเวลาในการให้สัมภาษณ์	จำนวน	อัตราร้อยละ
น้อยกว่า 60 นาที	2 ราย	8.7
60 -90 นาที	18 ราย	78.3
มากกว่า 90 นาที	3 ราย	13.0

ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ยินดีให้สัมภาษณ์ แต่บางท่านยินดีให้สัมภาษณ์แต่ไม่ขอตอบแบบสอบถามระดับความคิดเห็น จากข้อมูลที่แสดงดังตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญใช้เวลาพอสมควรในการตอบคำถาม ซึ่งข้อมูลจากประเด็นคำถามได้มีการเตรียมการล่วงหน้าไว้พอสมควร ดังนั้นข้อมูลดังกล่าวจึงมีความเชื่อมั่น

1.2 การให้ระดับความคิดเห็นในแบบสอบถามจำนวนสองรอบ

1.2.1 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามระดับความคิดเห็นด้วยวิธีเดลฟายรอบที่ 1 วิธี EDRF รอบที่ 2 มีจำนวนทั้งสิ้น 18 คน ผู้ให้ข้อมูลตอบแบบสัมภาษณ์จำแนกได้ ดังนี้

- เพศ ชาย 8 คน หญิง 10 คน
- อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม อายุ 35-45 ปี จำนวน 5 คน อายุ 46-55 ปี จำนวน 8 คน อายุ 51- 60 ปี จำนวน 5 คน
- คุณวุฒิการศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 5 คน ระดับปริญญาโท จำนวน 13 คน
- ประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา แห่งการเรียนรู้ จำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 4 : แสดงประสบการณ์การทำงานของผู้ตอบแบบสอบถามระดับความคิดเห็นด้วยวิธีเดลฟายรอบที่ 1

ประสบการณ์การทำงาน	จำนวน	ระยะเวลา	
		10-20 ปี	20 ปีขึ้นไป
ด้านการศึกษา	15 คน	4 คน	11 คน
ด้านแหล่งการเรียนรู้	18 คน	5 คน	13 คน

1.2.2 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามระดับความคิดเห็นด้วยวิธีเดลฟายรอบที่ 2 วิธี EDFR รอบที่ 3 มีจำนวนทั้งสิ้น 18 คน ผู้ให้ข้อมูลตอบแบบสัมภาษณ์จำแนกได้ ดังนี้

- เพศ ชาย 8 คน หญิง 10 คน
- อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม อายุ 35-45 ปี จำนวน 5 คน อายุ 46-55 ปี จำนวน 8 คน อายุ 51- 60 ปี จำนวน 5 คน
- คุณวุฒิการศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 5 คน ระดับปริญญาโท จำนวน 13 คน
- ประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา แหล่งการเรียนรู้ จำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 5 : แสดงประสบการณ์การทำงานของผู้ตอบแบบสอบถามระดับความคิดเห็นด้วยวิธีเดลฟายรอบที่ 2

ประสบการณ์การทำงาน	จำนวน	ระยะเวลา	
		10-20 ปี	20 ปีขึ้นไป
ด้านการศึกษา	15 คน	4 คน	11 คน
ด้านแหล่งการเรียนรู้	18 คน	5 คน	13 คน

จากการประมวลผลข้อมูลคุณลักษณะผู้ตอบแบบสอบถามแสดงระดับความคิดเห็นจำนวน 18 ราย ทั้งแบบสอบถามรอบที่ 1 และรอบที่ 2 เป็นกลุ่มเดิม ซึ่งจากข้อมูลคุณวุฒิและประสบการณ์การทำงานของผู้ให้ข้อมูลสามารถทำให้ข้อมูลมีความเชื่อมั่นได้

1.3 การนำเสนอความคิดเห็นในการประชุม Focus Group

มีผู้เข้าร่วมเสนอความคิดเห็นในการประชุม Focus Group จำนวน 10 ท่าน จำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

- เพศ ชาย 3 คน หญิง 7 คน
- อายุของผู้ร่วมแสดงความคิดเห็น อายุ 35-45 ปี จำนวน 5 คน อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม อายุ 46-55 ปี จำนวน 5 คน

- คุณวุฒิการศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน ระดับปริญญาโท จำนวน 8 คน

ตอนที่ 2 รูปแบบห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการในประเทศไทยและต่างประเทศ

2.1 รูปแบบห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการในประเทศไทย

ประมวลภาพกระบวนการวิจัย

การศึกษาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีตัวอย่างทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดำเนินการดังนี้

1) เลือกกลุ่มตัวอย่างห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยที่เป็นกรณีศึกษาโดยประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

- 1.1) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- 1.2) ฝ่ายห้องสมุดประชาชน กรุงเทพมหานคร
- 1.3) ห้องสมุดเอกชน

เพื่อขอรายชื่อห้องสมุดสำหรับใช้เป็นกรณีศึกษาโดยการเลือกแบบเจาะจง และใช้วิธีโยนลูก (Snowball Technique) ซึ่งเป็นการลดปัญหาความลำเอียง โดยให้แต่ละหน่วยงานเป็นผู้แนะนำห้องสมุดที่เป็นไปตามเกณฑ์กล่าวคือดำเนินการอย่างมีมาตรฐาน มีประสิทธิภาพและมีผู้ใช้บริการเป็นจำนวนมาก ที่สามารถใช้เป็นกรณีตัวอย่าง

2) เก็บข้อมูลการผลดำเนินงานห้องสมุดที่เป็นกรณีศึกษาในปี พ.ศ.2550 ที่ผ่านมามา ทั้งนี้โดยประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดห้องสมุดที่เป็นกรณีศึกษา ดังนี้

2.1) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.)

- 2.2) กองนันทนาการ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร
- 2.3) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
- 2.4) อุทยานการเรียนรู้แห่งชาติ

3) จัดทำเครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม ที่ประกอบด้วย 2 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของห้องสมุดประชาชนและการให้บริการ จำนวน 22 ข้อ

4) ศึกษาเอกสารผลการดำเนินงานประจำปีของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยที่เป็นกรณีศึกษา

5) เลือกกลุ่มตัวอย่างห้องสมุดประชาชนต่างประเทศที่เป็นกรณีศึกษาโดยใช้วิธีโยนลูก (Snowball Technique) ซึ่งขอข้อเสนอแนะรายชื่อประเทศที่คัดสรรและเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในเรื่องการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารงานห้องสมุดประชาชนในสังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และฝ่ายห้องสมุดประชาชน กรุงเทพมหานคร เพื่อเลือกประเทศที่คัดสรร จำนวน 5 ประเทศจากภูมิภาคต่างๆ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และ ออสเตรเลีย

5) สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ในเรื่องการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศแบบเฉพาะเจาะจง โดยสืบค้นรายงานการดำเนินงานประจำปีห้องสมุดประชาชน (Annual Report) ในแต่ละประเทศ

6) วิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานด้วยวิธีเชิงคุณภาพ จากแบบสอบถาม เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน

จากการศึกษาการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการในประเทศไทย ที่เลือกแบบเฉพาะเจาะจงโดยกำหนดเกณฑ์คือเป็นห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการอย่างมีมาตรฐาน มีประสิทธิภาพ และมีผู้ใช้บริการเป็นจำนวนมาก ได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง รวม 5 แห่ง ได้แก่

2.1.1 ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่เป็นห้องสมุดที่ได้รับรางวัลต้นแบบห้องสมุดประชาชนมีชีวิต ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในปี พ.ศ.2549 และจากการดำเนินงานที่ผ่านมาห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่มีสถิติการเพิ่มขึ้นของสมาชิกห้องสมุด 100% (จากเดิม 200 คนเพิ่มเป็น 400คน) จำนวนผู้ใช้บริการเพิ่มขึ้นจากวันละ 400 คนเป็นวันละ 1,000 คน

2.1.2 ห้องสมุดประชาชนชอยพระนาง กรุงเทพมหานคร เป็นห้องสมุดตามแนวคิดของกรุงเทพมหานครในการเป็นเมืองแห่งการอ่าน เริ่มเปิดให้บริการหลังจากปิดปรับปรุงใหม่เมื่อมีนาคม 2550 มีผู้เข้ารับบริการเพิ่มขึ้นจากเดิมในแต่ละเดือนสูงถึงร้อยละ 40-50 เป็นห้องสมุดที่มีภาพลักษณ์ใหม่ ให้บริการที่ทันสมัย ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากทั้งจากประชาชนและสื่อมวลชน

2.1.3 ห้องสมุดมารวย กรุงเทพมหานคร ห้องสมุดสังกัดตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เป็นห้องสมุดที่จัดตั้งขึ้นให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ โดยสร้างสรรค์ขึ้นให้เป็นมิติใหม่ของห้องสมุดแบบ Modern Library ที่สามารถรองรับทุกความต้องการเรียนรู้อย่างมีสไตล์ของคนรุ่นใหม่ทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งมีจำนวนผู้เข้ารับบริการต่อวันเป็นจำนวนมากถึง 300-400 คน

2.1.4 อุทยานการเรียนรู้ กรุงเทพมหานคร เป็นห้องสมุดต้นแบบตามแนวคิดใหม่ในรูปแบบห้องสมุดมีชีวิต ที่มีไฮมีแต่หนังสือหากแต่พร้อมด้วยสื่อหลากหลายประเภทที่เอื้อต่อ

การเรียนรู้และมีพื้นที่การให้บริการที่อยู่ใจกลางเมือง รูปแบบการตกแต่งที่ทันสมัย บริการที่หลากหลาย สนองความต้องการของกลุ่มวัยรุ่นซึ่งเป็นเป้าหมายหลัก มีสมาชิกมากกว่า 10,000 คน

2.1.5 ศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร เป็นห้องสมุดต้นแบบของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการเป็นแหล่งค้นคว้าสำหรับนักเรียน นักศึกษา ในรูปแบบของห้องสมุดโรงเรียนสาธิตการศึกษาตามอัธยาศัยโดยเป็นตั้งขึ้นเพื่อสนองแนวคิดดังกล่าวตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 เน้นการให้บริการในรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่สนองตอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ปัจจุบันมีผู้ใช้บริการวันละ 100-150 คน

จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างห้องสมุดประชาชนทั้ง 5 แห่งดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยจำนวน 5 แห่ง โดยการศึกษาจากแบบสอบถาม และศึกษาจากรายงานการดำเนินงานประจำปี พ.ศ.2550 ของห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาแต่ละแห่ง ผู้วิจัยได้ศึกษาการดำเนินงานของห้องสมุดในประเทศไทยที่เป็นกรณีศึกษาในประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1.1 ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่

ความเป็นมา

ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ เปิดให้บริการครั้งแรก เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2493 ที่วัดหนองคำ เขตเทศบาลอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และในปีพ.ศ. 2496 ได้เปิดดำเนินการ ภายในวัดพันอ้นโดยสร้างอาคารห้องสมุดเป็นเอกเทศ และให้บริการจนถึงปี พ.ศ. 2504 ต่อมาในปี พ.ศ. 2513 กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (ในสมัยนั้น) ได้จัดสรรงบประมาณ ในการสร้างอาคารห้องสมุด ปัจจุบันเป็นอาคาร 2 ชั้น และเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2515 สังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่

สภาพทางกายภาพ

ห้องสมุดประชาชนเชียงใหม่เป็นอาคารสองชั้น ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางเมืองเชียงใหม่ โดยตั้งอยู่ในบริเวณสำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 1 ถนนห้วยแก้ว มีลักษณะอาคารเอกเทศ 2 ชั้น สภาพอาคาร ทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด ดูสวยงาม โปร่ง โล่ง สบาย บริเวณชั้น 1 ภายในห้องสมุด จัดให้บริการหนังสือทั่วไป วารสาร มุมเด็กและครอบครัว มีการจัดห้องบรรณารักษ์สำหรับบริการดูหนัง ฟังเพลง ห้องคอมพิวเตอร์พระราชทาน บริการอินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ บริการแนะนำหนังสือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ใหม่เป็นประจำทุกเดือน และศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำการศึกษานอกโรงเรียน (Advice Center) บริเวณชั้น 2 ภายในห้องสมุด จัดให้บริการห้องเฉลิมพระเกียรติ ศูนย์บริการการศึกษาเฉพาะกิจ มุม มสธ. ห้องหนังสืออ้างอิง

ห้องเรียนภาษาต่างประเทศ ห้องเรียนรู้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ด้วยตนเอง บริเวณภายนอก ให้บริการ การอ่านหนังสือพิมพ์ วารสารล่วงหน้า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เป็น ประจำทุกสัปดาห์ และมุมกาแฟสด เครื่องดื่ม ขนมไว้ให้บริการ ซึ่งช่วยให้ผู้ใช้บริการได้รับความ สะดวก สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ สะอาด สวยงาม นำให้บริการ ในส่วนของการเปิดให้บริการ ผู้รับบริการสามารถใช้บริการได้ถึงเวลา 19.00 น. เป็นประจำทุกวัน ส่งผลให้มีผู้มาใช้บริการเป็น จำนวนมาก

วิสัยทัศน์

ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยบริการ ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ส่งเสริมให้ประชาชนรักการอ่าน และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอด ชีวิต

พันธกิจ

- 1) พัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นห้องสมุดมีชีวิต
- 2) พัฒนาห้องสมุดให้เป็นห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
- 3) พัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

หลักการ

ส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน รักการเรียนรู้ และมาใช้ห้องสมุดอย่างมีความสุข และมุ่งเน้นการบริการที่ดีที่สุดเพื่อให้ประชาชนมาใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้า ได้รับความ บริการตรงตามความต้องการ

ทั้งนี้มีการดำเนินการที่สนองตอบต่อหลักการดังกล่าวกล่าวคือจัดบรรยากาศและ สภาพแวดล้อมของห้องสมุดให้เอื้อต่อการศึกษาค้นคว้า ตลอดจนเอื้อต่อการจัดกิจกรรมของ ห้องสมุด สังคมและชุมชน ทำให้ผู้เข้ามาใช้บริการห้องสมุดได้รับความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า และการเรียนรู้ ด้านการให้บริการยืม - คืนหนังสือ มีการนำโปรแกรมบริการงานห้องสมุดมาใช้ในการ บันทึกข้อมูลสมาชิก ข้อมูลหนังสือ จัดทำฐานข้อมูลหนังสือ / สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อย่างเป็นระบบ สามารถลดขั้นตอนการให้บริการ ทำให้ผู้ใช้บริการได้รับความสะดวก รวดเร็ว สนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในการใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมการให้บริการและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

นอกเหนือจากการให้บริการพื้นฐานของห้องสมุดโดยทั่วไปแล้ว ห้องสมุดประชาชน จังหวัดเชียงใหม่ยังมีการให้บริการที่สนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ และการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ดังนี้ ให้บริการการใช้คอมพิวเตอร์และบริการอินเทอร์เน็ต ปัจจุบันมี เครื่องคอมพิวเตอร์ จำนวน ๑๕ เครื่อง จัดสอนอินเทอร์เน็ตเบื้องต้นแก่ประชาชน และเพื่อขยาย

ช่องทางการติดต่อสื่อสาร ได้จัดทำเว็บไซต์ห้องสมุด www.cmlib.org ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่ประชาชนสามารถเข้าไปใช้สืบค้นข้อมูลหนังสือ/สื่อต่างๆ จากฐานข้อมูลห้องสมุด ค้นหาแหล่งสารสนเทศอื่นๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น คลังข้อมูลแหล่งเรียนรู้ ขณะเดียวกันได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ส่งเสริมอาชีพ และกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง และมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านสื่อการเรียนที่หลากหลาย เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภทต่างๆ สื่อบุคคล การจัดบริการอินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ และเพื่อทำให้บริการได้ทุกที่ทุกเวลาสะดวกต่อการสืบค้นข้อมูล ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ยังได้จัดทำเว็บไซต์ห้องสมุด www.cmlib.org ที่ผู้รับบริการสามารถสืบค้นข้อมูลได้จากทุกสถานที่อีกด้วย

นอกจากนี้ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ยังได้จัดทำคลังข้อมูลความรู้เช่น ภูมิปัญญา แหล่งการเรียนรู้อนุสาวรีย์ในท้องถิ่น ผ่านทางเว็บไซต์ของห้องสมุด โดยจะมีการรวบรวมแหล่งการเรียนรู้ด้านอื่นๆ เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรม โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดจัดทำแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและส่งเสริมอาชีพ ด้วยทั้งนี้เพราะตระหนักว่าการจัดกิจกรรมห้องสมุดเป็นภารกิจที่สำคัญต่อการส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน รักการเรียนรู้ และมาใช้ห้องสมุดอย่างมีความสุข

เครือข่ายห้องสมุดประชาชน

1) ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกับเครือข่ายภาครัฐและเอกชนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ขณะเดียวกันยังมีการสนับสนุนให้มีอาสาสมัครห้องสมุดที่ช่วยในการดำเนินงานด้วย

2) ประสานความร่วมมือกับห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้อื่นๆ และดำเนินการประสานกับห้องสมุดประชาชนอำเภอทุกแห่งจัดทำ คลังข้อมูลแหล่งเรียนรู้ โดยรวบรวมองค์ความรู้ภายในท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญา แหล่งเรียนรู้ในชุมชน จัดเผยแพร่ในรูปแบบเอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ นิทรรศการ จัดกิจกรรมหมุนเวียนสื่อการเรียน / หนังสือ ไปยังศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชน นักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน ได้ใช้ศึกษาค้นคว้า โดยให้คณะกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามดูแล

การมีส่วนร่วมของชุมชน

ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการเป็นวิทยากรในกิจกรรมต่างๆ มีการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีตัวแทนจากองค์กร แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ตัวแทนประชาชน ร่วมแสดงความคิดเห็น มีการสอบถามความต้องการของผู้ใช้บริการทุกระยะ

งบประมาณ

ได้รับงบประมาณ จาก สำนักงาน กศน.

การประเมินผล

มีการประเมินผลการดำเนินงาน 2 รูปแบบคือ 1) ประเมินผลโดยผู้ให้บริการ
2) ประเมินผลโดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายต่อเนื่องครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งเด็กและเยาวชน วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ ผู้ใช้บริการได้เรียนรู้กิจกรรมที่หลากหลายและสามารถค้นหาความรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยจากอินเทอร์เน็ตที่จัดให้บริการอย่างเพียงพอ มีบุคลากรปฏิบัติงานเพียงพอ มีความรู้ ความสามารถในการให้บริการและการจัดกิจกรรม จากการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนที่ทันสมัย ละจากการที่ได้ดำเนินการดังกล่าวทำให้ประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ ได้มาใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า เป็นแหล่งเพิ่มพูนความรู้ เติบโตทางด้านวิชาการ อาชีพต่างๆ มากยิ่งขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าห้องสมุดประชาชน มิได้ทำหน้าที่เพียงที่อ่านหนังสือเพียงอย่างเดียวหากแต่ยังได้ทำหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับประชาชนทุกเพศ ทุกวัย เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน

2.1.2 ห้องสมุดประชาชนซอยพระนาง

ความเป็นมา

ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ ซอยพระนาง เป็นอาคารสามชั้น ตั้งอยู่ที่ปากซอยพระนาง (ซอยราชวิถี 4) เขตราชวิถี เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร พื้นที่รวม 450 ตารางวา เป็นที่ดินซึ่งกรุงเทพมหานคร ขอเช่าจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2512 ต่อมาในปี พ.ศ.2548 กรุงเทพมหานคร มีนโยบายด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตมุ่งส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนและประชาชนมีพัฒนาการที่ดี ดังนั้นจึงได้มีแนวคิดในการปรับปรุงห้องสมุดประชาชนซอยพระนางเพื่อให้สามารถให้บริการได้ดียิ่งขึ้นทั้งนี้วัตถุประสงค์หลักคือเพื่อให้ห้องสมุดเข้าถึงประชาชนได้มากขึ้น จึงเห็นควรปรับปรุงห้องสมุดโดยดำเนินการปรับปรุงอาคารเดิมซึ่งมีแค่หลังเดียว และ ก่อสร้างอาคารห้องสมุดใหม่เพิ่มอีกหนึ่งหลังโดยเชื่อมต่อกับอาคารเดิม ออกแบบตกแต่งให้เป็นห้องสมุดภาพลักษณ์ใหม่ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนทุกวัย และได้เปิดให้บริการในรูปลักษณะใหม่อีกครั้งเมื่อวันที่ 14 มี.ค. 2550 ปัจจุบัน ห้องสมุดประชาชนซอยพระนางมีบริการที่หลากหลาย มีเทคโนโลยีการเรียนรู้สมัยใหม่ ที่ครบวงจร สะดวกรวดเร็วทำให้สามารถสนองตอบผู้ให้บริการได้ตรงกับความต้องการ

สภาพทางกายภาพ

ห้องสมุดประชาชนซอยพระนาง เป็นอาคารสามชั้น ตั้งอยู่บริเวณปากซอยพระนาง เขตราชวิถี (ซอยราชวิถี 4) กรุงเทพมหานคร ใกล้อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ซึ่งเป็นแหล่งรวมคน พื้นที่รวม 450 ตารางวา มีการจัดพื้นที่โดยแบ่งเป็นโซนให้บริการประกอบด้วย โซนบริการหนังสือ ห้องสมุดสำหรับเด็ก ห้องทำกรบ้าน ห้องดูหนังฟังเพลง

วิสัยทัศน์

ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดของทุกคน

จุดมุ่งหมาย

เป็นห้องสมุดภาพลักษณ์ใหม่ เป็นห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนทุกวัย มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยครบวงจร สะดวก รวดเร็วทำให้ผู้ใช้บริการได้รับความรู้และข้อมูลที่ตรงกับความต้องการในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย สภาพแวดล้อมสดชื่น สวยงาม สร้างแรงจูงใจโดยการออกแบบภายในและนอกรอาคารที่เหมาะสมและสวยงาม บริการสืบค้นด้วยระบบเทคโนโลยี สารสนเทศ ระบบอินเทอร์เน็ต บริการยืมคืนแบบ One-Stop Service

หลักการ

บริหารจัดการให้ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตสังคมและชุมชน และทำให้คนทุกวัยที่มาใช้บริการห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สามารถนำความรู้ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์

- 1) เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้าทั้งในและนอกระบบของประชาชนทุกเพศทุกวัย
- 2) เป็นศูนย์กลางในการให้บริการสารสนเทศทุกประเภท
- 3) ส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 4) ส่งเสริมกิจกรรมทางการศึกษาและวัฒนธรรม ของประชาชนหรือองค์กรในสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
- 5) เกิดความร่วมมือระหว่างเครือข่ายในห้องสมุดทั้งในและต่างประเทศ ในการจัดการศึกษาหาความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้สำหรับประชาชนทั้งในและต่างประเทศ

กลุ่มเป้าหมาย

- เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมการให้บริการที่นอกเหนือจากบริการปกติประกอบด้วย การให้บริการสืบค้นด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ มีระบบอินเทอร์เน็ตบริการ wireless ผู้ใช้สามารถนำคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กมาใช้ได้ และกำลังเปิดให้บริการ e-book ในอนาคต บริการยืมคืนแบบวันสตอป เซอร์วิส บริการภาพยนตร์ ดูหนังฟังเพลง มีห้องทำอาหารบ้าน ห้องสำหรับเด็ก และมุมบริการเครื่องดื่ม พร้อมด้วยกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่หลากหลายต่อเนื่อง ที่ดำเนินการอยู่ประจำคือ การเล่านิทานทุกเสาร์อาทิตย์ต้นเดือน กิจกรรมเสริมทักษะเด็ก เช่นวาดภาพระบายสี กิจกรรมตอบคำถามดึงให้คนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วม ที่ลานกิจกรรมด้านหน้าได้จ้างบริษัทจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เช่นเพนท์กระถาง การสาน เพนท์ตุ๊กตา มีการเสวนา เชิญคุณดังมาพูดตามเทศกาล เพื่อให้ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตสังคมและชุมชน และทำให้คนทุกวัยที่มาใช้บริการห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สามารถนำความรู้ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

เครือข่าย

- ดำเนินการร่วมกับหน่วยงาน องค์กร มูลนิธิ สมาคม และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน

ห้องสมุดประชาชนซอยพระนางเปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการการแสดงความคิดเห็นต่อการให้บริการและข้อเสนอแนะของห้องสมุด และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรต่างๆ

งบประมาณ

ได้รับงบประมาณการสนับสนุนจากกรุงเทพมหานคร ตามนโยบายปรับเปลี่ยนห้องสมุดประชาชนให้เป็นห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้

การประเมินผลห้องสมุดประชาชน

- ดำเนินการประเมินโดยหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร

จากการปรับปรุงการให้บริการของห้องสมุดประชาชนซอยพระนางให้ทันสมัยสามารถรองรับบริการได้มากขึ้น จากเดิมที่มี เด็กนักเรียน วัยรุ่น เข้ามาใช้บริการไม่มาก ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ใหญ่เกษียณแล้ว หรือคนที่รักการอ่านจริงๆ พอปรับปรุงใหม่ รวมทั้งการจัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้มากขึ้น ก็มีเยาวชนก็เข้ามาใช้บริการมากขึ้น ที่สำคัญคือการดำเนินงานในเชิงรุกของห้องสมุดในรูปแบบต่างๆ ส่งผลให้สามารถเข้าถึงผู้ใช้บริการซึ่งทำประชาชนให้สามารถเข้าถึงโลกของการอ่านได้มากขึ้นห้องสมุดประชาชนซอยพระนางจึงช่วยได้มากในเรื่องขยายฐานการอ่านให้กว้างขึ้นและเป็นห้องสมุดหนึ่งที่มีส่วนผลักดันอย่างมากต่อการอ่านของคนไทยเพื่อเข้าไปสู่สังคมความรู้ต่อไป

2.1.3 ห้องสมุดมารวย

ห้องสมุดมารวย จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2518 ในนาม "ห้องสมุดตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย" เพื่อเป็นแหล่งสารสนเทศด้านตลาดเงิน ตลาดทุน และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ก่อนจะปรับปรุงรูปลักษณะใหม่ และเปลี่ยนชื่อเป็น "ห้องสมุดมารวย" ในปี พ.ศ.2547 เพื่อเป็นเกียรติแก่ ดร.มารวย ผดุงสิทธิ์ กรรมการและผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์ฯ คนที่ 5 และจากการดำเนินงานตามแนวคิดของคุณกิตติรัตน์ ณ ระนอง กรรมการและผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่ต้องการสร้างห้องสมุดที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ เพื่อให้เป็นทางเลือกสำหรับประชาชนทั่วไปได้เพลิดเพลินกับการหาความรู้ และเป็นสถานที่สำหรับใช้เวลาว่างที่ได้ประโยชน์ทั้งความรู้และความบันเทิงห้องสมุดมารวย จึงได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นให้เป็นมิติใหม่ของห้องสมุดแบบ Modern Library ที่พร้อมสรรพ สามารถรองรับทุกความต้องการเรียนรู้อย่างมีสไตล์ของคนรุ่นใหม่ทุกเพศ ทุกวัย

สภาพทางกายภาพ

มีพื้นที่ให้บริการ 688 ตารางเมตร รองรับผู้ใช้บริการ 228 ที่นั่ง ตกแต่งด้วยดีไซน์แบบโมเดิร์น เน้นความโปร่ง โล่ง สบาย แบ่งเป็น 2 ชั้น ชั้นล่างจัดไว้สำหรับรองรับกิจกรรมต่างๆ เป็นห้องสมุดในบรรยากาศผ่อนคลายแบบ "กระซิบพูดคุยได้" สามารถนั่งอ่านหนังสือไปจิบกาแฟไปได้ ส่วนชั้นบนเป็นแบบ "เงียบกริบ" คือจัดไว้สำหรับเป็นสถานที่ค้นคว้าหาความรู้จัดบรรยากาศที่สอดคล้องกับการเรียนรู้มี พร้อมทั้งมีป้ายนิทรรศการ ป้ายแสดงแผนผัง มีสถานที่สำหรับการจัดกิจกรรมในห้องสมุด สะดวกสบายด้วยมุมต่างๆ และร้านกาแฟ "ห้องสมุดมารวย" มีมุมที่น่าสนใจในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ มุมเยาวชน มุมสนุกๆ สนุกคิด มุมนิยายสารบันเทิง วรรณกรรม หนังสือพระราชนิพนธ์ มุมหนังสือขายดี (Best Seller) และมุมอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ยังให้บริการมุมฉายภาพยนตร์บนเก้าอี้โซฟานุ่มๆ ที่สามารถนำกาแฟหรือเครื่องดื่มอื่นๆ เข้ามาทานได้ โดยมีร้านกาแฟให้บริการ ซึ่งเป็นการให้บริการสำหรับคนรักการอ่านอย่างแท้จริง

วิสัยทัศน์

- สนุกๆ สนุกคิด ทุกอรรถรสแห่งการเรียนรู้

จุดมุ่งหมาย

- เป็นศูนย์กลางให้บริการทรัพยากรสารสนเทศแก่ชุมชน อำนวยความสะดวกในการเข้ามาใช้ประโยชน์จากห้องสมุดได้อย่างเต็มที่ มีการจัดและขยายทรัพยากรสารสนเทศ สาระความรู้ ตำราวิชาการเฉพาะด้าน วารสาร วรรณกรรม หนังสือดีที่นำอ่านที่ครบถ้วน ทันสมัย อันจะเป็นการสร้างและปลูกกระแสและวางรากฐานวัฒนธรรมรักการอ่านให้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป

วัตถุประสงค์

- เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการลงทุน และเพื่อขยายฐานความรู้ด้านการเงิน การลงทุน
 ผู้ นักศึกษา และสนับสนุนสื่อความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับการลงทุน

หลักการ

- เป็นห้องสมุดที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ เพื่อให้เป็นทางเลือกสำหรับ
 ประชาชนทั่วไปได้เพลิดเพลินกับการหาความรู้ เป็นสถานที่สำหรับใช้เวลาว่างที่ได้ประโยชน์ทั้ง
 ความรู้และความบันเทิง

กลุ่มเป้าหมาย

- นักลงทุน และบุคคลทั่วไป

การสำรวจความต้องการในการใช้บริการ

- ดำเนินการสำรวจความต้องการในการใช้บริการโดยการสังเกต สัมภาษณ์ และ
 การสร้างแบบสอบถาม

กิจกรรมการให้บริการ

ห้องสมุดมารวยห้องสมุดยุคไฮเทคโนโลยี ให้บริการด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่กับ
 โปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ VTLS (Virtual Technology Library System) ทำให้ “ห้องสมุดมา
 รวย” พร้อมด้วยข้อมูลที่หลากหลายกับความรู้เรื่องการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ที่ครบถ้วน
 และข้อมูลสารสนเทศด้านตลาดการเงิน และสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง ด้วยเทคโนโลยีระบบสืบค้น
 สารสนเทศที่ถูกต้องและแม่นยำ รวมทั้งยังมีสื่อทัศนต่าง ๆ และระบบสารสนเทศทาง
 อิเล็กทรอนิกส์หลายรูปแบบที่ทำให้เข้าถึงฐานข้อมูลและข่าวต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
 ทั่วโลก ทั้งที่เป็นข้อมูล ณ ขณะนั้น (Real Time) ข้อมูลปัจจุบัน และข้อมูลย้อนหลัง ผ่านเครื่อง
 คอมพิวเตอร์พร้อมด้วยระบบ WiFi ที่ให้บริการอินเทอร์เน็ตไร้สายครอบคลุมทุกพื้นที่ของห้องสมุด
 ขณะเดียวกันได้บริการความรู้ในหลากหลายรูปแบบ ทั้งหนังสือ วารสาร นิตยสาร สื่อทัศนวัสดุ
 ทั้ง DVD, VCD และ CD-ROM ซึ่งพร้อมให้บริการทั้งภายในห้องสมุด และสามารถยืมออกได้
 ให้บริการเครื่องคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่อระบบสืบค้นข้อมูล และจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตความเร็วสูง
 Wi-Fi สำหรับคอมพิวเตอร์ในตึกส่วนตัว ครอบคลุมทุกพื้นที่ภายในห้องสมุด บริการมูมจัดฉาย
 ภาพยนตร์ และถ่ายทอดสดรายการสำคัญผ่านโปรเจกเตอร์จอยักษ์ พร้อมมูมผ่อนคลายด้วยการ
 ฟังเพลง และมูมลับสมองกับเกมประลองความคิด ทั้งหมดกลมกล่อม มากาก และสแครบเบิ้ล ซึ่ง
 สามารถเบิกอุปกรณ์มาเล่นได้ นอกจากนี้ห้องสมุดมารวยยังจัดบริการมูมนั่งทานอาหาร ที่มีทั้งจ้อ
 ชมการถ่ายทอดสดมมนา การเสวนา การติดตามข่าวสาร มูมดูหนัง ฟังเพลง มูมเกมลับสมอง

รวมทั้งร้านกาแฟและร้านหนังสือเพื่อให้บริการต่อการพักผ่อนหย่อนคลายหลังการอ่านหนังสือใน ส่วนของกิจกรรมอื่นๆ ได้มีการจัดเสวนาเป็นประจำทุกเดือน ซึ่งหากพลาดร่วมการเสวนาดังกล่าว ทางห้องสมุดมารวยยังได้บันทึกการเสวนาเป็นสื่อ Electronic ให้ยืมหรือDownload ข้อมูลได้ และเพื่อตอบรับจุดมุ่งหมายของตลาดหลักทรัพย์ ห้องสมุดมารวยยังมีการให้บริการพิเศษโดยจัด มุมพิเศษ SET Corner เพื่อนำเสนอสื่อและข้อมูลเกี่ยวกับการลงทุน และตลาดหลักทรัพย์ ห้องสมุดมารวยห้องสมุดแนวใหม่สำหรับคนทำงานได้เปิดบริการเอาใจคนทำงานโดยเปิด ให้บริการตั้งแต่ 8.30 น. จนถึง 23.00 น. ทุกวันโดยไม่มีวันหยุด ที่พิเศษคือสำหรับวันศุกร์ และ เสาร์ให้บริการถึง 24.00 น. สำหรับกลุ่มคนวัยทำงานที่มีภารกิจงานประจำในช่วงเวลากลางวัน สามารถมาใช้บริการในช่วงเย็นถึงค่ำได้อย่างเต็มที่

การมีส่วนร่วมของชุมชน

ห้องสมุดมารวยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยได้มีการสนับสนุนให้เด็กและ เยาวชนในชุมชนใกล้เคียงมาใช้ห้องสมุด และจัดกิจกรรมสำหรับเยาวชนกลุ่มนี้ให้ใช้เวลาว่างให้ เป็นประโยชน์ ขณะเดียวกันได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อคัดสรรทรัพยากรเข้ามาให้บริการในห้องสมุด ตลอดจนการเปิดรับข้อเสนอแนะจากผู้ใช้บริการเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของห้องสมุด

เครือข่าย

ห้องสมุดมารวยได้ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนต่างๆ ในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งตามเทศกาล และนิทรรศการการเรียนรู้ต่างๆ ที่ดำเนินการเป็นประจำอย่าง ต่อเนื่อง ทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเงินการลงทุน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน หรือกิจกรรม เนื่องในโอกาสพิเศษต่างๆ เพื่อเป็นการตอบสนองคืนกลับสู่สังคม

งบประมาณ

ห้องสมุดมารวยได้รับเงินสนับสนุนการดำเนินงานจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

การประเมินผล

ประเมินผลโดยตรงจากความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้รับบริการ

2.1.4 อุทยานการเรียนรู้

ความเป็นมา

อุทยานการเรียนรู้ หรือที่เรียกกันว่า ที เค ปาร์ค เกิดจากความต้องการสร้าง "ห้องสมุดที่มีชีวิต มีการเปลี่ยนแปลง มีหนังสือดี ทันสมัยอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ไม่ตายตั้งแต่วัน สร้าง" และที่สำคัญคือเพื่อส่งเสริมให้คนไทยรักการอ่านและการเรียนรู้ อย่างจริงจัง และจาก

แนวคิดของการให้ความสำคัญของการอ่าน ก่อให้เกิดแนวทางในการจัดตั้ง กล่าวคือ ปลูกจิตวิญญาณรักการอ่านหนังสือด้วยกิจกรรมสนุกสนาน และหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม ที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น ที่ เค ปราร์ค จึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ให้บริการเพื่อรองรับความต้องการไร้ขีดจำกัดของเยาวชน กล่าวคือเป็นห้องสมุดที่มีทั้งหนังสือ ข้อมูล สื่อมัลติมีเดีย หลากหลายรูปแบบ มีพื้นที่กิจกรรมอเนกประสงค์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นพื้นที่สำหรับการสื่อสารทางศิลปวัฒนธรรม และยังมีบรรยากาศที่สร้างสรรค์และเพลิดเพลินกับการเรียนรู้ ทั้งยังมีโครงสร้างและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เข้ากับโลกสมัยใหม่ ซึ่งเป็นของเยาวชนยุคปัจจุบัน

สภาพทางกายภาพ

เปิดให้บริการ ณ ชั้น 8 อาคาร เซนทรัลเวิลด์ ด้วยรูปลักษณะการตกแต่งที่มีการออกแบบที่ทันสมัย มีพื้นที่ให้บริการกว่า 4,000 ตารางเมตร โดยเปิดบริการเป็นโซนเพื่อสนองตอบความต้องการอันหลากหลาย ประกอบด้วยห้องสมุดมีชีวิต ลานสานฝัน ห้องสมุดดนตรี ห้องฉายภาพยนตร์ ห้องสมุดไอที ศูนย์ฝึกอบรมไอที ศูนย์การเรียนรู้เอนกประสงค์ และร้านที่เคชอร์ป โดยมีรูปแบบการตกแต่งที่ทันสมัยโดนใช้วัยรุ่นและอินเทรนด์อย่างสุดๆ โดยตกแต่งด้วยความแปลกใหม่เช่นมีบันไดรักการอ่าน กำแพงความรู้ ซึ่งมีเพียงแห่งเดียวในโลก รวมถึงเบาะนั่งขนาดใหญ่สีสันสดใสขนาดใหญ่ที่สามารถนั่งหรือนอนอ่านหนังสือได้ตามความพึงพอใจ ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้บริการที่รองรับความต้องการอันไร้ขีดจำกัดของเยาวชน เป็นทั้งห้องสมุด มีพื้นที่กิจกรรมเอนกประสงค์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งสามารถรองรับผู้ใช้บริการได้มากขึ้นด้วยอรรถรสที่ครบครันสำหรับการแสวงหาความรู้ ควบคู่ทางสุนทรียภาพทางอารมณ์ และความสนุกสนานในเวลาเดียวกัน

วิสัยทัศน์

- ร่วมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

จุดมุ่งหมาย

- 1) เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เน้นการปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการแสวงหาความรู้ในบรรยากาศการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ทันสมัย
- 2) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีนิสัยรักการอ่าน การแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ อย่างสร้างสรรค์ตลอดชีวิต
- 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนและประชาชนมีโอกาสแสวงหาแลกเปลี่ยนและแสดงผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์

หลักการ

- เป็นแหล่งการเรียนรู้ ที่มีบรรยากาศสร้างสรรค์ ทันสมัย สะดวกในการเข้าถึงและใช้บริการ เพื่อปลูกฝังนิสัย รักการอ่าน ด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลาย เป็นห้องสมุดที่มีมากกว่าหนังสือ ให้บริการด้วยความเสมอภาคทัดเทียมกัน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนของสังคม ทั้งยังเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นในการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการให้บริการ และการบริหารงาน

กลุ่มเป้าหมาย

- กลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ เด็กและเยาวชน

- กลุ่มเป้าหมายรอง ได้แก่ ผู้มีอายุ 25 ปีขึ้นไป ว่างทำงาน และผู้สูงอายุ

การสำรวจความต้องการในการให้บริการ

- จัดทำ Focus Group สำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีต่อห้องสมุด

รูปแบบการให้บริการ

อุทยานการเรียนรู้ได้ให้บริการทั้งในและนอกห้องสมุดโดยการให้บริการภายในพื้นที่อุทยานการเรียนรู้ได้แบ่งการบริการตามลักษณะพื้นที่โซนต่างๆ ได้แก่ พื้นที่กลางทั่วไป ห้องสมุดเด็ก ห้องค้นคว้าส่วนบุคคล ห้องสมุดดนตรี ห้องสมุดไอที ห้องฉายภาพยนตร์ ห้องการเรียนรู้เอนกประสงค์ ในขณะที่การให้บริการนอกห้องสมุดจัดเป็นโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่จัดเป็นลักษณะนำหนังสือและกิจกรรมประกอบไปให้แก่ชุมชน มีการนำหนังสือออกไปหมุนเวียนให้กับชุมชนเป็นประจำ นอกจากนี้ยังมีการจัดนิทรรศการสำเร็จรูปเพื่อการเรียนรู้ตามพื้นที่ต่างๆ ในส่วนของเทคโนโลยีและความทันสมัยผู้รับบริการยังสามารถใช้บริการสืบค้นข้อมูลผ่านเว็บไซต์ได้อย่างรวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งอนาคตเจ้าหน้าที่อุทยานการเรียนรู้ยืนยันว่าจะมีการให้บริการติดต่อ แนะนำหนังสือผ่านเว็บ 2.0 ต่อไป และเพื่อเป็นการตอบสนองความทันสมัยและเพื่อเป็นฐานความรู้ของชุมชนเมือง อุทยานการเรียนรู้ยังเน้นการจัดหาให้บริการในสิ่งที่เป็นสื่อสารสนเทศที่ทันสมัยเข้ากับรสนิยมและการดำเนินชีวิตของคนเมือง ขณะเดียวกันก็ไม่ทิ้งความเป็นท้องถิ่นและภูมิปัญญาดั้งเดิมการให้บริการจึงเน้นย้ำเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น หนังสือของชุมชนกิจกรรมที่ทำให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงความรู้จากโดยนัยไปสู่ความรู้ที่ชัดเจนไปพร้อมกัน รวมถึงได้มีการจัดทำฐานข้อมูลองค์กรเพื่อใช้ในการบริการด้านการจัดการสารสนเทศภายในองค์กร สำหรับหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ในส่วนของกิจกรรมที่น่าสนใจต่างๆ ยังได้จัดบริการกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน หรือ TK Talk โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญนักวิชาการมาเสวนาพูดคุยให้ความรู้ การขยายขอบเขตความรู้ที่ชัดแจ้งไปสู่ความรู้โดยนัย พร้อมกันนี้ยังได้ให้บริการการ

ถ่ายทอดความรู้ เช่นการให้คำปรึกษาด้านการจัดตั้งห้องสมุด โดยบรรณารักษ์ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโดยเจ้าหน้าที่ด้านกิจกรรม และมีการอบรมหลักสูตรด้านไอทีด้วย

มาตรฐานการดำเนินงานห้องสมุด

- ดำเนินการตามข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และตัวชี้วัดที่กำหนดโดย ก.พ.ร.

การมีส่วนร่วมของประชาชน

- เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นผ่านทางข้อเสนอแนะในสมุดแนะนำ ติดบอร์ด หรือผ่านทางเว็บไซต์

การประสานงานร่วมกับเครือข่าย

- หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรเอกชนต่างๆ

งบประมาณ

- อุทยานการเรียนรู้ ดำเนินงานโดยใช้งบประมาณแผ่นดิน

การประเมินผล

- การประเมินจากหน่วยงานภายนอก เช่น ก.พ.ร.TRIS และการประเมินจากการให้มีการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม การวัดผลด้านการดำเนินงาน การให้บริการโดยแบบสอบถาม การวัดผลด้านการดำเนินงาน การให้บริการโดยแบบประเมินผลภาพโครงการ กิจกรรม

2.1.5 ศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย

ความเป็นมา

ศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยได้เริ่มดำเนินการเพื่อให้ความรู้ในรูปแบบการบริการการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2543 โดยเน้นหลักการให้บริการการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นสถานที่พบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้ เป็นจุดนัดพบของพ่อแม่กับลูก เป็นสถานที่ศึกษาค้นคว้าของเยาวชน เป็นสถานที่ให้ความบันเทิงสำหรับเด็กก่อนกลับบ้าน โดยสามารถเลือกร่วมกิจกรรมที่กำหนดไว้ได้อย่างหลากหลาย

รูปแบบทางกายภาพ

- ตั้งอยู่ในศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา ชั้น 3 และชั้น 7 ใกล้สถานีรถไฟฟ้า BTS ติดถนนใหญ่ มีบรรยากาศที่ดี มีการจัดสวนหย่อมทั้งภายในภายนอกห้องสมุด มีมุมกาแฟสำหรับผู้มาใช้บริการ มีการจัดทำป้ายห้องสมุด มีหนังสือและสื่อที่เพียงพอต่อการค้นคว้า มีสื่อทันสมัยสำหรับการให้บริการ

วิสัยทัศน์

- ส่งเสริมนิสัยการอ่านและการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

จุดมุ่งหมาย

- ให้บริการการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นสถานที่พบปะและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้เป็นที่นัดพบของพ่อแม่กับลูก เป็นสถานที่ค้นคว้าหาความรู้ของเยาวชน เป็นสถานที่ให้ความบันเทิงเด็กก่อนกลับบ้าน โดยสามารถเลือกทำกิจกรรมที่ศูนย์ กำหนดไว้ได้อย่างหลากหลาย

หลักการ

- เน้นกิจกรรมที่เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

รูปแบบการให้บริการ

- บริการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ทั้งกิจกรรมต่อเนื่องและกิจกรรมระยะสั้น บริการตอบคำถามและช่วย แนะนำในการค้นคว้า จัดนิทรรศการเพื่อการเรียนรู้ จัดทำคลังข้อมูลข่าวสาร นอกจากนี้ยังมีการจัดมุม สำหรับสื่อต่างๆ เช่น ส่วนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ เครื่องฝึกภาษา ขณะเดียวกันยังได้จัดมุม เฉพาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชนเพื่อการส่งเสริมการอ่านอีกด้วย

เครือข่าย

- ดำเนินการร่วมกับหน่วยงาน และองค์กรภาครัฐ และเอกชนต่างๆ อาทิ ศูนย์

วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา

การมีส่วนร่วมของประชาชน

- สำรวจความต้องการในการใช้บริการ
- เป็นวิทยากรในหลักสูตรต่างๆ ที่ห้องสมุดดำเนินการ

งบประมาณ

- ศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย ดำเนินงานโดยใช้งบประมาณจากสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

การประเมินผล

- ดำเนินการประเมินผลใน 2 รูปแบบ ประกอบด้วย การประเมินผลจากผู้รับบริการและ ประเมินผลจากหน่วยงานต้นสังกัด ได้แก่สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย

จากการศึกษาผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่จัดสรรในประเทศไทย จำนวน 5 แห่ง ดังข้างต้น สามารถวิเคราะห์การดำเนินงานห้องสมุดในประเทศไทยได้ ดังนี้

ตารางที่ 6: สรุปการวิเคราะห์การดำเนินงานห้องสมุดในประเทศไทย

ประเด็น	ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่	ห้องสมุดประชาชนซอยพระนาง	ห้องสมุดมารวย	อุทยานการเรียนรู้	ศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย
วิสัยทัศน์	แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยบริการประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ส่งเสริมให้ประชาชนรักการอ่าน และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	ห้องสมุดประชาชนห้องสมุดของทุกคน	สนุก รู้ สนุกคิด อรรถรสแห่งการเรียนรู้	ร่วมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้	ส่งเสริมนิสัยการอ่านและการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
จุดมุ่งหมาย	พัฒนาให้เป็นห้องสมุดมีชีวิต เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน	เป็นห้องสมุดภาพลักษณ์ใหม่ เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนทุกวัย โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย	เป็นศูนย์กลางให้บริการ ทรัพยากร สารสนเทศแก่ชุมชน รวมทั้งสร้างและปลูกกระแสการรักการอ่านให้แก่ประชาชนและเยาวชน	เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เน้นการปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และการแสวงหาความรู้ในบรรยากาศการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์	เป็นสถานที่พบปะ แลกเปลี่ยน ประสพการณ์ การเรียนรู้ เป็นสถานที่ค้นคว้าหาความรู้ของประชาชน โดยสามารถเลือกกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้อย่างหลากหลาย
หลักการ	มุ่งเน้นการบริการที่ดีที่สุดเพื่อประชาชนมาใช้ เป็นแหล่งค้นคว้าได้รับบริการที่ตรงกับความต้องการ	บริหารจัดการให้ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตสังคมและชุมชน และทำให้คนทุกวัยที่มาใช้บริการห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้	เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการลงทุนเพื่อขยายฐานความรู้ด้านการลงทุนแก่กลุ่มเป้าหมาย	ให้บริการด้วยความเสมอภาค ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนของสังคม ดำเนินการให้กับประชาชนและเปิดโอกาส	เน้นกิจกรรมที่เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ตารางที่ 6: สรุปการวิเคราะห์การดำเนินงานห้องสมุดในประเทศไทย (ต่อ)

ประเด็น	ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่	ห้องสมุดประชาชนชอยพระนาง	ห้องสมุดมารวย	อุทยานการเรียนรู้	ศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย
			สามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น	ให้ผู้รับบริการแสดงความคิดเห็นในการบริการ	
รูปแบบการให้บริการ	<ul style="list-style-type: none"> - มีเว็บไซต์ห้องสมุด - มีห้องคอมพิวเตอร์สำหรับให้บริการ - การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นประจำทุกเดือน - จัดหลักสูตรระยะสั้น - จัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านสื่อที่หลากหลาย - บริการอินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ - จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและส่งเสริมอาชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ระบบบริการแบบ One Stop Service - ห้องทำการบ้าน - บริการภาพยนตร์ ดุหนัง ฟังเพลง - ห้องสำหรับเด็ก - บริการ Wireless 	<ul style="list-style-type: none"> - มีหน้าเว็บไซต์ห้องสมุด - การสืบค้นข้อมูลอัตโนมัติ - การให้บริการทางอินเทอร์เน็ต 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้บริการในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ห้องสมุดไดเก้ ห้องสมุดไอที ห้องสมุดดนตรี ห้องฉายภาพยนตร์ ห้องการเรียนรู้ เอนกประสงค์ - ให้บริการนอกห้องสมุดในรูปแบบนิทรรศการสำเร็จรูป - การจัดหลักสูตรระยะสั้น - การให้บริการทางอินเทอร์เน็ต - กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดหลักสูตรระยะสั้น - จัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านสื่อที่หลากหลาย - การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นประจำทุกเดือน - บริการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อ
การจัดการความรู้	<ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการถ่ายทอดความรู้ - จัดทำคลังข้อมูลความรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางการศึกษาของประชาชนและสังคมในรูปแบบต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำ e-Book - ดำเนินการบันทึกการเสวนาเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเผยแพร่ข้อมูล 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำฐานข้อมูลองค์กร - จัดหาให้บริการสารสนเทศที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำคลังข้อมูลความรู้ - จัดทำฐานข้อมูลข่าว

ตารางที่ 6: สรุปการวิเคราะห์การดำเนินงานห้องสมุดในประเทศไทย (ต่อ)

ประเด็น	ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่	ห้องสมุดประชาชนชอยพระนาง	ห้องสมุดมารวย	อุทยานการเรียนรู้	ศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย
				ทันสมัย - จัดเก็บสารนิเทศที่ให้บริการโดยเน้นย้ำเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น - กิจกรรม การเสวนาเชิงถ่ายทอดความรู้	
มาตรฐาน	มาตรฐานห้องสมุดสำนักงาน กศน.	มาตรฐานห้องสมุดประชาชน	-	ดำเนินการตามตัวชี้วัดที่กำหนดโดย ก.พ.ร.	มาตรฐานห้องสมุดสำนักงาน กศน.
การมีส่วนร่วมของประชาชน	- สำรวจความต้องการในการใช้บริการ - จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - ดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการชุมชน	- สำรวจความต้องการในการใช้บริการ	- สำรวจความต้องการในการใช้บริการ - มีคณะทำงานเพื่อคัดสรรทรัพยากรเข้ามาให้บริการในห้องสมุด - แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงาน	แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงาน	- สำรวจความต้องการในการใช้บริการ
เครือข่าย	ชุมชน องค์กรหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน	- ชุมชน	ดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน	หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

ตารางที่ 6: สรุปการวิเคราะห์การดำเนินงานห้องสมุดในประเทศไทย (ต่อ)

ประเด็น	ห้องสมุดประชาชน จังหวัดเชียงใหม่	ห้องสมุดประชาชน ชอยพระนาง	ห้องสมุดมารวย	อุทยานการเรียนรู้	ศูนย์บริการ การศึกษา ตามอัธยาศัย
งบประมาณ	- จากสำนักงาน กศน.	กรุงเทพมหานคร	- ตลาดหลักทรัพย์ แห่งประเทศไทย - สมาชิกห้องสมุด	จากรัฐ	- จากสำนักงาน กศน.
การ ประเมินผล	- ผู้ใช้บริการ - โดยสำนักงาน กศน.	กรุงเทพมหานคร	- ผู้ใช้บริการ	- จากหน่วยงาน ภายนอก - ผู้ใช้บริการ - จากการดำเนิน โครงการ	- ผู้ใช้บริการ - โดยสำนักงาน กศน.

จากการศึกษาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย ที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 5 แห่ง ข้างต้น ผู้วิจัยได้ประมวลผลและวิเคราะห์เป็นประเด็นหลักๆ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยในประเด็นดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ของห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยที่เป็นกรณีศึกษา ในภาพรวมจะมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งไปสู่การเป็นแหล่งข้อมูล เป็นแหล่งการเรียนรู้ของประชาชน รวมทั้งร่วมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในประเทศไทย

จากการศึกษาข้อมูลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเด็นวิสัยทัศน์ของห้องสมุดประชาชนพบว่าห้องสมุดที่เป็นกรณีศึกษา โดยศึกษาจากแบบสอบถามและเอกสารสรุปผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน แต่ละแห่ง พบว่าห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยบริการประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ส่งเสริมให้ประชาชนรักการอ่าน และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ห้องสมุดประชาชนชอยพระนางกำหนดวิสัยทัศน์ คือ ห้องสมุดประชาชนห้องสมุดของทุกคน อุทยานการเรียนรู้ได้กำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร คือ สนุกรู้ สนุกคิด อรรถรสแห่งการเรียนรู้ ห้องสมุดมารวยกำหนดวิสัยทัศน์ว่า ร่วมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัยได้กำหนดวิสัยทัศน์ของหน่วยงานคือ ส่งเสริมนิสัยการอ่านและการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

2. จุดมุ่งหมายของห้องสมุดประชาชน

จากการศึกษาจุดมุ่งหมายของห้องสมุดประชาชนจากห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษา โดยศึกษาจากแบบสอบถามและเอกสารสรุปผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง พบว่าภาพรวมในประเด็นจุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชนต่างมีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือ มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน รักการค้นคว้า เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน ซึ่งจุดมุ่งหมายดังกล่าวเป็นจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชาชน

ทั้งนี้จากการศึกษารายละเอียดการกำหนดจุดมุ่งหมายของห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาแต่ละแห่ง พบว่า ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่มีจุดมุ่งหมายการดำเนินงาน กล่าวคือพัฒนาให้เป็นห้องสมุดมีชีวิตเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ห้องสมุดประชาชนชอยพระนางมีจุดมุ่งหมายการดำเนินงานคือเป็นห้องสมุดภาพลักษณ์ใหม่ เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนทุกวัย โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ห้องสมุดมารวย มีจุดมุ่งหมายเป็นศูนย์กลางให้บริการทรัพยากรสารสนเทศแก่ชุมชน รวมทั้งสร้างและปลูกกระแสการรักการอ่านให้แก่ประชาชนและเยาวชน อุทยานการเรียนรู้แห่งชาติมีจุดมุ่งหมายการดำเนินงานคือเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เน้นการปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และการแสวงหาความรู้ในบรรยากาศการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และ ศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัยมีจุดมุ่งหมายคือเป็นสถานที่พบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้ เป็นสถานที่ค้นคว้าหาความรู้ของประชาชน โดยสามารถเลือกกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้อย่างหลากหลาย

3. หลักการของห้องสมุดประชาชน

จากการศึกษาหลักการของห้องสมุดประชาชนจากห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษา โดยศึกษาจากแบบสอบถามและเอกสารสรุปผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง พบว่าภาพรวมในประเด็นหลักการของห้องสมุดประชาชนในประเทศ คือ ให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ให้บริการการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของชุมชน เน้นการบริการที่ประทับใจ ให้ความเสมอภาค และเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการในทุกรูปแบบ

ทั้งนี้จากการศึกษารายละเอียดการกำหนดหลักการของห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาแต่ละแห่ง พบว่า ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่มีหลักการ คือมุ่งเน้นการบริการที่ดีที่สุดเพื่อประชาชนมาใช้เป็นแหล่งค้นคว้า ได้รับบริการที่ตรงกับความต้องการ ห้องสมุดประชาชนชอยพระนางมีหลักการคือ บริหารจัดการให้ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตสังคมและชุมชน และทำให้คนทุกวัยที่มาใช้บริการห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ห้องสมุดมารวยมีหลักการคือเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการลงทุน เพื่อขยายฐานความรู้ด้านการลงทุน

แก่กลุ่มเป้าหมาย อุทยานการเรียนรู้แห่งชาติมีหลักการคือ ให้บริการด้วยความเสมอภาค ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนของสังคมดำเนินการให้กับประชาชน และเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการแสดงความคิดเห็นในการบริการ และศูนย์บริการการเรียนรู้ตามอัธยาศัยมีหลักการคือเน้นกิจกรรมที่เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

4. กิจกรรมการให้บริการ

จากการศึกษากิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดประชาชนจากห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษา โดยศึกษาจากแบบสอบถามและเอกสารสรุปผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง พบว่าภาพรวมในประเด็นกิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดประชาชนในประเทศ คือนอกเหนือจากการให้บริการพื้นฐานของห้องสมุดแล้ว ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยที่เป็นกรณีศึกษายังมีรูปแบบการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างหลากหลาย กล่าวคือ การให้บริการด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่สนองตอบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่สัมพันธ์กับสถานการณ์ปัจจุบัน การจัดสภาพทางกายภาพที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภายในห้องสมุด

ทั้งนี้จากการศึกษารายละเอียดของกิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาแต่ละแห่งพบว่า ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ให้บริการการใช้คอมพิวเตอร์และบริการอินเทอร์เน็ต จัดสอน อินเทอร์เน็ตเบื้องต้นแก่ประชาชน มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านสื่อการเรียนที่หลากหลาย นอกจากนี้ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ยังได้จัดทำคลังข้อมูลความรู้ เช่น ภูมิปัญญา แหล่งการเรียนรู้อนุสาวรีย์ในท้องถิ่น ผ่านทางเว็บไซต์ของห้องสมุด ห้องสมุดประชาชนซอยพระนางจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้ ให้บริการสืบค้นด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ บริการ wireless สำหรับผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตไร้สายในห้องสมุดและในอนาคตจะมีการเปิดให้บริการ e-book บริการยืมคืนแบบวันสตอป เซอร์วิส บริการภาพยนตร์ ดูนั่งฟังเพลง มีห้องทำการบ้าน ห้องสำหรับเด็ก และมุมบริการเครื่องดื่ม พร้อมด้วยกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่หลากหลายต่อเนื่อง และที่ดำเนินการอยู่ประจำคือ การเล่านิทาน ทุกเสาร์อาทิตย์ต้นเดือน กิจกรรมเสริมทักษะเด็ก เช่น วาดภาพระบายสี กิจกรรมตอบคำถาม สำหรับที่ลานกิจกรรมด้านหน้าได้จ้างบริษัทจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เช่น เพนท์กระถาง การสาน เพนท์ตุ๊กตา มีการเสวนาเชิญคนดังมาพูดตามเทศกาล ห้องสมุดมารวยมีการจัดกิจกรรมคือให้บริการด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่กับโปรแกรมห้องสมุดอัตโนมัติ VTLS ข้อมูลที่หลากหลายกับความรู้เรื่องการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ และข้อมูลสารสนเทศด้านตลาดการเงิน และสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งยังมีสื่อสื่อดิจิทัลต่างๆ และระบบสารสนเทศทางอิเล็กทรอนิกส์หลายรูปแบบที่ทำให้เข้าถึงฐานข้อมูลและข่าวต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศทั่วโลก ทั้งที่เป็นข้อมูล ณ ขณะนั้น (Real Time)

ข้อมูลปัจจุบัน และข้อมูลย้อนหลัง ให้บริการอินเทอร์เน็ตไร้สายครอบคลุมทุกพื้นที่ของห้องสมุด จัดบริการม้วนหนัง หนังสือนวนิยาย หนังสือนวนิยาย ฟังเพลง มุมเกมลับสมอง รวมทั้งร้านกาแฟและร้านหนังสือ Settrade.com และการให้บริการพิเศษตามจุดมุ่งหมายของห้องสมุดโดยจัดมุมพิเศษ SET Corner เพื่อนำเสนอสื่อและข้อมูลเกี่ยวกับการลงทุน และมีการดำเนินการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ให้บริการตั้งแต่ 8.30 น. จนถึง 23.00 น. ทุกวันโดยไม่มีวันหยุด สำหรับวันศุกร์และเสาร์ ให้บริการถึง 24.00 น. เพื่อรองรับความต้องการของผู้ใช้บริการทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มคนวัยทำงานที่มีภารกิจงานประจำในช่วงเวลากลางวันสามารถมาใช้บริการในช่วงเย็นถึงค่ำได้อย่างเต็มที่ อุทยานการเรียนรู้แห่งชาติมีกิจกรรมการให้บริการที่นอกเหนือจากการให้บริการปกติ กล่าวคือให้บริการตามลักษณะพื้นที่โซนต่างๆ ได้แก่ พื้นที่กลางทั่วไป ห้องสมุดเด็ก ห้องค้นคว้าส่วนบุคคล ห้องสมุดดนตรี ห้องสมุดไอที ห้องฉายภาพยนตร์ ห้องการเรียนรู้เอนกประสงค์ ให้บริการนอกห้องสมุดจัดเป็นโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่จัดเป็นลักษณะนำหนังสือและกิจกรรมประกอบไปให้แก่ชุมชน มีการนำหนังสือออกไปหมุนเวียนให้กับชุมชนเป็นประจำ จัดนิทรรศการสำเร็จรูปเพื่อการเรียนรู้ตามพื้นที่ต่างๆ ให้บริการที่ใช้เทคโนโลยีโดยให้บริการสืบค้นข้อมูลผ่านเว็บไซต์ซึ่งอนาคตจะมีการให้บริการติดต่อ แนะนำหนังสือผ่านเว็บ 2.0 จัดทำฐานข้อมูลองค์กรเพื่อใช้ในการบริการด้านการจัดการสารสนเทศภายในองค์กร สำหรับหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง จัดหาให้บริการในส่วนที่เป็นสื่อสารสนเทศที่ทันสมัยเป็นฐานความรู้ชุมชนของเมือง เน้นการจัดหาให้บริการในสิ่งที่ เป็นสื่อสารสนเทศที่ทันสมัยเข้ากับบรรณนิยมนและการดำเนินชีวิตของคนเมือง จัดเก็บสารสนเทศที่ให้บริการ โดยเน้นย้ำเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น หนังสือของชุมชน กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน TK Talk คือการเชิญผู้เชี่ยวชาญนักวิชาการมาเสวนาพูดคุยให้ความรู้ การขยายขอบเขตความรู้ที่ชัดเจนไปสู่ความรู้โดยนัย ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยให้บริการที่นอกเหนือจากการบริการตามปกติ กล่าวคือบริการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ บริการกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ทั้งกิจกรรมต่อเนื่องและกิจกรรมระยะสั้น บริการตอบคำถามและช่วยแนะนำในการค้นคว้า การจัดนิทรรศการเพื่อการเรียนรู้และจัดทำคลังข้อมูลข่าวสาร

5. การจัดการความรู้ของห้องสมุดประชาชน

จากการศึกษาประเด็นการจัดการความรู้ที่เป็นกรณีศึกษา โดยศึกษาจากแบบสอบถามและเอกสารสรุปผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง พบว่าภาพรวม ในประเด็นการจัดการความรู้ของห้องสมุดประชาชนห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยจะมุ่งเน้นด้านการจัดทำฐานข้อมูลทั้งที่มีอยู่ภายในห้องสมุด และในชุมชนที่ห้องสมุดตั้งอยู่ รวมทั้งได้เริ่มดำเนินการและมีแผนการขยายดำเนินการในเรื่องการจัดการความรู้เพื่อเข้าสู่สังคมฐานความรู้

ทั้งนี้จากการศึกษารายละเอียดของการจัดการความรู้ของห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีตัวอย่างทั้งจากแบบสอบถามและสรุปผลการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง พบว่าห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่มีการดำเนินงานในด้านการจัดการความรู้โดยเน้นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ และจัดทำคลังข้อมูลความรู้ ห้องสมุดประชาชนชอຍพระนางดำเนินการจัดการความรู้โดยส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางการศึกษาของประชาชนและสังคมในรูปแบบต่างๆ ห้องสมุดมารวยจัดทำ e-Book และดำเนินการบันทึกการเสวนาเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเผยแพร่ข้อมูล อุทยานการเรียนรู้จัดทำฐานข้อมูลองค์กร จัดเก็บสารนิเทศที่ให้บริการโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการเสวนาเชิงถ่ายทอดความรู้ และศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย จัดทำคลังข้อมูลความรู้และจัดทำฐานข้อมูลข่าว

6. มาตรฐานการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

มาตรฐานการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยที่เป็นกรณีศึกษาพบว่าแต่ละแห่งใช้มาตรฐานการดำเนินงานต่างกัน ดังนี้ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัยใช้มาตรฐานการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนของสำนักงาน กศน. ห้องสมุดประชาชนชอຍพระนางใช้มาตรฐานการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนแห่งประเทศไทย อุทยานการเรียนรู้แห่งชาติ ใช้ตัวชี้วัดตามที่ ก.พ.ร. กำหนด สำหรับห้องสมุดมารวยไม่ได้ให้ข้อมูลในเรื่องมาตรการที่ใช้ในการดำเนินงานห้องสมุด

7. การมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการวิเคราะห์แบบสอบถามห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยที่เป็นกรณีศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่า ห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่คล้ายเคียงกัน กล่าวคือ สำรวจความต้องการในการใช้บริการห้องสมุด และสามารถแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนได้ ขณะเดียวกันได้เปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีความสามารถในด้านต่างๆ ได้เป็นวิทยากรในกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ห้องสมุดให้บริการด้วย

8. เครือข่ายห้องสมุดประชาชน

จากการศึกษาประเด็นเครือข่ายห้องสมุดประชาชนจากห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยที่เป็นกรณีศึกษาโดยแบบสอบถาม พบว่าห้องสมุดประชาชนดำเนินการในรูปแบบเครือข่ายทั้งเครือข่ายห้องสมุดด้วยกัน และเครือข่ายที่เป็นชุมชน หน่วยงาน องค์กรเอกชน องค์กรภาครัฐ ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย และสนองตอบการเรียนรู้ของประชาชนได้อย่างทั่วถึง กล่าวคือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่มีความร่วมมือกับเครือข่ายภาครัฐและเอกชนโดยให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน รวมถึงประสานความร่วมมือกับห้องสมุด และแหล่ง

เรียนรู้อื่นๆ และดำเนินการประสานกับห้องสมุดประชาชนอำเภอทุกแห่งจัดทำ คลังข้อมูลแหล่งเรียนรู้ และได้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการเป็นวิทยากรในกิจกรรมต่างๆ ห้องสมุดประชาชนชอยพระนางดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายทั้งที่เป็นภาครัฐและเอกชน กล่าวคือดำเนินการร่วมกับหน่วยงาน องค์กร มูลนิธิ สมาคม และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ห้องสมุดมารวยได้ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งตามเทศกาล และนิทรรศการการเรียนรู้ต่างๆ ที่ดำเนินการเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง อุทยานการเรียนรู้แห่งชาติ ร่วมดำเนินงานกับทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงมูลนิธิและสมาคมต่างๆ โดยส่วนมากจะเป็นเครือข่ายในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุด

9. บทประมาทในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

บทประมาทเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งจึงพยายามหามาตรการต่าง ในการระดมทุนจากการศึกษาพบว่า บทประมาทที่ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งที่นำมาดำเนินงานนั้น ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย สังกัดสำนักงาน กศน. และ ห้องสมุดประชาชนชอยพระนาง สังกัด กทม. ห้องสมุดมารวย สังกัดตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย อุทยานการเรียนรู้แห่งชาติเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดรัฐ ต่างได้รับบทประมาทจากต้นสังกัดทั้งสิ้น

10. การประเมินผลห้องสมุดประชาชน

การประเมินผลห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย ที่เป็นกรณีศึกษา พบว่าแต่ละแห่งมีการประเมินจากหน่วยงานต้นสังกัด กล่าวคือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่มีการประเมินผลโดยผู้ให้บริการ และโดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ห้องสมุดประชาชนชอยพระนาง รับการประเมินผลจากกรุงเทพมหานคร ห้องสมุดมารวย ประเมินผลโดยผู้ให้บริการ อุทยานการเรียนรู้แห่งชาติประเมินผลจากหน่วยงานภายนอก จากผู้ให้บริการ และจากการดำเนินงานแต่ละโครงการ ศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัยประเมินผลโดยผู้ให้บริการ และโดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2.2 รูปแบบห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการในต่างประเทศ

การศึกษารูปแบบการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการในต่างประเทศ ได้ดำเนินการคัดสรรห้องสมุดประชาชนโดยใช้วิธีโชนลูก (Snowball Technique) ซึ่งขอข้อเสนอแนะรายชื่อประเทศที่คัดสรรและเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในเรื่องการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารงานห้องสมุดประชาชนในสังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และฝ่ายห้องสมุดประชาชน กรุงเทพมหานคร

เพื่อเลือกประเทศที่คัดสรร จำนวน 5 ประเทศจากภูมิภาคต่างๆ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และ ออสเตรเลีย ซึ่งประเทศต่างๆ ที่ทำการคัดสรรมีความโดดเด่นในการเป็นศูนย์กลางของการศึกษาและการเรียนรู้ที่สำคัญ เช่น สหราชอาณาจักร นายโทนี แบลร์ นายกรัฐมนตรีแห่งสหราชอาณาจักร ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยได้กล่าวไว้ในคำนำถึงความสำคัญของการพัฒนาโครงข่ายแห่งชาติเพื่อการเรียนรู้ต่อความสามารถในการแข่งขันและการยกระดับมาตรฐานการศึกษาของประเทศโดย นายกรัฐมนตรีแห่งสหราชอาณาจักรได้ประกาศชัดเจนถึงภาระรับผิดชอบของรัฐบาลทั้งในด้านการกำหนดแผนงานและการจัดสรรสังคมการเรียนรู้ (สุรางค์ โพธิ์พฤษาวงศ์, 2542) ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เป็นผู้นำทางด้านสื่อเทคโนโลยีของเอเชีย มีห้องสมุดที่น่าสนใจหลายแห่ง ซึ่งได้ยกระดับบทบาทห้องสมุดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางเลือกสมัยใหม่ที่ผสมผสานสิ่งต่างๆ อาทิ หนังสือ ดนตรี งานศิลปะให้อยู่ในรูปของสื่อเทคโนโลยีที่สะดวกต่อการใช้งาน เพื่อสนองตอบต่อความต้องการทางด้านกิจกรรมการศึกษาและศิลปวัฒนธรรมของผู้ใช้บริการในยุคของสังคมข้อมูลข่าวสาร (สิริกรณีย์ มณีรินทร์ และคณะ 2548, 22-24) และประเทศสิงคโปร์ได้ประสบความสำเร็จในการปรับปรุงห้องสมุดอย่างเป็นระบบทั่วเกาะ โดยกำหนดยุทธศาสตร์ Library 2000 : Investing in a learning Nation โดยลงทุนงบประมาณจำนวนมหาศาลเพื่อสร้างหอสมุดแห่งชาติใหม่ ชาวสิงคโปร์ใช้ห้องสมุดเสมือนบ้านที่ 3 รองจากโรงเรียนและที่ทำงาน เนื่องจากห้องสมุดแต่ละแห่งดำเนินกลยุทธ์การตลาดที่เน้นในเรื่องของทำเลที่ตั้งสะดวก การบริการที่รวดเร็ว ทันสมัยด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ บรรยากาศที่อบอุ่นและผ่อนคลาย กิจกรรมที่จัดเป็นประจำ โดยสำรวจจรรยาบรรณและการใช้ชีวิต ตลอดจนความพึงพอใจของผู้ใช้อย่างสม่ำเสมอ สำหรับประเทศออสเตรเลีย ได้กำหนดแนวทางการวางนโยบายใหม่ที่เน้นการพัฒนาตามกระแสปรับเปลี่ยนของโลก เพื่อรองรับสังคมเศรษฐกิจใหม่ที่ใช้ความรู้ความเข้าใจเป็นพื้นฐานการเติบโตที่เริ่มต้นตั้งแต่ปี 1980 เป็นต้นมาโดยให้การสนับสนุนการสร้างสังคมแห่งความรู้ที่กล่าวคือรัฐได้เน้นย้ำที่จะสร้างให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตของคนในสังคมมากขึ้น ในสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับคนทุกเพศ ทุกวัย ทั้งในเมืองและชนบท ที่จะให้ได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อให้สามารถเผชิญกับสภาพการณ์และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้ และได้กำหนดเป็นนโยบายที่สำคัญของชาติในการให้มีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน มีเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน (สุมาลี สังข์ศรี, 2543)

จากการศึกษาบริบทด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในประเทศต่างๆ ดังกล่าว รวมทั้งจากข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญด้านห้องสมุดประชาชน ผู้วิจัยจึงได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากห้องสมุดประชาชนจาก 5 ประเทศดังกล่าวข้างต้น ประเทศได้แก่

2.2.1 ห้องสมุดประชาชนชิคาโก (Chicago Public Library)	สหรัฐอเมริกา
2.2.2 ห้องสมุดประชาชนลอนดอน (London Public Library)	สหราชอาณาจักร
2.2.3 ห้องสมุดประชาชนเซตซิงะ (Shiga Perfectly Library)	ประเทศญี่ปุ่น
2.2.4 ห้องสมุดแห่งชาติสิงคโปร์ (Singapore National Library)	ประเทศสิงคโปร์
2.2.5 ห้องสมุดประชาชนนิวเซาท์เวล (New South Wales Public Library)	

ประเทศออสเตรเลีย

ผู้วิจัยได้ศึกษาการดำเนินงานในห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศในประเด็นต่างๆ จากรายงานผลการดำเนินงานประจำปีในปี 2006 ของห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศที่เป็นกรณีศึกษา ที่ได้ศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ซึ่งประเด็นศึกษาประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดมุ่งหมาย การให้บริการ เครือข่าย การมีส่วนร่วมของผู้รับบริการ งบประมาณ การประเมินผล ดังนี้

2.2.1 ประเทศสิงคโปร์ กรณีศึกษา: ห้องสมุดแห่งชาติสิงคโปร์ (Singapore National Library) Available From : <http://www.nl.sg>

ความเป็นมา

หอสมุดแห่งชาติสิงคโปร์ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2538 ย้ายที่และเปิดใหม่เมื่อปลายเดือนกรกฎาคมปี 2549 ในตึกทันสมัย 16 ชั้นเก็บหนังสือเอกสารสำคัญเรื่องชาติสิงคโปร์ และการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีหนังสือ ดวีดี และสื่อเพื่อให้ค้นคว้าประมาณ 7.8 ล้านรายการ ในจำนวนนี้เป็นเอกสารอ้างอิงอื่นกว่า 640,000 หอสมุดแห่งชาติมีหนังสือภาษาอังกฤษ 5,044,595 เล่ม, ภาษาจีน 1,917,105 ภาษามาเลย์ 601,778 ภาษาทมิฬ 285,405 รายการ และเนื่องจากเป้าหมายใหม่คือให้ดึงดูดวัยรุ่นและคนรุ่นใหม่ให้รักการอ่าน จึงมีหนังสือสำหรับเยาวชน 552,734 รายการและเด็กถึง 3,139,256 รายการสิ้นปีงบประมาณ 2549 การยืมทั้งหมด 28,834,619 รายการ มีสมาชิก 1,940,444 ราย (ประชากรสิงคโปร์ 4.4 ล้านคน) มีการเข้าใช้ห้องสมุดทั้งหมด 37,385,764 ครั้ง และมีการเยี่ยมชม website: <http://www.nlb.gov.sg/> 37,901,993 ครั้ง และ electronic logons 7,349,732 ครั้ง การสมัครเป็นสมาชิกยืมหนังสือเพียงแสดงบัตรประจำตัวก็จะเป็นสมาชิกห้องสมุดฟรี

คำขวัญ

- ห้องสมุดคือชีวิต ความรู้คือความสำเร็จ

วิสัยทัศน์

- สร้างแรงบันดาลใจที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต นำความรู้สำหรับชีวิต สร้างพลังแห่งจินตนาการ และสร้างสรรค์ความเป็นไปได้สำหรับเป็นพลังในการสร้างสรรค์สิ่งคืบไป

พันธกิจ

- สร้างความน่าเชื่อถือ การเข้าถึง และการเชื่อมต่อกับห้องสมุดในโลก และให้บริการข้อมูลสารสนเทศ ที่ส่งเสริมความรู้และประสานสังคม

จุดมุ่งหมาย

- ห้องสมุดประชาชนแห่งชาติสิงคโปร์ สามารถให้บริการการเรียนรู้ คุ่มครองรวบรวม และจัดเตรียมการเข้าถึงสื่อต่างๆ ของสิงคโปร์ และเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและมรดกทางวัฒนธรรม

สภาพทางกายภาพ

ห้องสมุดแห่งชาติสิงคโปร์ มีทั้งหมด 16 ชั้น 2 อาคาร มีทางเชื่อมต่อลอยฟ้าระหว่างตัวอาคารทุกชั้น อาคารแห่งนี้เป็นที่ตั้งของห้องสมุด 2 แห่ง ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนกลาง และห้องสมุดลีงเชียง ขณะเดียวกันยังเป็นที่ตั้งโรงละครที่ดูแลโดยคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ การจัดตกแต่งอาคาร เน้นธรรมชาติ และความโปร่ง โล่ง และแสงสว่างจากภายนอก ตัวตึกส่วนใหญ่จะเป็นกระจกเพื่อให้ผู้อ่านสามารถอ่านหนังสือภายใต้แสงตามธรรมชาติมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีสวนหย่อมขนาดใหญ่และขนาดเล็กกว่า 10 แห่งกระจายอยู่ตามชั้นต่างๆ ของตึก ที่สำคัญห้องสมุดแห่งชาติสิงคโปร์อยู่ตรงข้ามกับแหล่งรวมตัวกันของวัยรุ่นสิงคโปร์ ซึ่งสิงคโปร์ประสบความสำเร็จในการเพิ่มจำนวนวัยรุ่นให้รักการอ่านและเข้ามาใช้บริการของห้องสมุดมากขึ้นด้วยการพยายามจัดกิจกรรมส่งเสริมหรือสร้างมุมสำหรับเด็ก

กลุ่มเป้าหมาย

ห้องสมุดสิงคโปร์มีนโยบายชัดเจนว่าจะให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนมากเป็นพิเศษ นอกเหนือจากการให้บริการห้องสมุดตามปกติ อาคารชั้นใต้ดินจึงจัดไว้สำหรับผู้ใช้งานกลุ่มเป้าหมายนี้เป็นพิเศษ มีทั้งห้องเล่นนิทาน ห้องนิทรรศการ และจัดกิจกรรมสำหรับเด็กเป็นประจำตามผนังห้องด้านที่พอมือที่ว่างก็จะเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนแสดงผลงาน หรือให้ข้อเสนอแนะ

การให้บริการ

ผู้ใช้สามารถเข้าใช้ห้องสมุดได้อย่างสะดวกสบาย การจัดให้บริการของห้องสมุดเน้นการช่วยตัวเองไม่ว่าจะเป็นการยืม-คืนหนังสือ หรือสื่อต่างๆ โดยใช้ระบบยืมอัตโนมัติในห้องสมุดจัดให้มีมุมนั่งอ่านนิตยสารโดยจัดที่นั่งคล้ายสวนสาธารณะ คือ มีต้นไม้บริเวณรอบที่

นั่งอ่าน มีน้ำตกข้างฝาและมีเครื่องดื่มไว้ให้บริการภายในห้องสมุด ในแต่ละเดือนห้องสมุดจะจัดโปรแกรมการเรียนรู้ต่างๆ ให้กับประชาชน เช่น โปรแกรมเตรียมตัวสอบเข้าอนุบาล บิดา มารดา ต้องมาลงชื่อเข้าร่วมโปรแกรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้ลูกในการสอบเข้าอนุบาล ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนชาวสิงคโปร์รักการอ่านได้เป็นอย่างดี สำหรับผู้ใช้บริการที่ต้องการยืมสารสนเทศของห้องสมุด ต้องสมัครเป็นสมาชิกและเสียค่าบำรุงห้องสมุดทั้งนี้ทำให้ห้องสมุดมีงบประมาณในการดำเนินการอย่างพอเพียง นอกจากนี้ภายในห้องสมุดจะมีวิดิทัศน์แนะนำวิธีการยืม-คืนหนังสือด้วยตนเองให้เพื่อเปิดให้ผู้ใช้บริการดูตลอดเวลาที่ห้องสมุดเปิดให้บริการโดยไม่ต้องมีเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือ บรรณารักษ์จะช่วยเหลือผู้ใช้เฉพาะในกรณีที่ค้นคว้าระดับลึกซึ่งและเป็นสิ่งที่ไม่สามารถค้นหาภายในห้องสมุดได้เท่านั้น การส่งคืนหนังสือสามารถส่งหนังสือได้ทุกห้องสมุด ไม่จำเป็นต้องมาส่งที่ห้องสมุดที่ยืมไป และใช้ระบบ e-Pay ในการชำระเงินค่าปรับ ซึ่งผู้ใช้บริการสามารถชำระได้เองจากเครื่องชำระเงินที่ห้องสมุดจัดเตรียมไว้ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ในห้องสมุดทั้งในเรื่องความสร้างสรรค์ การออกแบบและศิลปะการเรียนรู้ การเป็นศูนย์รวมหนังสือนวนิยาย เป็นแหล่งข้อมูลด้านการออกแบบความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงความรู้ด้านธุรกิจ มีการให้บริการคำแนะนำเฉพาะเรื่องเช่นเรื่องนวนิยาย

งบประมาณ

ห้องสมุดประชาชนแห่งชาติสิงคโปร์ได้รับงบประมาณทั้งจากรัฐบาลสิงคโปร์ และจากค่าบริการของห้องสมุด รวมถึงจากการสนับสนุนโดยการบริจาค และกองทุนของคณะกรรมการห้องสมุด

2.2.2 ประเทศญี่ปุ่น กรณีศึกษา: ห้องสมุดประชาชนเซตซิงะ (Shiga Perfectly Library)

ความเป็นมา

ห้องสมุดประชาชนในภาษาญี่ปุ่นใช้คำว่า “Toshoken” แต่ละเมืองจะมีห้องสมุดประจำเมืองซึ่งนับได้ว่าเป็นหน่วยงานพื้นฐานที่จำเป็นของญี่ปุ่น

วิสัยทัศน์

- การอ่านคือสิ่งที่ยอดเยี่ยมและเป็นกิจกรรมที่สำคัญต่อจิตใจของประชาชนทุกคน

พันธกิจ

- ส่งเสริมให้ผู้ใหญ่หรือเด็กในเซตซิงะที่สามารถเลือกหนังสือได้อย่างเป็นอิสระและสนุกสนานกับการอ่าน และให้การสนับสนุนสื่อเพื่อการส่งเสริมการอ่านให้กับห้องสมุดในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการส่งเสริมการอ่านสำหรับประชาชน

จุดมุ่งหมาย

- ให้บริการที่เพียงพอและสนองต่อความต้องการข้อมูลข่าวสารของชุมชน ห้องสมุดประชาชนต้องสนองต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ขณะเดียวกันต้องสนองต่อธุรกิจด้วยการให้บริการ

การให้บริการ

ห้องสมุดประชาชนเขตชิงจะมีการให้บริการที่นอกเหนือจากการให้บริการปกติได้แก่ การจัดหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องระยะสั้น และเน้นการให้บริการกับสังคมผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพราะสังคมปัจจุบันของประเทศญี่ปุ่นเป็นสังคมผู้สูงอายุ ดังนั้นการให้บริการจึงเน้นกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างห้องสมุดกับหน่วยงานของรัฐ และระหว่างห้องสมุดประชาชนในเขตพื้นที่อื่นๆ เพื่อสนองต่อการให้บริการกับกลุ่มเป้าหมาย และเนื่องจากปัจจุบันมีการปฏิวัติเทคโนโลยีห้องสมุดประชาชนในประเทศญี่ปุ่น จึงให้ความสำคัญกับการให้บริการอินเทอร์เน็ตและได้จัดทำฐานข้อมูล on line นอกจากนี้ห้องสมุดประชาชนเขตชิงจะยังเน้นการให้บริการหนังสือ สื่อ ที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับน้ำเนื่องจากเขตพื้นที่ชิงจะเป็นเขตที่ติดกับทะเลสาบจึงนับได้ว่าเป็นการให้บริการเฉพาะด้านแห่งหนึ่ง

การประเมินผล

ห้องสมุดประชาชนเขตชิงจะมีการประเมินผลโดยสำรวจความพึงพอใจจากผู้รับบริการ โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม และการประเมินผลผ่านทางหน้าเว็บไซต์

2.2.3 ประเทศสหราชอาณาจักร กรณีศึกษา : ห้องสมุดประชาชนลอนดอน (London Public Library) Available From : <http://www.londonpubliclibrary.com>

คำขวัญ

- เลือกรับ คั่นคว้า เรียนรู้ ผ่อนคลาย ทำให้ง่าย ห้องสมุดประชาชนลอนดอน ห้องสมุดสำหรับทุกขั้นตอนของชีวิต ศูนย์กลางของสังคมสำหรับประชาชนลอนดอน

วิสัยทัศน์

- ห้องสมุดประชาชนลอนดอนเป็นศูนย์กลางที่เข้มแข็ง ของชุมชน ครอบครัว และเพื่อนบ้านโดยเชื่อมโยงระหว่างบุคคล สารสนเทศ หลักสูตร ทรัพยากรต่างๆ ไปสู่ผู้รับบริการ

ยุทธศาสตร์

- ปรับแผนยุทธศาสตร์โดยสำรวจความสนใจ และความคาดหวังในการเข้ารับบริการ ห้องสมุดประชาชนลอนดอนจากประชาชนในลอนดอน

นโยบาย

- นโยบายและแนวทางการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนลอนดอนถูกกำหนดโดยคณะกรรมการและคณะบริหาร

จุดมุ่งหมาย

- ห้องสมุดประชาชนลอนดอน มีจุดมุ่งหมายในการเพิ่มทักษะการรู้หนังสือให้กับประชาชนด้วยการอบรมทักษะการรู้หนังสือขั้นพื้นฐาน สารสนเทศ เทคโนโลยี การเงินและการรู้เรื่องสุขภาพ

กิจกรรมการให้บริการ

- ให้บริการ 16 สาขาทั่วมืองลอนดอน โดยคณะทำงานที่เปี่ยมด้วยมิตรภาพ สื่อที่ให้ความสนุกสนานให้บริการครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายนักธุรกิจ วัยรุ่น เด็กและเยาวชน โดยจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ สำหรับเด็ก เช่น การเล่นเกม การส่งเสริมการอ่าน การจัดโครงการในวันพิเศษต่าง มีการให้บริการระบบห้องสมุดออนไลน์ จัดทำหน้าเว็บไซต์ห้องสมุดประชาชนลอนดอนที่ประชาชนสามารถสืบค้นข้อมูล และสอบถามข้อมูลต่างๆ กับบรรณารักษ์ได้ผ่านทาง Web Blog และ e-Mail รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ผ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ด้วย ขณะเดียวกันยังได้มีการจัดจัดหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาวสำหรับกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งหลักสูตรเหล่านี้ได้มาจากการสำรวจความสนใจของผู้เข้ารับบริการ พร้อมกันนั้นยังจัดให้มีมีศูนย์ช่วยเหลือสำหรับการหางานเพื่อคนว่างงาน โดยจัดกิจกรรมเพื่อการหางานต่างๆ เช่น การสอนเขียนจดหมายสมัครงาน การช่วยค้นคว้าหาตำแหน่งงานว่าง และห้องสมุดประชาชนลอนดอนยังมีกลุ่มอาสาสมัคร (Friends of London Library) ซึ่งบุคคลเหล่านี้มาจากหลากหลายอาชีพ อายุ และหลากหลายความสามารถ ซึ่งแต่ละคนจะเป็นอาสาสมัครที่จะช่วยงานห้องสมุดประชาชนในรูปแบบต่างๆ

งบประมาณ

- ห้องสมุดประชาชนลอนดอนได้รับเงินงบประมาณส่วนใหญ่จากรัฐให้การสนับสนุนและอีกส่วนจากการบริจาค

2.2.4 ประเทศออสเตรเลีย กรณีศึกษา : ห้องสมุดประชาชนนิวเซาท์เวล (New South Wales Public Library)

ความเป็นมา

ห้องสมุดประชาชนนิวเซาท์เวลล์เป็นหนึ่งในห้องสมุดประชาชนที่เก่าแก่ที่สุดในออสเตรเลีย โดยก่อตั้งในปี ค.ศ.1826 ต่อมาในปี ค.ศ. 1869 รัฐบาลได้มีบทบาทในการเข้าบริหารจัดการห้องสมุดดังกล่าวโดยใช้ชื่อว่าห้องสมุดประชาชนซิดนีย์เปิดให้บริการกับประชาชนนิวเซาท์เวลล์ ต่อมาในปี ค.ศ.1895 จึงได้ปรับเปลี่ยนชื่อเป็นห้องสมุดประชาชนนิวเซาท์เวลล์

วิสัยทัศน์

ห้องสมุดประชาชนนิวเซาท์เวลล์ เป็นประตูสู่ห้องสมุดงานวิจัยที่น่าตื่นตาตื่นใจที่สุดของออสเตรเลีย

พันธกิจ

- ส่งเสริม สนับสนุน และให้บริการห้องสมุดและสารสนเทศ

จุดมุ่งหมาย

- สร้างความเชื่อถือในการให้บริการสารสนเทศ สร้างความยอดเยี่ยมในการให้บริการกิจกรรมให้บริการ

ห้องสมุดประชาชนนิวเซาท์เวลส์ให้บริการสื่อต่างๆ มากกว่า 5 ล้านรายการ และจัดเตรียมการซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเข้าถึงข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั่วโลก

หน้าที่หลักของห้องสมุดประชาชนนิวเซาท์เวลส์คือการให้บริการโดยตรงกับประชาชนที่ใช้บริการ ณ ที่ตั้งอยู่บนถนนแมคโคว์ ขณะเดียวกันสำหรับผู้ที่ไม่สามารถเข้ารับบริการห้องสมุดประชาชนนิวเซาท์เวลส์ยังให้บริการผ่านทางโทรศัพท์ โทรสาร จดหมาย อิเล็กทรอนิกส์ และการให้บริการผ่านทางเว็บไซต์

สำหรับผู้เข้ารับบริการที่ห้องสมุดที่ตั้งอยู่บนถนนแมคโคว์ ห้องสมุดจัดบริการห้องอ่านหนังสือ ห้องแสดงนิทรรศการ โปรแกรมการเรียนรู้ กิจกรรมพิเศษ นอกจากนี้ยังให้บริการร้านค้าของห้องสมุด ร้านกาแฟ ร้านอาหาร และการให้บริการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นของห้องสมุดด้วยซึ่งรวมถึงการบริการส่งข้อมูลผ่าน NSW.net นอกจากนี้ผู้รับบริการยังสามารถสืบค้นข้อมูลทั่วโลกได้จากทุกแห่งของรัฐผ่านหน้าเว็บไซต์ของห้องสมุด รวมทั้งมีบริการให้คำแนะนำและตอบข้อสงสัยต่างๆ ให้บริการข้อมูลที่สนองตอบต่อความต้องการของคนพื้นเมืองและให้บริการสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช้ภาษาอังกฤษ บริการสำหรับคนพิการ โดยเน้นการให้บริการด้วยความเป็นมิตรและสุภาพ ขณะเดียวกันยังมีการจัดหลักสูตรอบรมระยะสั้นและระยะยาว และจัดตั้งสมาคมสำหรับสมาชิกกลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่มอายุมากกว่า 35 ปี จัดบริการสำหรับกลุ่มผู้หญิง ดำเนินงานโดยระบบเครือข่ายกับห้องสมุดประชาชนทั่วโลกโดยทำเป็นระบบ on line และดำเนินงานกับเครือข่ายในเรื่องต่างๆ เช่นร่วมกับภาคีเครือข่ายให้บริการเป็นที่ปรึกษาด้านกฎหมาย

งบประมาณ

ห้องสมุดประชาชนนิวเซาท์เวลส์ได้รับการสนับสนุนงบประมาณทั้งจากรัฐ และการรับบริจาค การระดมทุนโดยสมาชิก รวมถึงการหารายได้จากห้องสมุด อาทิ การขายของที่ระลึก

2.2.5 ประเทศสหรัฐอเมริกา กรณีศึกษา: ห้องสมุดประชาชนชิคาโก (Chicago Public Library) Available from: <http://www.chipublib.org>

คำขวัญ

- ฟรีสำหรับทุกสิ่งที่คุณสนใจ อิสระในการอ่าน การเรียนรู้ และการค้นคว้า

วิสัยทัศน์

- ห้องสมุดประชาชนซีคาโกเป็นหนึ่งในความต้องการและการตอบสนองของข้อมูลสำหรับประชาชนชาวซีคาโก

พันธกิจ

- บริการทุกคนให้มีความสุขกับการอ่าน และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ร่วมทำงานส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ ความคิด และการเรียนรู้ ด้วยสื่อหนังสือ หลักสูตรและทรัพยากรต่างๆ

จุดมุ่งหมาย

- ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชนด้วยการอ่าน การเรียนรู้ และการค้นคว้า ห้องสมุดประชาชนซีคาโกสามารถเปิดและสร้างโอกาสในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และการเข้าถึงวัฒนธรรมโดยไม่ต้องเสียค่าบริการ

กิจกรรมการให้บริการ

- ห้องสมุดประชาชนซีคาโก จะมีสาขาให้บริการทั่วเมืองซีคาโก และเนื่องจากเป็นเมืองที่มีชนผิวสีอยู่เป็นจำนวนมากกลุ่มเป้าหมายสำคัญคือการให้บริการกับคนผิวสีที่อาศัยอยู่ในเมือง โดยมีการให้บริการส่งเสริมการอ่านทุกรูปแบบ กิจกรรมที่ให้ความสำคัญและได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ได้แก่กิจกรรมการรณรงค์ส่งเสริมการอ่านวันละ 20 นาที พร้อมกันนั้นยังมีเว็บไซต์ห้องสมุดในการให้บริการเพื่อให้ผู้รับบริการสามารถใช้บริการผ่านเว็บไซต์ห้องสมุดได้ และหากต้องการใช้อินเทอร์เน็ตทางห้องสมุดประชาชนซีคาโกจะให้บริการอินเทอร์เน็ตโดยไม่คิดบริการ ซึ่งห้องสมุดประชาชนซีคาโกเป็นห้องสมุดประชาชนที่ให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการให้บริการ ทั้งการให้บริการพื้นฐานในห้องสมุด และการสืบค้นข้อมูลจากนอกห้องสมุดโดยสามารถพิมพ์ข้อมูลที่สืบค้นจากห้องสมุดได้จากที่บ้านทั้งนี้เพื่อเพื่อให้สมาชิกสามารถเข้าถึงสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตได้อย่างทั่วถึง ขณะเดียวกันยังมีการให้บริการช่วยเหลือผู้ต้องการหางานด้วย โดยมีการตั้งกลุ่มเพื่อคอยช่วยเหลือทางด้านดังกล่าวในห้องสมุด และยังได้มีการจัดตั้งอาสาสมัครห้องสมุดเพื่อช่วยเหลือการดำเนินงานของห้องสมุดด้วย

งบประมาณ

ห้องสมุดประชาชนซีคาโกได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานทั้งจากรัฐ จากกองทุนและจากเงินภาษี

จากการศึกษาการดำเนินงานจากห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาที่คัดสรรจากต่างประเทศ ผู้วิจัยได้สรุปการวิเคราะห์การดำเนินงานได้ดังนี้

ตารางที่ 7 : สรุปการวิเคราะห์การดำเนินงานห้องสมุดในต่างประเทศ

ประเด็น	สิงคโปร์	ญี่ปุ่น	สหราชอาณาจักร	ออสเตรเลีย	สหรัฐอเมริกา
วิสัยทัศน์	สร้างพลังการเรียนรู้ของประชาชนด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต	ส่งเสริมการอ่านเพื่อการพัฒนาประชาชน	เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศสู่ประชาชน	ศูนย์กลางการค้นคว้าของประเทศ	ตอบสนองความต้องการทางด้านข้อมูลของประชาชน
พันธกิจ	- เน้นการสร้างเครือข่ายเพื่อให้บริการในระดับโลก - ให้บริการสารสนเทศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนและสังคม	สนับสนุนการอ่านสำหรับประชาชน	สนองตอบทุกความต้องการในการเข้ารับบริการห้องสมุดประชาชนของประชาชนชาวลอนดอน	ส่งเสริมสนับสนุน และให้บริการห้องสมุดและสารสนเทศ	- ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต - ส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ ความคิด และการเรียนรู้ ด้วยสื่อหนังสือ หลักสูตรและทรัพยากรต่างๆ
จุดมุ่งหมาย	- ให้บริการจัดเตรียม รวบรวม สื่อต่างๆ เพื่อการเรียนรู้ สำหรับประชาชน - เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและมรดกทางวัฒนธรรม	- ให้บริการที่เพียงพอและสนองตอบความต้องการข้อมูลข่าวสารของชุมชน - สนองตอบต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต - ให้บริการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ	เพิ่มทักษะการรู้หนังสือให้กับประชาชนด้วยการอบรมทักษะการรู้หนังสือขั้นพื้นฐาน สารสนเทศเทคโนโลยีการเงินและการรู้เรื่องสุขภาพ	สร้างความเชื่อถือในการให้บริการสารสนเทศสร้างความยอดเยี่ยมในการให้บริการ	- ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชนด้วยการอ่าน การเรียนรู้ และการค้นคว้า - เปิดและสร้างโอกาสในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและการเข้าถึงวัฒนธรรมโดยไม่ต้องเสียค่าบริการ

ตารางที่ 7 : สรุปการวิเคราะห์การดำเนินงานห้องสมุดในต่างประเทศ (ต่อ)

ประเด็น	สิงคโปร์	ญี่ปุ่น	สหราชอาณาจักร	ออสเตรเลีย	สหรัฐอเมริกา
การให้บริการ	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการให้บริการ ความสร้างสรรค์ การออกแบบ และศิลปการเรียนรู้ - เป็นศูนย์รวมหนังสือนวนิยาย - แหล่งข้อมูลด้านการออกแบบความคิด - สร้างสรรค์ รวมถึงความรู้ด้านธุรกิจ - มีระบบการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต - บริการให้คำแนะนำเรื่องนวนิยาย 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดหลักสูตรการศึกษา ต่อเนื่องระยะสั้น - บริการกลุ่มเป้าหมาย ผู้สูงอายุ - เชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างห้องสมุดกับหน่วยงานของรัฐ และระหว่างห้องสมุดประชาชน - บริการหนังสือ ที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งน้ำ - บริการยืมหนังสือทางอินเทอร์เน็ต 	<ul style="list-style-type: none"> - บริการ 16 สาขา ทั่วเมืองลอนดอน โดยคณะทำงานที่เปี่ยมด้วยมิตรภาพ สื่อที่ให้ ความสนุกสนาน - บริการกลุ่มเป้าหมาย นักธุรกิจ วัยรุ่น เด็กและเยาวชน - มีระบบห้องสมุดออนไลน์ มีหน้าเว็บไซต์ห้องสมุด - ประชาชนลอนดอน - กลุ่มอาสาสมัคร Friends of London Library - จัดหลักสูตรระยะสั้น และระยะยาว - จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือสำหรับการหางานเพื่อคนว่างงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถสืบค้น ข้อมูลทั่วโลกได้จากทุกแห่งของรัฐผ่านหน้าเว็บไซต์ของห้องสมุด - บริการให้คำแนะนำและตอบข้อมูลต่างๆ - ให้บริการและข้อมูลที่สนองตอบต่อความต้องการของคนพื้นเมือง - ให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ - พัฒนาอย่างต่อเนื่อง - จัดหลักสูตรอบรมระยะสั้น และระยะยาว - ดำเนินงานโดยระบบ on line กับเครือข่ายห้องสมุดประชาชนทั่วโลก 	<ul style="list-style-type: none"> - มีสาขา ให้บริการทั่วเมือง - ให้บริการกับประชาชนผิวสี - มีอาสาสมัครห้องสมุด - กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน - ทุกรูปแบบ อาทิ วรรณคดีการอ่าน - วันละ 20 นาที - มีเว็บไซต์ห้องสมุดในการให้บริการ - ให้บริการฟรี อินเทอร์เน็ต - ให้บริการช่วยเหลือผู้ต้องการงาน - ให้ ความสำคัญกับการให้บริการทางอินเทอร์เน็ต เพื่อให้สมาชิกสามารถเข้าถึงสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตได้อย่างทั่วถึง

ตารางที่ 7 : สรุปการวิเคราะห์การดำเนินงานห้องสมุดในต่างประเทศ (ต่อ)

ประเด็น	สิงคโปร์	ญี่ปุ่น	สหราชอาณาจักร	ออสเตรเลีย	สหรัฐอเมริกา
				- บริการด้าน กฎหมายโดย ดำเนินงาน ร่วมกับภาคี เครือข่าย - จัดตั้งสมาคม สำหรับสมาชิก กลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่มอายุ มากกว่า 35 ปี กลุ่มผู้หญิง	
งบประมาณ	- จากรัฐ - จากกองทุน	- จากรัฐ - จากการ สนับสนุนโดย สมาชิก - จากภาษี	- จากรัฐ - การบริจาค	- จากรัฐ - การบริจาค - จากการหา รายได้ของ ห้องสมุด	- จากรัฐ - จากกองทุน - จากเงินภาษี
การบริหารงาน	รูปแบบ คณะกรรมการ	รูปแบบ คณะกรรมการ	รูปแบบ คณะกรรมการ	รูปแบบ คณะกรรมการ	รูปแบบ คณะกรรมการ

จากการศึกษาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนจากห้องสมุดที่คัดสรรจากประเทศต่างๆ ข้างต้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การดำเนินงานโดยประมวลผลเป็นประเด็นหลักๆ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยในประเด็นดังต่อไปนี้

1. วิสัยทัศน์ห้องสมุดประชาชน

จากการศึกษาวิสัยทัศน์ห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาในต่างประเทศ โดยศึกษาจากผลการดำเนินงานที่ปี พ.ศ.2550 ที่นำเสนอในรายงานประจำปีของแต่ละแห่งพบว่า ห้องสมุดประชาชนต่างประเทศที่เป็นกรณีศึกษา มีวิสัยทัศน์ในภาพรวมคือมีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้พลังแห่งการอ่าน การค้นคว้าข้อมูล การเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ เป็นการสร้างเสริมการเรียนรู้ เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชนในอันที่จะเป็นเครื่องมือหรือหลักประกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมโลกาภิวัตน์ที่สังคมโลกให้ความสำคัญกับระบบเครือข่ายไร้สาย และสังคมข่าวสารข้อมูล

จากการศึกษาวิจัยทัศนัยห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศที่เป็นกรณีศึกษาในแต่ละประเทศพบว่า พบว่าห้องสมุดประชาชนสิงคโปร์มีวิสัยทัศน์ในการสร้างพลังการเรียนรู้ของประชาชนด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต ห้องสมุดประชาชนซึ่งประเทศญี่ปุ่นมีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการอ่านเพื่อการพัฒนาประชาชนห้องสมุดประชาชนลอนดอนมีวิสัยทัศน์ในการเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศสู่ประชาชน ห้องสมุดประชาชนนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลียระบุวิสัยทัศน์ว่าเป็นศูนย์กลางการค้นคว้าของประเทศ และห้องสมุดประชาชนซิดนีย์มีวิสัยทัศน์คือตอบสนองความต้องการทางด้านข้อมูลของประชาชน ซึ่งวิสัยทัศน์เหล่านี้ได้แสดงออกในรูปของการให้บริการที่เน้นการส่งเสริมการอ่าน และสนับสนุนการค้นคว้าในรูปแบบต่างๆ เช่น ห้องสมุดประชาชนออสเตรเลียผู้ใช้บริการสามารถใช้บริการได้ทุกที่ทุกเวลาทั้งที่มาใช้บริการที่ห้องสมุดด้วยตนเอง และการสืบค้นข้อมูลได้จากทุกที่ผ่านหน้าเว็บไซต์ของห้องสมุดโดยการนำแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตและสังคมแห่งการเรียนรู้มาเป็นแนวคิดหลักในการศึกษา

2. พันธกิจห้องสมุดประชาชน

จากการศึกษาพันธกิจห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาในต่างประเทศ โดยศึกษาจากผลการดำเนินงานที่ปี พ.ศ.2550 ที่นำเสนอในรายงานประจำปีของแต่ละแห่งพบว่า พันธกิจในภาพรวมของห้องสมุดประชาชนต่างประเทศมีภาพรวมคือเน้นการให้บริการสารสนเทศและส่งเสริมการเรียนรู้ ด้วยสื่อ ทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ โดยสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน และมีการสร้างเครือข่ายเพื่อการบริการที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในสังคม

จากการศึกษาข้อมูลการกำหนดพันธกิจห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศที่เป็นกรณีศึกษาในแต่ละประเทศพบว่าแต่ละประเทศได้มีการกำหนดพันธกิจเพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังนี้ ห้องสมุดประชาชนกลางประเทศสิงคโปร์กำหนดพันธกิจคือเน้นการสร้างเครือข่ายเพื่อการให้บริการในระดับโลกและให้บริการสารสนเทศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนและสังคม ห้องสมุดประชาชนเซตซิงกำหนดพันธกิจคือสนับสนุนการอ่านสำหรับประชาชน ห้องสมุดประชาชนลอนดอนกำหนดพันธกิจคือสนองตอบทุกความต้องการในการเข้ารับบริการ ห้องสมุดประชาชนของประชาชนชาวลอนดอน และพันธกิจของห้องสมุดประชาชนนิวเซาท์เวลส์คือสนองตอบทุกความต้องการในการเข้ารับบริการห้องสมุดประชาชนของประชาชนชาวลอนดอน และห้องสมุดประชาชนซิดนีย์กำหนดพันธกิจ กล่าวคือส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ ความคิด และการเรียนรู้ ด้วยสื่อหนังสือ หลักสูตรและทรัพยากรต่างๆ

3. จุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชน

จากการศึกษาจุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาในต่างประเทศ โดยศึกษาจากผลการดำเนินงานที่ปี พ.ศ.2550 ที่นำเสนอในรายงานประจำปีของแต่ละแห่งพบว่า ห้องสมุด

ประชาชนได้กำหนดจุดมุ่งหมายที่สรุปได้ในภาพรวม คือ ห้องสมุดประชาชนมีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชาชนโดยการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย สนองตอบต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ด้วยการส่งเสริม สนับสนุน จัดเตรียมสื่อ และทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ เพื่อให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพเหมาะสมกับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์และสหรัฐอเมริกา ที่ยังมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในเรื่องของวัฒนธรรม ประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับข้อมูล และความรู้ทางด้านธุรกิจทั้งนี้จุดมุ่งหมายของห้องสมุดประชาชนดังกล่าวเป็นจุดมุ่งหมายที่สนองตอบต่อนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศ

จากการศึกษาผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศ ในปี พ.ศ.2550 จากรายงานผลการดำเนินงานประจำปี จากห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาแต่ละแห่งพบว่า มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้ ห้องสมุดประชาชนกลางประเทศสิงคโปร์กำหนดจุดมุ่งหมายการดำเนินงาน คือ เพื่อบริการ จัดเตรียม และรวบรวมสื่อต่างๆ เพื่อการเรียนรู้ สำหรับประชาชนรวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและมรดกทางวัฒนธรรม ห้องสมุดประชาชนเซตชิงจะกำหนดจุดมุ่งหมายการดำเนินงานคือ การให้บริการที่เพียงพอและสนองตอบความต้องการข้อมูลข่าวสารของชุมชนและสนองตอบต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตรวมถึงการ ให้บริการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ห้องสมุดประชาชนลอนดอนมีจุดมุ่งหมายการดำเนินงานคือ เพื่อเพิ่มทักษะการรู้หนังสือให้กับประชาชนด้วยการอบรมทักษะการรู้หนังสือขั้นพื้นฐาน สารสนเทศ เทคโนโลยี การเงินและการรู้เรื่องสุขภาพ และจุดมุ่งหมายการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนนิวเซาท์เวลส์คือสร้างความเชื่อถือในการให้บริการสารสนเทศ สร้างความยอดเยี่ยมในการให้บริการ และห้องสมุดประชาชนซิดนีย์กำหนดจุดมุ่งหมายการดำเนินงานคือส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชนด้วยการอ่าน การเรียนรู้ และการค้นคว้ารวมถึง เปิดและสร้างโอกาสในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และการเข้าถึงวัฒนธรรมโดยไม่ต้องเสียค่าบริการ

4. กิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดประชาชน

จากการศึกษากิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาในต่างประเทศ โดยศึกษาจากผลการดำเนินงานที่ปี พ.ศ.2550 ที่นำเสนอในรายงานประจำปีของแต่ละแห่งพบว่า ห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศได้มีแนวทางการดำเนินกิจกรรมการให้บริการที่สรุปได้ในภาพรวม คือ นอกจากบริการพื้นฐานที่ห้องสมุดประชาชนโดยรวมให้บริการแล้ว ห้องสมุดประชาชนต่างประเทศที่คัดสรรแต่ละแห่งยังมีกิจกรรมการให้บริการที่คล้ายกันหลายประการ ได้แก่ การจัดหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาวในห้องสมุด การมีบริการทางด้านอินเทอร์เน็ตทั้งการสืบค้น การยืมคืน การให้บริการตอบคำถาม เน้นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเช่น กลุ่ม

นักธุรกิจ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มคนผิวสี กลุ่มคนพื้นเมือง เป็นห้องสมุดประชาชนเฉพาะทางเช่น มีสถานที่ที่อำนวยความสะดวกในการค้นคว้าเฉพาะในบางเรื่อง เช่นห้องสมุดสิงคโปร์ให้บริการเฉพาะในเรื่องนวนิยาย ห้องสมุดประชาชนซึ่งให้บริการข้อมูลเฉพาะเรื่องแหล่งน้ำ ขณะเดียวกันห้องสมุดที่เป็นกรณีศึกษาเหล่านี้ยังมีกลุ่มอาสาสมัครห้องสมุดที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดในด้านต่างๆ ด้วย แต่ที่เป็นที่โดดเด่นได้แก่ห้องสมุดประชาชนลอนดอน และห้องสมุดประชาชนชิคาโก ที่มีหน่วยงานสำหรับช่วยเหลือผู้ตกงานเพื่อการหางาน เช่นการจัดหลักสูตรเพื่อแนะนำการเขียนจดหมายสมัครงาน ขณะที่ห้องสมุดประชาชนสิงคโปร์เปิดโอกาสให้ผู้รับบริการรวมตัวกันเป็นกลุ่มต่างๆ และทำกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเห็นได้ว่าห้องสมุดประชาชนเหล่านี้นอกจากจะมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต คือส่งเสริมการอ่าน แล้ว ยังส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะเกี่ยวกับทำงาน สังคม และวัฒนธรรมอีกด้วย

จากการศึกษากิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศที่เป็นกรณีศึกษาพบว่าแต่ละแห่งมีการให้บริการ ดังนี้ ห้องสมุดประชาชนกลางสิงคโปร์มีการให้บริการที่นอกเหนือจากการให้บริการปกติที่เด่นๆ ได้แก่การให้บริการ ความสร้างสรรค์ การออกแบบ และศิลปการเรียนรู้ เป็นศูนย์รวมหนังสือนวนิยายและเป็นศูนย์ให้คำปรึกษาในเรื่องนวนิยาย เป็นแหล่งข้อมูลด้านการออกแบบ ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงความรู้ด้านธุรกิจ มีการให้บริการหนังสือ นิตยสารและหนังสือพิมพ์ที่มีความหลากหลายและเป็นศูนย์รวมหนังสือต่างประเทศที่ใหญ่ที่สุดในเกาะสิงคโปร์ สำหรับห้องสมุดประชาชนซึ่งมีการให้บริการกลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุ บริการหนังสือ ที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งน้ำ บริการยืมหนังสือทางอินเทอร์เน็ต จัดหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องระยะสั้น และการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างห้องสมุดกับหน่วยงานของรัฐ และระหว่างห้องสมุด ห้องสมุดประชาชนลอนดอน ให้บริการมีระบบห้องสมุดออนไลน์ มีหน้าเว็บไซต์ห้องสมุดประชาชนลอนดอน บริการ 16 สาขาทั่วมืองลอนดอน โดยคณะทำงานที่เปี่ยมด้วย โดยบริการกลุ่มเป้าหมาย นักธุรกิจ วัยรุ่น เด็กและเยาวชน รวมถึงมีการจัดกลุ่มอาสาสมัคร Friends of London Library และจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือสำหรับการหางานเพื่อคนว่างงานโดยให้ความรู้เพื่อการหางานในรูปแบบต่างๆ และมีการจัดหลักสูตรระยะสั้น และระยะยาวสำหรับผู้รับบริการที่สนใจหาความรู้ในเรื่องต่างๆ ห้องสมุดประชาชนนิวยอร์กให้บริการสืบค้นข้อมูลทั่วโลกได้จากทุกแห่งของรัฐผ่านหน้าเว็บไซต์ของห้องสมุด ให้บริการและข้อมูลที่สนองต่อความต้องการของคนพื้นเมืองให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช้ภาษาอังกฤษ ดำเนินงานโดยระบบ on line กับเครือข่ายห้องสมุดประชาชนทั่วโลก จัดตั้งสมาคมสำหรับสมาชิกกลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่มอายุมากกว่า 35 ปี กลุ่มผู้หญิง ห้องสมุดประชาชนชิคาโกเน้นการให้บริการกับประชาชนผิวสี จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านทุกรูปแบบ อาทิ

รณรงค์การอ่านวันละ 20 นาที ให้ความสำคัญกับการให้บริการทางอินเทอร์เน็ต เพื่อให้สมาชิกสามารถเข้าถึงสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตได้อย่างทั่วถึง

5. งบประมาณห้องสมุดประชาชน

จากการศึกษาประเด็นงบประมาณของห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาในต่างประเทศ โดยศึกษาจากผลการดำเนินงานที่ปี พ.ศ.2550 ที่นำเสนอในรายงานประจำปีของแต่ละแห่งพบว่า งบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งจึงพยายามหามาตรการต่างๆ เพื่อระดมทุน ซึ่งงบประมาณที่ห้องสมุดประชาชนแต่ละประเทศนำมาดำเนินงานนั้นส่วนหนึ่งได้รับงบประมาณจากรัฐ อีกส่วนหนึ่งได้รับงบประมาณจากกองทุน และมีบางห้องสมุดได้รับงบประมาณจากการบริจาค และการระดมทุนโดยห้องสมุดประชาชนเอง ขณะเดียวกันเงินภาษี ทั้งภาษีส่วนบุคคลและภาษีท้องถิ่นก็เป็นส่วนหนึ่งของงบประมาณของห้องสมุดประชาชนเช่นกัน

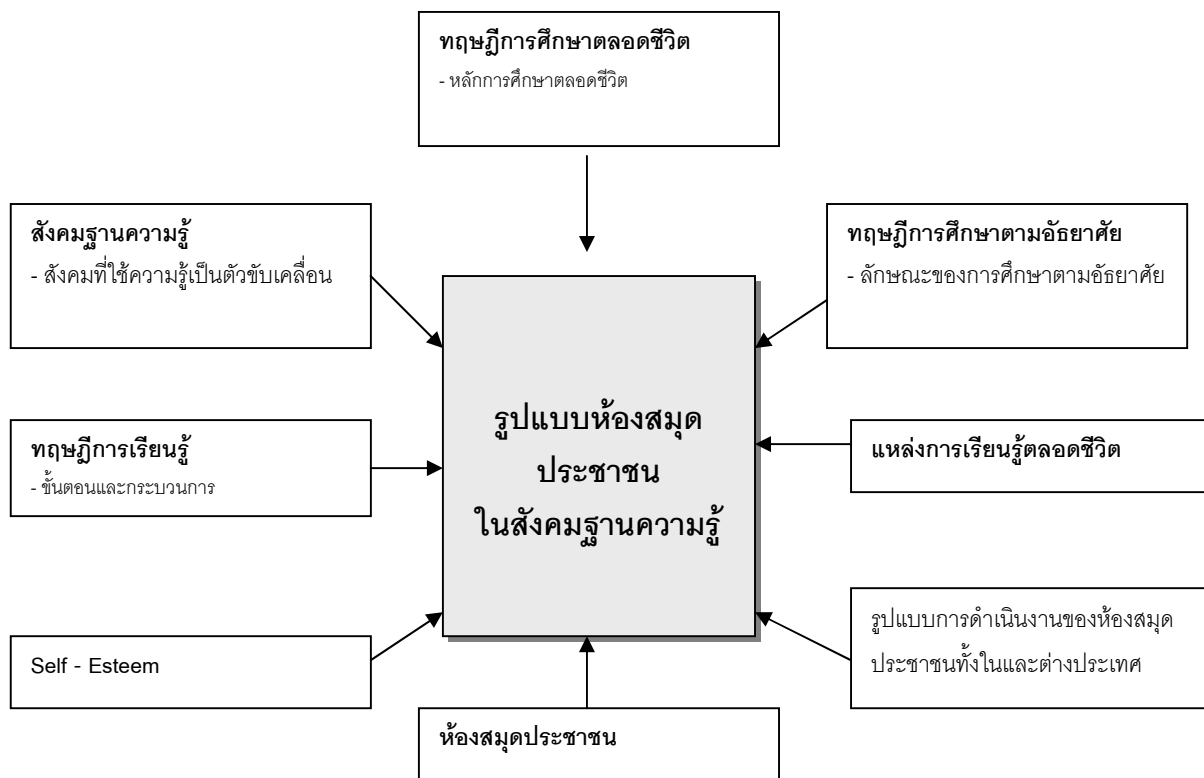
จากการศึกษาประเด็นงบประมาณห้องสมุดประชาชนของห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศที่เป็นกรณีศึกษา แต่ละแห่งพบว่า ห้องสมุดประชาชนได้รับงบประมาณในการดำเนินงานดังนี้ ห้องสมุดประชาชนกลางประเทศสิงคโปร์ได้รับงบประมาณการดำเนินงานจากรัฐ และจากทุนการสนับสนุนจากสมาชิกรวมถึงค่าใช้บริการต่างๆ ห้องสมุดประชาชนชิงไห่ได้รับงบประมาณจากรัฐ สมาชิกห้องสมุด และภาษี ห้องสมุดประชาชนสหราชอาณาจักรได้รับงบประมาณจากรัฐ และจากการบริจาค ห้องสมุดประชาชนนิวเซาท์เวลส์ ได้รับงบประมาณจากรัฐ จากการบริจาค และจากการหารายได้ของห้องสมุด ห้องสมุดประชาชนซิดนีย์ได้รับงบประมาณจากรัฐ จากเงินกองทุน และจากเงินภาษี

6. การบริหารจัดการ

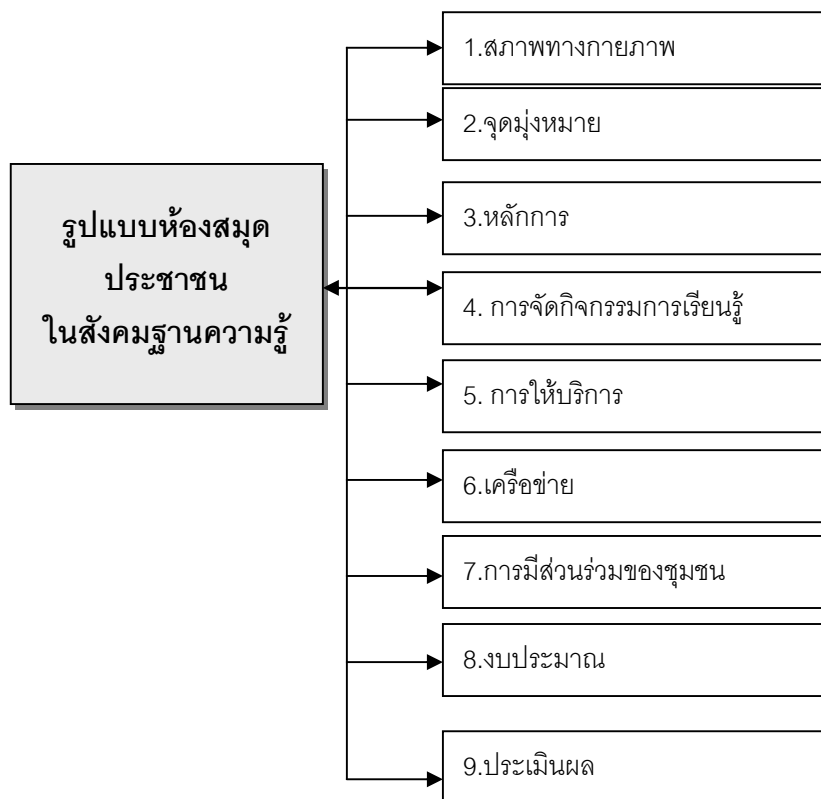
จากการศึกษาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่คัดสรรจากต่างประเทศ กรณีศึกษาห้องสมุดประชาชนในประเทศต่างๆ พบว่า ห้องสมุดประชาชนที่ศึกษาทั้งหมดมีการดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการศึกษาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนทั้งในและต่างประเทศเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สังเคราะห์และประยุกต์ให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทำให้เกิดแนวคิดในการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ซึ่งสามารถกำหนดร่างรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 : กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้

แผนภูมิที่ 4 : กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีในส่วนขององค์ประกอบรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้

ตอนที่ 3 อนาคตภาพของรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี

พ.ศ. 2560

ประมวลภาพกระบวนการวิจัย

การดำเนินการวิจัยโดยวิธีการ EDR แบ่งเป็น 3 รอบ ดังนี้

วิธีการ EDR รอบที่ 1 : กระบวนการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสัมภาษณ์ ข้อมูลพื้นฐานเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เข้าใจภาพรวมถึงกระบวนการพัฒนาสังคมฐานความรู้ ที่ใช้ความรู้เป็นตัวขับเคลื่อนและพัฒนาสังคมโดยมีแหล่งการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อน การศึกษาจะศึกษาทั้งภาพปัจจุบัน ทิศทางของความคิด และการเปลี่ยนแปลงที่อาจมีผลต่ออนาคตอีก 10 ปีข้างหน้ากล่าวคือ ใน พ.ศ.2560 ทั้งนี้ฐานกรอบความคิดต่างๆ เหล่านี้เป็นฐานแนวคิดที่ได้ศึกษามาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 รวมทั้งแนวคิดการจัดการความรู้ สังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมโลกาภิวัตน์ เศรษฐกิจฐานความรู้ สังคมการเรียนรู้ การศึกษาตลอดชีวิต กระบวนการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างความนับถือในตัวเอง (Self – Esteem) ห้องสมุดประชาชน และได้จัดสร้างเครื่องมือการศึกษาวิจัย

การจัดวางแนวทางการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้วางกรอบการสัมภาษณ์เป็นแบบสอบถามกึ่งโครงสร้างเพื่อประกอบการสัมภาษณ์ และได้ติดต่อขอนัดหมายผู้เชี่ยวชาญที่จะให้ข้อมูล ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 23 คนแนวคำถามแบ่งเป็นประเด็นดังนี้

- 1) ภาพอนาคตของสังคมไทย
- 2) การพัฒนาห้องสมุดที่เหมาะสมกับสังคมไทย
- 3) การพัฒนารูปแบบห้องสมุดที่เหมาะสมกับสังคมฐานความรู้

การดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะข้อมูล แนวคิด และสาระต่างๆ เพื่อพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนเพื่อการจัดทำแบบสอบถามเดลฟาย ผู้วิจัยได้สรุปสาระที่ได้จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์และสังเคราะห์สำหรับการจัดทำคำถามของแบบสอบถามเดลฟาย โดยจัดแบ่งโครงสร้างคำถาม จำนวนคำถามที่คำนึงถึงจิตวิทยาผู้ตอบแบบสอบถามว่าเป็นคำถามที่เหมาะสม รวมทั้งวางแผนการประสานงานการจัดส่งและเก็บรวบรวมแบบสอบถามทั้งสองรอบ

วิธีการ EDFR รอบที่ 2 : ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามเดลฟายรอบ 1 ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 19 ชุด ได้รับกลับคืนมาจำนวน 18 ชุด จากนั้นได้นำแบบสอบถามเดลฟาย รอบ 1 มาวิเคราะห์ทางสถิติพิจารณาความคิดเห็นที่ได้รับ ตรวจสอบข้อความคำถามและผลวิเคราะห์ที่ได้เกี่ยวกับค่าคะแนนของภาพอนาคตที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ค่าสถิติแสดงความสอดคล้องของข้อมูลและโอกาสที่เกิดขึ้นจริงในอนาคต เปรียบเทียบกับเกณฑ์ ก่อนที่จะนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามเดลฟายในรอบ 2 พร้อมกับแสดงค่าทางสถิติภาพรวมของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดในภาพรวม เปรียบเทียบกับคำตอบที่ได้ตอบครั้งแรกสำหรับพิจารณาในรอบ 2 ต่อไป

เกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์

ภาพอนาคตที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่

ระดับสูงสุด หมายถึง ภาพอนาคตระดับคะแนนร้อยละ 100.0

ระดับสูง หมายถึง ภาพอนาคตระดับคะแนนร้อยละ 90.01 - 99.99

ระดับปานกลาง หมายถึง ภาพอนาคตระดับคะแนนร้อยละ 80.01 - 90.00

ระดับน้อย หมายถึง ภาพอนาคตระดับคะแนนร้อยละ 60.01 - 80.00

ระดับน้อยที่สุด หมายถึง ภาพอนาคตระดับคะแนนน้อยกว่าร้อยละ 60.01

สำหรับกลุ่มความเป็นไปได้หรือโอกาสที่จะเกิดขึ้นและเป็นจริงเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือแนวโน้มทางสถานการณ์สังคมและการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ. 2560 โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับมากที่สุด หมายถึง มีโอกาสที่จะเกิดขึ้น ระดับคะแนนมัธยฐานที่ 4.5 – 5.0
 ระดับมาก หมายถึง มีโอกาสที่จะเกิดขึ้น ระดับคะแนนมัธยฐานที่ 3.5 – 4.49
 ระดับปานกลาง หมายถึง มีโอกาสที่จะเกิดขึ้น ระดับคะแนนมัธยฐานที่ 2.50 – 3.49
 สำหรับความสอดคล้องใช้เกณฑ์ ดังนี้

ค่าความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐาน น้อยกว่า 1.0 หรือเท่ากับ 1.0 และ ค่า
 คะแนนพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.5

วิธีการ EDFR รอบที่ 3 : ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามเดลฟายรอบ 2 ให้ผู้เชี่ยวชาญตอบ
 อีกครั้งหนึ่ง เป็นการพิจารณาแต่ละรายการอีกครั้งหนึ่ง และพิจารณาคำตอบแรกที่ได้ตอบกับ
 ภาพรวมของคำตอบทั้งหมดจากค่ามัธยฐานเกี่ยวกับโอกาสที่จะเกิดขึ้น โดยขอความร่วมมือได้
 กรุณาตอบยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือไม่ พร้อมกับแสดงความคิดเห็นซึ่ง
 แบบสอบถามได้เพิ่มช่องพื้นที่สำหรับแสดงความคิดเห็นประกอบ รอบ 2 นี้ได้จัดส่งจำนวน 18 ชุด
 ได้รับคืนจำนวน 18 ชุด ซึ่งได้นำมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติดังเช่นรอบที่ 1

ข้อสังเกต

จากการศึกษาการดำเนินการวิจัยอนาคตแบบ EDFR การเก็บรวบรวมข้อมูล การ
 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเดลฟาย โทมัส แมคคิลแลน (อ้างถึงในจุมพล พูลภัทรชีวิน
 ,2539) กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 17 ตัวอย่างเป็นกลุ่มที่เหมาะสม และมีค่าถดถอย
 น้อยที่สุด ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการกำหนดคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการให้ข้อมูล
 ศึกษาวิจัยให้สอดคล้องกับเกณฑ์ดังกล่าว

จากกระบวนการวิจัยสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ได้เป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

- 3.1 ภาพอนาคตห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ. 2560
- 3.2 แนวโน้มรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ. 2560

3.1 ภาพอนาคตห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ. 2560

จากการศึกษาตามวิธีการวิจัยอนาคต วิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุด
 ประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 ได้ข้อสรุปเป็นแนวการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ดังนี้
 ความคิดที่เป็นฉันทามติ

กำหนดแบ่งแนวโน้มทางสังคมและรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ดังนี้
 แนวโน้มและสถานการณ์ทางสังคมเป็นบริบทหรือสภาพแวดล้อมที่พึงประสงค์จัดวางเป็นสภาพ
 แน่นนอนเชิงพยากรณ์ล่วงหน้าสำหรับอนาคตในปี พ.ศ.2560 แนวทางการวิเคราะห์ได้กำหนดการ
 จัดกลุ่มแนวโน้มทางสังคมไทยในปี พ.ศ.2560 แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มที่ต้องสร้างเสริมและกระตุ้นให้เกิดผล (Areas to encourage) เป็นกลุ่มที่แสดงคุณลักษณะจากการวิเคราะห์พบว่า เป็นแนวโน้ม ที่พึงประสงค์มากที่สุด และมีโอกาสที่เพิ่มขึ้นจริงหรือเป็นไปได้มากที่สุด กับมาก

2) กลุ่มที่พึงติดตาม (Areas to monitor) เป็นกลุ่มที่แสดงคุณลักษณะจากการวิเคราะห์พบว่าเป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ ระดับมากและปานกลาง

3) กลุ่มที่คุกคามและพึงระวัง (Areas to be threaten) เป็นกลุ่มลักษณะที่ต้องดำเนินการจัดออกไป หรือแก้ไขให้ได้มิฉะนั้นจะเป็นภัยคุกคาม

ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์และประมวลภาพอนาคตกับโอกาสที่เกิดขึ้นจริงทั้ง 2 กลุ่ม และกับความน่าจะเป็น 3 ระดับ จะมีลักษณะ ดังนี้คือ

3.1.1 แนวโน้มของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากวิทัศน์เดลฟาย แบ่งเป็น 3 กลุ่มดังนี้

3.1.1.1 กลุ่มที่ต้องเสริมสร้างและกระตุ้นให้เกิดผล (Areas to Encourage) มีประเด็นและรายการสำคัญ ดังนี้

ตารางที่ 8 : อนาคตภาพของสังคมที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์รอบ 2

แนวโน้มทางสังคมในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้ปานกลาง
- สังคมไทยเป็นสังคมฐานความรู้	- ประชาชนและเยาวชนมีนิสัยแสวงหาการเรียนรู้มากขึ้น
- สังคมฐานความรู้ในอนาคตมีลักษณะเป็นความรู้ผ่านสื่อออนไลน์	- เศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยลดช่องว่างระหว่างสังคมมากขึ้น
- การปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทและทวีความสำคัญ	- องค์กรชุมชนหรือหมู่บ้านมีความเข้มแข็งและมีกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญาสามารถเป็นหลักของสมาชิกในชุมชน
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพและความสามารถในการบริหารปกครองและการจัดการศึกษา	- ผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น
- ประชาชนทุกคนที่การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี	- ประชาชนสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของการแสวงหาความรู้
- การจัดการศึกษาเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิต	- กฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ ที่ออกโดยรัฐจะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการสร้างโอกาสทางการศึกษาของประชาชน
- รูปแบบการศึกษาให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ของเยาวชน	- แหล่งการเรียนรู้จะอยู่ใกล้กับประชาชนมากที่สุด
- กระบวนการถ่ายทอดความรู้เน้นเรื่องSelf Directed Learning มากขึ้น	- รูปแบบการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่โดยไม่ต้องแสวงหา
- ประชาชนและเยาวชนต้องการรับการศึกษาเพิ่มเติมและสนใจพัฒนาความรู้ในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น	
- รัฐกำหนดให้การรักษาการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ	

ตารางที่ 8 : อนาคตภาพของสังคมที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์รอบ 2 (ต่อ)

แนวโน้มทางสังคมในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้ปานกลาง
<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนและเยาวชนให้ความสนใจด้านการศึกษาและเทคโนโลยี - ชุมชนมีเวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้และพัฒนาปัญญาของชุมชนเอง - ประชาชนระดับกลางและระดับสูงจะให้ความสำคัญกับแหล่งการเรียนรู้มากขึ้น 	<p>ในอนาคตรัฐจะให้ความสำคัญกับห้องสมุดประชาชนมากยิ่งขึ้น</p>

ภาพแนวโน้มที่พึงประสงค์สูงและมีโอกาสเกิดขึ้นจริงสูง ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน แสดงถึงลักษณะของสังคมไทยในปี พ.ศ.2560 ว่าเป็นสังคมไทยเป็นสังคมฐานความรู้ และความรู้ในอนาคตมีลักษณะเป็นความรู้ ผ่านสื่อออนไลน์ ประชาชนและเยาวชนมีนิสัยแสวงหาการเรียนรู้มากขึ้น ขณะเดียวกันเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยลดช่องว่างระหว่างสังคมได้มากขึ้น

สถานการณ์การเมืองการปกครองการปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทและทวีความสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพและความสามารถในการบริหารปกครองและการจัดการศึกษา องค์กรชุมชนหรือหมู่บ้านมีความเข้มแข็งและมีกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญาสามารถเป็นหลักของสมาชิกในชุมชน ขณะเดียวกันผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเป็นผลกระทบมาจากการปฏิรูปการเมืองในปัจจุบัน

สถานการณ์ด้านการศึกษาของประชาชน การปฏิรูปการศึกษาเกิดผลตามเป้าหมาย อาทิประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี การจัดการศึกษาเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิต และเน้นการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ของเยาวชน ในเรื่องการถ่ายทอดความรู้กระบวนการถ่ายทอดความรู้เน้นเรื่อง Self Directed Learning มากขึ้น ประชาชนและเยาวชนต้องการรับการศึกษาเพิ่มเติมและสนใจพัฒนาความรู้ทั้งทางด้านการศึกษา และเทคโนโลยีมากขึ้น โดยที่รัฐกำหนดให้การรักการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ ขณะเดียวกันชุมชนมีเวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้และพัฒนาปัญญาของชุมชนเอง ประชาชนสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของการแสวงหาความรู้ กฎหมาย กฏระเบียบต่างๆ ที่ออกโดยรัฐจะเอื้ออำนวยต่อการสร้างโอกาสทางการศึกษาของประชาชน แหล่งการเรียนรู้จะอยู่ใกล้กับประชาชนมากที่สุด ทำให้รูปแบบการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่โดยไม่ต้องแสวงหา และในอนาคตรัฐจะให้ความสำคัญกับห้องสมุดประชาชนมากยิ่งขึ้น

3.1.1.2 กลุ่มที่พึงติดตาม (Areas to Monitor) มีประเด็นและรายการสำคัญเพื่อจัดการ ซึ่งแม้จะเป็นลักษณะที่ยังไม่ปรากฏภาพลำดับความสำคัญเด่นชัด แต่เป็นสิ่งที่ต้องติดตามหรือเตรียมพิจารณาวางแผนการจัดการไว้ล่วงหน้า เป็นระบบเตือนภัยเพื่อความไม่ประมาท ดังนี้

ตารางที่ 9 : อนาคตภาพของสังคมที่พึงประสงค์ระดับปานกลาง ในการวิเคราะห์รอบ 2

แนวโน้มทางสังคมในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้ปานกลาง
- รายได้ของประชาชนส่วนใหญ่มาจากภาคอุตสาหกรรม	- รัฐกระตุ้นให้เกิดการผลิตในครัวเรือนมากขึ้น
- ประชาชนสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น	- การศึกษามุ่งเน้นความสำคัญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- รูปแบบการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่โดยไม่ต้องแสวงหา	
- การศึกษามุ่งเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพและการมีงานทำ	

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบในรอบ 2 นี้ ยืนยันความคิดเห็นแนวโน้มสังคมที่พึงประสงค์ปานกลางดังในตารางข้างบน เช่นเดียวกับรอบ 1 แต่เพิ่มรัฐกระตุ้นให้เกิดการผลิตในครัวเรือนมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นผลกระทบมาจากวิกฤตเศรษฐกิจที่ประเทศ และสังคมโลกกำลังประสบอยู่ อันเป็นผลให้รัฐให้ความสำคัญกับนโยบายในเรื่องดังกล่าวเพิ่มขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดภาคการผลิตมากขึ้นในชุมชน

3.1.1.3 กลุ่มที่คุกคามและพึงระวัง (Areas to be Threaten) เป็นกลุ่มที่ภาพอนาคตไม่พึงประสงค์ และมีโอกาสเกิดขึ้นได้มาก เป็นลักษณะที่ต้องดำเนินการขจัดออกไปหรือแก้ไขให้ได้ มิฉะนั้นจะเป็นภัยคุกคาม มีดังนี้

ตารางที่ 10 : อนาคตภาพของสังคมที่ไม่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์รอบ 2

แนวโน้มทางสังคมในปี พ.ศ.2560	
ไม่พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	ไม่พึงประสงค์น้อยและเป็นไปได้มาก
- ประชาชนและเยาวชนจำนวนมากใช้เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิงมากกว่าการค้นคว้าหาความรู้	- สังคมไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุ
- มีปัญหาศีลธรรมในสังคมและมีปริมาณอาชญากรรมมากขึ้น	- สถานศึกษาถูกลดบทบาทและความสำคัญลง

ตารางที่ 10 : อนาคตภาพของสังคมที่ไม่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์รอบ 2 (ต่อ)

แนวโน้มทางสังคมในปี พ.ศ.2560

ไม่พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	ไม่พึงประสงค์น้อยและเป็นไปได้มาก
- ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยี	
- โครงสร้างของสังคมไทยไม่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้	
- ช่องว่างระหว่างชนชั้นกลางและชนชั้นล่างมีมาก	

ภาพที่ไม่พึงประสงค์และพึงประสงค์น้อยเกิดขึ้นแน่ เป็นสิ่งที่คุกคามหรือต้องเฝ้าระวังว่า จะเป็นภัยต่อสังคมและการพัฒนาที่พึงประสงค์ เป็นปัญหาเช่นเดียวกับการศึกษาวิจัยแบบสอบถามเดลฟาย รอบ 1 ได้แก่ประชาชนและเยาวชนจำนวนมากใช้เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิงมากกว่าการค้นคว้าหาความรู้ สังคมไทยในปี พ.ศ. 2560 มีปัญหาศีลธรรมในสังคมและมีปริมาณอาชญากรรมมากขึ้น ขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยี และโครงสร้างของสังคมไทยไม่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ รวมทั้งช่องว่างระหว่างชนชั้นกลางและชนชั้นล่างมีมาก

3.1.2 แนวโน้มของการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากวิธีการเดลฟาย รอบ3 (แบบสอบถามเดลฟาย รอบ 2)

การศึกษาพิจารณาแบ่งกลุ่มการวิเคราะห์เป็น 3 กลุ่ม เป็นกรอบการพิจารณาศึกษาแนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 เพื่อการนำแนวโน้มที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลไปพัฒนาเป็นข้อเสนอทางนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ดังนี้

3.1.2.1 กลุ่มที่ต้องเสริมสร้างและกระตุ้นให้เกิดผล (Area to Encourage)

จากผลการศึกษาโดยวิธีเดลฟาย ด้วยแบบสอบถามรอบที่ 2 ที่ได้จากการเปรียบเทียบเกณฑ์ความน่าจะเป็นของภาพอนาคตที่พึงประสงค์ กับโอกาสที่จะเกิดขึ้น จำแนกได้ดังนี้

1) รูปแบบห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 11 : อนาคตภาพของรูปแบบห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์รอบ 2

แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้ปานกลาง
- รูปแบบทางกายภาพของห้องสมุดประชาชนมีความหลากหลายตามสภาพที่เป็นอยู่ในแต่ละพื้นที่	- ห้องสมุดประชาชนเป็นอิสระทางโครงสร้างเพื่อสามารถดำเนินการได้ในทุกที่
- ห้องสมุดประชาชนมีรูปแบบการให้บริการที่ทำให้รู้สึกสบาย ผ่อนคลายเหมือนอยู่ที่บ้าน	
- ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญกับการจัดบรรยากาศในการส่งเสริมการอ่านเพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดโต๊ะ เก้าอี้ แสงสว่างที่เหมาะสม	
- ห้องสมุดประชาชนเน้นรูปแบบการให้บริการแบบห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด	
- รูปแบบห้องสมุดประชาชนเป็นแบบ Mini Library และประสานการดำเนินงานเป็นเครือข่ายเพื่อให้บริการได้ทุกชุมชน	
- ห้องสมุดประชาชนที่จัดในพื้นที่เขตเมืองมีรูปแบบหลากหลายในการให้บริการเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ที่นอกเหนือจากการให้บริการด้านการอ่านหนังสือเพียงอย่างเดียว	
- ห้องสมุดประชาชนมีรูปแบบโครงสร้างเล็กกะทัดรัด แต่มีจำนวนมากและกระจายในทุกพื้นที่	

คุณลักษณะของการศึกษาที่พึงประสงค์สูงสุดและมีความเป็นไปได้มากที่สุดที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน แสดงว่ารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 ต้องมีรูปแบบทางกายภาพที่มีความหลากหลายตามสภาพเป็นอยู่ในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถจัดได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของชุมชน และรูปแบบอื่นที่ ต้องการเห็นและมีความเป็นไปได้สูงคือ ต้องให้บริการด้วยความรู้สึกที่ผู้ใช้บริการผ่อนคลาย มีบรรยากาศในการส่งเสริมการอ่าน เน้นการบริการที่เข้าถึงประชาชน มีโครงสร้างเล็กกะทัดรัด กระจายในทุกพื้นที่ มีการประสานการทำงานเป็นเครือข่ายเพื่อให้บริการได้อย่างทั่วถึงในทุกชุมชน

2) จุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 12 : แสดงอนาคตภาพของจุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์
รอบ 2

แนวโน้มจุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	
- ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้	
- ห้องสมุดประชาชนเป็นการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่ง	
- ห้องสมุดประชาชนเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้การอ่านเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้	
- ห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่ที่ช่วยในการพัฒนาความรู้และทัศนคติของประชาชน	
- ห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ	
- ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์	
- ห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน	

ความคิดเห็นสอดคล้องที่พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มากเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย
ห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 ที่ต้องการเห็นประกอบด้วยห้องสมุด
ประชาชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการจัดการศึกษา
รูปแบบหนึ่ง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้การอ่านเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เป็นสถานที่ที่ช่วยในการ
พัฒนาความรู้และทัศนคติของประชาชน สถานที่ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี
สารสนเทศ รวมทั้งเป็น สถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน
ซึ่งความคิดเห็นดังกล่าวเป็นความคิดในการให้ความสำคัญกับแหล่งการเรียนรู้ตามที่กฎหมาย
การศึกษาแห่งชาติประสงค์ให้เป็นจริง

3) หลักการห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 13 : แสดงอนาคตภาพของหลักการห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์
รอบ 2

แนวโน้มหลักการห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้ปานกลาง
- ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งเผยแพร่สื่อในรูปแบบ ต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง	- ห้องสมุดประชาชนเป็นหน่วยงานสังกัดภายใต้ หน่วยงานทางการศึกษา
- ห้องสมุดประชาชนต้องวิเคราะห์ความต้องการของ ประชาชน/ชุมชนที่ห้องสมุดตั้งอยู่	

ตารางที่ 13 : แสดงอนาคตภาพของหลักการห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์ รอบ 2 (ต่อ)

แนวโน้มหลักการห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้ปานกลาง
<ul style="list-style-type: none"> - ห้องสมุดประชาชนเป็นคลังข่าวสาร และข้อมูล สารสนเทศของชุมชน - ห้องสมุดประชาชนต้องดำเนินการอย่างเป็นเครือข่าย เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับประชาชน - ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางของการให้บริการ ความรู้ทุกรูปแบบที่ประชาชนต้องการ - ห้องสมุดประชาชนได้รับการสนับสนุนและพัฒนา อย่างต่อเนื่อง - มีกฎหมาย ระเบียบ ที่กำหนดถึงความจำเป็นและ การพัฒนาต่อเนื่องของห้องสมุดประชาชนและ แหล่งการเรียนรู้ต่างๆ 	

ความคิดเห็นที่สอดคล้องที่พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มากเกี่ยวกับหลักการ ห้องสมุดประชาชนในสังคมนวัตกรรมในพ.ศ.2560 ประกอบด้วย ความประสงค์ที่จะให้ห้องสมุด ประชาชนเป็นแหล่งเผยแพร่สื่อในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง โดยมี การวิเคราะห์ความต้องการของประชาชนในชุมชนที่ห้องสมุดตั้งอยู่ มีหลักการในการทำงานเป็น เครือข่าย เป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้ทุกรูปแบบ ประกอบกับความประสงค์ที่จะให้ห้องสมุด เป็นคลังข่าวสารของข้อมูลและชุมชนรวมถึงการได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีกฎหมาย ระเบียบในการพัฒนาห้องสมุดบังคับ ทั้งนี้เพื่อให้ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งความรู้ที่ได้รับการ พัฒนาเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับชุมชนต่อไป

4) การจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 14 : แสดงอนาคตภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ใน การวิเคราะห์รอบ 2

แนวโน้มการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	
<ul style="list-style-type: none"> - รูปแบบการจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชนขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง ไม่ต้องมีสูตรสำเร็จตายตัว 	

ตารางที่ 14 : แสดงอนาคตภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์รอบ 2 (ต่อ)

แนวโน้มการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	
<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมให้บริการของห้องสมุดต้องสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย - ห้องสมุดประชาชนเน้นการให้บริการเชิงรุก - ห้องสมุดประชาชนต้องเน้นการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้มีความหลากหลาย อาทิ นิทรรศการ การเสวนา และมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนประจำ - กิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นกิจกรรมหลักของห้องสมุดประชาชนในการดึงดูดผู้ใช้บริการ - ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญต่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดกิจกรรมในห้องสมุด - การจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชนต้องตระหนักถึงทุกสถานการณ์และจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น - การจัดกิจกรรมตามอัธยาศัยในห้องสมุดประชาชนจัดโดยพิจารณาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก 	

แนวทางที่พึงประสงค์สูงที่สุดและเป็นไปได้มาก ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน เกี่ยวกับกิจกรรมการให้บริการห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ. 2560 เป็นการบริการเชิงรุกที่เน้นรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปแบบที่หลากหลาย โดยพิจารณาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มาใช้บริการ

5) การให้บริการของห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 15 : แสดงอนาคตภาพของการให้บริการของห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์รอบ 2

แนวโน้มการพัฒนาการให้บริการของห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้ปานกลาง
<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนสามารถใช้บริการได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย - ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งมีเว็บไซต์ในการให้บริการ - บุคลากรที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการอำนวยความสะดวก - บรรณารักษ์ต้องรู้จักผู้เข้ารับบริการและมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับผู้เข้ารับบริการ - บรรณารักษ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการ 	<ul style="list-style-type: none"> - ห้องสมุดประชาชนมีการประชาสัมพันธ์และมีภาพลักษณ์ใหม่ออกสู่สายตาประชาชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ - เจ้าหน้าที่ในห้องสมุดควรมีความรู้ที่ตรงกับหน้าที่ในการให้บริการ

ตารางที่ 15 : แสดงอนาคตภาพของการให้บริการของห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์รอบ 2 (ต่อ)

แนวโน้มการพัฒนาการให้บริการของห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้ปานกลาง
<p>ความรู้ระหว่างชุมชนกับห้องสมุด</p> <p>- ห้องสมุดประชาชนควรใช้ระบบบริหารจัดการโดยใช้คณะกรรมการ</p> <p>- หนังสือ สื่อต่างๆ ที่อยู่ในห้องสมุดประชาชน มีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์</p>	

แนวทางที่พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มากที่สุดที่ผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกันว่าเป็นแนวทางที่พึงประสงค์และเป็นไปได้มากในการให้บริการในห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 ประกอบด้วยประชาชนสามารถใช้บริการได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งมีเว็บไซต์ในการให้บริการ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก บรรณารักษ์ต้องรู้จักผู้เข้ารับบริการและมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับผู้เข้ารับบริการ บรรณารักษ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ระหว่างชุมชนกับห้องสมุด ห้องสมุดประชาชนควรใช้ระบบบริหารจัดการโดยใช้คณะกรรมการ และห้องสมุดประชาชนควรมีหนังสือสื่อในการให้บริการที่ทันสมัย

6) เครือข่ายของห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 16 : แสดงอนาคตภาพของเครือข่ายของห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2

แนวโน้มการพัฒนาเครือข่ายของห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้ปานกลาง
<p>- ห้องสมุดประชาชนเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียน</p> <p>- ห้องสมุดประชาชนมีคณะกรรมการเครือข่ายห้องสมุดประชาชน</p> <p>- ห้องสมุดประชาชนเกื้อหนุนและร่วมมือกับแหล่งการเรียนรู้ในรูปแบบภาคีเครือข่าย</p> <p>- ห้องสมุดประชาชนมีระบบการบริการร่วม และเชื่อมโยงระบบข้อมูลข่าวสารกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ</p>	
	<p>- มีหน่วยงานกลางในการบริหารเครือข่าย</p> <p>- ห้องสมุดประชาชนมีเครือข่ายเชื่อมโยงทั่วประเทศ</p>

แนวทางที่พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มากที่ผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกันว่าเป็นแนวทางที่พึงประสงค์และเป็นไปได้มากในเรื่องเครือข่ายห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 ประกอบด้วยการที่ห้องสมุดประชาชนเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยมีคณะกรรมการเครือข่ายห้องสมุดประชาชน ขณะเดียวกันห้องสมุดประชาชนเป็นหน่วยงานที่เกื้อหนุนและร่วมมือกับแหล่งการเรียนรู้อื่น ในรูปแบบภาคีเครือข่าย

7) การมีส่วนร่วมของชุมชนของห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 17 : แสดงอนาคตภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนของห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2

แนวโน้มการพัฒนากการมีส่วนร่วมของชุมชนของห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้ปานกลาง
- ห้องสมุดประชาชนมีระบบอาสาสมัครห้องสมุดประชาชน	- รัฐมีมาตรการในการสนับสนุนให้องค์กรภาคส่วนต่างๆ ของสังคมมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน
- ผู้รับบริการห้องสมุดประชาชนมีบทบาทในการดำเนินงานในห้องสมุดประชาชนในรูปแบบต่างๆ	- ห้องสมุดประชาชนต้องดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมโดยทำให้เกิดสังคมของผู้รับบริการ
- ประชาชน องค์กรท้องถิ่น ชุมชนที่ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในรูปแบบต่างๆ	

การมีส่วนร่วมของชุมชนของห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ. 2560 ในเรื่องของระบบอาสาสมัครห้องสมุด บทบาทของประชาชนในการดำเนินงานห้องสมุดและประชาชน องค์กรท้องถิ่น ชุมชนที่ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในรูปแบบต่างๆ เป็นแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญพึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก ในขณะที่มาตรการของรัฐในการสนับสนุนให้องค์กรภาคส่วนต่างๆ ของสังคมมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนเป็นแนวโน้มที่พึงประสงค์สูงแต่เป็นไปได้อันปานกลาง

8) งบประมาณของห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 18 : แสดงอนาคตภาพงบประมาณของห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2

แนวโน้มเรื่องงบประมาณของห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้ปานกลาง
- ห้องสมุดประชาชนได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	- งบประมาณห้องสมุดประชาชนได้จากภาษีอากรจากท้องถิ่น

ตารางที่ 18 : แสดงอนาคตภาพงบประมาณของห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์ เดลฟายรอบ 2(ต่อ)

แนวโน้มเรื่องงบประมาณของห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้ปานกลาง
	- ห้องสมุดประชาชนได้งบประมาณจากแหล่งทุนอื่น นอกเหนือจากงบประมาณของรัฐ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มากที่สุดในเรื่องงบประมาณของห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากระบบการบริหารส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน

9) การประเมินผลของห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 19 : แสดงอนาคตภาพการประเมินผลห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ ในการวิเคราะห์ เดลฟายรอบ 2

แนวโน้มการประเมินผลของห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	
- ห้องสมุดประชาชนเอื้อต่อโอกาสให้ผู้ใช้บริการได้แสดงความคิดเห็นต่อห้องสมุดประชาชน	
- ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดยวิธีเชิงประจักษ์	
- ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดยผู้รับบริการ	

คุณลักษณะที่พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มากที่สุดในเรื่องการประเมินผลของห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนเอื้อต่อโอกาสให้ผู้ใช้บริการได้แสดงความคิดเห็นต่อห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดประชาชนเอื้อต่อโอกาสให้ผู้ให้บริการได้แสดงความคิดเห็นต่อห้องสมุดประชาชน และห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดยผู้รับบริการ ทั้งนี้เนื่องมาจากการเน้นความต้องการของผู้ใช้บริการเป็นหลัก

3.1.2.2 กลุ่มที่พึงติดตาม (Areas to monitor) มีประเด็นและรายการสำคัญเกี่ยวกับแนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชน เพื่อการจัดการซึ่งแม้จะยังเป็นลักษณะที่ยังไม่ปรากฏความสำคัญเด่นชัด แต่เป็นสิ่งที่ต้องติดตามหรือเตรียมพิจารณาวางแผนการจัดการล่วงหน้าสำหรับลักษณะที่ดี หรือป้องกันแก้ไขสำหรับคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อความไม่ประมาทจนขาดความเฝ้าระวัง

ภาพฟังประสงค์ปานกลางแต่จะเกิดขึ้นได้มาก หมายถึงผู้เชี่ยวชาญยังไม่มั่นใจในคุณค่าสาระประเด็น แนวทาง และไม่แน่ใจว่าจะมีผู้นำที่ทำได้จนสำเร็จหรือไม่ ถ้ามีก็เกิดขึ้นได้จริง ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1) รูปแบบห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 20 : อนาคตภาพของรูปแบบห้องสมุดที่ฟังประสงค์แต่ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์ เดลฟายรอบ 2

แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
ฟังประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มาก	ฟังประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้อีกปานกลาง
- อาคารสถานที่สำหรับการจัดตั้งห้องสมุดประชาชน ต้องมีสี่ด้าน มีชีวิตชีวา และต้องอยู่บนฐานของความประหยัด	- ห้องสมุดประชาชนมีการปรับเปลี่ยนชื่อใหม่
- มีการพัฒนาและปรับปรุงอาคารเก่า หรืออาคารที่	- ห้องสมุดประชาชนมีรูปแบบโครงสร้างที่แบ่งเป็นระดับเพื่อให้สอดคล้องกับระดับของสังคม
ต้องอนุรักษ์ให้เป็นที่ดำเนินการห้องสมุดประชาชน	
- รูปแบบทางกายภาพของห้องสมุดประชาชนควร	
ประยุกต์ให้เข้ากับแต่ละท้องถิ่น	

คุณลักษณะของการศึกษาที่ฟังประสงค์ปานกลางและมีความเป็นไปได้มากที่สุดที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน แสดงว่ารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 มี 3 รายการ ดังนี้อาคารสถานที่สำหรับการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนต้องมีสี่ด้าน มีชีวิตชีวา และต้องอยู่บนฐานของความประหยัด มีการพัฒนาและปรับปรุงอาคารเก่า หรืออาคารที่ ต้องอนุรักษ์ให้เป็นที่ดำเนินการห้องสมุดประชาชน รูปแบบทางกายภาพของห้องสมุดประชาชนควรประยุกต์ให้เข้ากับแต่ละท้องถิ่น

2) จุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 21 : แสดงอนาคตภาพของจุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชนที่ฟังประสงค์แต่ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2

แนวโน้มจุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
ฟังประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มาก	
- ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งรวบรวมมรดกทางภูมิปัญญา ในรูปของเอกสาร การสัมภาษณ์และการบันทึกข้อมูล	

ตารางที่ 21 : แสดงอนาคตภาพของจุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์แต่ต้องติดตามในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2 (ต่อ)

แนวโน้มจุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560
พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มาก
- ห้องสมุดประชาชนมีการจัดการความรู้ที่ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนได้อย่างง่ายและสะดวก
- ห้องสมุดประชาชนมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายสามารถสนองตอบวิถีชีวิตของประชาชนได้ทุกรูปแบบ

ความคิดเห็นสอดคล้องที่พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มากเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชนในสังคມฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันประกอบด้วยห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งรวบรวมมรดกทางภูมิปัญญา ในรูปของเอกสาร การสัมภาษณ์และการบันทึกข้อมูล ห้องสมุดประชาชนมีการจัดการความรู้ที่ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนได้อย่างง่าย และสะดวก ห้องสมุดประชาชนมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายสามารถสนองตอบวิถีชีวิตของประชาชนได้ทุกรูปแบบ

3) หลักการห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 22 : แสดงอนาคตภาพของหลักการห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์แต่ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2

แนวโน้มการพัฒนาหลักการห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้ปานกลาง
- กลุ่มเป้าหมายของห้องสมุดประชาชนควรขึ้นอยู่กับชุมชนที่ห้องสมุดให้บริการ	- ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อ/หนังสือของชุมชน
- ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น	- มีการนำชุมชนเป็นตัวตั้งในการบริหารจัดการห้องสมุดทั้งระบบ
- ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายผู้มาใช้บริการ	

ความคิดเห็นที่สอดคล้องที่พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มากเกี่ยวกับหลักการห้องสมุดประชาชนในสังคມฐานความรู้ในพ.ศ.2560 ประกอบด้วย กลุ่มเป้าหมายของห้องสมุดประชาชนควรขึ้นอยู่กับชุมชนที่ห้องสมุดให้บริการ ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายผู้มาใช้บริการ

4) กิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 23 : แสดงอนาคตภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2

แนวโน้มการพัฒนากิจการบริการการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มาก	
- บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนต้องเป็นผู้จัดเตรียมข้อมูลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัตรายุทธศาสตร์ทุกรูปแบบ	

แนวทางที่พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน เกี่ยวกับกิจกรรมการให้บริการห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ. 2560 มีเพียง 1 รายการได้แก่ บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนต้องเป็นผู้จัดเตรียมข้อมูลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัตรายุทธศาสตร์ทุกรูปแบบ

5) การให้บริการของห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 24 : แสดงอนาคตภาพของการให้บริการของห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ที่ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2

แนวโน้มการพัฒนากิจการบริการของห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้ปานกลาง
- ห้องสมุดประชาชนมีการประชาสัมพันธ์และมีภาพลักษณ์ใหม่ออกสู่สายตาประชาชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง	- ห้องสมุดประชาชนดำเนินการให้บริการตามที่มาตรฐานสมาคมห้องสมุดประชาชนแห่งประเทศไทย กำหนด

แนวทางที่พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มากในเรื่องการให้บริการของห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 ผู้เชี่ยวชาญประสงค์มีความสอดคล้องกันว่าการให้บริการในห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 ห้องสมุดประชาชนมีการประชาสัมพันธ์และมีภาพลักษณ์ใหม่ออกสู่สายตาประชาชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

6) เครือข่ายของห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 25 : แสดงอนาคตภาพของเครือข่ายของห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์แต่ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2

แนวโน้มการพัฒนาเครือข่ายของห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มาก	พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้ปานกลาง
- ห้องสมุดประชาชนมีเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั่วประเทศ	- ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางการจัดทำข้อมูลเครือข่ายชุมชน

ตารางที่ 25 : แสดงอนาคตภาพของเครือข่ายของห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์แต่ต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2 (ต่อ)

แนวโน้มการพัฒนาเครือข่ายของห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560

พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มาก
พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้ปานกลาง

- บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนมีบทบาทในการจัดการ ประสานเครือข่าย โดยต้องเป็นการเชื่อมโยง ประสานความสัมพันธ์กับแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ
-

แนวทางที่พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มากที่ ผู้เชี่ยวชาญประสงค์มีความสอดคล้อง กันว่าเป็นแนวทางที่พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มากในเรื่องเครือข่ายห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 กล่าวคือห้องสมุดประชาชนมีเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั่วประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับที่กำหนดไว้ในกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ

7) งบประมาณของห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 26 : แสดงอนาคตภาพงบประมาณห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์แต่ต้องติดตาม ใน การวิเคราะห์ที่เดลฟายรอบ 2

แนวโน้มงบประมาณของห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560

พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้ปานกลาง

- ห้องสมุดประชาชนมีการระดมทุนจากหน่วยงานอื่น
-

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้ปานกลางในเรื่อง งบประมาณของห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความ คิดเห็นสอดคล้องกัน ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนมีการระดมทุนจากหน่วยงานอื่น

8) การประเมินผลของห้องสมุดประชาชน

ตารางที่ 27 : แสดงอนาคตภาพการประเมินผลห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ที่ต้องติดตาม ใน การวิเคราะห์ที่รอบ 2

แนวโน้มการประเมินผลห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560

พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มาก

- ห้องสมุดประชาชนต้องมีมาตรฐานกลางในการประเมิน
 - ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลตามจุดมุ่งหมายของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง
 - มีคณะกรรมการเพื่อการติดตามประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน
-

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มากในเรื่องการประเมินผลของ ห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560 ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนต้องมีมาตรฐานกลางในการประเมิน ห้องสมุดประชาชนมีการ

ประเมินผลตามจุดมุ่งหมายของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง มีคณะกรรมการเพื่อการติดตามประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

3.1.2.3 กลุ่มที่คุกคามและพึงระวัง (Areas to be Threaten) เป็นกลุ่มภาพที่ไม่พึงประสงค์สำหรับห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ. 2560 และมีโอกาสเกิดขึ้นได้มาก เป็นลักษณะที่ต้องแก้ไขให้ได้มิฉะนั้นจะเป็นภัยคุกคาม มีดังนี้

ตารางที่ 28 : แสดงอนาคตภาพแนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชน ที่ไม่พึงประสงค์ และต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2

แนวโน้มการพัฒนาเครือข่ายของห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
ไม่พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก	ไม่พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้ปานกลาง
- เจ้าหน้าที่ห้องสมุดไม่จำเป็นต้องสำเร็จวิชาชีพ บรรณารักษ์	- ห้องสมุดประชาชนทำให้เกิดช่องว่างระหว่าง ประชาชนในระดับกลางและระดับล่าง - ห้องสมุดประชาชนหารายได้ในการดำเนินงาน ด้วยตนเองอย่างพอเพียง - ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดยหน่วยงาน กลาง - ห้องสมุดประชาชนไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณ จำนวนมากในการจัดกิจกรรม ทั้งนี้การดำเนินงานได้ ตั้งอยู่บนรากฐานของนโยบายและความตั้งใจ ดำเนินงานของบุคลากร

ภาพอนาคตเหล่านี้เป็นภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ ที่เมื่อเกิดขึ้นจะมีผลคุกคามต่อผลที่จะเกิดขึ้นเช่นเจ้าหน้าที่ห้องสมุดไม่จำเป็นต้องจบวิชาชีพบรรณารักษ์ซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินงานและการให้บริการในห้องสมุดได้

ความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้อง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อประเด็นแนวโน้มสังคมอนาคตและรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ที่ไม่สอดคล้องกัน จำนวน 5 ประเด็น ดังนี้

ตารางที่ 29 : แสดงความไม่สอดคล้องกันของแนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ .ศ.2560 ไม่พึงประสงค์และต้องติดตาม ในการวิเคราะห์เดลฟายรอบ 2

แนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560	
ไม่สอดคล้องมาก	ไม่สอดคล้องมากที่สุด

แนวโน้มนำการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560

ไม่สอดคล้องมาก	ไม่สอดคล้องมากที่สุด
- ประชาชนตระหนักในสิทธิมนุษยชน	- ห้องสมุดประชาชนมีการตอบแทนในรูปแบบต่างๆ
- ห้องสมุดประชาชนไม่ควรจัดให้มีมุมอาหาร มุมกาแฟในห้องสมุด	ให้กับผู้ให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุด
- ห้องสมุดประชาชนควรให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายผู้ไม่มาใช้บริการ	
- เจ้าหน้าที่ห้องสมุดควรมีความรู้ที่ตรงกับหน้าที่ในการให้บริการ	

ภาพอนาคตเหล่านี้เป็นความคิดที่ไม่สอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละประเด็น แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญอาจมีเหตุผลเชิงใจไม่แน่ชัด หรือเข้าใจคลาดเคลื่อนได้เนื่องจากความคิดเห็นที่ไม่มั่นใจในรายละเอียดที่เป็นเหตุผลจากประสบการณ์ที่แตกต่างหรือไม่คาดคิดว่าจะเป็นไปได้จริง หรืออาจเป็นเรื่องไกลตัวที่ยังไม่เกิดขึ้นมาก่อน ซึ่งส่งผลให้ความคิดเห็นไม่สอดคล้อง

3.2 แนวโน้มนำรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560

การศึกษาวเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยอนาคตนี้ เป็นการประมวลผลความคิดรวบยอดของผู้เชี่ยวชาญที่ได้จากการตอบแบบสอบถามทั้งการสัมภาษณ์ และการตอบแบบสอบถาม 2 รอบ โดยจัดแบ่งเป็น 2 ส่วนคือแนวโน้มสังคมอนาคต และรูปแบบห้องสมุดประชาชน

3.2.1 แนวโน้มสังคมอนาคต

ผลการวิเคราะห์สำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจากการสัมภาษณ์ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตและสังคมในอนาคตใน พ.ศ.2560 และความคาดหวังในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เหมาะสม

3.2.2 รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560

การศึกษาส่วนนี้พิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560

ความคิดเห็นที่สอดคล้อง

การศึกษาวจัยครั้งนี้ เมื่อประมวลความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของคณะผู้เชี่ยวชาญสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนข้างต้น และแต่ละส่วนพิจารณาเป็น 3 ลักษณะคือ 1) ลักษณะเสริมสร้าง 2) ลักษณะพึงติดตามและเฝ้าสังเกต และ 3) ลักษณะคุกคามและเฝ้าระวัง ดังนี้

3.2.1 แนวโน้มสังคมอนาคตในปี พ.ศ.2560

มีแนวโน้มสังคมอนาคตจำนวน 35 รายการ เป็นความเห็นที่สอดคล้องกันของคณะผู้เชี่ยวชาญจำนวน 18 คน ซึ่งแต่ละลักษณะแสดงให้เห็นให้ผู้กำหนดนโยบายและผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบแต่ละด้านหรือแต่ละระดับ ได้เห็นแนวทางที่พึงใส่ใจการวิเคราะห์ติดตาม ทั้งด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการที่ดีของรัฐ สังคม ชุมชน และประชาชน เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545 ให้เหมาะสมกับแนวโน้มที่พึงประสงค์และเผชิญหน้าแก้ไขกับแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ และในกระบวนการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมฐานความรู้ การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดประชาชน ซึ่งเป็นส่วนย่อยของสังคม จะได้พัฒนาศักยภาพในการดำเนินงานได้อย่างเต็มที่เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่สังคมฐานความรู้ต่อไป

3.2.1.1 ลักษณะแนวโน้มที่พึงเสริมสร้าง

ลักษณะแรกที่ศึกษาเป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับ “ลักษณะที่พึงเสริมสร้าง” ประกอบด้วยแนวโน้มจำนวน 22 รายการ แบ่งออกเป็น ด้านสังคม 3 รายการ ด้านเศรษฐกิจ 1 รายการ ด้านการเมืองการปกครอง 4 รายการ ด้านการศึกษา 14 รายการ ซึ่งเป็นภาพพึงประสงค์สูง กับมีโอกาสจะเกิดขึ้นได้มากและปานกลาง แนวโน้มสังคมอนาคตจึงแสดงแนวทางเป็นพื้นฐานที่พึงประสงค์สำหรับผู้กำหนดนโยบายสังคมและรัฐ ผู้มีบทบาทหน้าที่โดยตรงและเกี่ยวข้องของพึงต้องดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดขึ้น ดังนี้

1) กลุ่มพึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก

- สังคมไทยเป็นสังคมฐานความรู้
- สังคมฐานความรู้ในอนาคตมีลักษณะเป็นความรู้ผ่านสื่อออนไลน์
- การปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทและทวีความสำคัญ
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพและความสามารถในการบริหารปกครองและการจัดการศึกษา
- ประชาชนทุกคนมีการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
- การจัดการศึกษาเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิต
- รูปแบบการศึกษาให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ของเยาวชน
- กระบวนการถ่ายทอดความรู้เน้นเรื่อง Self Directed Learning มากขึ้น
- ประชาชนและเยาวชนต้องการรับการศึกษาเพิ่มเติมและสนใจพัฒนาความรู้ในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น
- รัฐกำหนดให้การรักการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ

- ประชาชนและเยาวชนให้ความสนใจด้านการศึกษาและเทคโนโลยี
- ชุมชนมีเวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้และพัฒนาปัญญาของชุมชนเอง
- ประชาชนระดับกลางและระดับสูงจะให้ความสำคัญกับแหล่งการเรียนรู้มากขึ้น

ภาพสังคมอนาคตที่พึงประสงค์เป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์เป็นภาพสังคมฐานความรู้ที่มีลักษณะเป็นความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ ที่เป็นผลกระทบมาจากกระแสโลกาภิวัตน์โดยตรง

สถานการณ์ด้านการเมืองการปกครอง การปกครองส่วนท้องถิ่นจะทวีความสำคัญมากขึ้น ประกอบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพและความสามารถในการบริหารปกครองและจัดการศึกษาทั้งนี้เพราะผลกระทบมาจากการปฏิรูปทางการเมือง โดยที่รัฐมีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น

ภาพที่พึงประสงค์ทางด้านสถานการณ์ทางการศึกษาประชาชนทุกคนได้รับศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี การจัดการศึกษาเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ของเยาวชน ทั้งนี้เน้นกระบวนการถ่ายทอดความรู้เน้นเรื่อง Self Directed Learning มากขึ้น และประชาชนและเยาวชนต้องการรับการศึกษาเพิ่มเติมและสนใจพัฒนาความรู้ในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น รวมถึงให้ความสนใจด้านการศึกษาและเทคโนโลยี ประชาชนระดับกลางและระดับสูงจะให้ความสำคัญกับแหล่งการเรียนรู้มากขึ้น ชุมชนมีเวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้และพัฒนาปัญญาของชุมชนเอง ขณะเดียวกันรัฐกำหนดให้การรักการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ

2) กลุ่มพึงประสงค์สูงและเป็นไปได้ปานกลาง

- ประชาชนและเยาวชนมีนิสัยแสวงหาการเรียนรู้มากขึ้น
- เศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยลดช่องว่างระหว่างสังคมมากขึ้น
- องค์กรชุมชนหรือหมู่บ้านมีความเข้มแข็งและมีกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญาสามารถเป็นหลักของสมาชิกในชุมชน
- ผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญาสามารถเป็นหลักของสมาชิกในชุมชน
- ผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น
- ประชาชนสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของการแสวงหาความรู้
- กฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ ที่ออกโดยรัฐจะเอื้ออำนวยต่อการสร้างโอกาสทางการศึกษาของประชาชน

- แหล่งการเรียนรู้จะอยู่ใกล้กับประชาชนมากที่สุด
- รูปแบบการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่โดยไม่ต้องแสวงหา
- ในอนาคตรัฐจะให้ความสำคัญกับห้องสมุดประชาชนมากยิ่งขึ้น

ความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับปานกลาง อาจเป็นความไม่แน่ใจว่าจะเป็นไปได้ อย่างจริงจัง ในเรื่องของการให้ประชาชนและเยาวชนมีนิสัยแสวงหาการเรียนรู้มากขึ้น เศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยลดช่องว่างระหว่างสังคมมากขึ้น องค์กรชุมชนหรือหมู่บ้านมีความเข้มแข็งและมีกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญาสามารถเป็นหลักของสมาชิกในชุมชน ผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญาสามารถเป็นหลักของสมาชิกในชุมชน ผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น ประชาชนสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของการแสวงหาความรู้ กฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ ที่ออกโดยรัฐจะเอื้ออำนวยต่อการสร้างโอกาสทางการศึกษาของประชาชน แหล่งการเรียนรู้จะอยู่ใกล้กับประชาชนมากที่สุด รูปแบบการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่โดยไม่ต้องแสวงหา และอนาคตรัฐจะให้ความสำคัญกับห้องสมุดประชาชนมากยิ่งขึ้น

3.2.1.2 ลักษณะที่พึงติดตามและเฝ้าสังเกต

ลักษณะที่สองเป็นแนวโน้มที่มีลักษณะ “พึงติดตามและเฝ้าสังเกต” ประกอบด้วย 6 แนวโน้ม ที่ผู้เชี่ยวชาญมีฉันทามติว่าเป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์ระดับปานกลาง กับมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้ในระดับมาก ซึ่งเป็นผลที่นำเสนอต่อผู้กำหนดนโยบายระดับประเทศ และระดับชุมชน เป็นข้อมูลที่พึงพัฒนาให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนี้

- 1) กลุ่มพึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มาก
 - รายได้ของประชาชนส่วนใหญ่มาจากภาคอุตสาหกรรม
 - ประชาชนสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น
 - รูปแบบการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่โดยไม่ต้องแสวงหา
 - การศึกษามุ่งเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพและการมีงานทำ

ความคิดเห็นที่สอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญว่า ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ปานกลางหรือไม่มั่นใจกว่าพึงประสงค์หรือไม่ แต่คาดหวังว่าจะมีโอกาสเป็นไปได้มากคือ ประชาชนสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น รูปแบบการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่โดยไม่ต้องแสวงหา การศึกษามุ่งเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพและการมีงานทำ

- 2) กลุ่มพึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้ปานกลาง
 - รัฐกระตุ้นให้เกิดการผลิตในครัวเรือนมากขึ้น
 - การศึกษามุ่งเน้นความสำคัญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ภาพอนาคตของสังคมที่มีความสอดคล้องกันในระดับปานกลาง และมีความเป็นไปได้ปานกลางเช่นกัน คือ รัฐกระตุ้นให้เกิดการผลิตในครัวเรือนมากขึ้น และการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นสิ่งที่ไม่แน่ใจ แต่ก็ต้องติดตามว่าจะมีอะไรบ้างที่สามารถเสริมแรงให้เกิดเป็นจริง และมีการดำเนินการต่อเนื่องจริงจัง

3.1.2.3 ลักษณะที่คุกคามและพึงระวัง

แนวโน้มสังคมอนาคตที่มีลักษณะคุกคามและพึงระวัง มีจำนวน 7 รายการ ที่คณะผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์และมีโอกาสเกิดขึ้นได้มากจึงเป็นสิ่งที่ต้องใส่ใจและหาทางระวังป้องกันระดับต้นเหตุหรือแก้ไขปัญหาลดน้อยลงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

1) กลุ่มที่ไม่พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก

- ประชาชนและเยาวชนจำนวนมากใช้เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิงมากกว่าการค้นคว้าหาความรู้

- มีปัญหาศีลธรรมในสังคมและมีปริมาณอาชญากรรมมากขึ้น

- ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยี

- โครงสร้างของสังคมไทยไม่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้

- ช่องว่างระหว่างชนชั้นกลางและชนชั้นล่างมีมาก

ภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ ที่มีความสอดคล้องกัน แต่มีโอกาเกิดขึ้นเป็นจริงได้มาก คือ สถานการณ์ด้านสังคมประชาชนและเยาวชนจำนวนมากใช้เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิงมากกว่าการค้นคว้าหาความรู้ มีปัญหาศีลธรรมในสังคมและมีปริมาณอาชญากรรมมากขึ้น ส่วนด้านเศรษฐกิจมีปัญหาลักษณะรุนแรงคือช่องว่างระหว่างชนชั้นกลางและชนชั้นล่างมีมาก เป็นสิ่งที่คุกคามและเป็นอันตรายที่ทำลายสังคมให้ดำเนินการแก้ไขจัดการให้ได้ หรือไม่ก็ต้องหาทางป้องกันผลกระทบที่คุกคามต่อชีวิต ทรัพย์สิน ความเจริญก้าวหน้า และความสงบสุขของสังคม ขณะเดียวกันความเห็นสอดคล้องกันที่ไม่พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มาก กล่าวคือ สังคมไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุ และสถานศึกษาถูกลดบทบาทและความสำคัญลง

3.2.2 รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560

คณะผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับรูปแบบห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมกับสังคมฐานความรู้ ในอันที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาความรู้ให้กับประชาชนในสังคมและชุมชน เพื่อร่วมขับเคลื่อนสังคมให้ไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

แนวโน้มรูปแบบที่เป็นต้นแบบดีเด่นการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ มีจำนวน 58 รายการ ที่สะท้อนให้เห็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชน ที่ผู้รับผิดชอบและมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน ต้องเข้าถึงมโนทัศน์อย่างแจ่มชัดทั้งเชิงทฤษฎีและการนำไปปฏิบัติ ดังนี้

3.2.2.1 คุณลักษณะที่พึงเสริมสร้างและประสงค์

ความคิดเห็นที่สอดคล้องเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ กลุ่ม “พึงเสริมสร้างและประสงค์” มี 58 ลักษณะสำคัญที่ควรนำไปพัฒนาและเป็นไปได้มาก ซึ่งหากดำเนินการในรูปแบบดังกล่าว ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าจะเกิดประโยชน์ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานห้องสมุดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ ที่สามารถเป็นกลไกในการขับเคลื่อนสังคมไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1) พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก

1.1) รูปแบบห้องสมุดประชาชน

- รูปแบบทางกายภาพของห้องสมุดประชาชนมีความหลากหลายตามสภาพที่เป็นอยู่ในแต่ละพื้นที่
- ห้องสมุดประชาชนมีรูปแบบการให้บริการที่ทำให้รู้สึกสบาย ผ่อนคลายเหมือนอยู่ที่บ้าน
- ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญกับการจัดบรรยากาศในการส่งเสริมการอ่านเพิ่มมากขึ้น เช่นการจัดโต๊ะ เก้าอี้ แสงสว่างที่เหมาะสม
- ห้องสมุดประชาชนเน้นรูปแบบการให้บริการแบบห้องสมุดเคลื่อนที่ เพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด
- รูปแบบห้องสมุดประชาชนเป็นแบบ Mini Library และประสานการดำเนินงานเป็นเครือข่ายเพื่อให้บริการได้ทุกชุมชน
- ห้องสมุดประชาชนที่จัดในพื้นที่เขตเมืองมีรูปแบบหลากหลายในการให้บริการเพื่อตอบรับวัตถุประสงค์ที่นอกเหนือจากการให้บริการด้านการอ่านหนังสือเพียงอย่างเดียว
- ห้องสมุดประชาชนมีรูปแบบโครงสร้างเล็กกะทัดรัดแต่มีจำนวนมากและกระจายในทุกพื้นที่

1.2) จุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การเรียนรู้

- ห้องสมุดประชาชนเป็นการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่ง
- ห้องสมุดประชาชนเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้การอ่านเป็นเครื่องมือใน

ของประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่ที่ช่วยในการพัฒนาความรู้และทัศนคติ

เทคโนโลยีสารสนเทศ

- ห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึง

ชุมชนและนอกชุมชน

- ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์
- ห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชนทั้งใน

1.3) หลักการห้องสมุดประชาชน

เข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง

- ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งเผยแพร่สื่อในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถ

ห้องสมุดตั้งอยู่

- ห้องสมุดประชาชนต้องวิเคราะห์ความต้องการของประชาชน/ชุมชนที่

ประโยชน์ให้กับประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนเป็นคลังข่าวสาร และข้อมูลสารสนเทศของชุมชน
- ห้องสมุดประชาชนต้องดำเนินการอย่างเป็นเครือข่ายเพื่อเอื้อ

ที่ประชาชนต้องการ

- ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางของการให้บริการความรู้ทุกรูปแบบ

- ห้องสมุดประชาชนได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

- มีกฎหมาย ระเบียบ ที่กำหนดถึงความจำเป็นและการพัฒนาต่อเนื่อง

ของห้องสมุดประชาชนและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ

1.4) รูปแบบกิจกรรมในห้องสมุดประชาชน

ของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งไม่ต้องมีสูตรสำเร็จในการดำเนินการ

- รูปแบบการจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชนขึ้นอยู่กับความเหมาะสม

เรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย

- กิจกรรมให้บริการของห้องสมุดต้องสนองตอบความต้องการในการ

- ห้องสมุดประชาชนเน้นการให้บริการเชิงรุก
- ห้องสมุดประชาชนต้องเน้นการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้มีความหลากหลาย อาทิ นิทรรศการ การเสวนาและมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนประจำ
- กิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นกิจกรรมหลักของห้องสมุดประชาชนในการดึงดูดผู้ใช้บริการ
- ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญต่ออนวัตกรรมการและเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดกิจกรรมในห้องสมุด
- การจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชนต้องตระหนักถึงทุกสถานการณ์ และจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
- การจัดกิจกรรมตามอัธยาศัยในห้องสมุดประชาชนจัดโดยพิจารณาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก

1.5) การให้บริการในห้องสมุดประชาชน

- ประชาชนสามารถใช้บริการได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
- ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งมีเว็บไซต์ในการให้บริการ
- บุคลากรที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก
- บรรณารักษ์ต้องรู้จักผู้เข้ารับบริการและมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับผู้เข้ารับบริการ
- บรรณารักษ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ระหว่างชุมชนกับห้องสมุด
- ห้องสมุดประชาชนควรใช้ระบบบริหารจัดการโดยใช้คณะกรรมการ
- หนังสือ สื่อต่างๆ ที่อยู่ในห้องสมุดประชาชนมีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์

1.6) เครือข่ายห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียน
- ห้องสมุดประชาชนมีคณะกรรมการเครือข่ายห้องสมุดประชาชน
- ห้องสมุดประชาชนเกื้อหนุนและร่วมมือกับแหล่งการเรียนรู้อื่นในรูปแบบภาคีเครือข่าย
- ห้องสมุดประชาชนมีระบบการบริการร่วม และเชื่อมโยงระบบข้อมูลข่าวสารกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ

1.7) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนมีระบบอาสาสมัครห้องสมุดประชาชน
- ผู้รับบริการห้องสมุดประชาชนมีบทบาทในการดำเนินงานในห้องสมุด

ประชาชนในรูปแบบต่างๆ

- ประชาชน องค์กรท้องถิ่น ชุมชนที่ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในรูปแบบต่างๆ

1.8) งบประมาณในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.9) การประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนเชื้อต่อโอกาสให้ผู้ใช้บริการได้แสดงความคิดเห็นต่อห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดยวิธีเชิงประจักษ์
- ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดยผู้รับบริการ

2) พึ่งประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มาก

2.1) รูปแบบห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนเป็นอิสระทางโครงสร้างเพื่อสามารถดำเนินการได้ในทุกที่

2.2) หลักการห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนเป็นหน่วยงานสังกัดภายใต้หน่วยงานทางการศึกษา

2.3) การให้บริการในห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนมีการประชาสัมพันธ์และมีภาพลักษณ์ใหม่ออกสู่สายตาประชาชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

- เจ้าหน้าที่ในห้องสมุดควรมีความรู้ที่ตรงกับหน้าที่ในการให้บริการ

2.4) เครือข่ายห้องสมุดประชาชน

- มีหน่วยงานกลางในการบริหารเครือข่าย
- ห้องสมุดประชาชนมีเครือข่ายเชื่อมโยงทั่วประเทศ

2.5) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

- รัฐมีมาตรการในการสนับสนุนให้องค์กรภาคส่วนต่างๆ ของสังคมมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนต้องดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมโดยทำให้เกิดสังคมของผู้รับบริการ

2.6) งบประมาณห้องสมุดประชาชน

- งบประมาณห้องสมุดประชาชนได้จากภาษีอากรจากท้องถิ่น

- ห้องสมุดประชาชนได้งบประมาณจากแหล่งทุนอื่นนอกเหนือจากงบประมาณของรัฐ

แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 ที่พึงประสงค์และเป็นไปได้มากที่เป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย

1) ด้านรูปแบบ รูปแบบทางกายภาพของห้องสมุดประชาชนมีความหลากหลายตามสภาพที่เป็นอยู่ในแต่ละพื้นที่ มีรูปแบบการให้บริการที่ทำให้รู้สึกสบาย ผ่อนคลายเหมือนอยู่ที่บ้าน ให้ความสำคัญกับการจัดบรรยากาศในการส่งเสริมการอ่านเพิ่มมากขึ้น เช่นการจัดโต๊ะเก้าอี้แสงสว่างที่เหมาะสม รวมถึงเน้นรูปแบบการให้บริการแบบห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด ขณะเดียวกัน ห้องสมุดประชาชนที่จัดในพื้นที่เขตเมืองมีรูปแบบหลากหลายในการให้บริการเพื่อตอบรับวัตถุประสงค์ที่นอกเหนือจากการให้บริการด้านการอ่านหนังสือเพียงอย่างเดียวพร้อมทั้งมีรูปแบบโครงสร้างเล็กกระทัดรัดเป็นแบบ Mini Library โดยที่มีจำนวนมากและกระจายในทุกพื้นที่และประสานการดำเนินงานเป็นเครือข่ายเพื่อให้บริการได้ทุกชุมชน

2) จุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นสถานที่ที่ช่วยในการพัฒนาความรู้และทัศนคติของประชาชน เป็นสถานที่ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบหนึ่งโดยเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้การอ่านเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน

3) หลักการ ห้องสมุดประชาชนมีหลักการคือเป็นแหล่งเผยแพร่สื่อในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง โดยต้องวิเคราะห์ความต้องการของประชาชน/ชุมชนที่ห้องสมุดตั้งอยู่ รวมทั้งเป็นคลังข่าวสาร และข้อมูลสารสนเทศของชุมชน และดำเนินการอย่างเป็นเครือข่ายเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับประชาชน ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางของการให้บริการความรู้ทุกรูปแบบที่ประชาชนต้องการ ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีกฎหมาย ระเบียบ ที่กำหนดถึงความจำเป็นและการพัฒนาต่อเนื่องของห้องสมุดประชาชนและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ

4) รูปแบบการจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชน รูปแบบการจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชนขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งไม่ต้องมีสูตรสำเร็จในการดำเนินการ และต้องสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้โดยเน้นการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้มีความหลากหลาย อาทิ นิทรรศการ การเสวนาและมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนประจำเน้นการให้บริการเชิงรุก และกิจกรรมหลักในการดึงดูดผู้ใช้บริการคือกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ขณะเดียวกันห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญต่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดกิจกรรมในห้องสมุด ทั้งนี้การจัดกิจกรรมต้องให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นและพิจารณาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก

5) การให้บริการของห้องสมุดประชาชน ประชาชนสามารถใช้บริการได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และ ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งมีเว็บไซต์ในการให้บริการ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก บรรณารักษ์ต้องรู้จักผู้เข้ารับบริการและมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับผู้เข้ารับบริการและต้องเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ระหว่างชุมชนกับห้องสมุด ห้องสมุดประชาชนควรใช้ระบบบริหารจัดการโดยใช้คณะกรรมการ หนังสือ สื่อต่างๆ ที่อยู่ในห้องสมุดประชาชนมีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์

6) เครือข่ายห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดประชาชนมีเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียน รวมทั้ง เกื้อหนุนและร่วมมือกับแหล่งการเรียนรู้อื่นในรูปแบบภาคีเครือข่าย มีระบบการบริการร่วม และเชื่อมโยงระบบข้อมูลข่าวสารกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ และมีการจัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายห้องสมุดประชาชน

7) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดประชาชนมีระบบอาสาสมัครห้องสมุดประชาชน ผู้รับบริการห้องสมุดประชาชนมีบทบาทในการดำเนินงานในห้องสมุดประชาชนในรูปแบบต่างๆ และประชาชน องค์กรท้องถิ่น ชุมชนที่ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในรูปแบบต่างๆ

8) งบประมาณในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน งบประมาณของห้องสมุดประชาชนในอนาคตได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

9) การประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดประชาชนเอื้อต่อโอกาสให้ผู้ให้บริการได้แสดงความคิดเห็นต่อห้องสมุดประชาชน .ในอนาคตห้องสมุดประชาชนควรมีการประเมินผลโดยวิธีเชิงประจักษ์

รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ในปี พ.ศ.2560 ในกระบวนการที่รัฐให้ความสำคัญกับแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ และยึดหลักการจัดการศึกษาโดยให้ทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ กระบวนการจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน

สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ดังนั้นรูปแบบของแหล่งการเรียนรู้จึงต้องเป็นรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับประชาชน จุดเด่นของห้องสมุดประชาชน คือ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่จะเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนในการเผชิญกับสังคมฐานความรู้ ที่ใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการดำรงอยู่ของสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นรูปแบบห้องสมุดประชาชนจึงต้องมีความเหมาะสมกับชุมชนในแต่ละพื้นที่ ให้บริการที่นอกเหนือจากการอ่าน ขณะเดียวกันควรมีจำนวนมากกระจายอยู่ในพื้นที่ เพื่อสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ในทุกชุมชน จุดมุ่งหมายที่สำคัญสำหรับห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ คือ ต้องเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เป็นรูปแบบการศึกษารูปแบบหนึ่ง และเป็นสถานที่ที่ช่วยพัฒนาความรู้ ความคิดและทัศนคติของประชาชน ขณะเดียวกันจุดมุ่งหมายที่พึงประสงค์และมีโอกาสเป็นไปได้มากของห้องสมุดประชาชนคือ เป็นสถานที่ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและเป็นศูนย์กลางข้อมูลทางคอมพิวเตอร์สำหรับประชาชน ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้คนในสังคมมีความรู้และมีคุณภาพได้อย่างยั่งยืน

หลักการของห้องสมุดประชาชนที่มีแนวโน้มความเป็นไปได้สูงคือ เป็นแหล่งเผยแพร่สื่อในรูปแบบต่างๆ เป็นคลังข่าวสารข้อมูล และข้อมูลสารสนเทศของชุมชน มีการดำเนินการเป็นเครือข่าย และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีกิจกรรมที่ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละแห่งที่สนองตอบต่อความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย เป็นการจัดกิจกรรมเชิงรุกที่มีความหลากหลาย เน้นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงบริบทและแนวโน้มทางสังคมในปี พ.ศ. 2560 ที่เป็นสังคมโลกาภิวัตน์ที่เน้นเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ห้องสมุดประชาชนจึงต้องเป็นแหล่งความรู้ที่มีความทันสมัยและสามารถตอบสนองต่อกระแสความต้องการได้อย่างทันเหตุการณ์

เครือข่าย และการมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน ในปี พ.ศ. 2560 ที่มีความเป็นไปได้สูง และที่พึงประสงค์โดยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญกล่าวคือต้องเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา เกื้อหนุนและร่วมมือกับแหล่งการเรียนรู้อื่นในรูปแบบภาคีเครือข่าย มีระบบอาสาสมัครห้องสมุด และได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมถึงเรื่องงบประมาณในการดำเนินการด้วย และสำหรับเรื่องการประเมินผลห้องสมุดประชาชนในอนาคต การประเมินผลที่พึงประสงค์จะมาจากผู้รับบริการและเป็นการประเมินผลเชิงประจักษ์

3.2.2.2 ลักษณะที่พึงติดตามและเฝ้าสังเกต

ความคิดเห็นที่สอดคล้องเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนที่พึงประสงค์ปานกลางหรือไม่แน่ใจนักว่าจะมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด แต่มีโอกาสเกิดขึ้นได้มากเป็นภาพ

ที่แสดงว่าคณะผู้เชี่ยวชาญตระหนักว่าผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนให้
 ความสนใจในเรื่องดังกล่าวจะมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นและพัฒนาไปในทางที่ดี จากการวิเคราะห์
 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องในประเด็นดังกล่าว จำนวน 23 รายการได้แก่

1) พึ่งประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มาก

1.1) รูปแบบห้องสมุดประชาชน

- อาคารสถานที่สำหรับการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนต้องมีสี่ด้าน มี
 ชีวิตชีวา และต้องอยู่บนฐานของความประหยัด

- มีการพัฒนาและปรับปรุงอาคารเก่า หรืออาคารที่ต้องอนุรักษ์ให้เป็น
 สถานที่ดำเนินการห้องสมุดประชาชน

- รูปแบบทางกายภาพของห้องสมุดประชาชนควรประยุกต์ให้เข้ากับแต่
 ละท้องถิ่น

1.2) จุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งรวบรวมมรดกทางภูมิปัญญา ในรูปของ
 เอกสาร การสัมภาษณ์และการบันทึกข้อมูล

- ห้องสมุดประชาชนมีการจัดการความรู้ที่ทำให้ประชาชนสามารถ
 เข้าถึงความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนได้อย่างง่ายและสะดวก

- ห้องสมุดประชาชนมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายสามารถสนองตอบวิถี
 ชีวิตของประชาชนได้ทุกรูปแบบ

1.3) หลักการห้องสมุดประชาชน

- กลุ่มเป้าหมายของห้องสมุดประชาชนควรขึ้นอยู่กับชุมชนที่ห้องสมุด
 ให้บริการ

- ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่มาก
 ขึ้น

- ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายผู้มาใช้บริการ

1.4) การจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชน

- บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนต้องเป็นผู้จัดเตรียมข้อมูลการจัด
 กิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยทุกรูปแบบ

1.5) การให้บริการในห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนมีการประชาสัมพันธ์และมีภาพลักษณ์ใหม่ออกสู่
สายตาประชาชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

1.6) การพัฒนาเครือข่ายของห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนมีเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั่วประเทศ

1.7) การประเมินผลห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนต้องมีมาตรฐานกลางในการประเมิน

- ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลตามจุดมุ่งหมายของห้องสมุด

ประชาชนแต่ละแห่ง

- มีคณะกรรมการเพื่อการติดตามประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุด

ประชาชน

2) พึ่งประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้ปานกลาง

2.1) รูปแบบห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนมีการปรับเปลี่ยนชื่อใหม่

- ห้องสมุดประชาชนมีรูปแบบโครงสร้างที่แบ่งเป็นระดับเพื่อให้สอดคล้อง

กับระดับของสังคม

2.2) หลักการห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนเรียนรู้สื่อ/ หนังสือของ

ชุมชน

- มีการนำชุมชนเป็นตัวตั้งในการให้บริหารจัดการห้องสมุดทั้งระบบ

2.3) การให้บริการของห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนดำเนินการให้บริการตามที่มาตรฐานสมาคม

ห้องสมุดประชาชนแห่งประเทศไทยกำหนด

2.4) เครือข่ายของห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางการจัดทำข้อมูลเครือข่ายชุมชน

- บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนมีบทบาทในการจัดการ ประสาน

เครือข่ายโดยต้องเป็นการเชื่อมประสานความสัมพันธ์กับแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ

2.5) งบประมาณของห้องสมุดประชาชน

- ห้องสมุดประชาชนมีการระดมทุนจากหน่วยงานอื่น

ความคิดเห็นที่สอดคล้องเกี่ยวกับรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ. 2560 ที่พึงประสงค์ปานกลาง หรือไม่แน่ใจนักว่าจะมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด แต่มีโอกาที่จะเกิดขึ้นได้มาก เป็นภาพที่แสดงว่ารูปแบบห้องสมุดประชาชนมีโอกาที่จะบรรลุเป้าประสงค์ในการดำเนินงาน หากได้รับการผลักดัน ซึ่งแนวโน้มในส่วนนี้ประกอบด้วย 1) รูปแบบห้องสมุดประชาชน อาคารสถานที่สำหรับการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนต้องมีที่ดิน มีชีวิตชีวา และต้องอยู่บนฐานของความประหยัด อาจมีการพัฒนาและปรับปรุงอาคารเก่า หรืออาคารที่ดองอนุรักษ์ให้เป็นสถานที่ดำเนินการห้องสมุดประชาชนโดยประยุกต์ให้เข้ากับแต่ละท้องถิ่น 2) จุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชน เป็นแหล่งรวบรวมมรดกทางภูมิปัญญา ในรูปของเอกสาร การสัมภาษณ์และการบันทึกข้อมูล มีการจัดการความรู้ที่ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนได้อย่างง่ายและสะดวก และมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายสามารถสนองตอบวิถีชีวิตของประชาชนได้ทุกรูปแบบ 3) หลักการห้องสมุดประชาชนกลุ่มเป้าหมายของห้องสมุดประชาชนควรขึ้นอยู่กับชุมชนที่ห้องสมุดให้บริการให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น 4) การจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชน บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนต้องเป็นผู้จัดเตรียมข้อมูลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยทุกรูปแบบ 5) การให้บริการในห้องสมุดประชาชนต้องมีการประชาสัมพันธ์และมีภาพลักษณ์ใหม่ ออกสู่สายตาประชาชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง 6) เครือข่ายของห้องสมุดประชาชน มีเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั่วประเทศ 7) การประเมินผลห้องสมุดประชาชนต้องมีมาตรฐานกลางในการประเมิน มีการประเมินผลตามจุดมุ่งหมายของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง มีคณะกรรมการเพื่อการติดตามประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

ภาพรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่สรุปได้คือ รูปแบบต้องประหยัด อาจปรับใช้อาคารเก่า มีการจัดการความรู้ที่ผู้เข้ารับบริการสามารถเข้าถึงได้ง่าย มีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายสามารถตอบสนองวิถีชีวิตของประชาชนทุกรูปแบบ กลุ่มเป้าหมายขึ้นอยู่กับชุมชนที่เปิดให้บริการซึ่งส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดด้วย ทั้งนี้บรรณารักษ์ต้องเป็นผู้จัดกิจกรรมให้กับผู้รับบริการ ขณะเดียวกันต้องปรับปรุงลักษณะใหม่และมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และในเรื่องมาตรฐานในการให้บริการห้องสมุดประชาชนต้องมีมาตรฐานกลางในการให้บริการโดยมีคณะกรรมการเพื่อการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

ข้อสังเกตเกี่ยวกับบริบททางด้านการศึกษาในอนาคตคือ ประชาชนแลเยาวชนต้องการรับการศึกษาเพิ่มเติมและสนใจพัฒนาความรู้ทั้งด้านการศึกษาและเทคโนโลยีมากขึ้น ขณะที่ภาพพึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้มากของห้องสมุดประชาชนคือมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย

สามารถตอบสนองวิถีชีวิตของประชาชนทุกรูปแบบ ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้สูงที่ ห้องสมุดประชาชนจะสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในอนาคตในบริบทของแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมฐานความรู้

3) ลักษณะที่คุกคามและพึงระวัง

สิ่งที่เป็นคุณลักษณะที่คุกคามและต้องพึงระวัง มีจำนวน 5 ลักษณะ ทั้งนี้ มีจำนวน 1 ลักษณะที่ไม่พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก ลักษณะที่คุกคามและพึงระวังที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันประกอบด้วย

3.1) ไม่พึงประสงค์สูงและเป็นไปได้มาก

- เจ้าหน้าที่ห้องสมุดไม่จำเป็นต้องจบวิชาชีพบรรณารักษ์

3.2) ไม่พึงประสงค์ปานกลางและเป็นไปได้ปานกลาง

- ห้องสมุดประชาชนทำให้เกิดช่องว่างระหว่างประชาชนในระดับกลางและระดับล่าง

- ห้องสมุดประชาชนหารายได้ใน การดำเนินงานด้วยตนเองอย่างพอเพียง

- ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดยหน่วยงานกลาง

- ห้องสมุดประชาชนไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการจัดกิจกรรม ทั้งนี้การดำเนินงานได้ตั้งอยู่บนรากฐานของนโยบายและความตั้งใจดำเนินงานของบุคลากร

ความคิดเห็นสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญคือ ไม่ประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดไม่จำเป็นต้องจบวิชาชีพบรรณารักษ์ จากแนวคิดดังกล่าวแสดงว่าแม้ว่าห้องสมุดประชาชนจะเปลี่ยนรูปลักษณะเป็นเป็นศูนย์รวมความรู้ ที่ให้บริการความรู้นอกเหนือจากการอ่าน อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญยังเห็นถึงความสำคัญของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการในห้องสมุดว่าต้องจบวิชาชีพบรรณารักษ์ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ตามบทบาทหน้าที่ของห้องสมุดประชาชนนั่นเอง

จากการวิเคราะห์รูปแบบห้องสมุดประชาชนเชิงระบบในบริบทและสถานการณ์ทางสังคม เพื่อศึกษาภาพรวมห้องสมุดประชาชนในความสัมพันธ์และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสังคม พบว่าห้องสมุดประชาชนมีบทบาทสำคัญในการจัดระบบความรู้ โดยเป็นศูนย์รวมความรู้ในแขนงต่างๆ ให้ประชาชนได้รู้ได้คิดต่อยอดความรู้นั้น ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ได้เลือกอ่าน ได้ค้นคว้าจากสื่อ กิจกรรม ตามรสนิยมและความสนใจของบุคคล ห้องสมุดจึงเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เป็นส่วนเติมเต็มที่สำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต

การทำให้คนในสังคมเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต องค์ประกอบสำคัญขององค์ประกอบหนึ่งคือ ต้องทำให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพในสังคม ดังนั้นห้องสมุดจึงไม่เป็นเพียงอาคารที่เก็บหนังสือ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เท่านั้นหากแต่ยังต้องมีรูปแบบที่ดี อันประกอบด้วย รูปแบบที่ดี จุดมุ่งหมายที่ดี หลักการที่ดี การจัดกิจกรรมที่ดี การให้บริการที่ดี เครือข่ายที่ดี การมีส่วนร่วมที่ดี การมีงบประมาณที่ดี และมีการประเมินผลที่ดี จึงจะเป็นห้องสมุดที่สมบูรณ์แบบ และจากการประมวลข้อมูลที่ได้ศึกษา สามารถนำเสนอรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560 ได้ดังนี้

รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560

1) องค์ประกอบทางกายภาพ

เนื่องจากผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชน เป็นประชาชนที่มีความสนใจหลากหลาย มีผู้ใช้บริการทุกเพศ ทุกวัย การให้บริการจึงมีความหลากหลายตามไปด้วย รูปแบบทางกายภาพห้องสมุดประชาชนของห้องสมุดประชาชนจึงต้องสนองตอบต่อกลุ่มที่เข้าใช้บริการเป็นหลัก รูปแบบจึงไม่จำเป็นต้องมีลักษณะเฉพาะตายตัวแต่ควรมีความหลากหลายตามสภาพที่เป็นอยู่ในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้อาจมีขนาดเล็กกะทัดรัด กระจายอยู่ในพื้นที่ในรูปแบบ Mini Library แต่มีการประสานงานกันเป็นเครือข่าย ภายในห้องสมุดมีรูปแบบการให้บริการที่ทำให้เกิดความรู้สึกสบาย ผ่อนคลาย เหมือนกับอ่านหนังสือที่บ้าน และควรให้ความสำคัญกับการจัดบรรยากาศในการส่งเสริมการอ่าน และอาจจัดให้มีห้องสมุดประชาชนเคลื่อนที่เพื่อเข้าถึงการให้บริการกับทุกชุมชน ขณะเดียวกันควรบูรณะอาคารเก่าเพื่อปรับใช้เป็นห้องสมุด จะเอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากโบราณสถานไปพร้อมกัน

2) องค์ประกอบทางจุดมุ่งหมาย

ห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ และศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน เป็นสถานที่ที่ช่วยพัฒนาความรู้ ความคิดของประชาชน เป็นสถานที่ที่ช่วยต่อยอดความรู้เพื่อนำไปพัฒนาทัศนคติ และคุณภาพชีวิตของตน รวมทั้งเป็นสถานที่ที่ให้ประชาชนเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ และเป็นศูนย์กลางข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ ตลอดจน เป็นสถานที่ที่จัดการเรียนรู้ที่ใช้การอ่าน การค้นคว้าเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ และเป็นสถานที่จัดการความรู้ของชุมชนที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย รวมทั้งมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายสามารถสนองตอบวิถีชีวิตประชาชนได้ทุกรูปแบบ

3) องค์ประกอบทางหลักการ

ห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ มีหลักการดังนี้

- ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งเผยแพร่สื่อในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง

- กลุ่มเป้าหมายหลักของห้องสมุดประชาชนขึ้นอยู่กับชุมชนที่ห้องสมุดเปิดให้บริการอยู่ เป็นต้นว่าห้องสมุดประชาชนที่ตั้งอยู่ตามชนบทให้เน้นกลุ่มเป้าหมายประชาชนชนบท สังคมเกษตรกรรม ห้องสมุดประชาชนที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองให้เน้นกลุ่มเป้าหมายประชาชนเมือง

- มีการให้ความสำคัญกับชุมชนในการบริหารจัดการกับห้องสมุดทั้งระบบ

- ห้องสมุดประชาชนได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

- ห้องสมุดประชาชนต้องดำเนินการในรูปแบบเครือข่าย

- ห้องสมุดประชาชนต้องเป็นคลังข้อมูลสำหรับประชาชนในชุมชน

- ต้องมีกฎหมาย ระเบียบ ที่กำหนดความจำเป็นและการพัฒนาต่อเนื่องของห้องสมุดประชาชน

4) องค์ประกอบทางกิจกรรมการให้บริการ

รูปแบบการจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ห้องสมุดประชาชนเน้นการให้บริการเชิงรุกโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้เป็นกิจกรรมหลักของห้องสมุดประชาชนเพื่อดึงดูดผู้ใช้บริการ ทั้งนี้การจัดกิจกรรมต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งไม่ต้องมีสูตรสำเร็จในการดำเนินการ แต่ต้องพิจารณาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลักรวมทั้งสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย เน้นการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้มีความหลากหลาย อาทิ นิทรรศการ การเสวนาและมีการผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนประจำ โดยต้องตระหนักถึงทุกสถานการณ์ ตลอดจนให้ความสำคัญต่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดกิจกรรมในห้องสมุด ทั้งนี้บรรณารักษ์ต้องเป็นผู้จัดเตรียมข้อมูลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกรูปแบบ

5) องค์ประกอบทางการให้บริการของห้องสมุดประชาชน

การให้บริการของห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ต้องเป็นการให้บริการโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งควรมีเว็บไซต์ในการให้บริการ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดต้องทำหน้าที่เป็นผู้จัดการความรู้และผู้อำนวยความสะดวก และมีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ระหว่างชุมชนกับห้องสมุด ขณะเดียวกันต้องมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับผู้เข้ารับบริการ ห้องสมุดประชาชนควรใช้ระบบบริหารจัดการโดยใช้คณะกรรมการห้องสมุดประชาชนสำหรับเรื่องการประชาสัมพันธ์ห้องสมุดประชาชนควรมีภาพลักษณ์ใหม่ ออกสู่สายตาประชาชนอย่างสม่ำเสมอ

6) องค์ประกอบทางเครือข่ายห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ควรมีการดำเนินงานในรูปแบบภาคีเครือข่าย ทั้งกับบุคคล หน่วยงาน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐ ส่วนราชการต่างๆ ชุมชน เพื่อเป็นการขยายการให้บริการและกระจายสื่อ และระบบการบริการร่วมในการเชื่อมโยงระบบ ข้อมูล ข่าวสาร สื่อต่างๆ เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับผู้รับบริการได้มากที่สุด และควรมีคณะกรรมการ เครือข่ายห้องสมุดประชาชน

7) องค์กรประกอบทางการมีส่วนร่วมของชุมชน

ห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ต้องมีระบบอาสาสมัครห้องสมุดประชาชน ผู้รับบริการมีบทบาทในการดำเนินงานในห้องสมุดประชาชนในรูปแบบต่างๆ ขณะเดียวกันต้อง เปิดโอกาสให้ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนที่ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน เช่น Friends of Library

8) องค์กรประกอบทางงบประมาณ

งบประมาณควรได้รับการจัดสรรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขณะเดียวกันอาจ ต้องมีการระดมทุนจากหน่วยงานอื่น

9) องค์กรประกอบทางการประเมินผลห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชนต้องมีมาตรฐานกลางในการให้บริการ รวมถึงมีการประเมินผล โดยผู้เข้ารับบริการ และการประเมินเชิงประจักษ์ ขณะเดียวกันห้องสมุดประชาชนต้องมี คณะกรรมการเพื่อการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์จากการประชุม Focus Group

4.1 ผลการวิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน พ.ศ.2560 ปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังนี้

4.1.1 รูปแบบทางกายภาพของห้องสมุดประชาชน

ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับรูปแบบทางกายภาพที่สนองต่อบริการกลุ่มที่ เข้าใช้บริการเป็นหลัก ทั้งนี้โดยแสดงความคิดเห็นว่าเพื่อให้เป็นการกระจายการให้บริการอย่าง ทั่วถึงในทุกพื้นที่ หรือเป็นบริการเชิงรุกห้องสมุดประชาชนควรมีขนาดที่เหมาะสม (Right sizing) กระจายอยู่ในทุกพื้นที่ ตามข้อเสนอของผู้เข้าร่วมประชุมที่ว่า "...ขนาดของห้องสมุดควรมีขนาดที่ เหมาะกับชุมชนและสังคมนั้น เช่นอาจเป็นห้องหนึ่งในห้างสรรพสินค้า หรือเป็นห้องในตึกแถวที่ ชุมชนนั้นๆ ตั้งอยู่ ไม่จำเป็นต้องใหญ่โตเหมือนที่เคปาร์ค เป็นที่อ่านหนังสือในชุมชนมีโต๊ะนั่งตาม รั่มไม้..." และดำเนินการให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่ ทั้งนี้โดย ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอว่า "...การดำเนินงานในห้องสมุดต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนถ้า เป็นชุมชนเมืองการจัดกิจกรรมก็เป็นรูปแบบหนึ่ง ชุมชนชนบทการจัดกิจกรรมก็เป็นรูปแบบหนึ่ง

โดยต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตของชุมชนและกลุ่มเป้าหมาย...” การจัดรูปแบบทางกายภาพห้องสมุด ผู้เข้าร่วมประชุมได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรให้เหมาะสมและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับชุมชนนั้นๆ หรืออาจไม่ต้องลงทุนด้านโครงสร้างแต่เป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกันกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อการประหยัดงบประมาณ ทั้งนี้ผู้เข้าประชุมเสนอว่า “...อาคารสถานที่อาจขอใช้สถานที่จากชุมชนตั้งอยู่เช่นขอใช้จากวัด หรืออาคารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือขอบริจาคจากชุมชน...” โดยให้จัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาสื่อและกิจกรรมต่างๆ ในห้องสมุดเพื่อจะสนองตอบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเต็มที่ มีผู้เข้าร่วมประชุมบางท่านเสนอแนะว่าห้องสมุดประชาชนในอนาคตอาจไม่ต้องให้ความสำคัญกับขนาด สถานที่อีกต่อไปเพราะต้องพัฒนาเป็น Virtual Library หรือห้องสมุดเสมือนที่ประชาชนสามารถเข้ารับบริการจากที่ใดก็ได้ ทั้งนี้โดยผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความเห็นว่า “...อนาคตเทคโนโลยีสารสนเทศจะเข้ามามีบทบาทสำคัญมากต่อการให้บริการ ห้องสมุดในอนาคตมีแนวโน้มสูงมากที่จะดำเนินการให้เป็นห้องสมุดเสมือนที่ไม่ต้องให้ความสำคัญกับสถานที่อีกต่อไป ดังนั้นผู้ใช้บริการจะใช้บริการจากที่ใดก็ได้...” แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบทางกายภาพที่เป็นไปได้ในปี พ.ศ.2560 คือ กระจายอยู่ทุกพื้นที่กลมกลืนกับชุมชน มีขนาดที่เหมาะสม บริการตรงความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และเป็นทางเลือกในการพักผ่อนตามวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมฐานความรู้

4.1.2 จุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชน

ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่ห้องสมุดประชาชนมีจุดมุ่งหมายในการเป็นแหล่งการเรียนรู้และศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน เป็นสถานที่ที่ช่วยพัฒนาความรู้ความคิดของประชาชน เป็นสถานที่ที่ช่วยต่อยอดความรู้เพื่อนำไปพัฒนาทัศนคติ และคุณภาพชีวิตของตน รวมทั้งเป็นสถานที่ที่ให้ประชาชนเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ และเป็นศูนย์ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ ตลอดจน เป็นสถานที่ที่จัดการเรียนรู้ที่ใช้การอ่าน การค้นคว้า เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ และเป็นสถานที่จัดการความรู้ของชุมชนที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย รวมทั้งมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายสามารถสนองตอบวิถีชีวิตประชาชนได้ทุกรูปแบบ แต่มีบางท่านเสนอแนะเพิ่มเติมว่าควรระบุจุดมุ่งหมายในการให้บริการโดยเน้นจุดมุ่งหมายการให้บริการโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนโดยมีสิทธิในการรับบริการได้อย่างเสมอภาค เท่าเทียม และทั่วถึง “...เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถใช้บริการจากห้องสมุดได้ทุกรูปแบบ ทั้งหนังสือ อินเทอร์เน็ต คู่มือ ฟังเพลง ต่างๆ เหล่านี้ การเข้ามาใช้บริการต้องฟรีทั้งหมดซึ่งนอกจากจะเป็นการเปิดโอกาสแล้วยังดึงดูดใจให้ผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้ามาใช้บริการได้ด้วย...”

4.1.3 หลักการห้องสมุดประชาชน

ผู้เข้าร่วมประชุมได้เสนอแนะหลักการของห้องสมุดประชาชนเพิ่มเติมกล่าวคือ ห้องสมุดประชาชนต้องเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ให้บริการประชาชนทุกคน โดยให้สามารถเข้ารับบริการได้อย่างทั่วถึง เสมอภาค และพอเพียง ทั้งนี้โดยผู้เข้าร่วมประชุมให้ข้อเสนอแนะว่า “...หลักการของห้องสมุดประชาชนคือประชาชนทุกคนต้องได้รับบริการจากห้องสมุดประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน...”

4.1.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของห้องสมุดประชาชน

ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชนที่เน้นการให้บริการเชิงรุกโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้เป็นกิจกรรมหลักของห้องสมุดประชาชนเพื่อดึงดูดผู้ใช้บริการ การจัดกิจกรรมที่เน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นตัวตั้ง และเน้นการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้มีความหลากหลาย ตลอดจนให้ความสำคัญต่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดกิจกรรมในห้องสมุดขณะเดียวกัน ผู้เข้าร่วมประชุมยังให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของห้องสมุดควรจัดในลักษณะที่ห้องสมุดประชาชนเป็นผู้จัดการความรู้ หรือผู้อำนวยการความสะดวก เป็นผู้จุดประกายการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้เข้ารับบริการ ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมให้ข้อเสนอแนะว่า “...อนาคตบรรณารักษ์ต้องเป็นผู้ให้บริการ และเป็นผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้ เป็น Steak Holder เป็น Facilitator ทำหน้าที่เหมือนนักศึกษานอกกระบวนที่ให้บริการความรู้ที่อยู่ในห้องสมุด ขณะเดียวกันต้องเป็นผู้ประสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อจัดบริการการเรียนรู้ให้กับผู้รับบริการที่ต้องการการเรียนรู้ในแต่ละเรื่อง เช่น วิธีการปลูกข้าว บรรณารักษ์อาจต้องประสานชาวนาในพื้นที่และพากลุ่มสนใจลงไปดู ขณะเดียวกันก็ทำบ้านที่ความรู้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นการนำความรู้ที่ไม่ปรากฏให้เป็นความรู้ที่ปรากฏ เป็นนักจัดการความรู้ไปในตัว ...บรรณารักษ์ต้องมีความรู้รอบตัวเป็นนักจัดการตัวเอง...”

4.1.5 การให้บริการของห้องสมุดประชาชน

ผู้เข้าร่วมประชุมให้ข้อเสนอแนะในเรื่องของการให้บริการเพิ่มเติมว่าห้องสมุดประชาชนในอนาคตควรเป็นห้องสมุดที่สามารถให้บริการได้ทุกที่ ทุกเวลา พร้อมทั้งสามารถอำนวยความสะดวกในการให้บริการกับผู้รับบริการที่ตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง เช่น การเปิดให้บริการตามเวลาที่ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนต้องการ การให้บริการโดยที่ประชาชนไม่ต้องมาใช้บริการที่ห้องสมุด การแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับผู้รับบริการอย่างเต็มความสามารถ ทั้งนี้โดยผู้เข้าร่วมประชุมให้ข้อเสนอแนะว่า “...ห้องสมุดในอนาคตควรอำนวยความสะดวกให้กับผู้รับบริการเช่นในเรื่องการยืมคืนหนังสือ สามารถคืนเวลาใดก็ได้ มีจุดรับคืนหนังสือที่ไม่จำเป็นต้องรอให้ห้องสมุดเปิด มีการยืมคืน ด้วยตนเอง มีการให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวก

เช่นจัดส่งหนังสือไปที่บ้าน อาจคิดค่าบริการเพิ่ม ก็แล้วแต่..” สำหรับในส่วนของการให้บริการในชุมชนให้ข้อเสนอแนะว่า “...ห้องสมุดประชาชนไม่จำเป็นต้องเปิด 8.00 น.ปิด 16.30 น. ทุกแห่งหรือเปิดจนตึกตื่นรอลูกค้า อาจดูช่วงเวลาที่มีชุมชนนั้นสะดวก บางแห่งอาจเปิดเช้าหน่อยปิดเร็วหน่อยเช่น ตามต่างจังหวัดที่เย็นลงชาวบ้านไม่ได้ไปไหนเข้าบ้านนอนกันหมด หรือในกรุงเทพฯที่เปิดห้องสมุดในห้างสรรพสินค้าก็เปิดปิดตามเวลาห้างสรรพสินค้าให้บริการเปิดสายปิดตึกอย่างนี้...”

ขณะเดียวกันบรรณารักษ์นอกจากจะเป็นผู้จัดการความรู้แล้ว ควรต้องมีการพัฒนาความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ต่อการให้บริการด้วย ทั้งนี้โดยผู้เข้าร่วมประชุมเสนอแนะดังนี้

“...อนาคตห้องสมุดต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการให้บริการเป็นหลัก ดังนั้นบรรณารักษ์จึงต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีต่างด้วยต้องทำตัวให้เป็น e-Man ให้ครบถ้วนในคนคนเดียว บรรณารักษ์ต้องเก่งในทุกเรื่องทั้งบริการ สืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต...” ขณะเดียวกันผู้เข้าร่วมประชุมยังเสนอแนะว่าการจัดทำเว็บไซต์ห้องสมุดเป็นสิ่งจำเป็นดังนั้นห้องสมุดทุกห้องสมุดควรจัดทำหน้าเว็บไซต์เพื่อการบริการ “...สังคมนาความรู้เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลกันด้วยเทคโนโลยีต่อไปจะมีWEB2.0 3.0 ห้องสมุดเราพัฒนาให้ได้ 2.0 ก็เก่งแล้ว ให้สามารถสื่อสารกับผู้ใช้บริการได้ในหน้าเว็บไซต์ เว็บไซต์ถ้าจะให้ดีน่าสนใจ ต้องทำเป็นหนังสือๆ ดูของต่างประเทศ ถ้าทำได้จะทำให้เว็บไซต์ห้องสมุดน่าสนใจ มีผู้ใช้บริการผ่านทางนี้อีกเยอะ...”

4.1.6 เครือข่ายห้องสมุดประชาชน

ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการให้ความสำคัญในเรื่องของเครือข่ายห้องสมุดประชาชน ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินงานในอนาคตที่เป็นสังคมนาความรู้ต้องเป็นสังคมนาแบ่งปัน ที่ต้องเกื้อหนุนทรัพยากรต่างๆ ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอแนะว่า “...ขณะนี้สังคณาให้ความสำคัญกับประชาชน กับเครือข่าย การมีส่วนร่วม ดังนั้นห้องสมุดประชาชนในอนาคตก็ไม่น่าจะหนีพ้นในเรื่องต่างๆ เหล่านี้ การมีเครือข่าย การมีส่วนร่วมจะทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของถ้าห้องสมุดมีภาคีเครือข่ายมาก ก็จะทำให้การพัฒนาห้องสมุดประสบความสำเร็จสามารถเข้าสู่สังคณาแห่งการเรียนรู้ได้เร็วยิ่งขึ้น...”

4.1.7 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชน

ผู้เข้าร่วมประชุมให้ข้อเสนอแนะในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนว่า เนื่องจากอนาคตเป็นสังคณาของผู้สูงอายุ จึงควรดึงบุคคลกลุ่มนี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์กับงานห้องสมุดในบทบาทต่างๆ อาทิ การเป็นอาสาสมัครห้องสมุด การเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ หรือวิทยากร ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ให้ข้อเสนอแนะคือ “...เมื่อการวิจัยพบว่าแนวโน้มสังคณาในอนาคตจะเป็นผู้สูงอายุ ห้องสมุดก็ควรดึงจุดนี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ นำ

ผู้สูงอายุเหล่านี้มาช่วยงานห้องสมุด เช่น เป็นภูมิปัญญา เพราะผู้สูงอายุแต่ละคนก็จะมีประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ต้องใช้ประโยชน์ให้เป็น...”

4.1.8 งบประมาณห้องสมุดประชาชน

ผู้เข้าร่วมประชุมให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการระดมทุน หรือขอรับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อดำเนินการห้องสมุด เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บริษัทเอกชนต่างๆ ผู้เข้าร่วมประชุมให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมกล่าวคือ “...ในต่างประเทศเค้าจะมีการขายของที่ระลึก การทำของขาย การจัดงานบอล อะไรต่างๆ เพื่อเป็นการดึงทุนจากทุกภาคส่วน จากการบริจาค เมืองไทยก็น่าจะทำบ้าง...” “...องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไปจะมีบทบาทในเรื่องนี้ ทุนส่วนหนึ่งก็น่าจะได้มาจากตรงนั้น ต้องให้เห็นความสำคัญ ให้มีส่วนร่วม...”

4.1.9 การประเมินผลห้องสมุดประชาชน

ผู้เข้าร่วมประชุมให้เห็นด้วยกับการมีมาตรฐานกลางในการให้บริการ รวมถึงมีการประเมินผลโดยผู้เข้ารับบริการ และการประเมินเชิงประจักษ์ ขณะเดียวกันห้องสมุดประชาชนต้องมีคณะกรรมการเพื่อการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อการดำเนินงานจะได้มีมาตรฐานและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นไปตามรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้

5.1 ประเด็นเพื่อการพัฒนา

จากการศึกษาเรื่องแนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน พ.ศ.2560 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการตามขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น เพื่อวิเคราะห์หาอนาคตภาพห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ซึ่งภาพอนาคตรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 9 องค์ประกอบ และผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัย เพื่อนำมาดำเนินการจัดทำแนวทางการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นไปตามรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 โดยมีประเด็นเพื่อการพัฒนา ดังนี้

5.1.1 โครงสร้างพื้นฐาน นับเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของห้องสมุดประชาชน ที่ผู้รับบริการสามารถสัมผัสได้โดยตรงทั้งก่อน ระหว่าง ตลอดจนหลังการใช้บริการ และมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจใช้บริการ โดยโครงสร้างพื้นฐานต้องสะท้อนให้เห็นความพร้อมและความมีคุณภาพในการให้บริการ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพ ทรัพยากรและบริบทของชุมชน ต้องทำให้ผู้รับบริการมีความรู้สึกที่ห้องสมุดประชาชนเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีความ

สะดวกในการเข้าถึง และเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนที่ทุกคนสามารถเป็นเจ้าของและร่วมกันพัฒนา

5.1.2 การจัดบริการและการจัดกิจกรรม นับเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งในการจัดบริการของห้องสมุดประชาชน เพื่ออำนวยความสะดวกและพัฒนาทักษะการรับรู้ ข้อมูลข่าวสาร กระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้รับบริการมีกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อสภาพ รูปแบบการดำเนินชีวิต และความต้องการของตนเอง ทั้งในลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยต้องมีรูปแบบของกิจกรรมที่หลากหลาย มีชีวิตชีวา เน้นความบันเทิงที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ตระหนักถึงสถานการณ์ต่างๆ โดยใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้รับบริการและประชาชน

5.1.3 การบริหารจัดการ เป็นการดำเนินงานและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เกี่ยวข้อง ทั้งในฐานะผู้รับบริการ บุคลากร และภาคีเครือข่ายสามารถร่วมกันกำหนดทิศทาง ระดมทรัพยากร ดำเนินงาน ประเมินผลการดำเนินงาน และพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นที่ไปตามรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องและเป็นเอกภาพ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ ชุมชน และการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยต้องพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

5.2 แนวทางการพัฒนา

จากการวิเคราะห์ประเด็นที่ค้นพบเพื่อนำมาดำเนินการจัดทำแนวทางการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นที่ไปตามรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์องค์ประกอบในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นที่ไปตามรูปแบบห้องสมุดประชาชน 3 องค์ประกอบได้แก่ องค์ประกอบด้านโครงสร้าง ด้านกิจกรรมและการจัดกิจกรรม และด้านบริหารจัดการ จากประเด็นที่ค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาห้องสมุดประชาชน ดังนี้

5.2.1 โครงสร้างพื้นฐาน

1) สำรวจและประสานการใช้ทรัพยากรในชุมชนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน เช่น อาคารสถานที่หรือพื้นที่ที่ไม่มีผู้ใช้งานหรือยังใช้งานไม่เต็มตามศักยภาพแต่ยังมีความเหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาให้เป็นห้องสมุดประชาชนหรือจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ สื่อหนังสือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคอมพิวเตอร์ที่

สามารถสนับสนุนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการหรือกระตุ้นให้เกิดความต้องการการเรียนรู้ของประชาชน

2) สำรวจความต้องการในการเรียนรู้และการรับบริการของประชาชนและผู้รับบริการห้องสมุดประชาชนในชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการจัดโครงสร้างพื้นฐานที่ตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าว และการพัฒนาการจัดบริการและการจัดกิจกรรมของห้องสมุดประชาชนอย่างต่อเนื่อง

3) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของห้องสมุดประชาชนให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพ ทรัพยากร บริบท และความต้องการของชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสในการเข้าถึงการใช้บริการห้องสมุดประชาชนที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง โดยมีโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญประกอบด้วย

(1) อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ต้องตั้งอยู่ในสถานที่ที่ผู้รับบริการสามารถเดินทางเข้าถึงได้สะดวกโดยอาจใช้สถานที่ร่วมกับหน่วยงานอื่น ตกแต่งให้มีความสะอาด ร่มรื่น สว่าง มีสีสันทันและมีชีวิตชีวา มีขนาดที่เหมาะสม และมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ทางขึ้นลงสำหรับผู้พิการ สถานที่จอดรถ เพื่อให้ประชาชนเกิดแรงจูงใจ มีความรู้สึกผ่อนคลายและความรู้สึกปลอดภัยในการใช้บริการห้องสมุดประชาชน

(2) พื้นที่การให้บริการภายใน ต้องจัดให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้ผู้รับบริการสามารถอ่านหนังสือด้วยอิริยาบถต่างๆ ที่มีความรู้สึกผ่อนคลายและกระตุ้นการเรียนรู้ มีพื้นที่การให้บริการที่เพียงพอต่อความต้องการและจัดวางอย่างเหมาะสม ทั้งลักษณะการเรียนรู้ส่วนบุคคลและกลุ่มบุคคล เช่น ที่อ่านหนังสือส่วนบุคคล พื้นที่สำหรับการศึกษาร่วมกันของกลุ่มบุคคล และต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับสรีระของผู้รับบริการกลุ่มต่างๆ เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้รับบริการสามารถดำเนินกิจกรรมการอ่านหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

(3) สื่อ ต้องจัดให้มีประเภทและจำนวนที่เพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการกลุ่มต่างๆ เช่น สื่อหนังสือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขณะเดียวกัน ต้องมีสาระที่ครอบคลุมทั้งมิติที่เป็นสากลและท้องถิ่นเพื่อสามารถขยายขอบเขตความรู้และสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางภูมิปัญญาของกลุ่มเป้าหมาย เช่น ความรู้ด้านอินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การอาชีพ การดูแลสุขภาพ วัฒนธรรมท้องถิ่น ความบันเทิง

(4) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ต้องจัดให้มีคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงกับระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อให้บริการในด้านต่างๆ เช่น การบริการพื้นฐานของ

ห้องสมุดประชาชน การสืบค้นข้อมูล การติดต่อสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้รับบริการสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ที่ทันสมัยและสนองต่อความต้องการได้อย่างทันเหตุการณ์

5.2.2 การจัดบริการและการจัดกิจกรรม

1) สำรวจความต้องการด้านการจัดบริการกิจกรรมของห้องสมุดประชาชนของผู้รับบริการห้องสมุดประชาชนและประชาชนในชุมชน เพื่อนำมาออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้รับบริการห้องสมุดประชาชน และทรัพยากรของชุมชน

2) พัฒนากิจกรรมของห้องสมุดประชาชนให้มีความสอดคล้องกับความต้องการและรูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย โดยจัดให้มีการบริการห้องสมุดประชาชนเคลื่อนที่ การบริการจัดส่งสื่อ ให้กับผู้รับบริการถึงที่ตามความต้องการ การเปิดให้บริการห้องสมุดประชาชนตามเวลาที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้รับบริการและชุมชน การจัดบริการยืม-คืนหนังสือระหว่างห้องสมุดเครือข่าย

3) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย และสามารถตอบสนองสภาพและความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งให้ผู้รับบริการได้รับทั้งสาระความรู้และความบันเทิงจากการกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

4) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารและแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ได้อย่างทันความต้องการ ทุกที่ ทุกเวลา โดยให้มีการจัดทำเว็บไซต์ห้องสมุดประชาชนเพื่อเพิ่มช่องทางการสื่อสารกับผู้รับบริการ การให้บริการสืบค้นข้อมูล และยืม-คืนสื่อผ่านทางอินเทอร์เน็ตของเครือข่ายห้องสมุดเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้บริการ

5.2.3 การบริหารจัดการ

1) ประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของห้องสมุดประชาชนเพื่อสร้างกระแสให้ประชาชนและทุกภาคส่วนของสังคมเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมห้องสมุดประชาชน ทั้งในฐานะผู้รับบริการ ผู้ให้บริการ และผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

2) พัฒนาระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศที่สามารถนำไปใช้สนับสนุนการบริหารและการบริการห้องสมุดประชาชน ที่สามารถสนองต่อสภาพ ความต้องการ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) พัฒนาบุคลากรให้เป็นบรรณารักษ์และนักจัดการความรู้มืออาชีพ โดยจัดให้มีระบบสรรหาและคัดสรรบุคลากรที่มีคุณภาพ ระบบการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรให้สามารถ

ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กล่าวคือให้เป็นผู้มีจิตมุ่งบริการ มีความรู้ความสามารถในการจัดบริการงานห้องสมุดประชาชน การส่งเสริมการจัดการความรู้ของประชาชนและชุมชน การดำเนินงานวิจัยและพัฒนา รวมทั้งสามารถทำงานเชิงรุก ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย และพัฒนางานให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีระบบการส่งเสริมและรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพให้ทำงานห้องสมุดประชาชนอย่างต่อเนื่อง

4) ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดประชาชน เพื่อใช้เป็นฐานในการพัฒนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดการความรู้ และการพัฒนาระบบการบริหารงานห้องสมุดประชาชนให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

5) พัฒนาระบบเครือข่ายห้องสมุดประชาชนอย่างเต็มรูปแบบโดยจัดให้มีการประสานความร่วมมือในรูปแบบที่หลากหลายระหว่างห้องสมุดประชาชน เช่น การเชื่อมโยงระบบข้อมูลสารสนเทศ การให้บริการยืม-คืนสื่อระหว่างห้องสมุดประชาชนเครือข่าย การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างบุคลากร เพื่อสามารถให้บริการได้อย่างกว้างขวาง เท่าเทียม และมีประสิทธิภาพ

6) ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนางานห้องสมุดประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้มีการแสวงหาภาคีเครือข่าย การพัฒนารูปแบบความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย การระดมทรัพยากร และมาตรการจูงใจต่างๆ

7) ให้มีระบบการประกันคุณภาพห้องสมุดประชาชน เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานห้องสมุดประชาชน โดยให้มีการประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนอย่างต่อเนื่อง

8) จัดให้มีระบบการบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยคณะบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และศักยภาพในการกำหนดทิศทางและแนวทางการพัฒนาห้องสมุดประชาชน การประสานงานภาคีเครือข่าย และการระดมทรัพยากรที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560” เป็นการวิจัยเชิงอนาคต ที่ใช้วิธีการทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) วิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนทั้งในและต่างประเทศ
- 2) สังเคราะห์รูปแบบและพัฒนาร่างห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560
- 3) สร้างอนาคตภาพห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 และ 4) พัฒนาแนวทางการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ผู้วิจัยได้วิจัยเอกสาร และศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนทั้งในและต่างประเทศที่เป็นกรณีศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจงโดยมีเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง กล่าวคือ ดำเนินการอย่างมีมาตรฐาน มีประสิทธิภาพ และมีผู้ใช้บริการเป็นจำนวนมาก และการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยอนาคต เพื่อศึกษาอนาคตภาพของรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ที่ประกอบด้วยภาพอนาคตในทางดีหรือภาพอนาคตที่พึงประสงค์ ภาพอนาคตที่พึงติดตามและเฝ้าสังเกต และภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์

การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 เป็นการวิจัยที่ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วยผู้ปฏิบัติการที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษา สำหรับเกณฑ์การเลือกห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยที่เป็นกรณีศึกษาเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงโดยขอรายชื่อห้องสมุดประชาชนที่นำมาศึกษาเป็นกรณีศึกษาจากผู้บริหารระดับสูงที่ทำงานเกี่ยวกับห้องสมุดประชาชน โดยเกณฑ์การได้มาของกลุ่มตัวอย่างคือเป็นห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุด มีประสิทธิภาพในการให้บริการ และมีผู้เข้ารับบริการจำนวนมาก ซึ่งกลุ่มตัวอย่างห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาประกอบด้วย ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ห้องสมุดประชาชนชอຍพระนาง ห้องสมุดมารวย อุทยานการเรียนรู้ และศูนย์บริการการศึกษาตามอัธยาศัย และวิเคราะห์เอกสารการดำเนินงานจากห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศที่เป็นประเทศที่เป็นต้นแบบสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยคัดสรรจากคำแนะนำของผู้บริหารระดับสูงที่ทำงานเกี่ยวกับห้องสมุดและนักวิชาการศึกษา ซึ่งได้ประเทศที่คัดสรรจำนวน 5 ประเทศ จาก 4 ภูมิภาค ประกอบด้วย ห้องสมุดประชาชนชิลากิ สหรัฐอเมริกา ห้องสมุดประชาชนลอนดอน สหราชอาณาจักร ห้องสมุดประชาชนซิงะ ประเทศญี่ปุ่น ห้องสมุดประชาชนสิงคโปร์ ประเทศสิงคโปร์ และห้องสมุดประชาชนนิวเซาท์เวล ประเทศออสเตรเลีย

การดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 เป็นการพัฒนารูปแบบจากการสังเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศและห้องสมุดประชาชนต่างประเทศที่เป็นกรณีศึกษา รวมทั้งวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ที่เหมาะสมกับประเทศไทยในอนาคต

การดำเนินการวิจัยระยะที่ 3 เป็นการวิจัยอนาคตด้วยเทคนิค EDFR เป็นการวิจัยโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นการเลือกโดยเฉพาะเจาะจงและ Snowball Technique โดยเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญในเรื่องของการศึกษา แหล่งการเรียนรู้ และหรือห้องสมุดประชาชน เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา แหล่งการเรียนรู้ และหรือเป็นผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานด้านการศึกษา และหรือเป็นนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการศึกษา แหล่งการเรียนรู้ และหรือห้องสมุดประชาชน

การดำเนินการวิจัยระยะที่ 4 เป็นการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 โดยผู้วิจัยได้จัดประชุม Focus Group เพื่อขอรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบห้องสมุดประชาชน โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญในเรื่องของการศึกษา แหล่งการเรียนรู้ และหรือห้องสมุดประชาชน เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา แหล่งการเรียนรู้ และหรือเป็นผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานด้านการศึกษา และหรือเป็นนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการศึกษา แหล่งการเรียนรู้ และหรือห้องสมุดประชาชน จำนวนทั้งสิ้น 10 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการอภิปรายมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำข้อเสนอไปปรับปรุงรูปแบบห้องสมุดประชาชนและพัฒนาแนวทางพัฒนาห้องสมุดประชาชนเป็นแผนยุทธศาสตร์ห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมกับสังคมฐานความรู้และนำเสนอไว้ในงานวิจัยต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่อง แนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนทั้งในและต่างประเทศ

1.1 วิสัยทัศน์ของห้องสมุดประชาชน

ในภาพรวมห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยที่เป็นกรณีศึกษามีวิสัยทัศน์ที่มุ่งไปสู่การเป็นแหล่งข้อมูล เป็นแหล่งการเรียนรู้ของประชาชน รวมทั้งร่วมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในประเทศไทย

ในภาพรวมห้องสมุดประชาชนต่างประเทศ มีวิสัยทัศน์ คือ ส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้พลังแห่งการอ่าน การค้นคว้าข้อมูล การเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ เป็นการสร้างเสริมการเรียนรู้ เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชนในอันที่จะเป็นเครื่องมือหรือหลักประกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมโลกาภิวัตน์ที่สังคมโลกให้ความสำคัญกับระบบเครือข่ายไร้สาย และสังคมข่าวสารข้อมูล

วิสัยทัศน์ของห้องสมุดเปรียบเสมือนภาพอนาคตที่ห้องสมุดแต่ละแห่งกำหนดจุดหมายปลายทาง หรือเป้าหมายไว้ และต้องมุ่งสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ ซึ่งจากการวิเคราะห์วิสัยทัศน์ห้องสมุดประชาชนทั้งในและต่างประเทศพบว่า มีวิสัยที่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ มีจุดมุ่งหมายที่จะเป็นแหล่งข้อมูล ส่งเสริมการเรียนรู้ และมุ่งพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้สามารถสรุปได้ว่าแต่ละประเทศได้ตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุดประชาชนในการเป็นประตูสู่ความรู้ ที่จะนำพาความรู้สู่ประชาชนเพื่อการพัฒนาประชาชนและประเทศชาติด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2 พันธกิจห้องสมุดประชาชน

พันธกิจในภาพรวมของห้องสมุดประชาชนต่างประเทศมีภาพรวมคือเน้นการให้บริการสารสนเทศและส่งเสริมการเรียนรู้ ด้วยสื่อ ทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ โดยสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน และมีการสร้างเครือข่ายเพื่อการบริการที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในสังคม

พันธกิจเป็นกรอบ หรือขอบเขตการดำเนินงานของหน่วยงาน ห้องสมุดประชาชนประเทศในต่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับการกำหนดพันธกิจในการดำเนินงานโดยมีทิศทางที่เน้นการให้บริการสารสนเทศ และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยสื่อ และทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ ที่สนองตอบความต้องการของประชาชน ซึ่งพันธกิจดังกล่าวเป็นหลักการหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิต กล่าวคือการนำสื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายมาใช้เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งแสดงให้เห็นว่าห้องสมุดมิใช่เป็นเพียงแหล่งการเรียนรู้ที่มีข้อมูลเฉพาะอยู่ในห้องสมุดแต่ยังเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถแสวงหาความรู้ได้จากทั่วโลก สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงในยุคสังคมฐานความรู้ที่ความรู้เป็นเสมือนเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน พันธกิจดังกล่าวของห้องสมุดจึงสามารถสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ทุกรูปแบบ ขณะเดียวกันห้องสมุด

ประชาชนทั้งในและต่างประเทศยังมุ่งเน้นพันธกิจการสร้างเครือข่ายเพื่อการให้บริการให้เกิดการเรียนรู้ในสังคม

1.3 จุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชน

จุดมุ่งหมายของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยในภาพรวมคือ ห้องสมุดประชาชนมีจุดมุ่งหมายที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน รักการค้นคว้า เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน ซึ่งจุดมุ่งหมายดังกล่าวเป็นจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชาชน

จุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชนในภาพรวมของห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศ คือ ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชาชนโดยการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ที่หลากหลายสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ด้วยการส่งเสริม สนับสนุน จัดเตรียมสื่อ และทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ เพื่อให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพเหมาะสมกับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

การกำหนดจุดมุ่งหมายของห้องสมุดประชาชนเป็นการตั้งจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานเพื่อให้สามารถไปถึงยังวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ได้จากการศึกษาพบว่าห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน โดยมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน รักการค้นคว้า ซึ่งจุดมุ่งหมายดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของการศึกษาตลอดชีวิต กล่าวคือเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง หลากหลาย ส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้ประชาชนทุกคนเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาตลอดชีวิตอย่างสะดวกและทั่วถึง ขณะที่ห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศมีจุดมุ่งหมายที่คล้ายเคียงกันกับจุดมุ่งหมายของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย กล่าวคือ เน้นเรื่องการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชาชนโดยการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ที่หลากหลายสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ขณะเดียวกันมีข้อสังเกตเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศกล่าวคือห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศนอกจากจะให้ความสำคัญกับทักษะการแสวงหาความรู้พื้นฐานแล้วยังมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมของคนในชุมชนด้วย

1.4 หลักการห้องสมุดประชาชน

หลักการดำเนินงานห้องสมุดของประเทศไทยในภาพรวม พบว่ามีหลักการในการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ให้บริการการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของชุมชน เน้นการบริการที่ประทับใจ ให้ความเสมอภาค และเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการในทุกรูปแบบ

หลักการของห้องสมุดประชาชนดังกล่าว เป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักการ การศึกษาตลอดชีวิตในเรื่องของการปลูกฝังทักษะการเรียนรู้ให้กับประชาชน และหลักการในการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักการเป็นเสมือนข้อเสนอแนะที่นำ จุดมุ่งหมายไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้นหลักการห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยจึงได้กำหนดหลักการ ที่มุ่งให้ห้องสมุดเป็นแหล่งบริการเพื่อการค้นคว้าที่มุ่งเน้นการบริการที่ดีที่สุดเพื่อประชาชนได้รับ บริการที่ตรงกับความต้องการ บริหารจัดการให้ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต สังคม และชุมชน และ ให้บริการด้วยความเท่าเทียมเทียมและทั่วถึง ให้ผู้ใช้ได้รับความสะดวก รวดเร็ว สอดคล้องตรง กับความต้องการของประชาชน ทำให้ประชาชนทุกคนที่มาใช้บริการห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ สามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น รวมทั้งให้บริการด้วยความเสมอภาค ส่งเสริม การมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนของสังคมดำเนินการให้กับประชาชน

1.5 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย ในภาพรวม พบว่า นอกเหนือจากการให้บริการพื้นฐานของห้องสมุดแล้ว ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยที่เป็น กรณีศึกษายังมีรูปแบบการให้บริการที่ตอบสนองของความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างหลากหลาย กล่าวคือ การให้บริการด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่สนองตอบความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่สัมพันธ์กับสถานการณ์ปัจจุบัน การจัดสภาพทาง กายภาพที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภายในห้องสมุด

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนต่างประเทศที่เป็นกรณีศึกษา พบว่า ในภาพรวมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนนอกจากบริการพื้นฐานที่ห้องสมุดแล้ว ห้องสมุดประชาชนต่างประเทศที่คัดสรรแต่ละแห่งยังมีกิจกรรมการให้บริการที่คล้ายกันหลาย ประการ ได้แก่ การจัดหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาวในห้องสมุด การมีบริการทางด้านอินเทอร์เน็ต ทั้งการสืบค้น การยืมคืน การให้บริการตอบคำถาม เน้นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเช่น กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มคนผิวสี กลุ่มคนพื้นเมือง เป็นห้องสมุดประชาชนเฉพาะทางเช่น มีสถานที่ที่ อำนวยความสะดวกในการค้นคว้าเฉพาะในบางเรื่อง เช่นห้องสมุดสิงคโปร์ให้บริการเฉพาะในเรื่อง นวนิยาย ห้องสมุดประชาชนซึ่งะให้บริการข้อมูลเฉพาะเรื่องแหล่งน้ำ ขณะเดียวกันห้องสมุดที่เป็น กรณีศึกษาเหล่านี้ยังมีกลุ่มอาสาสมัครห้องสมุดที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดในด้านต่างๆ ด้วย แต่ที่ เป็นที่โดดเด่นได้แก่ห้องสมุดประชาชนลอนดอน และห้องสมุดประชาชนซิดคาโก ที่มีหน่วยงาน สำหรับช่วยเหลือผู้ตกงานเพื่อการหางาน เช่นการจัดหลักสูตรเพื่อแนะนำการเขียนจดหมายสมัคร งาน ขณะที่ห้องสมุดประชาชนสิงคโปร์เปิดโอกาสให้ผู้รับบริการรวมตัวกันเป็นกลุ่มต่างๆ และทำ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเห็นได้ว่าห้องสมุดประชาชนเหล่านี้นอกจากจะมีกิจกรรม

การเรียนรู้ที่เน้นทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต คือส่งเสริมการอ่าน แล้ว ยังส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะเกี่ยวกับทำงาน สังคม และวัฒนธรรมอีกด้วย

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้รับบริการมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยเน้นการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยตามอัธยาศัยโดยเน้นความทันสมัยควบคู่กับความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้บรรณารักษ์เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันของห้องสมุดและสังคม สำหรับห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการในต่างประเทศ พบว่าเน้นการให้บริการที่สนองตอบความต้องการของประชาชนในเรื่องความสะดวกและทันเวลา การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคลในลักษณะเฉพาะบุคคลและลักษณะกลุ่มความสนใจ ขณะเดียวกันการจัดกระบวนการเรียนรู้ยังให้ความสำคัญกับการให้ผู้รับบริการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวด้วย จากการศึกษาเรื่องแนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน ปี พ.ศ.2560 พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาต่างมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่สร้างให้ผู้รับบริการได้รับความรู้ด้วยวิธีการอันหลากหลาย และมีสาระที่ครอบคลุมความต้องการของผู้รับบริการ

1.6 มาตรฐานการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

มาตรฐานการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย ในภาพรวมพบว่าแต่ละแห่งใช้มาตรฐานการดำเนินงานขึ้นอยู่กับหน่วยงานต้นสังกัดและการบริหารจัดการ

มาตรฐานการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนต่างประเทศจะถูกกำหนดด้วย ระเบียบข้อบังคับ และกฎหมายห้องสมุดประชาชนที่แต่ละประเทศกำหนด

มาตรฐานห้องสมุดเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารในการบริหารจัดการ วางแผน เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาห้องสมุดประชาชน ซึ่งประเทศไทยยังไม่มีการใช้มาตรฐานกลางในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศ แต่เป็นการใช้มาตรฐานที่กำหนดขึ้นโดยหน่วยงานต้นสังกัดของห้องสมุดแต่ละแห่ง ในขณะที่ห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศจะมีกำหนดด้วย ระเบียบข้อบังคับ และกฎหมายห้องสมุดประชาชน เป็นมาตรฐานในการดำเนินงาน

1.7 การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในรูปแบบต่างๆ ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยพบว่าในประเด็นของการมีส่วนร่วมของประชาชน ห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่คล้ายเคียงกัน กล่าวคือ สำรวจความต้องการในการใช้บริการห้องสมุด และสามารถแสดงความคิดเห็นในการ

ดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนได้ ขณะเดียวกันได้เปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีความสามารถในด้านต่างๆ ได้เป็นวิทยากรในกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ห้องสมุดให้บริการด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศพบว่าห้องสมุดประชาชนต่างประเทศเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมเป็นคณะกรรมการห้องสมุด เป็นอาสาสมัครห้องสมุด รวมทั้งสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มในห้องสมุดเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันในเรื่องการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้

การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุดจะทำให้ชุมชนสามารถแสดงความต้องการของชุมชน และกำหนดทิศทางการทำงานที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างตรงเป้าหมาย ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมตั้งแต่ในระดับนโยบาย จนถึงการปฏิบัติ ตลอดจนการประเมินผล ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมดังกล่าวเป็นรูปแบบที่ห้องสมุดประชาชนต่างประเทศได้ดำเนินการแล้ว ในขณะที่ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยได้เริ่มดำเนินการเป็นบางแห่ง ทั้งนี้การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินการในห้องสมุดสำหรับห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย ยังเป็นการให้โอกาสกับประชาชนในบางเรื่องเท่านั้น เช่น การประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

1.8 เครือข่ายห้องสมุดประชาชน

จากการศึกษาประเด็นเครือข่ายห้องสมุดประชาชนจากห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยที่เป็นกรณีศึกษา พบว่าห้องสมุดประชาชนดำเนินการในรูปแบบเครือข่าย ทั้งเครือข่ายห้องสมุดด้วยกัน และเครือข่ายที่เป็นชุมชน หน่วยงาน องค์กรเอกชน องค์กรภาครัฐ ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย และสนองตอบการเรียนรู้ของประชาชนได้อย่างทั่วถึง

จากการศึกษาประเด็นเครือข่ายห้องสมุดประชาชนจากห้องสมุดประชาชนต่างประเทศที่เป็นกรณีศึกษาพบว่ามี การดำเนินงานในรูปแบบเครือข่ายระหว่างห้องสมุดประชาชนด้วยกันทั่วประเทศ และขยายเครือข่ายการดำเนินงานเพื่อให้ครอบคลุมทั่วโลก

การทำงานในรูปแบบเครือข่ายจะช่วยขยายการบริการของห้องสมุดประชาชน อันส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อผู้รับบริการได้มากยิ่งขึ้น เห็นได้ว่าห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยได้เริ่มให้ความสำคัญกับการดำเนินงานในรูปแบบเครือข่ายดังกล่าว ในขณะที่ห้องสมุดประชาชนในต่างประเทศได้ขยายฐานเครือข่ายจากในท้องถิ่น ในประเทศไปสู่เครือข่ายทั่วโลก ซึ่งหมายถึงประโยชน์ที่สามารถรองรับสังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.9 งบประมาณการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

งบประมาณการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย ในภาพรวมพบว่าได้รับงบประมาณส่วนใหญ่มาจากต้นสังกัด

งบประมาณการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนต่างประเทศ ในภาพรวมพบว่า ได้รับงบประมาณส่วนใหญ่มาจากรัฐ ภาษี การระดมทุน และการหารายได้ของห้องสมุดเอง

งบประมาณการดำเนินงานนับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารงาน หากประเทศใดเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ก็จะมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้เป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันคนในประเทศก็จะเห็นความสำคัญและร่วมกันบริจาคเพื่อพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ นั้นๆ ด้วย ปัจจุบันงบประมาณในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยแหล่งใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ และต้นสังกัด ในขณะที่ขณะที่ห้องสมุดประชาชนต่างประเทศนอกจากได้รับการสนับสนุนจากรัฐแล้ว ยังได้รับเงินสนับสนุนจากแหล่งต่างๆ อีกด้วย อาทิ การระดมทุนจากคณะกรรมการ จากการรับบริจาค การรับงบประมาณจากภาษี และจากการหารายได้ของห้องสมุดเอง

2. อนาคตภาพห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560

จากการศึกษาแนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในอนาคต ในบริบทด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และการศึกษา ภาพอนาคตในส่วนของรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในพ.ศ.2560 ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 9 องค์ประกอบได้แก่ องค์ประกอบด้านกายภาพ องค์ประกอบด้านจุดมุ่งหมาย องค์ประกอบด้านหลักการ องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ องค์ประกอบด้านการให้บริการ องค์ประกอบด้านเครือข่าย องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์ประกอบด้านงบประมาณ และองค์ประกอบด้านการประเมินผล ทั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัย เป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 แนวโน้มสังคมอนาคตในสังคมฐานความรู้

ผลการวิจัยอนาคต ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันคือ สถานการณ์สังคมในอนาคตใน พ.ศ.2560 แสดงภาพสังคมแบบองค์รวม ดังนี้

สังคมไทยในปี พ.ศ.2560 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นสังคมไทยในอนาคตมีแนวโน้มเป็นสังคมฐานความรู้ และความรู้ในอนาคตมีลักษณะเป็นความรู้ ผ่านสื่อออนไลน์ ประชาชนและเยาวชนมีนิสัยแสวงหาการเรียนรู้มากขึ้น ขณะเดียวกันเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยลดช่องว่างระหว่างสังคมได้มากขึ้น

สถานการณ์การเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทและทวีความสำคัญ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพและความสามารถในการบริหารปกครองและการจัดการศึกษา องค์การชุมชนหรือหมู่บ้านมีความเข้มแข็งและมีกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญาสามารถเป็น

หลักของสมาชิกในชุมชน ขณะเดียวกันผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเป็นผลกระทบมาจากการปฏิรูปการเมืองในปัจจุบัน

สถานการณ์ด้านการศึกษาของประชาชน การปฏิรูปการศึกษาเกิดผลตามเป้าหมาย อาทิ ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี การจัดการศึกษาเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิต และเน้นการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ของเยาวชน ในเรื่องการถ่ายทอดความรู้กระบวนการถ่ายทอดความรู้เน้นเรื่อง Self Directed Learning มากขึ้น ประชาชนและเยาวชนต้องการรับการศึกษาเพิ่มเติมและสนใจพัฒนาความรู้ทั้งทางด้านการศึกษา และเทคโนโลยีมากขึ้น โดยที่รัฐกำหนดให้การรักการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ ขณะเดียวกันชุมชนมีเวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้และพัฒนาปัญญาของชุมชนเอง ประชาชนสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของการแสวงหาความรู้ กฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ ที่ออกโดยรัฐจะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการสร้างโอกาสทางการศึกษาของประชาชน แหล่งการเรียนรู้จะอยู่ใกล้กับประชาชนมากที่สุด ทำให้รูปแบบการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ โดยไม่ต้องแสวงหา และในอนาคตรัฐจะให้ความสำคัญกับห้องสมุดประชาชนมากยิ่งขึ้น

ขณะเดียวกันภาพที่ไม่พึงประสงค์ที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2560 ได้แก่ ประชาชนและเยาวชนจำนวนมากใช้เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิงมากกว่าการค้นคว้าหาความรู้ สังคมไทยในปี พ.ศ. 2560 มีปัญหาศีลธรรมในสังคมและมีปริมาณอาชญากรรมมากขึ้น ขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยี และโครงสร้างของสังคมไทยไม่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ รวมทั้งช่องว่างระหว่างชนชั้นกลางและชนชั้นล่างมีมาก ซึ่งสิ่งเหล่านี้รัฐและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องห้องสมุดประชาชนต้องรีบพิจารณาแก้ไข

2.2 รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในแบบสอบถามรอบที่ 1 และรอบที่ 2 ปรากฏผลในเรื่องรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 ดังนี้

2.2.1 องค์ประกอบด้านกายภาพ

- 1) ไม่จำเป็นต้องมีลักษณะเฉพาะควรมีความหลากหลายตามสภาพที่เป็นอยู่ในแต่ละพื้นที่
- 2) ไม่เน้นขนาดแต่เน้นการทำงานในรูปแบบเครือข่ายเพื่อเข้าถึงประชาชนในทุกพื้นที่
- 2) มีขนาดเล็กกะทัดรัด กระจายอยู่ในพื้นที่ในรูปแบบ Mini Library
- 3) การตกแต่งภายในห้องสมุดต้องตกแต่งให้เกิดความรู้สึกสบาย ผ่อนคลาย เหมือนกับอ่านหนังสือที่บ้าน

- 4) ให้ความสำคัญกับการจัดบรรยากาศในการส่งเสริมการอ่าน
- 5) จัดให้มีห้องสมุดประชาชนเคลื่อนที่เพื่อเข้าถึงการให้บริการกับทุกชุมชน
- 6) ดำเนินการบูรณะอาคารเก่าเพื่อปรับใช้เป็นห้องสมุดซึ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อ

การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากโบราณสถานไปพร้อมกัน

2.2.2 องค์ประกอบด้านจุดมุ่งหมาย

- 1) เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้และศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน
- 2) เพื่อเป็นสถานที่ที่ช่วยพัฒนาความรู้ความคิดของประชาชน เป็นสถานที่ที่ช่วยต่อยอดความรู้เพื่อนำไปพัฒนาทัศนคติ และคุณภาพชีวิตของประชาชน
- 3) เพื่อสถานที่ที่ให้ประชาชนเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 4) เพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์และแหล่งรวบรวมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5) เพื่อเป็นสถานที่ที่จัดการเรียนรู้ที่ใช้การอ่าน การค้นคว้าเป็นเครื่องมือการเรียนรู้
- 6) เป็นสถานที่จัดการความรู้ของชุมชนที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย รวมทั้งมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายสามารถสนองตอบวิถีชีวิตประชาชนได้ทุกรูปแบบ
- 7) เป็นคลังข้อมูลสำหรับประชาชนในชุมชน

2.2.3 องค์ประกอบด้านหลักการ

- 1) เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ให้บริการกับประชาชนทุกคน อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง
- 2) เป็นแหล่งเผยแพร่สื่อในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง
- 3) ให้บริการกับประชาชนทุกคนที่อยู่ในชุมชน
- 4) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในการห้องสมุดทั้งระบบ
- 5) ห้องสมุดประชาชนต้องได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- 6) ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ดำเนินการในรูปแบบเครือข่าย
- 7) ห้องสมุดประชาชนต้องมีกฎหมาย ระเบียบ ที่กำหนดถึงความจำเป็นและการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาต่อเนื่องของห้องสมุดประชาชน

2.2.4 องค์ประกอบด้านกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดในห้องสมุดประชาชน

- 1) ให้บริการเชิงรุกโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยให้เป็นกิจกรรมหลักของห้องสมุดประชาชนเพื่อดึงดูดผู้ใช้บริการ
- 2) จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย
- 3) การจัดกิจกรรมต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง โดยพิจารณาความต้องการสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก
- 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญต่อบริบทวัฒนธรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดกิจกรรม
- 5) บรรณารักษ์ต้องเป็นผู้จัดเตรียมข้อมูลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกรูปแบบ
- 6) การจัดกิจกรรมต้องเน้นการจัดการความรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด โดยบรรณารักษ์เป็นผู้ประสานการดำเนินงาน

2.2.5 องค์ประกอบด้านการให้บริการของห้องสมุดประชาชน

- 1) การให้บริการของห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ต้องเป็นการให้บริการโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย
- 2) เพื่อเป็นการรองรับสังคมฐานความรู้ ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งต้องมีเว็บไซต์ในการให้บริการ
- 3) บุคลากรที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดต้องทำหน้าที่เป็นผู้จัดการความรู้และผู้อำนวยการความสะดวกร และมีความสำคัญในการจัดการความรู้ระหว่างชุมชนกับห้องสมุดประชาชน ขณะเดียวกันต้องมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับผู้เข้ารับบริการ
- 4) ใช้ระบบบริหารจัดการโดยใช้คณะกรรมการห้องสมุดประชาชน
- 5) ประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อให้มีภาพลักษณ์ใหม่ ออกสู่สายตาประชาชนอย่างสม่ำเสมอ

2.2.6 องค์ประกอบด้านเครือข่ายห้องสมุดประชาชน

- 1) ควรมีการดำเนินงานในรูปแบบภาคีเครือข่ายทั้งกับบุคคล หน่วยงาน องค์กร เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐ ส่วนราชการต่างๆ ชุมชน เพื่อเป็นการขยายการให้บริการ และกระจายสื่อ และระบบการบริการร่วมในการเชื่อมโยงระบบข้อมูล ข่าวสาร สื่อต่างๆ เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับผู้รับบริการได้มากที่สุด
- 2) ควรมีคณะกรรมการเครือข่ายห้องสมุดประชาชน
- 3) ควรมีเครือข่ายที่ดำเนินการร่วมกันทั้งเครือข่ายห้องสมุดประชาชน เครือข่ายห้องสมุดโรงเรียน หรือห้องสมุดในรูปแบบอื่นๆ เพื่อประสานข้อมูลต่างๆ ร่วมกัน

2.2.7 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

- 1) ผู้รับบริการมีบทบาทในการดำเนินงานในห้องสมุดประชาชนในรูปแบบต่างๆ
- 2) เป็นอาสาสมัครห้องสมุดประชาชนในด้านต่างๆ ทั้งในด้านการให้ข้อมูลเพิ่มเติม เป็นวิทยากร งานทะเบียน งานบำรุงรักษา
- 3) เปิดโอกาสให้ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนที่ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุด
- 4) เป็นกรรมการในการบริหารจัดการ มีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวคิดในการปรับปรุง และดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

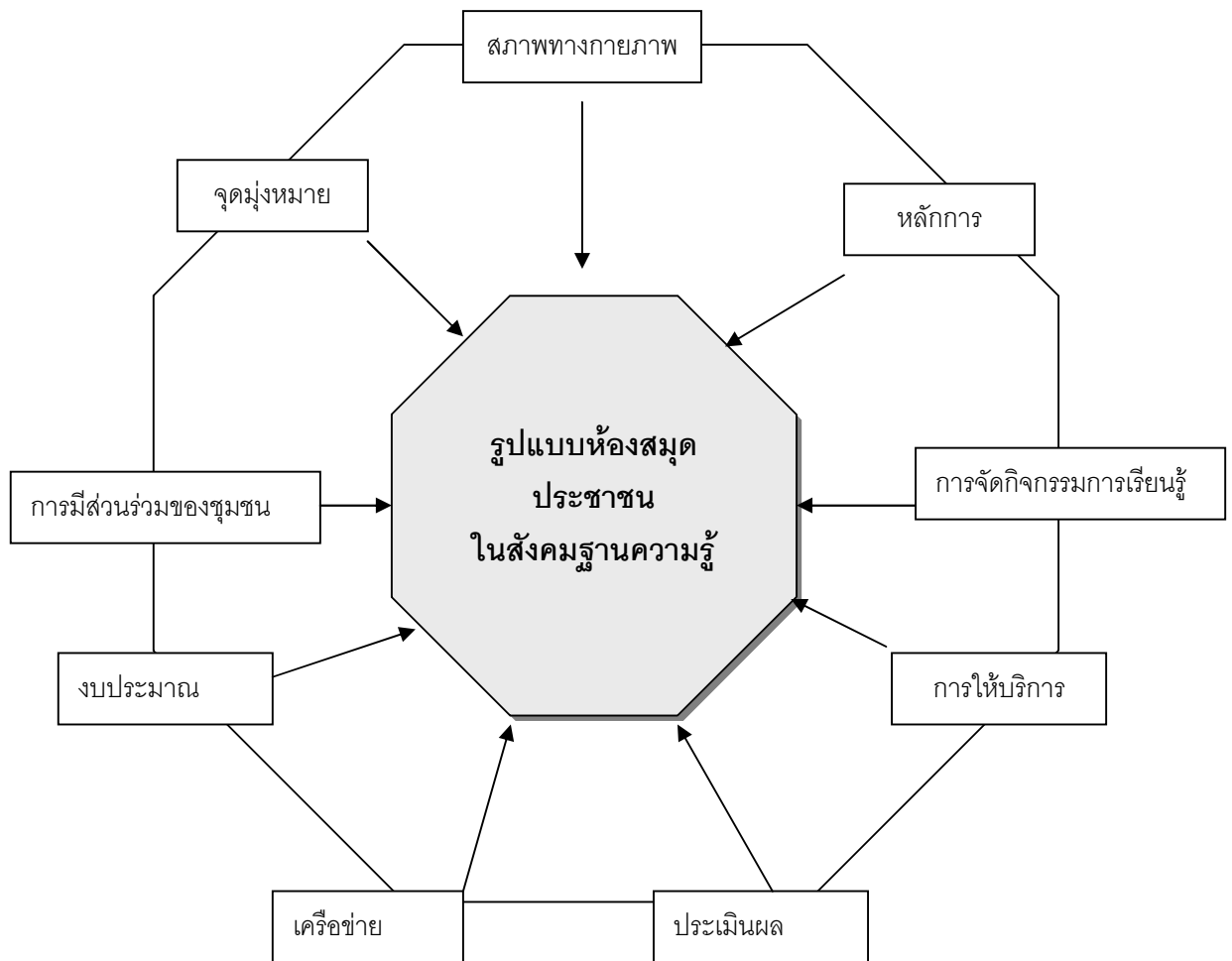
2.2.8 งบประมาณ

งบประมาณควรได้รับการจัดสรรจากรัฐเป็นหลัก นอกนั้นควรได้รับการสนับสนุน จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างพอเพียง ขณะเดียวกันอาจต้องมีการระดมทุนจากหน่วยงานอื่น และประชาชนตามลำดับ

2.2.9 การประเมินผลห้องสมุดประชาชน

- 1) ห้องสมุดประชาชนต้องมีมาตรฐานกลางในการให้บริการ
- 2) มีการติดตามประเมินผลโดยผู้เข้ารับบริการเพื่อให้ทราบผลการดำเนินงาน และสามารถปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและชุมชน
- 3) มีการประเมินเชิงประจักษ์
- 4) มีคณะกรรมการเพื่อการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

แผนภูมิที่ 5: แสดงผลรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน พ.ศ.2560

ข้อค้นพบจากการวิจัยเรื่องแนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน พ.ศ.2560 พบว่า โลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมฐานความรู้ ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่ต้องสร้างคนที่จะสามารถให้อยู่รอดได้ในสังคมดังกล่าว ด้วยเหตุนี้การพัฒนากำลังคนด้วยการพัฒนาความรู้จึงเป็นเรื่องสำคัญ การเรียนรู้จึงต้องมุ่งสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้จากทุกเวลา ทุกสถานที่ และสนองตอบทุกความต้องการในการเรียนรู้ พร้อมกับ สร้างสังคมแห่งโอกาส นั่นคือเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น รูปแบบของแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับสังคมฐานความรู้ ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ การมีส่วนร่วม และ ภาควิชาเครือข่าย เพื่อร่วมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ในขณะที่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รวมถึงการให้บริการต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้พร้อมๆ ไปด้วยกับมีความสุขสนุกที่จะทำสิ่งเหล่านั้น สำหรับองค์ประกอบอื่นๆ ที่ประกอบด้วยสภาพทางกายภาพ จุดมุ่งหมาย หลักการ งบประมาณ และการประเมินผล ก็จะช่วยเสริมเติมเต็มรูปแบบห้องสมุดประชาชน แหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชน ให้สามารถขับเคลื่อนและเป็นพลังในการพัฒนาทุนมนุษย์ให้เต็มไปด้วยพลังแห่งความคิดสร้างสรรค์เพื่อที่จะสามารถอยู่ได้ในสังคมฐานความรู้อย่างมีความสุข

**แผนภูมิที่ 6: แสดงผลการรายละเอียดองค์ประกอบรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม
ฐานความรู้ ใน พ.ศ.2560 ภายหลังการทำ EDRF รอบที่ 2**

รายละเอียดองค์ประกอบรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม	
องค์ประกอบที่ 1 สภาพทางกายภาพ	มีความหลากหลาย ขนาดกะทัดรัด กระจายในพื้นที่ ดำเนินการในรูปแบบเครือข่ายมีบรรยากาศส่งเสริมการอ่าน มีการจัดให้บริการรูปแบบเคลื่อนที่ บุรณอาคารโบราณสถานเพื่อประยุกต์ใช้เป็นห้องสมุด
องค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมาย	เป็นแหล่งการเรียนรู้และศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นสถานที่ที่ให้ประชาชนเข้าถึงเทคโนโลยี เป็นศูนย์ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์และแหล่งรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสถานที่จัดการเรียนรู้ที่ใช้การอ่านเป็นเครื่องมือ เป็นที่จัดการความรู้ของชุมชน และเป็นคลังข้อมูลชุมชน
องค์ประกอบที่ 3 หลักการ	เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ให้บริการกับประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ให้บริการกับประชาชนทุกคนในชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดำเนินการในรูปแบบเครือข่าย มีกฎหมาย กฎ ระเบียบที่เอื้อและสนับสนุนต่อการดำเนินงาน
องค์ประกอบที่ 4 การจัดการกรรมการเรียนรู้	ให้บริการเชิงรุกโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในรูปแบบต่างๆ โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมขึ้นกับความเหมาะสมของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง และให้ความสำคัญต่อการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี บรรณารักษ์เป็นผู้จัดการกรรมการเรียนรู้ทุกรูปแบบ เน้นการจัดการความรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด
องค์ประกอบที่ 5 การให้บริการ	ให้บริการโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย มีเว็บไซต์ในการให้บริการ มีหนังสือและสื่อต่างๆ ที่ทันสมัย บรรณารักษ์ต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวก มีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก
องค์ประกอบที่ 6 เครือข่าย	ดำเนินการในรูปแบบภาคีเครือข่าย เพื่อขยายการให้บริการ รวมทั้งเพื่อมีการให้ระการบริการร่วม มีการจัดตั้งคณะกรรมการภาคีเครือข่าย และ ดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายห้องสมุดอื่นๆ
องค์ประกอบที่ 7 การมีส่วนร่วมของประชาชน	ผู้รับบริการมีบทบาทในการดำเนินงานในห้องสมุดประชาชน มีระบบอาสาสมัครห้องสมุดเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน และเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุด
องค์ประกอบที่ 8 งบประมาณ	ได้รับการจัดสรรจากรัฐเป็นหลัก นอกนั้นควรได้รับจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการสนับสนุนจากต่างประเทศ และประชาชน
องค์ประกอบที่ 9 การประเมินผล	มีมาตรฐานกลางในการให้บริการ ติดตามประเมินผลโดยผู้เข้าใช้บริการ รวมทั้งมีการประเมินผลเชิงประจักษ์ และมีคณะกรรมการติดตามและประเมินผล

3. ผลการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนใน สังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560

จากการศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ใน พ.ศ.2560 ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ผลการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบที่ 1 จุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชน ประเด็นเพิ่มเติมสำคัญคือ ห้องสมุดประชาชนต้องมีขนาดทางกายภาพที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ การจัดตั้งห้องสมุดประชาชนไม่ต้องลงทุนด้านโครงสร้างแต่ให้เข้าร่วมกับหน่วยงานอื่น พร้อมกับเสนอแนะให้มุ่งเน้นปรับปรุงห้องสมุดให้เป็นห้องสมุดเสมือน (Virtual Library) หรือเป็นคลังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่โดดเด่นโดยใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศมาปรับใช้เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้รับบริการมากที่สุด อย่างไรก็ตามรูปแบบทางกายภาพที่เป็นไปได้ในปี พ.ศ.2560 คือกระจายอยู่ในทุกพื้นที่ กลมกลืนกับชุมชน มีขนาดที่เหมาะสม บริการตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และเป็นทางเลือกในการพักผ่อนตามวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมฐานความรู้

ผลการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชน ประเด็นเพิ่มเติมที่สำคัญคือเป็นสถานที่ที่ช่วยต่อยอดความรู้เพื่อนำไปพัฒนาทัศนคติ และเป็นสถานที่ที่เอื้อต่อโอกาสทางการศึกษาของประชาชนทุกคนด้วย

ผลการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบที่ 3 หลักการของห้องสมุดประชาชน ประเด็นเพิ่มเติมคือห้องสมุดประชาชนต้องเป็นแหล่งการเรียนรู้ของประชาชนทุกคน โดยให้สามารถเข้ารับบริการโดยไม่เสียค่าบริการ และรับบริการได้อย่างทั่วถึง เสมอภาค และพอเพียง

ผลการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบที่ 4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของห้องสมุดประชาชน ประเด็นเพิ่มเติมที่สำคัญได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของห้องสมุดประชาชนควรจัดในลักษณะที่ห้องสมุดประชาชนเป็นผู้จัดการความรู้หรือผู้อำนวยความสะดวก เป็นผู้จุดประกายการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้เข้ารับบริการ และควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านเว็บไซต์ห้องสมุดซึ่งในอนาคตจะเป็นรูปแบบ WEB 2.0 ที่ห้องสมุดประชาชนสามารถสื่อสารโดยตรงกับผู้รับบริการโดยผ่านช่องทางดังกล่าวได้

ผลการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบที่ 5 การให้บริการห้องสมุดประชาชน ประเด็นเพิ่มเติมที่สำคัญคือ ห้องสมุดประชาชนในอนาคตควรเป็นห้องสมุดที่สามารถให้บริการได้ทุกที่ ทุกเวลา พร้อมทั้งสามารถอำนวยความสะดวกในการให้ผู้บริการกับผู้ใช้บริการที่ตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ในห้องสมุดต้องพัฒนาตนให้เป็น e-Man

เพื่อการรู้เท่าทันเทคโนโลยีและการให้บริการกับประชาชนผู้เข้ารับบริการ การให้บริการต้องให้บริการทั้งระบบคอมพิวเตอร์ออนไลน์ และให้บริการโดยเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้บริการได้ 24 ชั่วโมง

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ 6 เครือข่ายห้องสมุดประชาชน ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นด้วยกับการให้ความสำคัญในเรื่องเครือข่ายห้องสมุดประชาชน ประเด็นเพิ่มเติมที่สำคัญคือ ควรมีการจัดทำแนวทางความร่วมมือร่วมกับเครือข่ายโดยการผลักดันเป็นแผนห้องสมุดประชาชนในชุมชน ขณะเดียวกันต้องส่งเสริมการดำเนินงานเครือข่ายต่างประเทศ ในรูปแบบต่างๆ อาทิ การเชื่อมโยงฐานข้อมูล การใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมต่างๆ ร่วมกัน

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ 7 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน ประเด็นเพิ่มเติมที่สำคัญคือเนื่องจากสังคมในอนาคตมีแนวโน้มในการเป็นสังคมผู้สูงอายุจึงควรดึงบุคคลกลุ่มนี้มาใช้ประโยชน์กับงานห้องสมุดประชาชนในบทบาทต่างๆ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ 8 งบประมาณห้องสมุดประชาชน ผู้เข้าประชุมทั้งหมดเห็นด้วยกับการวิเคราะห์งบประมาณที่น่าเสนอแต่มีประเด็นเพิ่มเติมคือ ห้องสมุดประชาชนควรมีการระดมทุนด้วยการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อหางบประมาณเพิ่มเติมให้กับห้องสมุด

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ 9 การประเมินผลห้องสมุดประชาชน ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดเห็นด้วยกับการประเมินผลตามที่ได้วิเคราะห์

แผนภูมิที่ 7: แสดงผลรายละเอียดองค์ประกอบรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้
ใน พ.ศ.2560 ภายหลังจากการทำ Focus Group

รายละเอียดองค์ประกอบรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม	
องค์ประกอบที่ 1 สภาพทางกายภาพ	มีความหลากหลาย ขนาดกะทัดรัด กระจายในพื้นที่ ดำเนินการในรูปแบบเครือข่าย มีบรรยากาศส่งเสริมการอ่าน มีการจัดให้บริการรูปแบบเคลื่อนที่ บุรณาคารโบราณสถานเพื่อประยุกต์ใช้เป็นห้องสมุด มุ่งเน้นปรับปรุงห้องสมุดให้เป็นห้องสมุดเสมือน (Virtual Library) หรือเป็นคลังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่โดดเด่นโดยใช้เทคโนโลยีและระบอบสารสนเทศ
องค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมาย	แหล่งการเรียนรู้และศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นสถานที่ให้ประชาชนเข้าถึงเทคโนโลยี เป็นศูนย์ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์และแหล่งรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสถานที่จัดการเรียนรู้ที่ใช้การอ่านเป็นเครื่องมือ เป็นที่จัดการความรู้ของชุมชน และเป็นคลังข้อมูลชุมชนเป็นสถานที่ที่ช่วยต่อยอดความรู้เพื่อนำไปพัฒนาทัศนคติ
องค์ประกอบที่ 3 หลักการ	เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ให้บริการกับประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง โดยไม่เสียค่าบริการ ให้บริการกับประชาชนทุกคนในชุมชน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ดำเนินการในรูปแบบเครือข่าย มีกฎหมาย กฎ ระเบียบที่เอื้อและสนับสนุนต่อการดำเนินงาน
องค์ประกอบที่ 4 การจัดการกรรมการเรียนรู้	ให้บริการเชิงรุกโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยในรูปแบบต่างๆ โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมขึ้นกับความเหมาะสมของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง และให้ความสำคัญต่อการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี บรรณารักษ์เป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกรูปแบบ เน้นการจัดการความรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด มีการบริการการเรียนรู้ผ่านเว็บไซต์ มีการใช้ Web 2.0 ที่สามารถสื่อสารกันเข้าใช้ บริการโดยแสดงผ่านเว็บไซต์
องค์ประกอบที่ 5 การให้บริการ	ให้บริการโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย มีเว็บไซต์ในการให้บริการ มีหนังสือและสื่อต่างๆ ที่ทันสมัย บรรณารักษ์ต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวก มีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก สามารถให้บริการได้ทุกที่ ทุกเวลา บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ในห้องสมุดต้องพัฒนาตนให้เป็น e-Man ให้บริการทั้งระบบคอมพิวเตอร์ออนไลน์
องค์ประกอบที่ 6 เครือข่าย	ดำเนินการในรูปแบบภาคีเครือข่าย เพื่อขยายการให้บริการ รวมทั้งเพื่อมีการให้ระบอบการบริการร่วม มีการจัดตั้งคณะกรรมการภาคีเครือข่าย และ ดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายห้องสมุดอื่นๆ และร่วมกันผลักดันให้มีบรรจุแผนพัฒนาห้องสมุดอยู่ในแผนระดับท้องถิ่น และระดับจังหวัด
องค์ประกอบที่ 7 การมีส่วนร่วมของประชาชน	ผู้รับบริการมีบทบาทในการดำเนินงานในห้องสมุดประชาชน มีระบบอาสาสมัครห้องสมุดเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน และเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุด และควรดึงผู้สูงอายุให้มีบทบาทในการดำเนินงานห้องสมุด
องค์ประกอบที่ 8 งบประมาณ	ได้รับการจัดสรรจากรัฐเป็นหลัก นอกนั้นควรได้รับจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการสนับสนุนจากต่างประเทศ และประชาชน และควรระดมทุนด้วยวิธีการต่างๆ
องค์ประกอบที่ 9 การประเมินผล	มีมาตรฐานกลางในการให้บริการ ติดตามประเมินผลโดยผู้เข้ารับบริการ รวมทั้งมีการประเมินผลเชิงประจักษ์ และมีคณะกรรมการติดตามและประเมินผล

4. แนวทางการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560

จากการศึกษา เรื่อง แนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัยและดำเนินการจัดทำแนวทางการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นไปตามรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560 โดยสรุปเป็นประเด็นเพื่อการพัฒนาห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ดังนี้

4.1 โครงสร้างพื้นฐาน นับเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของห้องสมุดประชาชน ที่ผู้รับบริการสามารถสัมผัสได้โดยตรงทั้งก่อน ระหว่าง ตลอดจนหลังการใช้บริการ และมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจใช้บริการ โดยโครงสร้างพื้นฐานต้องสะท้อนให้เห็นความพร้อมและความมีคุณภาพในการให้บริการ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพ ทรัพยากรและบริบทของชุมชน ต้องทำให้ผู้รับบริการมีความรู้สึกที่ห้องสมุดประชาชนเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีความสะดวกในการเข้าถึง และเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนที่ทุกคนสามารถเป็นเจ้าของและร่วมกันพัฒนา

4.2 การจัดบริการและการจัดกิจกรรม นับเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งในการจัดบริการของห้องสมุดประชาชน เพื่ออำนวยความสะดวกและพัฒนาทักษะการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้รับบริการมีกระบวนการเรียนรู้ที่สนองตอบต่อสภาพ รูปแบบการดำเนินชีวิต และความต้องการของตนเอง ทั้งในลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยต้องมีรูปแบบของกิจกรรมที่หลากหลาย มีชีวิตชีวา เน้นความบันเทิงที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ตระหนักถึงสถานการณ์ต่างๆ โดยใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้รับบริการและประชาชน

4.3 การบริหารจัดการ เป็นการดำเนินงานและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เกี่ยวข้อง ทั้งในฐานะผู้รับบริการ บุคลากร และภาคีเครือข่ายสามารถร่วมกันกำหนดทิศทาง ระดมทรัพยากร ดำเนินงาน ประเมินผลการดำเนินงาน และพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นไปตามรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องและเป็นเอกภาพ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ ชุมชน และการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยต้องพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

จากประเด็นเพื่อการพัฒนา ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนให้เหมาะสมกับสังคมฐานความรู้ ดังนี้

1) โครงสร้างพื้นฐาน

1.1) ตรวจสอบและประสานการใช้ทรัพยากรในชุมชนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

1.2) ตรวจสอบความต้องการในการเรียนรู้และการรับบริการของประชาชนและผู้รับบริการห้องสมุดประชาชนในชุมชน

1.3) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของห้องสมุดประชาชนให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพ ทรัพยากร บริบท และความต้องการของชุมชน ประกอบด้วย (1) อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม (2) พื้นที่การให้บริการภายใน (3) สื่อ (4) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2) การจัดการบริการและการจัดกิจกรรม

2.1) ตรวจสอบความต้องการด้านการจัดบริการกิจกรรมของห้องสมุดประชาชนของผู้รับบริการห้องสมุดประชาชนและประชาชนในชุมชน

2.2) พัฒนากิจกรรมของห้องสมุดประชาชนให้มีความสอดคล้องกับความต้องการและรูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย

2.3) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย และสามารถตอบสนองสภาพและความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

3) การบริหารจัดการ

3.1) ประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของห้องสมุดประชาชน

3.2) พัฒนาระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศที่สามารถนำไปใช้สนับสนุนการบริหารและการบริการห้องสมุดประชาชน

3.3) พัฒนาศักยภาพให้เป็นบรรณารักษ์และนักจัดการความรู้มืออาชีพ

3.4) ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดประชาชน

3.5) พัฒนาระบบเครือข่ายห้องสมุดประชาชนอย่างเต็มรูปแบบ

3.6) ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนางานห้องสมุดประชาชนอย่างต่อเนื่อง

3.7) ให้มีระบบการประกันคุณภาพห้องสมุดประชาชน

3.8) จัดให้มีระบบการบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการ

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบจากงานวิจัยเรื่องแนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 ในบริบทของสังคมโดยการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีศึกษาทั้งในและต่างประเทศ และการศึกษาภาพแนวโน้มของรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในอนาคต สามารถอภิปรายผลได้ตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์ทางสังคม
2. รูปแบบห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมกับสังคมฐานความรู้
3. แนวทางการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมกับสังคมฐานความรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สถานการณ์ทางสังคม

ในการศึกษาแนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน ปี พ.ศ.2560 ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวโน้มบริบททางสังคมภายใต้เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา โดยศึกษาจากแนวคิดและองค์ความรู้เรื่องสังคมฐานความรู้ การศึกษาตลอดชีวิต ตลอดจนการสัมภาษณ์และสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ผลจากการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมในอนาคตพบว่าสังคมไทยในอนาคตมีแนวโน้มเป็นสังคมฐานความรู้ที่ความรู้จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงอยู่ของประชาชน โดยมีลักษณะเป็นความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ ประชาชนและเยาวชนมีนิสัยแสวงหาการเรียนรู้มากขึ้น รวมถึงสังคมในอนาคตจะเป็นสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยเรื่องสภาพปัญหาและแนวโน้มบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) ที่รายงานว่าสังคมที่อาจเกิดขึ้นมีแนวโน้มที่จะมีความเป็นเมืองและมีความทันสมัย เป็นสังคมฐานความรู้ที่มีลักษณะการถ่ายทอดความรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ให้สามารถเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยปัญญาและสติ ซึ่งแนวโน้มสถานการณ์ทางสังคมดังกล่าวจะส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้อย่างกว้างขวางและผ่านสื่อและเทคโนโลยี เป็นโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่ส่งผลให้คนไทยสามารถเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลทั่วโลกเพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนสังคมไทยให้เป็นสังคมฐานความรู้

แนวโน้มบริบททางด้านการเมืองการปกครอง จากการศึกษาแนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 พบว่าการเมืองการปกครองท้องถิ่นจะมีบทบาทและทวีความสำคัญยิ่งขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชน หมู่บ้าน มีความเข้มแข็งมากขึ้น กลุ่มผู้นำมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา สามารถเป็นหลักของสมาชิกในการพัฒนา

ชุมชน รวมถึงมีความรู้มีศักยภาพ ในการนำเทคโนโลยีในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้แนวคิด การเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตภาคกลาง (กาญจนา รอดแก้ว, 2550) กล่าวคือผู้นำชุมชน หรือแกนนำชุมชน จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการ เรียนรู้ในชุมชน ดังนั้นการให้ความสำคัญกับภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น ชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการ พัฒนาห้องสมุดประชาชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนในอนาคตในอันที่ เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สำคัญของชุมชน

การศึกษาแนวโน้มบริบททางการศึกษา พบว่า แนวโน้มการจัดการศึกษาในอนาคต จะมุ่งเน้นการศึกษาตลอดชีวิตโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการ ขับเคลื่อน โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ของเยาวชน เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันชุมชนมีเวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนในอันที่จะพัฒนาปัญญาของ ชุมชนข้อค้นพบดังกล่าวเป็นการสนองตอบต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ในส่วนของหลักการจัดการศึกษาที่ให้ยึดหลักการศึกษตลอดชีวิตสำหรับประชาชน รวมถึงได้ให้ ความสำคัญต่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ โดยระบุว่ารัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้ง แหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 ในส่วนของ หลักการจัดการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่ให้เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจ และวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย และพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551)

ขณะเดียวกันงานวิจัยยังค้นพบถึงสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่จะเกิดขึ้นกับสังคมไทย กล่าวคือประชาชนและเยาวชนจำนวนมากใช้เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิงมากกว่าการค้นคว้าหา ความรู้ ขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างพอเพียงทั้งนี้ เนื่องจากโครงสร้างของสังคมไทยไม่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ประกอบกับ ช่องว่างระหว่างชนชั้น กลางและชนชั้นล่างมีมาก รวมทั้งจะมีปัญหาศีลธรรมในสังคมและมีปริมาณอาชญากรรมมากขึ้น ซึ่งภาพที่ไม่พึงประสงค์ดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานการวิจัยเรื่องสภาพปัญหาและแนวโน้มบริบท การเปลี่ยนแปลงสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (สุวรรณณี คำมั่น, 2551) ด้วย

ด้วยเหตุที่สังคมไทยมีแนวโน้มที่เข้าสู่สังคมฐานความรู้ ซึ่งเป็นสังคมที่ใช้ความรู้เป็น เครื่องมือขับเคลื่อน ความรู้และการเรียนรู้จะเป็นตัวจักรสำคัญ คนในสังคมต้องเข้าถึงความรู้ที่ หลากหลายดังนั้นการเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้คนไทยสามารถเรียนรู้ จากแหล่งการ เรียนรู้ ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร จะช่วยสร้างพลังทางปัญญาให้แก่คนไทย เสริมสร้างการก้าวเข้าสู่

สังคมฐานความรู้ในอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) การที่กระแสการเปลี่ยนแปลงที่มีแนวโน้มเข้าสู่สังคมฐานความรู้ ทำให้การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการจัดการความรู้มีความสำคัญยิ่ง เพื่อนำไปสู่การปรับตัวเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในยุคโลกาภิวัตน์ การศึกษาจึงต้องเน้นการสร้างความรู้ที่เท่าทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้าใจเกี่ยวกับ “กระบวนการเรียนรู้” ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และคิดเป็นเพื่อพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ปรับตัวเองให้ทันต่อสภาวะโลกในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544) ขณะเดียวกันสังคมในอนาคตยังให้ความสำคัญฐานรากกล่าวคือชุมชนเป็นหลัก การพัฒนาต่างๆ จึงมุ่งเน้นไปยังชุมชน และท้องถิ่น โดยยุทธศาสตร์และการดำเนินงานต่างๆ ต่างมุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง รวมถึงการสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับภาวะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ขณะเดียวกันการพัฒนาชุมชนต้องเสริมสร้างปัญญาให้กับประชาชน และสังคมเพื่อให้บริการเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน บนพื้นฐานความพอเพียง ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเอง และรู้เท่าทันโลก สามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยไม่ละทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณภาพ และยั่งยืน

จากแนวโน้มสถานการณ์ทางสังคมที่มุ่งเน้นให้ประชาชนชาวไทยได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ในอนาคตสังคมไทยจึงต้องให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ โดยให้ความสำคัญส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในสังคมในการจัดการศึกษาจัดให้มีการเรียนรู้ในชุมชน ทั้งนี้โดยมีกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสังคมไทยในอนาคตที่เป็นสังคมฐานความรู้ จึงไม่เพียงแต่การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน หรือสถานศึกษาเท่านั้น แต่ต้องเป็นการจัดการศึกษาที่ให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้จากรูปแบบต่างๆ รวมทั้งจากแหล่งการเรียนรู้ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้ตามความต้องการ สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา เพื่อพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถสามารถก้าวเข้าสู่สังคมฐานความรู้ได้

2. รูปแบบห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมกับสังคมฐานความรู้

การวิจัยเรื่องแนวโน้มการพัฒนาแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ในปี พ.ศ.2560 ได้ศึกษาภาพอนาคตของรูปแบบห้องสมุดประชาชนในปี พ.ศ.2560 ทั้งในภาคภาพ

ทางดี อนาคตทางร้าย และอนาคตภาพทางที่เป็นไปได้มากที่สุดของรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ ซึ่งเป็นการศึกษาด้วยเทคนิค EDFR ซึ่งภาพอนาคตที่ผู้ทรงคุณวุฒิมุ่งหวังให้เกิดขึ้นจะสอดคล้องกับแนวคิดสังคมฐานความรู้ การศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาตามอัธยาศัยที่ต่างมีจุดมุ่งหมายไปสู่การปฏิรูปสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้กล่าวคือ ในอนาคตห้องสมุดประชาชนจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ของประชาชนด้วยวิธีการอันหลากหลาย ภาพอนาคตในทางที่ดีที่พึงประสงค์ของห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้คือเป็นห้องสมุดประชาชนมีรูปแบบที่หลากหลายเหมาะสมกับชุมชน เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน มีการให้บริการโดยใช้ระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศที่ทันสมัย ดำเนินงานเป็นเครือข่ายที่สามารถสนองตอบความต้องการของชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ ขณะเดียวกันห้องสมุดประชาชนในอนาคตยังเน้นการให้บริการในเชิงรุกมีกิจกรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการอ่านในทุกรูปแบบ รวมถึงเป็นสถานที่จัดการความรู้ของชุมชน ที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนและชุมชน สำหรับอนาคตภาพที่ไม่พึงประสงค์ของห้องสมุดประชาชน ที่ค้นพบจากการศึกษาได้แก่ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดช่องว่างของประชาชนระดับกลางและระดับล่างในสังคม รวมทั้งผู้ให้บริการในห้องสมุดไม่จำเป็นต้องจบวิชาชีพบรรณารักษ์ซึ่งเป็นวิชาชีพเฉพาะ ตลอดจนการไม่ให้ความสำคัญกับงบประมาณในการดำเนินงานห้องสมุด ซึ่งประเด็นต่างๆ เหล่านี้นับว่าเป็นประเด็นสำคัญต่อการขับเคลื่อนห้องสมุดเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะประเด็นการให้ความสำคัญกับบรรณารักษ์ ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบรรณารักษ์จำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่โดดเด่นเฉพาะตัวยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการจัดการความรู้ ทั้งนี้เพราะบุคลากรที่ปฏิบัติในห้องสมุดในอนาคตที่ค้นพบจากงานวิจัยพบว่าบุคลากรนอกจากจะมีความรู้เรื่องบรรณารักษ์แล้วยังต้องเป็นนักจัดการความรู้มืออาชีพควบคู่ไปด้วยเพื่อจะสร้างสมรรถนะให้สามารถปฏิบัติงานห้องสมุดประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ห้องสมุดประชาชนในอนาคตจะเป็นศูนย์กลางความรู้ เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนที่คนในชุมชนจะหาความรู้ได้ทุกประเภทจาก สื่อ เทคโนโลยีและสารสนเทศ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นในห้องสมุดประชาชน รวมถึงเป็นสถานที่ที่ประชาชนใช้ทำกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน ห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ต้องเป็นแหล่งที่สร้างโอกาสทางการเรียนรู้ของประชาชนให้กว้างขวางขึ้น อีกทั้งยังกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัว เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้า และพัฒนามากขึ้นเพื่อช่วยพัฒนาความพร้อมทางด้านสติปัญญา และพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะสูงขึ้น สามารถแสวงหาความรู้ที่ก้าวทันกระแสโลกาภิวัตน์ พร้อมทั้งจะเข้าสู่สังคมฐานความรู้ ห้องสมุดประชาชนในอนาคตจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชน

และสังคมไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานสรุปผลการนิเทศโครงการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2547) ที่พบว่า การให้บริการห้องสมุดประชาชนนอกจากให้บริการในห้องสมุดประชาชนแล้วยังมีการให้บริการเคลื่อนที่ และการจัดกิจกรรมอื่นๆ ด้วยเช่น สภากาแฟ การใช้จัดหลักสูตรระยะสั้นต่างๆ ทั้งนี้การที่ห้องสมุดจะสามารถดำเนินการต่างๆ ดังภาพอนาคตที่พึงประสงค์ได้นั้นรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้ 1) องค์ประกอบด้านสภาพทางกายภาพ 2) องค์ประกอบด้านจุดมุ่งหมาย 3) องค์ประกอบด้านหลักการห้องสมุดประชาชน 4) องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชน 5) องค์ประกอบด้านการให้บริการ 6) องค์ประกอบด้านเครือข่ายห้องสมุดประชาชน 7) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน 8) องค์ประกอบด้านงบประมาณ และ 9) องค์ประกอบด้านการประเมินผล และจากการศึกษาการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ.2560 มีข้อค้นพบในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมกับสังคมฐานความรู้ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1 องค์ประกอบด้านรูปแบบห้องสมุดประชาชน

จากข้อค้นพบด้านรูปแบบห้องสมุดประชาชนพบว่า ห้องสมุดประชาชนที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันประกอบด้วยรูปแบบทางกายภาพของห้องสมุดประชาชนต้องเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ในแต่ละพื้นที่ และเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชนเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับแต่ละชุมชนแต่ละพื้นที่ของห้องสมุด ดังนั้นการให้บริการจึงควรมีความหลากหลาย ห้องสมุดประชาชนในอนาคตควรมีขนาดเล็ก กระจายอยู่ในพื้นที่ มีการประสานการดำเนินงานเป็นเครือข่าย มีรูปแบบการให้บริการที่ทำให้เกิดความรู้สึกสบายผ่อนคลาย เหมือนอยู่บ้าน โดยควรจัดให้มีห้องสมุดประชาชนเคลื่อนที่เพื่อเข้าถึงบริการกับชุมชนทุกชุมชน ซึ่งข้อค้นพบเหล่านี้สอดคล้องกับรายงานการวิจัยการพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมกับประเทศไทย (ชุตินา สัจจามันท์, 2551) และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับรายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) ซึ่งเห็นได้ว่าผู้เชี่ยวชาญได้ให้ทัศนะดังกล่าวภายใต้บริบทของการปรับโฉมรูปแบบห้องสมุดสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนารูปแบบห้องสมุด ประกอบกับหลักการบริหารจัดการองค์กรที่คำนึงถึงความสะดวกในการได้มาซึ่งสิ่งที่ลูกค้าและชุมชนต้องการ ซึ่งทัศนะดังกล่าวได้แสดงออกมาอย่างสอดคล้องกันกล่าวคือให้มีห้องสมุดที่มีขนาดกะทัดรัด แต่ดำเนินงานเป็นเครือข่ายเพื่อเป็นบริการเชิงรุกที่เข้าถึงลูกค้าหรือผู้รับบริการได้อย่างทั่วถึงซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานของห้องสมุด

ประชาชนลอนดอนและห้องสมุดประชาชนชิคาโกที่ต่างมีสาขากระจายอยู่ในเมืองอย่างทั่วถึง และทำงานร่วมกันอย่างเป็นเครือข่าย

2.2 องค์ประกอบด้านจุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชน

จากการวิจัยค้นพบว่าผู้เชี่ยวชาญมีทัศนะตรงกันในเรื่องจุดมุ่งหมายห้องสมุดประชาชนในการเป็นแหล่งการเรียนรู้และศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ประกอบกับเป็นสถานที่ที่ช่วยพัฒนาความรู้ความคิดของประชาชน เพื่อต่อยอดความรู้ในการนำไปพัฒนาทัศนคติ และคุณภาพชีวิตของตน นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญของห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในอนาคตควรมีจุดมุ่งหมายในการเป็นสถานที่ที่ให้ประชาชนเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นสถานที่ที่จัดการเรียนรู้ที่ใช้การอ่าน การค้นคว้าเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ และเป็นสถานที่จัดการความรู้ที่ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย รวมทั้งมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายสนองตอบวิถีชีวิตประชาชนได้ทุกรูปแบบ ข้อค้นพบจากงานวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ ชัยยศ อิมสุวรรณ์ (2544, 228-229) ที่กล่าวว่าห้องสมุดต้องเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ห้องสมุดประชาชนควรเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่บุคคลเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องหลากหลาย นอกจากนี้ สุมาลี สังข์ศรี (2544, 205-206) ยังได้กล่าวถึงลักษณะของแหล่งการเรียนรู้ว่าต้องสามารถสนองตอบความต้องการของประชาชน และชุมชนโดยเป็นแหล่งบริการความรู้ของประชาชนและชุมชน ซึ่งนับได้ว่าห้องสมุดประชาชนต้องเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาความรู้ของประชาชน และชุมชนด้วยองค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย สนองตอบความต้องการของสังคมและประชาชนได้อย่างแท้จริง

2.3 องค์ประกอบด้านหลักการห้องสมุดประชาชน

หลักการสำคัญของห้องสมุดประชาชนคือ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง โดยไม่คิดค่าบริการ เป็นคลังข้อมูลสำหรับประชาชนในชุมชน ให้ความสำคัญกับชุมชนในการบริหารจัดการกับห้องสมุดทั้งระบบ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดำเนินการในรูปแบบเครือข่าย ซึ่งหลักการต่างๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ทัศนะที่สอดคล้องกันจากที่ค้นพบจากงานวิจัยเห็นได้ว่าเป็นหลักการที่สอดคล้องกับหลักการสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตและการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มีหลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมความรู้ให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสทางการศึกษา พัฒนาคนได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตอันเป็นเงื่อนไขสู่ระบบสังคมฐานความรู้ที่พึงประสงค์สอดคล้องกันกับการวิจัยการพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย (ชุตินา สัจจามันท์, 2551) ที่ระบุว่าห้องสมุดประชาชนควรจัดบริการและกิจกรรมเชิง

รูก โดยหลักการความเท่าเทียมและทั่วถึง ให้ผู้ใช้ได้รับความสะดวก รวดเร็วและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและสภาพท้องถิ่น

2.4 องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชน

ข้อค้นพบเรื่ององค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชน จากการวิจัยพบว่าผู้เชี่ยวชาญได้แสดงทัศนะที่สอดคล้องและพึงประสงค์ในประเด็นรูปแบบกิจกรรม กล่าวคือ ห้องสมุดประชาชนเน้นการให้บริการเชิงรุก ทั้งนี้โดยการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นกิจกรรมหลักของห้องสมุดโดยต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และกลุ่มเป้าหมายหลักที่ห้องสมุดนั้นๆ จัดให้บริการ การจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ในห้องสมุดต้องมีความหลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจและดึงดูดผู้มาใช้บริการ การจัดกิจกรรมต้องจัดให้เหมาะสมและทันกับสถานการณ์เหตุการณ์ปัจจุบันของสังคม ตลอดจนให้ความสำคัญต่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดกิจกรรมในห้องสมุด ทั้งนี้บรรณารักษ์ต้องเป็นผู้จัดเตรียมข้อมูลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกรูปแบบ ข้อค้นพบดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับรายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2548) ที่ระบุถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดว่าควรมีความน่าสนใจ ทันสมัยและสอดคล้องกับเอกลักษณ์และสถานการณ์ของชุมชน ขณะเดียวกันกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนต้องเน้นในเรื่องการส่งเสริมการอ่านของผู้เข้ารับบริการด้วย ทั้งนี้เพราะการอ่านเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการสร้างปัญญาซึ่งจะช่วยให้บุคคลแก้ไขปัญหาที่เกิดจากความซับซ้อนของสังคมได้มากขึ้น (ประเวศ วะสี, 2550) จากข้อค้นพบสามารถกล่าวได้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดต้องเป็นการปรับกระบวนการทัศน์ไปจากเดิมกล่าวคือกิจกรรมในห้องสมุดต้องเป็นการเรียนรู้อย่างสนุกสนาน เป็นสาระบันเทิงที่การเรียนรู้ควบคู่ไปกับความบันเทิง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับความรู้ทั้งที่ไม่ได้อยู่ในห้องเรียน เป็นการศึกษิตตามอัธยาศัยที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา และทุกโอกาส การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดจึงเป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่สามารถสนองตอบกลุ่มเป้าหมาย และสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้รับบริการทุกคน

2.5 องค์ประกอบด้านการให้บริการของห้องสมุดประชาชน

ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ของคนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่าการให้บริการของห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ต้องเป็นการให้บริการโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้บริการกับประชาชนอย่างแท้จริง เป็นการเปิดโอกาสทางการแสวงหาความรู้ให้กับคนทุกคนรวมถึงผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากจนในสังคมไทยด้วย การบริการแบบให้เปล่าจึงเป็นการส่งเสริมการอ่านที่จะทำให้ทุกคนสามารถเข้ามาใช้บริการได้ ขณะเดียวกันการวิจัยยังพบว่าการให้บริการในห้องสมุดในยุคที่ก้าวไกลเข้าสู่สังคมฐานความรู้การใช้ประโยชน์จาก

เทคโนโลยีและสารสนเทศจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้การให้บริการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือผู้เชี่ยวชาญมีทัศนคติที่สอดคล้องกันว่าห้องสมุดแต่ละแห่งควรมีเว็บไซต์ในการให้บริการ ซึ่งเห็นได้จากการประสบความสำเร็จในการให้บริการด้านดังกล่าวจากห้องสมุดที่เป็นกรณีศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ที่มีผู้สนใจใช้บริการด้วยวิธีการดังกล่าวเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้งานวิจัยยังค้นพบว่าบรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดนอกจากจะมีบทบาทในงานบรรณารักษ์แล้วยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้จัดการความรู้และเป็นผู้อำนวยความสะดวกในกระบวนการเรียนรู้ในห้องสมุด รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ระหว่างชุมชนกับห้องสมุด ขณะเดียวกันต้องมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับผู้เข้ารับบริการ ตลอดจนเป็นผู้ที่มีใจให้บริการ ใฝ่รู้ในเรื่องเทคโนโลยีในอันที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการทำงานในห้องสมุดประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับเรื่องระบบบริหารจัดการจากการวิจัยค้นพบว่าห้องสมุดประชาชนควรใช้ระบบบริหารจัดการโดยใช้คณะกรรมการห้องสมุดประชาชน ซึ่งในเรื่องดังกล่าวสอดคล้องกับการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนต่างประเทศที่เป็นกรณีศึกษา ซึ่งห้องสมุดที่เป็นกรณีศึกษาทั้งหมดมีการบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการห้องสมุดประชาชน ในขณะที่รายงานการวิจัยการพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย (ชุตินา สัจจามันท์, 2551) ค้นพบว่าการบริหารงานห้องสมุดประชาชนควรดำเนินการโดยคณะกรรมการห้องสมุดประชาชน และในเรื่องการการประชาสัมพันธ์งานวิจัยพบว่าผู้เชี่ยวชาญมีทัศนคติที่สอดคล้องกันว่าห้องสมุดประชาชนควรมีภาพลักษณ์ใหม่ออกสู่สายตาประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เนื่องจากการประชาสัมพันธ์เป็นวิธีการหนึ่งที่จะเป็นการประชาสัมพันธ์องค์กรให้มีผู้สนใจใช้บริการ ขณะเดียวกันก็จะเป็นการเผยแพร่การดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่ดำเนินการอยู่ออกสู่สาธารณชนไปพร้อมกันด้วย

2.6 องค์ประกอบด้านเครือข่ายห้องสมุดประชาชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้ให้ความสำคัญกับภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 8 ทั้งนี้เพราะเครือข่ายการเรียนรู้จะทำให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลาย และกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะเกิดขึ้นได้อย่างทั่วถึงและใกล้ชิดประชาชนในทุกพื้นที่ การเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้เข้าด้วยกันเป็นเครือข่ายดังเช่นในหลายประเทศที่ได้ศึกษา จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในทุกระดับตั้งแต่ระดับชุมชน จนถึงระดับชาติ และระดับโลก งานวิจัยนี้ค้นพบว่า ห้องสมุดประชาชนซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมฐานความรู้ควรมีการดำเนินงานในรูปแบบภาคีเครือข่าย ทั้งนี้เพื่อช่วยสนับสนุนและใช้ทรัพยากรร่วมกันในการให้บริการ และควรจัดระบบการบริการร่วมในการเชื่อมโยงระบบข้อมูลข่าวสาร สื่อต่างๆ เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับผู้รับบริการได้มากที่สุด และควรมีคณะกรรมการเครือข่ายห้องสมุดประชาชน และที่สำคัญห้องสมุดประชาชนควรจะเชื่อมโยงกันทั้งหมดด้วย

เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ที่ต้องการรับบริการสามารถใช้บริการได้ทุกเวลา สามารถรับ ความรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึง และจะช่วยให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นรูปธรรมที่สามารถ สัมผัสจับต้องได้ในที่สุด

2.7 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากงานวิจัยค้นพบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในเรื่ององค์ประกอบ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนกล่าวคือต้องมีระบบอาสาสมัครห้องสมุดประชาชน ผู้รับบริการมี บทบาทในการดำเนินงานในห้องสมุดประชาชนในรูปแบบต่างๆ ขณะเดียวกันต้องเปิดโอกาสให้ ประชาชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนที่ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่มีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานห้องสมุดประชาชน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน ต่างประเทศที่เป็นกรณีศึกษา และสอดคล้องกับรายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อ สังคมไทยในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) ที่ระบุให้ชุมชนมี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ

2.8 องค์ประกอบด้านงบประมาณ

จากงานวิจัยค้นพบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในเรื่องงบประมาณ ว่าควรได้รับการจัดสรรจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ขณะเดียวกันอาจต้องมีการระดมทุนจาก หน่วยงานอื่น

2.9 องค์ประกอบด้านการประเมินผลห้องสมุดประชาชน

ในประเทศที่พัฒนาแล้วรัฐต่างตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุดประชาชน โดยเฉพาะต่อการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศ ดังนั้นห้องสมุดประชาชนควรมีแนวทางการ บริหารจัดการหรือการปฏิบัติงานที่เป็นไปในระบบเดียวกันหรือใกล้เคียงกันเพื่อจะนำไปสู่การ พัฒนาห้องสมุดอย่างแท้จริง จากงานวิจัยค้นพบว่าห้องสมุดประชาชนต้องมีมาตรฐานกลางในการ ให้บริการ รวมถึงมีการประเมินผลโดยผู้เข้ารับบริการ และการประเมินเชิงประจักษ์ ขณะเดียวกัน ห้องสมุดประชาชนต้องมีคณะกรรมการเพื่อการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน และเพื่อให้การ ดำเนินงานของห้องสมุดเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการดำเนินงานของภาครัฐ ดังนั้นห้องสมุด ประชาชนที่เป็นหน่วยงานของรัฐ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรนำมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่ เกี่ยวข้องมาใช้ในการจัดทำแนวทางการประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดด้วย

3. แนวทางการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนให้เหมาะสมกับสังคมฐานความรู้

การดำเนินงานห้องสมุดในรูปแบบเดิมต้องต่อสู้กับกระแสการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของโลกที่ทันสมัย การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบันมีบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในอันที่จะก้าวเข้าสู่สังคมฐานความรู้ สังคมที่ใช้ความรู้เป็นแรงขับเคลื่อนหลัก คนในสังคมจำเป็นต้องเข้าถึงความรู้ที่หลากหลาย เพื่อมุ่งพัฒนาทักษะและวิทยาการต่างๆ เพื่อรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ด้วยสังคมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตใฝ่การเรียนรู้และรักการอ่าน ดังนั้นความจำเป็นที่สำคัญประการหนึ่งได้แก่ การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับคนไทยทุกคน โดยต้องพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ให้ทันสมัย มีความรู้ น่าสนใจ พัฒนาการเรียนรู้และนวัตกรรมที่ก้าวหน้า ก่อให้เกิดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ๆ ที่สะดวก ง่ายต่อการเข้าถึง สร้างกระแสการเรียนรู้ และไม่ยึดติดกับรูปแบบทางการ

แนวทางการพัฒนารูปแบบห้องสมุดใหม่จึงต้องตระหนักถึงกระแสความเปลี่ยนแปลงและความต้องการต่างๆ ของบุคคล ชุมชน และสังคม จากการศึกษาแนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้พบว่า จุดแข็งขององค์ประกอบห้องสมุดประชาชนประกอบด้วยปัจจัยหลายประการได้แก่ นโยบายของรัฐที่ส่งเสริมสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้ของประชาชนในอนาคตที่มุ่งแสวงหาความรู้มากขึ้น ระบบสังคมที่เน้นการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย การใช้ประโยชน์จากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น ขณะเดียวกันจุดด้อยของบริบทต่างๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน ประกอบด้วยประชาชนขาดการกลั่นกรองข้อมูลที่มีจำนวนมาก ตลอดจนไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างทั่วถึง และใช้เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิงมากกว่าเพื่อการเรียนรู้และสารประโยชน์ จากข้อค้นพบดังกล่าว แนวทางการพัฒนารูปแบบห้องสมุดให้เหมาะสมกับสังคมฐานความรู้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้นอกห้องเรียน ให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้ระดับชุมชน รวมถึงเป็นคลังข้อมูลของชุมชนที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในทุกระดับ และเพื่อให้ห้องสมุดประชาชนสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เหมาะสมกับสังคมฐานความรู้จึงเป็นแนวทางที่มุ่งให้ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสุขกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ห้องสมุดประชาชนเป็นกลไกในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้เป็นแนวคิดที่เป็นภาพอนาคต เป็นการสนองตอบการปฏิรูปการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่ทุกภาคส่วนของสังคมต้องระดมสรรพกำลัง ร่วมมือกันในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนเพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของประชาชน และพัฒนาคุณภาพของประชาชน ให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมฐานความรู้ในอนาคตได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว ห้องสมุดประชาชนต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานใหม่ เพื่อเป็นเครื่องมือให้ประชาชนสามารถใช้เป็นพลังในการพัฒนาศักยภาพของตน รวมถึงเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมและประเทศชาติให้เกิดสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการวิจัยพบว่า การปรับเปลี่ยนกระบวนการของห้องสมุดดังกล่าว นับว่าเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งที่ต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ และจากการวิจัยมีข้อเสนอแนะบางประการดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

แนวทางในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ประการสำคัญคือการพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สำคัญของชุมชนที่สนองตอบความต้องการในการแสวงหาความรู้ของบุคคล ชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในสังคมฐานความรู้ โดยแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนในเชิงนโยบายพบว่า การพัฒนาดังกล่าวต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เพื่อให้ร่วมกันพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในอันที่จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้เข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้ โดยมีวิธีการดังนี้

1.1 เพื่อส่งเสริมความร่วมมือของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับสังคมฐานความรู้ ควรกำหนดแนวทางการพัฒนาห้องสมุดประชาชนในเชิงบูรณาการภายใต้แผนการพัฒนาทุกระดับนับตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด และแผนชุมชน เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ประสานความร่วมมือการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน อันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในประเทศไทยได้อย่างแท้จริง

1.2 เพื่อส่งเสริมให้ห้องสมุดเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมฐานความรู้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอันสำคัญยิ่งที่รัฐต้องผลักดันการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นวาระแห่งชาติ รวมทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนรัฐจึงควรกำหนดแผนยุทธศาสตร์

ห้องสมุดประชาชนและให้ความสำคัญกับการแปลงแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกัน รัฐต้องส่งเสริมทรัพยากรต่างๆ อย่างพอเพียง เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนนโยบาย และยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ส่งเสริมสนับสนุนการทำงานในรูปแบบเครือข่าย โดยให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในชุมชนในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่รองรับสังคมฐานความรู้ โดยความร่วมมืออาจดำเนินการได้ในหลายลักษณะ อาทิ เป็นกรรมการห้องสมุด เป็นอาสาสมัคร เป็นแหล่งข้อมูล บริจาคเงินทุน เป็นวิทยากร หรือช่วยในการประชาสัมพันธ์

2.2 บรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่ และบุคลากรในห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในฐานะเป็นผู้จัดการความรู้ ดังนั้นจึงต้องให้มีระบบสรรหาและคัดสรรบุคลากรที่มีคุณภาพ และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านสาระความรู้ การใช้เทคโนโลยี และการพัฒนาแนวคิดเพื่อรองรับรูปแบบใหม่ของห้องสมุดประชาชนในการมุ่งไปสู่กรอบการดำเนินงานใหม่ที่รองรับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น และสามารถสนองตอบความต้องการของผู้ใช้บริการได้ทุกรูปแบบอย่างทั่วถึง และทันสมัย

2.3 กิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน เนื่องจากการอ่านเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการสร้างปัญญาถ้ามีพื้นฐานการเรียนรู้ที่ดี จะสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย และสามารถคิดวิเคราะห์เป็น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคคล สังคม และประเทศชาติ ดังนั้นห้องสมุดจึงควรสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างหลากหลายทั้งรูปแบบ และวิธีการ

2.4 การให้บริการในห้องสมุดประชาชน ต้องเน้นการให้บริการเชิงรุก และให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่หลากหลาย รวมถึงให้ความสำคัญกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการให้บริการ เช่น การจัดทำเว็บไซต์รูปแบบใหม่ การจัดทำจดหมายข่าว และการทำฐานข้อมูลห้องสมุดเพื่อการให้บริการ

2.5 ระบบการประเมินผลห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้จะเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนดังนั้นเพื่อให้ห้องสมุดประชาชนมีแนวทางการประเมินผลที่เป็นเอกภาพควรจัดทำแนวทางการประเมินผลห้องสมุดประชาชนรวมทั้งควรจัดตั้งคณะกรรมการประเมินผลกลางเพื่อเป็นการสร้างมาตรฐานในการประเมินผลห้องสมุดประชาชนอันจะส่งผลประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของห้องสมุดประชาชนอย่างต่อเนื่องไปพร้อมกัน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย

การวิจัยอนาคต เป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อศึกษาแนวโน้มของสังคมในอนาคต และ ยุทธศาสตร์การจัดการหรือแนวทางที่ดีสำหรับการพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับสภาพสังคม หรือ บริบททางการศึกษา การศึกษาทำให้มองเห็นทิศทางเพื่อที่จะมุ่งไปให้ถึง การวิจัยครั้งนี้จึงมี ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยดังนี้

3.1 การวิจัยอนาคตเป็นการหาแนวโน้มในบริบทต่างๆ ทั้งทางด้านสังคม สิ่งแวดล้อม การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และ การศึกษา ดังนั้นในการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการ ทำวิจัยควรเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่หลากหลาย เพื่อจะ ได้ผลการวิจัยที่เป็นภาพกว้างที่ครอบคลุมทุกบริบท และเป็นภาพอนาคตที่แตกต่าง และโดดเด่น จากการทำงานในรูปแบบเดิม

3.2 เนื่องจากห้องสมุดประชาชนมีขอบเขตการดำเนินงานที่กว้างขวาง กลุ่มเป้าหมายหลากหลาย ดังนั้นควรมีการจัดทำกรวิจัยการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนที่ เหมาะสมกับสังคมเมือง และการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมกับสังคมชนบท เพื่อจะได้แนวทางการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมกับแต่ละบริบทของสังคม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤติยา อัดถากร. การวิเคราะห์งานด้านบริการสำหรับเด็กของห้องสมุดประชาชนใน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- การศึกษาจากโรงเรียน, กรม. การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับคนไทยในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2538.
- การศึกษาจากโรงเรียน, กรม. แนวคิดการพัฒนาห้องสมุดประชาชน: มิติใหม่ ศูนย์การเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์, 2538.
- กุสุมา รัตนกุล.. ปัจจัยที่มีผลต่อการไม่เข้าใช้ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” จังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2540.
- เกสร ปาละวัน. รูปแบบการจัดบริการเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของห้องสมุดประชาชน : กรณีศึกษาห้องสมุดประชาชนอำเภอควนโดน จังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2540.
- ไค้ซ้างสังเวียง. ความจำเป็นในการก้าวไปสู่ เศรษฐกิจฐานความรู้. ประชาชาติธุรกิจ (28 มกราคม 2548): 6.
- จุมพล พูนภัทรชีวิน. เทคนิคการวิจัยแบบ EDR. ใน ผลผลิตและผลิตภัณฑ์ทางการศึกษาจากงานวิจัย, หน้า 180-203. กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- จุมพล พูนภัทรชีวิน. อนาคตศึกษา : ความรู้และความเข้าใจพื้นฐาน. วารสารครุศาสตร์ 6 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2539): 1-4.
- ฉลองศรี พลโยธา. กระบวนการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน. วารสารการศึกษานอกโรงเรียน 4 (กรกฎาคม 2544): 18-23.
- ชนิตา รัชทรัพย์เมือง. การวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย. ใน เทคนิคการวิเคราะห์นโยบาย, หน้า 59 - 734. กรุงเทพฯ :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. การจัดการบริหารและการบริการห้องสมุดเพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. ใน 22 ปี กศน.สู่การศึกษาตลอดชีวิต, หน้า 226-242. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2544.

- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. การศึกษาตามอัธยาศัย. วารสารการศึกษาออกโรงเรียน 4 (พฤษภาคม 2543): 3-5.
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต. ใน 22 ปี กศน.สู่การศึกษาตลอดชีวิต, หน้า110 -120. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2544.
- ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ์. การศึกษานอกระบบ ; พื้นฐานการวางแผนโครงการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543
- ชัยศึก เกตุทัต. การนำเสนอโครงสร้างระบบอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงกลาโหมในอนาคต. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ชุดิมา สัจจามันท์. การพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์, 2549
- ชุดิมา สัจจามันท์. รายงานการวิจัยประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: เพลลิน สตูดิโอ, 2550
- ณัฐชยา เอื้อมอญ่น. ความพึงพอใจต่อการใช้บริการห้องสมุดประชาชนของนักศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ วิธีเรียนทางไกล ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2544.
- ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ. การนำเสนอรูปแบบวิทยบริการสำหรับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ทิตนา แหมมณี. รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- เทียนฉาย กิระนันท์. การวิจัยอนาคต. วารสารวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10 (มกราคม – มิถุนายน 2529): 103-129.
- นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์. แหล่งวิทยาการในชุมชน เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน หน่วยที่ 1-8 . นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533
- นารีรัตน์ รักวิจิตรกุล. การวางแผนและการประเมินโครงการการศึกษาผู้ใหญ่. มหาสารคาม : ศูนย์บริการการศึกษา วิทยาลัยครูมหาสารคาม, 2531.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. การจัดการความรู้กับคลังความรู้. กรุงเทพฯ: เอสอาร์บรีนติ้งแมสโปรดักส์, 2547.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. นวัตกรรมห้องสมุดและการจัดการความรู้. กรุงเทพฯ: ซีเอทีไอ ไชลูชั่น, 2551.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. ห้องสมุดมีชีวิต. กรุงเทพฯ : รุ่งโรจน์อินเตอร์กรุ๊ป, 2548.

- น้ำฝน ศรีโยโว. แนวโน้มการจัดห้องสมุดประชาชนในทศวรรษหน้าตามทัศนคติของ บุคลากร
ห้องสมุดพุทธศักราช 2542 – 2552. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.
- นิวัติ อรรถบดินทร์. การวิเคราะห์แหล่งความรู้หมู่บ้านดีเด่น จังหวัดอุบลราชธานี. ;วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2536.
- บดินทร์ วิจารย์. การจัดการความรู้สู่ปัญญาปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมการพิมพ์, 2547.
- บานชื่น ทองพันชั่ง. การใช้บริการห้องสมุดของนักศึกษาบัณฑิตศึกษาศึกษาภาคพิเศษ คณะ
สังคมศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2536.
- บุญเลิศ มาแสง. นอกรั้วโรงเรียน: กระบวนการนำการศึกษาออกโรงเรียนเข้าไปหล่อหลอมตนเอง
และสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2532.
- ปฐม นิคมานนท์. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต, 2522.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือสถาบันราชภัฏ
พระนคร, 2544
- เพ็ญศรี สุตโต. การพัฒนาการจัดระบบห้องสมุดประชาชน ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชา
บริหารการศึกษาศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- ยุพิน เตชะมณี. รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาความต้องการรับความรู้ทางวิชาการและความเห็น
ในชนบทที่มีต่อการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน โดยใช้เทป. ขอนแก่น: คณะ
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.
- รัชนิกร ทองสุชาติ. เอกสารประกอบวิชาสารสนเทศสังคมศึกษา. เชียงใหม่: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- เรณู เปี้ยชื่อ. การดำเนินงานห้องสมุดประชาชน. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์, 2538.
- โรเบิร์ต บี เท็กเตอร์. ทางสายกลางของสังคมไทยในอนาคต : เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับ
วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2535.
- วาทินี สุภาพวงศ์สันติ. ระดับมาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัย. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2544.
- วิชัย ต้นศิริ. โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต: แนวคิดและบทวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2539.
- วิวัฒน์ แพร์สิริ. วิวัฒนาการและอนาคตภาพของการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2543.

- วีระวุฒิ มาชะศิริานนท์. การบริหารภูมิปัญญา. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เนท, 2542.
- สดใส ชณะรัตน์. การสำรวจเชิงวิเคราะห์วิธีวิทยาของงานวิจัยที่ใช้เทคนิค อี ดี เอฟ อาร์
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2544.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และ ดนัย เทียนพุ่ม. การวิจัยเชิงนโยบาย : รูปลักษณะใหม่ของการกำหนด
อนาคต. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทำปกเจริญผล, 2532.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการวิจัยการศึกษาดลอดชีวิตในสังคมไทยในศตวรรษที่ 21.
 กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ, 2544.
- สำนักงานบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. แผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษานอกระบบและ
การศึกษิตตามอัธยาศัยตามแผนปฏิบัตินาชากร 4 ปี (พ.ศ.2549 – 2551). กรุงเทพฯ: รั้งษาการพิมพ์,
 2548.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาระเบียบวาระ
แห่งชาติ (พ.ศ.2551 – 2555). กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค, 2552.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานการวิจัย การจัดการเรียนรู้อองแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต :
ห้องสมุดประชาชน. กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชัน, 2548.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวโน้มบริบท
การเปลี่ยนแปลงสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ด้านสังคม. กรุงเทพฯ: พริก
 หวานกราฟฟิค, 2551.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. สภาวะการศึกษาไทย ปี 2550/2551 ปัญหาความเสมอภาค
และคุณภาพของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชัน, 2552.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. นโยบายและจุดเน้นการ
ดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประจำปีงบประมาณ 2552.
 กรุงเทพฯ: ยูนิเวอร์แซล กราฟฟิค แอนด์ เทรดดิ้ง, 2551.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. แผนยุทธศาสตร์ส่งเสริม
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามแผนปฏิบัตินาชากร 4 ปี (พ.ศ.2551 – 2554).
 กรุงเทพฯ: รั้งษาการพิมพ์, 2551.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. เอกสารสาระหลักการและแนวคิด
ประกอบการดำเนินงาน กศน:คัมภีร์ กศน.. กรุงเทพฯ: เอ็น เอ รัตน์ะเทรดดิ้ง, 2551.
- สีปนนท์ เกตุทัต. จากอดีตสู่อนาคตของการปฏิรูปการศึกษาไทย : สู่สังคมแห่งปัญญาและการ
เรียนรู้. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2545.
- สุจิต ติลาวัณษ์. การจัดแหล่งวิชาการชุมชน. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.
 (อัดสำเนา)

- สุนทร สุนันท์ชัย. หลักและปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต. ใน เอกสารการสนทนาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ หน่วยที่ 1, หน้าที่ 1-41. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.
- สุพรรณณี วราทร. ห้องสมุดประชาชน. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- สุพัตรา ชาทิปัญญาชัย. กระบวนการเรียนรู้ : แนวคิด ความหมาย และบทเรียนในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ไทยออฟเซต, 2548.
- สุภัทรา ฉัตรจิน. ห้องสมุดประชาชน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525.
- สุมาลี สังข์ศรี. การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, 2542.
- สุรจิต ทีบัว. การศึกษาสภาพการใช้แหล่งชุมชนประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2538.
- สุรางค์ นันทกาวงศ์. สาเหตุของปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนจังหวัดตามทัศนะของบรรณารักษ์ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญด้านห้องสมุดประชาชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2537.
- สุรางค์ ไพฑูถกษาวงศ์. สหราชอาณาจักร: Connecting the learning society :National Grid for Learning- the Government' s consultation paper. กรุงเทพฯ: ที.พี.พรีนท์, 2542.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ: ศิลปบรรณาการ, 2529.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. จุดเปลี่ยนประเทศไทย เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สยาม เอ็ม แอนด์บี พับลิชชิ่ง, 2549.
- สุวิมล ว่องวานิชและ นงลักษณ์ วิรัชชัย. แนวทางการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย. การศึกษาตามอัธยาศัยจากแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสู่แนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: รังสีการพิมพ์, 2544.
- หน่วยศึกษานิเทศก์. คัมภีร์ กศน. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น เอ รัตนะเทรตติ้ง, 2552.
- หนึ่งนรามิช วรณรมย์. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.

อนงค์นุช ภูยานนท์. อนาคตภาพบทบาทการพยาบาลเพื่อการพัฒนาการดูแลสุขภาพของตนเอง
ในทศวรรษหน้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต, ภาควิชาสัตวศาสตร์ศึกษา คณะ
ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

อมรา ปฐภิญโญบุรณ และ วิศนี ศีลตระกูล. การศึกษาตามอัธยาศัยจากแนวคิดการเรียนรู้ตลอด
ชีวิตสู่การปฏิบัติ. ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพฯ: รัชการพิมพ์, 2544.

อัญชลีกร กุลสุวรรณ . แนวโน้มการจัดห้องสมุดประชาชน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
2533.

อัมพร นามเหล่า. ห้องสมุดประชาชน. นครราชสีมา : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,
สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, 2542.

อาชัญญา รัตนอุบลและคณะ. รายงานการวิจัยการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต:
ห้องสมุดประชาชน. กรุงเทพมหานคร: วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น, 2548.

อุ้นตา นพคุณ. รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการใช้แหล่งการเรียนรู้
ตลอดชีวิตในระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543.

ภาษาอังกฤษ

American library Association. Public Library Service. Chicago: American library
Association; 1977.

Birge, L.E.. The Evaluation of American public Library Service to Adult Independent Learner.
Doctoral Dissertation. In dissertation Abstracts International, 1979.

Cha, Mikyeong. The Utility of state Public Library Standards for Planning and Evaluation : A Survey
of Public Library Director Perceptions in Three Selected states. Ph.D. dissertation, Indiana
University, 1998.

Chicago Public library. Annual Report 2006. [Online]. (n.d.) Available from: [http://www.chipublib.org/
about_cpl/index.php](http://www.chipublib.org/about_cpl/index.php) [2008,September 2]

Coffield,F. The Necessary of Informal Learning. Bristol: the Policy Press, 2000.

Coolbaugh, Carrie Weaver. Personality Types of Selected California Public Library
Directors: planning Implications. DPA dissertation, University of Laverne, 1993.

Coombs, Philliph. Non-Formal Education for Rural Development: The Promotion of
Learning Opportunity in Children and Youth. Bangkok: Unicef, 1973.

- Courtney,S. Defining adult and continuing education in S.B. Merriam and P.M. Cunningham Handbook of Adult and Countinuing Education. San Francisco; Jossey-Bass, 1989.
- Cropley, A.J. Lifelong Education A Psychological Analysis. Great Britain : page (Norwich) Ltd,1977.
- Dale, M.and Bell. Informal Learning in the Workplace. London: Department of Education and Employment, 1999.
- Denny, Carolyn Ann King. The Development of a statistical assessment methodology for collection management in Public Library. M.A. Thesis, San Jose State University, 1992.
- Dowlin, Charles Harles Edwin. A New Approach to the Evaluation of Public Libraries. Ph.D.Dissertation, University of Pittsburg, 1980.
- Drucker, Peter Ferdinand. The Essential Drucker ; Selections from the Management Work of Peter F. Drucker 1909-2005. NewYork; HarperCollins, 2005.
- Evans, Ellis D. Transitions to Teaching. NewYork: HoH, Rinechart and Winston,1976.
- Faure, Edgar. Learning to be : The Word of Education Today and Tomorrow. Delhi: Sterling, 1973.
- Good.C.V. Dictionary of Education. Chicago ;McGraw-Hill, 1973.
- Galbraith, M.W. Future Prospects for Rural Lifelong. Education. In Education in the Rural American Community. Florida: Krieger Publishing, 1992.
- Higgins, Susan E. A Study of the Effectiveness of Public Library Service to Young Adults. Ph.D. dissertation Florida State University, 1992.
- International Federation of Library Associations and Institutions.The public library service IFLA/UNESCO Guidelines for Development. IFLA Publications 97 Munchen : K G Saur, 2001.
- London Public Library. Programme and Event. Annual Report[Online]. 2005. Available from: <http://www.londonpubliclibrary.ca/programs>. [2008, August 9]
- Martino, Joseph.Paul. Technological Forecastin for Decision Making. NewYork; North Holland,1983.
- Moon.I and Moon.E Libraries. The New Book of Knowledge, L.Danbury Connecicut : Grawlier, 1991.

- National Library Singapore. Annual Report 2005. Annual Report 2005 [Online]. 2005. Available from: <http://www.nl.sg/NLWEB.portal.jsessionid>. [2008, August 9]
- Newlands, Susanna. Evaluation of Public Relations in the Functioning of the Public Library with Special Reference to Extension Services. Ph.D. Dissertation, University of South Africa, 1988.
- Peterson, R.E. Lifelong Learning in America. San Francisco: Jossey-Bass Publisher} 1979.
- Phelan, Jo Ann Christina. A Study of the Utilization of Fees for Services in Tax Supported Medium-sized Public Libraries in the United State. Ph.D. dissertation, Texas Woman's University, 1984.
- Poller, Anna Christina. A critical Evaluation of the Role of the Public Library in The Provision of Toys as Library Material. Ph.D. dissertation, University of South Africa, 1978.
- Ruth W. Gregory and Lester L. Stoffel. Public Libraries in Cooperative systems : American library Association; Chicago, 1977.
- Seavey, Charles Alden. Public Library Systems in Wisconsin: An Evaluation. Ph.D. dissertation, University of Wisconsin-Madison, 1987.
- Shiga Public Library. Program and Event . [Online]. (n.d.) Available from: <http://www.jla.or.jp/libraries-e.html>. [2008, September 2]
- Smith, J and Spurling. A lifelong learning: Riding the tiger. London: Casell, 1999.
- Swanepoel, Adriaan Jacobus. The Problems of User Fees for Public Libraries in South Africa. Ph.D. dissertation, University of Pretoria, 1987.
- Textor B. Robert. A handbook on ethnographic futures research. Stanford: Cultural and Educational Future Research Project School of Education and Development of Anthropology, 1980.
- Textor B. Robert. Roster of the gods: an ethnography in a Thai village. New Haven. Conn: Human Relations Area Files, 1973
- Usherwood. B. Public Libraries. International Encyclopedia of information and Library Science. London: Routledge, 1997.
- White, Larry Nash. Does Counting Count : An Evaluation Study of the Use and Impact of Performance Measurement in Florida Public Libraries. Ph.D. dissertation, Florida State University, 2002.

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามแนวทางการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่เป็นกรณีตัวอย่าง

แบบสอบถาม
แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสร้างอนาคตภาพรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในพ.ศ. 2560 โดยรูปแบบหมายถึง รูปแบบทางกายภาพ จุดมุ่งหมาย หลักการ กิจกรรม การให้บริการ มาตรฐานการให้บริการ เครือข่าย การมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ และการประเมินผลซึ่งจะเป็นข้อมูลในการทำวิจัยเรื่องแนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560

2. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การพัฒนา รูปแบบ หมายถึง การปรับรูปแบบห้องสมุดทั้งรูปแบบด้านกายภาพ จุดมุ่งหมาย หลักการ กิจกรรมการให้บริการ มาตรฐานการให้บริการ เครือข่าย การมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ และการประเมินผล ซึ่งการวิจัยครั้งนี้หมายถึงการปรับรูปแบบห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545

2.2 ห้องสมุดประชาชน หมายถึง แหล่งการเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลจากสื่อ สารสนเทศต่างๆ ได้แก่ หนังสือ สิ่งพิมพ์ และวัสดุสื่อความรู้ต่างๆ แก่ประชาชน โดยเป็นบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนแต่ละแห่ง ช่วยยกระดับสติปัญญา เป็นบริการที่รัฐจัดแบบให้เปล่ากับประชาชนโดยไม่จำกัด เพศ วัย ความรู้ เชื้อชาติ ศาสนา ตั้งแต่เกิดจนตายต่อเนื่องตลอดชีวิต

2.3 การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งความรู้และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

3. กรอบการสัมภาษณ์นี้แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.1 ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

3.2 ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของห้องสมุดประชาชนและการให้บริการ

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์

นางสาวอภิรดี กั้นเดช

ผู้วิจัย

แบบสอบถามผู้ให้บริการห้องสมุดประชาชน

ชื่อห้องสมุดประชาชน

.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ชื่อ-สกุล.....

2. ตำแหน่ง

- ผู้บริหาร บรรณารักษ์
 เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ลูกจ้าง
 อื่นๆ ระบุ.....

3. ระดับการศึกษา

- ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี อื่นๆ ระบุ.....

4. ประสบการณ์การทำงานด้านห้องสมุด.....ปี

ในตำแหน่ง (ระบุรายละเอียด).....

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของห้องสมุดประชาชนและการให้บริการ

1. ด้านกายภาพ

1.1 การจัดแต่งบริเวณภายนอกอาคาร

1) การจัดป้ายแสดงแผนผังรายละเอียดการให้บริการในห้องสมุด

- ไม่มี
 มี อย่างไร.....

2) การจัดป้ายนิเทศเพื่อให้ความรู้ทั้งด้านสาระทั่วไป ข้อมูลข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์

- ไม่มี
 มี อย่างไร.....

3) การจัดโต๊ะเก้าอี้สำหรับที่นั่งพัก

- ไม่มี
 มี อย่างไร.....

4) การจัดมุมอ่านหนังสือ

- ไม่มี

- มี อย่างไร.....
- 5) การจัดสถานที่สำหรับจัดกิจกรรม
- ไม่มี
- มี อย่างไร.....
- 6) การจัดมุมกาแฟ หรือมุมพักผ่อนอื่นๆ
- ไม่มี
- มี อย่างไร.....
- 7) อื่นๆ ระบุ.....
- 1.2 การจัดตกแต่งบริเวณภายในอาคาร
- 1) การจัดมุมสำหรับการจัดกิจกรรมต่างๆ
- ไม่มี
- มี อย่างไร.....
- 2) การจัดโต๊ะ เก้าอี้ และชั้นหนังสือ วารสารต่างๆ
- ไม่มี
- มี อย่างไร.....
- 3) การจัดป้ายแสดงตำแหน่งสถานที่และจุดบริการที่สำคัญต่างๆ ภายในห้องสมุด
- ไม่มี
- มี อย่างไร.....
- 4) การจัดป้ายนิทรรศการต่างๆ หรือการทำป้ายนิเทศในวารสารสำคัญๆ
- ไม่มี
- มี อย่างไร.....
- 5) การจัดมุมกาแฟ หรือมุมพักผ่อนอื่นๆ
- ไม่มี
- มี อย่างไร.....
- 7) อื่นๆ ระบุ.....

2. ห้องสมุดประชาชนของท่านมีจุดมุ่งหมายอย่างไรและในการดำเนินงานของห้องสมุดของท่านในปัจจุบันสามารถตอบสนองจุดมุ่งหมายดังกล่าวได้หรือไม่ อย่างไร กรุณายกตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

3. ห้องสมุดประชาชนของท่านมีหลักการอย่างไร และดำเนินการตอบสนองหลักการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. ห้องสมุดประชาชนของท่านมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งอย่างไร (จุดประสงค์ทั่วไปและจุดเน้น)

.....

.....

.....

.....

5. กลุ่มเป้าหมายในการให้บริการของห้องสมุดประชาชนของท่านได้แก่กลุ่มใดบ้าง และมีการให้บริการที่เน้นกลุ่มใดเป็นพิเศษหรือไม่ (เช่นคนชรา ผู้ด้อยโอกาส) เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

6. ท่านมีการสำรวจความต้องการใช้บริการของกลุ่มเป้าหมายของท่านหรือไม่ หากมี ดำเนินการสำรวจอย่างไร

.....

.....

7. รูปแบบการให้บริการของห้องสมุดของท่านมีอะไรบ้าง กรุณายกตัวอย่างประกอบและมีการให้บริการที่นอกเหนือจากการให้บริการในห้องสมุดหรือไม่ อย่างไร (การเข้าถึงบริการแบบทุกที่ทุกเวลา)

.....

.....

.....

.....

8. ห้องสมุดประชาชนของท่านมีการให้บริการที่รองรับผู้ที่ต้องการรับบริการโดยไม่ต้องมาใช้บริการที่ห้องสมุดประชาชนของท่านหรือไม่ อย่างไรบ้าง (กรุณาบอกรายละเอียดและวิธีการ เช่น การสืบค้นฐานข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต การยืมคืนระหว่างห้องสมุด เป็นต้น)

.....

.....

.....

.....

9. ห้องสมุดประชาชนของท่านมี รูปแบบการให้บริการที่ใช้เทคโนโลยีเพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรือไม่ และมีการให้บริการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

10. ในขณะที่อนาคตประเทศไทยจะเน้นที่สังคมฐานความรู้ ห้องสมุดของท่านมีการดำเนินการหรือการเตรียมการอย่างไรบ้างในการจัดการความรู้ และห้องสมุดขอของท่านมีหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการความรู้โดยตรงหรือไม่

.....

.....

.....

11. ห้องสมุดของท่านมีการเตรียมการอย่างไรบ้างในการให้ห้องสมุดเป็นฐานความรู้ของคนในชุมชน และห้องสมุดของท่านมีกระบวนการดำเนินงานที่ตอบสนองวิถีชีวิตชุมชนหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

12. ห้องสมุดของท่านมีกิจกรรมหรือการให้บริการที่จะทำให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงความรู้จากความรู้โดยนัยไปสู่ความรู้ที่ชัดเจนบ้างหรือไม่ ถ้ามี ท่านดำเนินกิจกรรมใดบ้าง(อาทิ การเสวนาความรู้ ตลาดนัดความรู้)

.....

.....

.....

13. ห้องสมุดของท่านมีนโยบาย หรือกิจกรรมการดำเนินงานที่ตอบสนองการได้เปรียบทางการแข่งขันโดยใช้ความรู้หรือไม่ กระบวนการใดบ้าง

.....

.....

.....

14. ห้องสมุดของท่านมีนโยบายในการขยายขอบเขตประเภททรัพยากรห้องสมุดจากความรู้ที่ชัดแจ้งไปสู่ความรู้โดยนัย เช่นความรู้หรือทักษะที่อยู่ในตัวคนบ้างหรือไม่ นโยบายใดบ้าง

.....

.....

.....

15. ห้องสมุดประชาชนของท่านยึดมาตรฐานใดเป็นเกณฑ์ในการดำเนินงานและการดำเนินงานเป็นไปตามมาตรฐานดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

16. ในทัศนะของท่านห้องสมุดประชาชนของท่านบรรลุมาตรฐานในการให้บริการในประเด็นต่างๆ
ต่อไปนี้หรือไม่

1) ความพร้อมด้านสถานที่

บรรลุ

ไม่บรรลุ เนื่องจาก.....

.....

2) ความพร้อมด้านบุคลากร

บรรลุ

ไม่บรรลุ เนื่องจาก.....

.....

3) ความพร้อมด้านการให้บริการ

บรรลุ

ไม่บรรลุ เนื่องจาก.....

.....

4) ความสะดวกและรวดเร็วในการให้บริการ

บรรลุ

ไม่บรรลุ เนื่องจาก.....

.....

5) ความพร้อมด้านงบประมาณ

บรรลุ

ไม่บรรลุ เนื่องจาก.....

.....

6) ความพร้อมด้านการให้บริการที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย
ผู้ใช้บริการ

บรรลุ

ไม่บรรลุ เนื่องจาก.....

.....

7) ความพร้อมในการให้บริการในเรื่องการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ

บรรลุ

ไม่บรรลุนีเนื่องจาก.....

8) ความพร้อมในการให้บริการที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่มีความต้องการเป็นพิเศษต่างๆ
เช่นผู้สูงอายุ ผู้ว่างงาน เด็ก เยาวชน ผู้พิการ

บรรลุ

ไม่บรรลุนีเนื่องจาก.....

.....

9) ความมั่นใจในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้เข้ารับบริการ

บรรลุ

ไม่บรรลุนีเนื่องจาก.....

.....

10) ความมั่นใจว่าผู้รับบริการจะได้รับความรู้ที่แน่นอนจากวิธีการอันหลากหลาย

บรรลุ

ไม่บรรลุนีเนื่องจาก.....

.....

11) ความพร้อมด้านข้อมูลที่ใช้บริการมีความหลากหลายถูกต้องและทันสมัย

บรรลุ

ไม่บรรลุนีเนื่องจาก.....

.....

12) ความพร้อมในด้านการให้บริการร่วมกับเครือข่ายอื่นๆ

บรรลุ

ไม่บรรลุนีเนื่องจาก.....

.....

17. จำนวนบุคลากรในห้องสมุดมีจำนวน.....คน

จำนวนบุคลากรที่มีตามจำนวนดังกล่าวเพียงพอต่อการให้บริการหรือไม่ 1) ความพร้อมในการให้บริการในเรื่องสถานที่

เพียงพอ

ไม่เพียงพอ

มีปัญหาหรือไม่ อย่างไร และดำเนินการแก้ไขอย่างไร

.....

.....

.....
 18. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในปีที่ผ่านมา มีกิจกรรม อะไรบ้าง (มกราคม 2550 - ธันวาคม 2550) รายละเอียดชี้แจงดังตัวอย่างในตาราง

ชื่อกิจกรรม	ลักษณะกิจกรรม	วัน/ เวลาที่จัด	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนผู้เข้าร่วม	เครือข่ายที่ร่วมจัด

19. ห้องสมุดประชาชนของท่านเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการมีส่วนร่วมในการจัดการห้องสมุดหรือไม่อย่างไร

.....

20. ห้องสมุดประชาชนของท่านมีการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายหรือไม่

ไม่มี

มี ได้แก่ (ระบุรายชื่อเครือข่าย ทั้งในส่วนที่เป็นผู้ร่วมจัด ร่วมรับบริการ และผู้สนับสนุน)

.....

21. ห้องสมุดประชาชนของท่านใช้งบประมาณในการดำเนินการปีละประมาณ

.....บาท

แหล่งที่สนับสนุนงบประมาณได้แก่

.....

22. ห้องสมุดประชาชนของท่านมีการประเมินผลการดำเนินงานหรือไม่

ไม่มี เพราะ.....

มี โดยมีลักษณะการประเมินคือ

.....

ขอขอบคุณในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตอบแบบสัมภาษณ์ EDFR รอบที่ 1 และ
กรอบการสัมภาษณ์

แนวนโยบายการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตอบแบบสัมภาษณ์ EDFR รอบที่ 1

1. ดร.กล้า สมตระกูล
ข้าราชการบำนาญ อดีตอธิบดีกรมการศาสนา รองอธิบดีกรมการศึกษา
นอกโรงเรียน ปัจจุบันที่ปรึกษาพิเศษศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา
สำนักงาน กศน.
2. รองศาสตราจารย์สุพรรณีย์ วราพร
ข้าราชการบำนาญ อดีตรองศาสตราจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา สัจจานันท์
รองศาสตราจารย์ระดับ 9 คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิการ
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตชงศ์ ส นันทนาเนตร
หัวหน้าภาควิชาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย เนตรถนอมศักดิ์
รองคณบดีฝ่ายวิจัยและวิเทศสัมพันธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
6. ดร.อังคณา ตุงคะสมิทธิ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
7. อ.เมธา เสรีธนาวงศ์
อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
8. อ.ไศลทิพย์ จารุภูมิ
อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
9. ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์
ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ (อดีตผู้อำนวยการสำนักบริหารงาน
การศึกษานอกโรงเรียน)
10. ดร.ดิศกุล เกษมสวัสดิ์
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน. จังหวัดชลบุรี
11. นายนิคม ทองพิทักษ์
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

12. นางวิลาวัลย์ ศรีศิลป์
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี
13. นายนรา เหล่าวิชา
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดเพชรบูรณ์
14. นายวีระกุล อรัณยะนาค
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดนนทบุรี
15. นายประเมศวร์ สุขมาก
ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้
16. นายกุลธร เลิศสุริยะกุล
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดสมุทรปราการ
17. นางสาวสุพัตรา ไทวราภา
หัวหน้าฝ่ายการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้
18. นางอารีรักษ์ พ่วงพานทอง
บรรณารักษ์ 7 ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเพชรบุรี
19. นางสาวสมพิศ ไสภณดิเรกรัตน์
ผู้จัดการร้านหนังสือ
20. นางสาวรศีกา สวยสม
อาจารย์วิชาวุฒิชัย ผู้อำนวยการฝ่ายงานเรียนรู้และการผลิต และที่ปรึกษาโครงการละครเพื่อการเรียนรู้
21. นางสาวกิตติมา พฤษวินาสัณห์
ผู้อำนวยการศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม
22. นางสาวทิพย์วารี วงษ์เจริญธรรม
หัวหน้าบรรณารักษ์แผนกงานบริการ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยรังสิต
23. นางอรุณวรรณ พิมพาวัฒนโยธิน
หัวหน้าฝ่ายงานห้องสมุด สำนักงานวัฒนธรรมและสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร

ที่ ศธ 0512.6(2771)/0658 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

25 พฤศจิกายน 2551

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์ประกอบการทำวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ดิฉัน นางสาวอภิรดี กันเดช นิสิตชั้นปริญญาตรีบัณฑิต ภาควิชา นโยบาย การจัดการและ
ความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน อยู่ในระหว่างการดำเนินงาน
งานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวโน้มการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน
พ.ศ.2560” โดยมี รองศาสตราจารย์อาชัญญา รัตนอุบล และดร.ชัยศ อิ่มสุวรรณ เป็นอาจารย์ที่
ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์ประกอบการทำวิจัย ทั้งนี้ นิสิต
ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

สำนักงานหลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2680-2 ต่อ 612

กรอบการสัมภาษณ์
แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสร้างอนาคตภาพรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในพ.ศ. 2560 โดยรูปแบบหมายถึง รูปแบบทางกายภาพ จุดมุ่งหมาย หลักการ กิจกรรม การให้บริการ มาตรฐานการให้บริการ เครือข่าย การมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ และการประเมินผลซึ่งจะเป็นข้อมูลในการทำวิจัยเรื่องแนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560

2. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การพัฒนา รูปแบบ หมายถึง การปรับรูปแบบห้องสมุดทั้งรูปแบบด้านกายภาพ จุดมุ่งหมาย หลักการ กิจกรรมการให้บริการ มาตรฐานการให้บริการ เครือข่าย การมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ และการประเมินผล ซึ่งการวิจัยครั้งนี้หมายถึงการปรับรูปแบบห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545

2.2 ห้องสมุดประชาชน หมายถึง แหล่งการเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลจากสื่อ สารสนเทศต่างๆ ได้แก่ หนังสือ สิ่งพิมพ์ และวัสดุสื่อความรู้ต่างๆ แก่ประชาชน โดยเป็นบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนแต่ละแห่ง ช่วยยกระดับสติปัญญา เป็นบริการที่รัฐจัดแบบให้เปล่ากับประชาชนโดยไม่จำกัด เพศ วัย ความรู้ เชื้อชาติ ศาสนา ตั้งแต่เกิดจนตายต่อเนื่องตลอดชีวิต

2.3 การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งความรู้และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

3. กรอบการสัมภาษณ์นี้แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.1 ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

3.2 กรอบแนวคำถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับอนาคตภาพรูปแบบห้องสมุดในสังคมฐานความรู้

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์

นางสาวอภิรดี กันเดช

ผู้วิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดให้ข้อมูลส่วนบุคคลและวิชาการ

1. ชื่อและนามสกุลผู้ให้สัมภาษณ์.....
2. อายุ.....ปี
3. วุฒิการศึกษาสูงสุด.....
4. ตำแหน่งงานปัจจุบัน.....
5. ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง(ตามที่ระบุในข้อ 4)ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.....
6. ประสบการณ์ปฏิบัติงานด้านการศึกษา/สังคม/แหล่งการเรียนรู้.....ปี
ตั้งแต่ปี พ.ศ.
7. ประสบการณ์การทำงานด้านการศึกษา
 - มี ทำหน้าที่.....เป็นระยะเวลาปี
 - ไม่มี
8. ประสบการณ์ด้านห้องสมุดประชาชน
 - มี ทำหน้าที่.....เป็นระยะเวลาปี
 - ไม่มี
9. ประสบการณ์การทำงานด้านแหล่งเรียนรู้
 - มี ทำหน้าที่.....เป็นระยะเวลาปี
 - ไม่มี
10. ตำแหน่งสำคัญอื่นๆ
.....
.....
.....

ส่วนที่ 2 กรอบแนวคำถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับอนาคตภาพรูปแบบห้องสมุด

ประชาชนในสังคมฐานความรู้

1. ภาพสังคมไทยในอนาคตอีก 10 ปีข้างหน้าในมุมมองของท่านเป็นอย่างไร ทั้งในภาพที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ รวมถึงภาพที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นในมุมมองที่สร้างสรรค์หรือตรงข้าม
2. รูปแบบการเรียนรู้ของสังคมไทยในอนาคตจะเป็นอย่างไร
3. ในอนาคตสังคมไทยยังเน้นสังคมฐานความรู้หรือไม่และหากยังคงเป็นอยู่จะเป็นในลักษณะใด
4. การเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยที่เป็นสังคมฐานความรู้ตามความเห็นของท่านจากฐานปัจจุบันจะเป็นอย่างไร
5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับห้องสมุดประชาชนและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ที่ต้องพัฒนาให้เหมาะสมกับสังคมฐานความรู้ในอีก 10 ปีข้างหน้า
6. ห้องสมุดประชาชนในปัจจุบันท่านเห็นว่าเรื่องใดที่ดี เหมาะสม และเรื่องใดที่ควรปรับปรุง
7. เมื่อสังคมไทยเน้นไปที่สังคมฐานความรู้ ห้องสมุดจะมีบทบาทอย่างไรในการจัดการความรู้
8. การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรของประเทศไทยในอนาคตจะเป็นอย่างไร และส่งผลกระทบต่อห้องสมุดประชาชนอย่างไร
9. นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ในอนาคตจะเป็นอย่างไร และส่งผลกระทบต่อห้องสมุดประชาชนอย่างไร
10. การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาในอนาคตจะเป็นอย่างไร และส่งผลกระทบต่อห้องสมุดประชาชนอย่างไร
11. เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาในอนาคตจะเป็นอย่างไร และส่งผลกระทบต่อห้องสมุดประชาชนอย่างไร
12. ห้องสมุดประชาชนในอนาคตควรมีการใช้เทคโนโลยีอย่างไรเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการให้บริการที่รองรับสังคมฐานความรู้
13. รูปแบบทางกายภาพของห้องสมุดประชาชนในอนาคตควรเป็นอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับสังคมฐานความรู้
14. ห้องสมุดประชาชนในอนาคตควรมีบทบาทและโครงสร้างการบริหารองค์กรอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต
15. การบริการของห้องสมุดประชาชนในอนาคตควรมีรูปแบบและวิธีการอย่างไรจึงจะสามารถเข้าถึงตอบสนองความได้เปรียบในการแข่งขันด้านความรู้มากที่สุด
16. กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยในห้องสมุดประชาชนในอนาคตควรจัดอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับสังคมฐานความรู้

17. สังคมไทยในอนาคตจะเน้นหนักในการเป็นสังคมฐานความรู้ซึ่งขับเคลื่อนด้วยการเชื่อมโยงของเครือข่ายและความเข้มของปฏิสัมพันธ์ ห้องสมุดประชาชนควรดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในเรื่องของภาคีเครือข่ายอย่างไรจึงจะเหมาะสมและรองรับบริบทต่างๆในสังคมฐานความรู้ได้
18. การดำเนินการในรูปแบบเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน จากประสบการณ์ของท่าน ท่านคิดว่าห้องสมุดประชาชนควรมีรูปแบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงกับชุมชนอย่างไร
19. ท่านคิดว่าผู้รับบริการควรมีบทบาทในเรื่องจัดบริการของห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้เพิ่มมากขึ้นหรือไม่ อย่างไร
20. ในสังคมฐานความรู้ ความสำคัญของตำแหน่งทางกายภาพขององค์กรและเวลาจะถูกลดทอนลง ห้องสมุดประชาชนจะมีการปรับเปลี่ยนอย่างไรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและให้ผู้รับบริการสามารถเข้าถึงบริการได้มากที่สุด
21. งบประมาณในการขับเคลื่อนห้องสมุดประชาชนในอนาคตควรมาจากที่ใด และการสนับสนุนที่มีใช้ งบประมาณ จะได้จากที่ใดบ้าง
22. มาตรฐานการให้บริการของห้องสมุดประชาชนในอนาคตควรเป็นอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับสังคมฐานความรู้
23. การประเมินผลทางด้านต่างๆ ของห้องสมุดประชาชนในอนาคตควรจัดอย่างไร

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเดสฟายรอบที่ 1

EDFR รอบที่ 2 และกรอบการสัมภาษณ์

แนวนโยบายพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเครือข่ายรอบที่ 1 EDFR รอบที่ 2

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตชงค์ ส นันทนาเนตร
หัวหน้าภาควิชาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระชัย เนตรถนอมศักดิ์
รองคณบดีฝ่ายวิจัยและวิเทศสัมพันธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
3. ดร.อังคณา ตุงคะสมิทธิ
อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
4. อ.เมธา เสรีธนาวงศ์
อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. อ.ไศลทิพย์ จารุภูมิ
อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์
ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ (อดีตผู้อำนวยการสำนักบริหารงาน
การศึกษานอกโรงเรียน)
7. ดร.ดิศกุล เกษมสวัสดิ์
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดชลบุรี
8. นายนิคม ทองพิทักษ์
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
9. นางวิลาวัลย์ ศรศิลป์
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี
10. นายนรา เหล่าวิเชียร
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดเพชรบูรณ์
11. นายวีระกุล อรัณยะนาค
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดนนทบุรี
12. นายปรเมศวร์ สุขมาก
ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้

13. นางสาวสุพัตรา ไทวราภา
หัวหน้าฝ่ายการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้
14. นางอารีรักษ์ พ่วงพานทอง
บรรณารักษ์ 7 ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเพชรบุรี
15. นางสาวสมพิศ โสภณดิเรกรัตน์
ผู้จัดการร้านหนังสือ
16. นางสาวรศีกา สวยสม
อาจารย์วิชาวุฒิวิทยาลัย ผู้อำนวยการฝ่ายงานเรียนรู้และการผลิต และที่ปรึกษาโครงการละครเพื่อการเรียนรู้
17. นางสาวกิตติมา พฤตวิวัฒนาสันต์
ผู้อำนวยการศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม
18. นางสาวทิพย์วารีย์ วงษ์เจริญธรรม
หัวหน้าบรรณารักษ์แผนกงานบริการ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยรังสิต

แบบสอบถามวิจัยอนาคต แบบเดลฟาย รอบที่ 1
แนวโน้มการพัฒนาารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสร้างอนาคตภาพรูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในพ.ศ. 2560 โดยรูปแบบหมายถึง รูปแบบทางกายภาพ จุดมุ่งหมาย หลักการ กิจกรรม การให้บริการ มาตรฐานการให้บริการ เครือข่าย การมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ และการประเมินผล

ซึ่งจะเป็นข้อมูลในการทำวิจัยเรื่องแนวโน้มการพัฒนาารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560

2. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การพัฒนาารูปแบบ หมายถึง การปรับรูปแบบห้องสมุดทั้งรูปแบบด้านกายภาพ จุดมุ่งหมาย หลักการ กิจกรรมการให้บริการ มาตรฐานการให้บริการ เครือข่าย การมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ และการประเมินผล ซึ่งการวิจัยครั้งนี้หมายถึงการปรับรูปแบบห้องสมุดประชาชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545

2.2 ห้องสมุดประชาชน หมายถึง แหล่งการเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลจากสื่อ สารสนเทศต่างๆ ได้แก่ หนังสือ สิ่งพิมพ์ และวัสดุสื่อความรู้ต่างๆ แก่ประชาชน โดยเป็นบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนแต่ละแห่ง ช่วยยกระดับสติปัญญา เป็นบริการที่รัฐจัดแบบให้เปล่ากับประชาชนโดยไม่จำกัด เพศ วัย ความรู้ เชื้อชาติ ศาสนา ตั้งแต่เกิดจนตายต่อเนื่องตลอดชีวิต

2.3 การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุน สื่อ แหล่งความรู้และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์

นางสาวอภิรดี กันเดชะ

ผู้วิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดให้ข้อมูลส่วนบุคคลและวิชาการ

1. ชื่อและนามสกุลผู้ตอบแบบสอบถาม.....
2. อายุ.....ปี
3. วุฒิการศึกษาสูงสุด.....
4. ตำแหน่งงานปัจจุบัน.....
5. ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง(ตามที่ระบุในข้อ 4)ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.....
6. ประสบการณ์ปฏิบัติงานด้านการศึกษา/สังคม/แหล่งการเรียนรู้.....ปี
ตั้งแต่ปี พ.ศ.
7. ประสบการณ์การทำงานด้านการศึกษา
 - มี ทำหน้าที่.....เป็นระยะเวลาปี
 - ไม่มี
8. ประสบการณ์ด้านห้องสมุดประชาชน
 - มี ทำหน้าที่.....เป็นระยะเวลาปี
 - ไม่มี
9. ประสบการณ์การทำงานด้านแหล่งเรียนรู้
 - มี ทำหน้าที่.....เป็นระยะเวลาปี
 - ไม่มี
10. ตำแหน่งสำคัญอื่นๆ
.....
.....
.....

คำแนะนำ การให้ระดับความคิดเห็นในแบบสอบถาม โปรดพิจารณาว่า

1. ท่านเห็นด้วยกับโอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง กับข้อความที่กำหนดไว้ในแต่ละหัวข้อมาก หรือ น้อย เพียงใด และทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

5 หมายถึง ท่านเห็นว่าโอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริงกับข้อความนั้น มากที่สุด

4 หมายถึง ท่านเห็นว่าโอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริงกับข้อความนั้น มาก

3 หมายถึง ท่านเห็นว่าโอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริงกับข้อความนั้น ปานกลาง

2 หมายถึง ท่านเห็นว่าโอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริงกับข้อความนั้น น้อย

1 หมายถึง ท่านเห็นว่าโอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริงกับข้อความนั้น น้อยที่สุด

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพ อนาคต ท่านคิดว่าข้อความที่กำหนดไว้ในแต่ละข้อเป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์ หรือไม่พึงประสงค์ ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560								
ส่วนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนใน สังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					ภาพอนาคต		
	5	4	3	2	1	พึง ประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	
ก. สถานการณ์ด้านสังคม								
1. สังคมไทยเป็นสังคมฐานความรู้								
2. สังคมฐานความรู้ในอนาคตมีลักษณะเป็นความรู้ที่ ผ่านสื่อออนไลน์								
3. สังคมไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุ								
4. ประชาชนและเยาวชนจำนวนมากใช้เทคโนโลยีเพื่อ ความบันเทิงมากกว่าการค้นคว้าหาความรู้								
5. ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมสูง								
6. ประชาชนตระหนักในสิทธิมนุษยชน								
7. มีปัญหาชุมชนแออัดในเมืองใหญ่ทำให้เด็กและ เยาวชนไม่ได้รับการศึกษา 12 ปี								
8. ประชาชนและเยาวชนมีนิสัยแสวงหาการเรียนรู้ มากขึ้น								
9. มีปัญหาศีลธรรมในสังคมและมีปริมาณ อาชญากรรมมากขึ้น								
10. ประชาชนและเยาวชนมีนิสัยก้าวร้าว รุนแรง								
11. ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่สามารถ เข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ								

แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560								
ส่วนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนใน สังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					ภาพอนาคต		
	5	4	3	2	1	พึง ประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	
12. โครงสร้างของสังคมไทยไม่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้								
ข.สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ								
1. เศรษฐกิจไทยเป็นแบบทุนเสรีนิยม								
2. ระบบเศรษฐกิจไทยผูกพันกับระบบเศรษฐกิจโลก								
3. รายได้ของประชาชนส่วนใหญ่มาจาก ภาคแรงงานอุตสาหกรรม								
4. เศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยลดช่องว่างระหว่างสังคม ได้มากขึ้น								
5. รัฐกระตุ้นให้เกิดภาคผลิตในครัวเรือนมากขึ้น								
6. ช่องว่างระหว่างชนชั้นกลางกับชนชั้นล่างมีมาก								
ค. สถานการณ์ด้านการเมืองการปกครอง								
1. ประชาชนสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น								
2. การปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทและ ทวีความสำคัญ								
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพและ ความสามารถในการบริหารปกครองและการจัด การศึกษา								
4. นักการเมืองมีความรู้และมีศักยภาพ								
5. องค์กรชุมชนหรือหมู่บ้านมีความเข้มแข็งและมีกลุ่ม ผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญาสามารถเป็นหลักของ สมาชิกในชุมชน								
6. ผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและนำ เทคโนโลยีมาใช้พัฒนาท้องถิ่น								
ง.สถานการณ์ด้านการศึกษา								
1. ประชาชนให้ความสนใจและตระหนักถึง ความสำคัญของการแสวงหาความรู้								
2. ประชาชนทุกคนมีการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี								

แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560								
ส่วนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					ภาพอนาคต		
	5	4	3	2	1	พึงประสงค์	ไม่พึงประสงค์	
3. การจัดศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นการศึกษาตลอดชีวิต								
4. รูปแบบการศึกษาให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ของเยาวชน								
5. รูปแบบการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่โดยไม่ต้องแสวงหา								
6. กระบวนการถ่ายทอดความรู้เปลี่ยนไปโดยเน้นเรื่อง Self Directed Learning มากขึ้น								
7. ประชาชนและเยาวชนต้องการรับการศึกษาเพิ่มเติม และสนใจพัฒนาความรู้ในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น								
8. กฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ ที่ออกโดยรัฐจะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการสร้างโอกาสทางการศึกษาของประชาชน								
9. รัฐกำหนดให้การรักษาการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ								
10. สถานศึกษาถูกลดบทบาทและความสำคัญลง								
11. ประชาชนและเยาวชนให้ความสนใจศึกษาความรู้ด้านเทคโนโลยี								
12. ประชาชนใช้อินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์ 25 คนต่อประชากร 1,000 คน								
13. ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ								
14. การศึกษามุ่งเน้นความสำคัญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี								
15. ชุมชนมีเวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้และพัฒนาปัญญาของชุมชนเอง								
16. การศึกษามุ่งเน้นการศึกษาเพื่ออาชีพ และการมีงานทำ								
17. ประชาชนระดับกลางและระดับสูงจะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้มากขึ้น								
18. แหล่งการเรียนรู้อยู่กับประชาชนมากที่สุด								

แนวโน้มการพัฒนาารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560								
ส่วนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับการพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนใน สังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					ภาพอนาคต		
	5	4	3	2	1	พึง ประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	
9. ห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัดและอำเภอมี รูปแบบต่างกัน								
10. ห้องสมุดประชาชนที่จัดในพื้นที่เขตเมืองมีรูปแบบ หลากหลายในการให้บริการเพื่อตอบรับวัตถุประสงค์ที่ นอกเหนือจากการให้บริการด้านการอ่านหนังสือเพียง อย่างเดียว								
11. ห้องสมุดประชาชนมีรูปแบบโครงสร้างเล็ก กะทัดรัด แต่มีจำนวนมากและกระจายในทุกพื้นที่								
12. ห้องสมุดประชาชนเน้นความทันสมัยและ เทคโนโลยีในการให้บริการเป็นหลัก								
13. ห้องสมุดประชาชนไม่ควรจัดให้มีมุมอาหารมูม กาแฟในห้องสมุด								
14. รูปแบบทางกายภาพของห้องสมุดประชาชนควร ประยุกต์ให้เข้ากับแต่ละท้องถิ่น								
15. มีการพัฒนาและปรับปรุงอาคารเก่า หรืออาคารที่ ต้องการอนุรักษ์ให้เป็นสถานที่ดำเนินการห้องสมุด ประชาชน								
16. อาคารสถานที่สำหรับการจัดตั้งห้องสมุดประชาชน มีสีสัน มีชีวิตชีวาและต้องอยู่บนฐานของความ ประหยัด								
ข. จุดมุ่งหมาย								
1. ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของ ชุมชน เป็นจุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้								
2. ห้องสมุดประชาชนทำให้เกิดช่องว่างระหว่าง ประชาชนระดับกลางและระดับล่าง								
3. ห้องสมุดประชาชนเป็นการจัดการศึกษารูปแบบ หนึ่ง								
4. ห้องสมุดประชาชนเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้การ อ่านเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้								

แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560								
ส่วนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					ภาพอนาคต		
	5	4	3	2	1	พึงประสงค์	ไม่พึงประสงค์	
5. ห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่ที่ช่วยในการพัฒนาความรู้และทัศนคติของประชาชน								
6. ห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ								
7. ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์								
8. ห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของประชาชนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน								
9. ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งรวบรวมมรดกทางภูมิปัญญา ในรูปของเอกสาร การสัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูล								
10. ห้องสมุดประชาชนมีการจัดการความรู้ที่ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนได้อย่างง่ายและสะดวก								
11. ห้องสมุดประชาชนมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายสามารถสนองตอบวิถีชีวิตประชาชนได้ทุกรูปแบบ								
12. จุดมุ่งหมายของห้องสมุดประชาชนคือต้องสนองตอบนโยบายจากต้นสังกัด								
ค.หลักการ								
1. ห้องสมุดประชาชนดำเนินการอยู่ภายใต้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น								
2. ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งเผยแพร่สื่อในรูปแบบต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง								
3. ห้องสมุดประชาชนเป็นหน่วยงานสังกัดภายใต้หน่วยงานทางการศึกษา								
4. ห้องสมุดประชาชนสามารถสนองตอบความต้องการด้านการเรียนรู้และก่อประโยชน์จากการเรียนรู้ของประชาชนได้เร็วที่สุด								
5. ห้องสมุดประชาชนต้องวิเคราะห์ความต้องการของประชาชน/ชุมชนที่ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่								

แนวโน้มการพัฒนาารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560								
ส่วนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับการพัฒนาารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					ภาพอนาคต		
	5	4	3	2	1	พึงประสงค์	ไม่พึงประสงค์	
6. ห้องสมุดประชาชนเป็นคลังข่าวสาร และข้อมูลสารสนเทศของชุมชน								
7. ห้องสมุดประชาชนต้องดำเนินการอย่างเป็นเครือข่ายเพื่อเอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน								
8. มีกฎหมาย ระเบียบ ที่กำหนดถึงความจำเป็นและการพัฒนาต่อเนื่องของห้องสมุดประชาชนและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ								
9. ห้องสมุดประชาชนได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง								
10. ห้องสมุดประชาชนระบูกุ่มเป้าหมายในการให้บริการอย่างชัดเจนเพื่อตั้งเป้าหมายในการให้บริการ								
11. กลุ่มเป้าหมายของห้องสมุดประชาชนควรขึ้นอยู่กับชุมชนที่ห้องสมุดให้บริการ								
12. ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น								
13. ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่มาใช้บริการ								
14. มีการนำชุมชนเป็นตัวตั้งในการบริหารจัดการห้องสมุดทั้งระบบ								
15. กลุ่มเป้าหมายหลักของห้องสมุดประชาชนคือประชาชนวัยแรงงาน								
16. ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สื่อ/หนังสือของชุมชน								
17. ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางของการให้บริการความรู้ทุกรูปแบบที่ประชาชนต้องการ								
ง. กิจกรรมการให้บริการ								
1. กิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดต้องสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย								

แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560								
ส่วนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					ภาพอนาคต		
	5	4	3	2	1	พึงประสงค์	ไม่พึงประสงค์	
2. ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญต่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดกิจกรรมในห้องสมุด								
3. ห้องสมุดประชาชนเน้นการให้บริการเชิงรุก								
4. ห้องสมุดประชาชนจัดกิจกรรมในรูปแบบการเรียนรู้ตามอรรถาธิบายอย่างหลากหลาย สนองตอบความต้องการของผู้รับบริการ สอดรับกับสถานการณ์การเรียนรู้ของประเทศ								
5. การจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชนต้องตระหนักถึงทุกสถานการณ์และจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น								
6. การจัดกิจกรรมตามอรรถาธิบายในห้องสมุดประชาชน จัดโดยพิจารณาความต้องการกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก								
7. กิจกรรมการเรียนรู้ตามอรรถาธิบายเป็นกิจกรรมหลักของห้องสมุดประชาชนในการดึงดูดผู้ใช้บริการ								
8. ห้องสมุดประชาชนมีชีวิตต้องเน้นการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้มีความหลากหลาย อาทิ นิทรรศการ การเสวนา ฯลฯ และมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเป็นประจำ								
9. บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนต้องเป็นผู้จัดเตรียมข้อมูลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอรรถาธิบายทุกรูปแบบ								
10. การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนเป็นการดำเนินการ โดยไม่ให้ผู้เข้ารับบริการรู้ว่ากำลังเรียนรู้								
11. รูปแบบการจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชนขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งไม่ต้องมีสูตรสำเร็จในการดำเนินการ								
12. กิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนต้องเน้นความบันเทิงที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้มากกว่าเน้นการให้ความรู้								

แนวโน้มการพัฒนาารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560								
ส่วนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับการพัฒนาารูปแบบห้องสมุดประชาชนใน สังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					ภาพอนาคต		
	5	4	3	2	1	พึง ประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	
จ. การให้บริการ								
1. ประชาชนสามารถใช้บริการห้องสมุดประชาชนได้ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย								
2. จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการห้องสมุดประชาชน เป็นไปตามจำนวนที่มาตรฐานสมาคมห้องสมุด ประชาชนแห่งประเทศไทยกำหนด								
3. เจ้าหน้าที่ในห้องสมุดประชาชนควรมีความรู้ที่ตรง กับหน้าที่ในการให้บริการ								
4. บรรณารักษ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการ ความรู้ระหว่างชุมชนกับห้องสมุดประชาชน								
5. บรรณารักษ์ต้องรู้จักผู้เข้ารับบริการ และปฏิสัมพันธ์ อันดีกับผู้รับบริการ								
6. บุคลากรในห้องสมุดประชาชนเป็นบุคลากรที่ทำ หน้าที่ผู้อำนวยความสะดวก								
7. เจ้าหน้าที่ห้องสมุดไม่จำเป็นต้องสำเร็จวิชาชีพ บรรณารักษ์								
8. ห้องสมุดประชาชนควรใช้ระบบการบริหารจัดการ โดยใช้ระบบคณะกรรมการ								
9. ห้องสมุดประชาชนใช้ระบบการตลาดในการบริการ จัดการ								
10. ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งมีเว็บไซต์ในการ ให้บริการ								
11. ห้องสมุดประชาชนต้องดำเนินการให้บริการตามที่ มาตรฐานสมาคมห้องสมุดประชาชนแห่งประเทศไทย กำหนด								
12. ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งไม่ควรใช้เกณฑ์ มาตรฐานเดียวกันทุกแห่ง								
13. หนังสือ สื่อต่างๆ ที่อยู่ในห้องสมุดประชาชนมี ความทันสมัย และทันต่อเหตุการณ์								

แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560								
ส่วนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					ภาพอนาคต		
	5	4	3	2	1	พึงประสงค์	ไม่พึงประสงค์	
14. ห้องสมุดประชาชนมีการประชาสัมพันธ์ และมีภาพลักษณ์ใหม่ ออกสู่สายตาประชาชนอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง								
15. ห้องสมุดประชาชนดำเนินการให้บริการตามที่มาตรฐานสมาคมห้องสมุดประชาชนแห่งประเทศไทย กำหนด								
จ. เครือข่าย								
1. ห้องสมุดประชาชนเกื้อหนุนและร่วมมือกับแหล่งการเรียนรู้อื่นในรูปแบบภาคีเครือข่าย								
2. ห้องสมุดประชาชนมีระบบการบริการร่วม และเชื่อมโยงระบบข้อมูลข่าวสารกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ								
3. มีหน่วยงานกลางในการบริหารเครือข่ายห้องสมุดประชาชน								
4. ห้องสมุดประชาชนมีการร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในรูปแบบภาคีเครือข่าย โดยเป็นทั้งผู้จัด ผู้ส่งเสริม และผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานในรูปแบบต่างๆ								
5. ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางจัดทำข้อมูลเครือข่ายชุมชน								
6. บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนมีบทบาทในการจัดการ ประสานเครือข่าย โดยต้องเป็นการเชื่อมประสานความสัมพันธ์กับแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ								
7. ห้องสมุดประชาชนมีเครือข่ายเชื่อมโยงทั่วประเทศ								
8. ห้องสมุดประชาชนเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียน								
9. ห้องสมุดประชาชนมีคณะกรรมการเครือข่ายห้องสมุดประชาชน								
ข. การมีส่วนร่วมของชุมชน								

แนวโน้มการพัฒนาารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560								
ส่วนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับการพัฒนาารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					ภาพอนาคต		
	5	4	3	2	1	พึงประสงค์	ไม่พึงประสงค์	
1. ห้องสมุดประชาชนมีระบบอาสาสมัครห้องสมุดประชาชน								
2. ห้องสมุดประชาชนมีการตอบแทนในรูปแบบต่างๆ ให้กับผู้ให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน								
3. ประชาชน องค์กรท้องถิ่น ชุมชนที่ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในรูปแบบต่างๆ								
4. ผู้รับบริการห้องสมุดประชาชนมีบทบาทในการดำเนินงานในห้องสมุดประชาชนในรูปแบบต่างๆ								
5. ห้องสมุดประชาชนไม่สามารถดำเนินงานในรูปแบบอาสาสมัครได้สำเร็จเพราะเป็นการดำเนินการที่ไม่ยั่งยืน								
6. ห้องสมุดประชาชนต้องดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วม โดยทำให้เกิดสังคมของผู้รับบริการ								
7. รัฐมีมาตรการต่างในการสนับสนุนในองค์กร ภาคส่วนต่างๆ ของสังคมมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน								
ช.งบประมาณ								
1. รัฐสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอย่างพอเพียง								
2. ห้องสมุดประชาชนได้งบประมาณจากแหล่งทุนอื่น นอกเหนือจากงบประมาณจากรัฐ								
3. ห้องสมุดประชาชนมีการระดมทุนจากหน่วยงานอื่นๆ								
4. ห้องสมุดประชาชนมีงบประมาณในการสนับสนุนอาสาสมัครห้องสมุดประชาชน								
5. ห้องสมุดประชาชนได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น								

แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560								
ส่วนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนใน สังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					ภาพอนาคต		
	5	4	3	2	1	พึง ประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	
6. ห้องสมุดประชาชนไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณ จำนวนมากในการจัดกิจกรรมทั้งนี้การดำเนินงานได้ ตั้งอยู่บนฐานรากของนโยบายและความตั้งใจ ดำเนินงานของบุคลากร								
7. งบประมาณห้องสมุดประชาชนได้จากภาษีอากรจาก ท้องถิ่น								
8. ห้องสมุดประชาชนหารายได้ในการดำเนินงานด้วย ตนเองอย่างพอเพียง								
ฉ.การประเมินผล								
1. ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดยผู้รับบริการ								
2. ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดยหน่วยงาน กลาง								
3. ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดย คณะกรรมการสถานศึกษา								
4. ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดยใช้วิธีเชิง ประจักษ์								
5. ห้องสมุดประชาชนต้องกำหนดให้มีมาตรฐานกลาง ในการประเมินผล								
6. ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลตามจุดมุ่งหมาย ของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง								
7. มีคณะกรรมการเพื่อการติดตามประเมินผลการ ดำเนินงานห้องสมุดประชาชน								
8. ห้องสมุดประชาชนเอื้อต่อโอกาสให้ผู้รับบริการได้ แสดงความคิดเห็นต่อห้องสมุดประชาชน								

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเตลพายรอบที่ 2
EDFR รอบที่ 3 และกรอบการสัมภาษณ์
แนวนโยบายพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเดลฟายรอบที่ 2 EDFR รอบที่ 3

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตชงค์ ส นันทนาเนตร
หัวหน้าภาควิชาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระชัย เนตรถนอมศักดิ์
รองคณบดีฝ่ายวิจัยและวิเทศสัมพันธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
3. ดร.อังคณา ตุงคะสมิทธิ
อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
4. อ.เมธา เสรีธนาวงศ์
อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. อ.ไศลทิพย์ จารุภูมิ
อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์
ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ (อดีตผู้อำนวยการสำนักบริหารงาน
การศึกษานอกโรงเรียน)
7. ดร.ดิศกุล เกษมสวัสดิ์
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดชลบุรี
8. นายนิคม ทองพิทักษ์
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
9. นางวิลาวัลย์ ศรศิลป์
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี
10. นายนรา เหล่าวิเชียร
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดเพชรบูรณ์
11. นายวีระกุล อรัณยะนาค
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดนนทบุรี
12. นายปรเมศวร์ สุขมาก
ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้

13. นางสาวสุพัตรา ไทวราภา
หัวหน้าฝ่ายการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้
14. นางอารีรักษ์ พ่วงพานทอง
บรรณารักษ์ 7 ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเพชรบุรี
15. นางสาวสมพิศ ไสภณดิเรกรัตน์
ผู้จัดการร้านหนังสือ
16. นางสาวรศีกา สวยสม
อาจารย์วิชาวุฒวิทย์าลัย ผู้อำนวยการฝ่ายงานเรียนรู้และการผลิต และที่ปรึกษาโครงการละครเพื่อการเรียนรู้
17. นางสาวกิตติมา พฤษวิวัฒนาภัณฑ์
ผู้อำนวยการศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม
18. นางสาวทิพย์วารี วงษ์เจริญธรรม
หัวหน้าบรรณารักษ์แผนกงานบริการ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยรังสิต

สาขาการศึกษาจากระบบโรงเรียน
คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

22 กุมภาพันธ์ 2552

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามวิจัยรอบที่สอง

เรียน ผู้ทรงคุณวุฒิ

ดิฉัน นางสาวอภิรดี กันเดช นิสิตหลักสูตรครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาจากระบบโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังทำวิทยานิพนธ์หัวข้อ “การพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ใน พ.ศ. 2560” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมในสังคมฐานความรู้สำหรับปี พ.ศ. 2560

ดิฉันขอขอบพระคุณท่านที่ได้กรุณาตอบแบบสอบถามงานวิจัยเรื่องนี้ในรอบแรก และสำหรับแบบสอบถามครั้งนี้เป็นการตอบแบบสอบถามในรอบที่สอง ซึ่งเป็นรอบสุดท้ายนี้ ซึ่งรายละเอียดในแบบสอบถามได้จากการประมวลผลข้อมูลในรอบแรกทั้งหมด พร้อมกับนำคำตอบที่ท่านได้ให้ไว้ในรอบแรกบรรจุลงไปในแบบสอบถามด้วย ดังนั้นการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นการขอความกรุณาจากท่านในการยืนยัน หรือเปลี่ยนแปลงคำตอบ เพื่อเป็นการยืนยันความคิดของท่านในเรื่องที่เกี่ยวกับงานวิจัยนี้ อนึ่ง งานวิจัยนี้จะสำเร็จลุล่วงไม่ได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากท่าน ดิฉันหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านอีกครั้ง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามรอบสองขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวอภิรดี กันเดช)

ผู้วิจัย

แบบสอบถามวิจัยอนาคต แบบเดลฟาย รอบที่ 2
แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามเดลฟายรอบสองนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงผลการประมวลความคิดเห็นจากแบบสอบถามเดลฟายรอบแรก เปรียบเทียบกับคำตอบเดิมของท่าน (ที่แสดงด้วยเครื่องหมาย X) และขอท่านกรุณาพิจารณาให้ความเห็นของท่านอีกครั้งหนึ่งว่าจะ “ยืนยัน” หรือ “เปลี่ยนแปลง” คำตอบในรอบนี้ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องตัวเลือกช่องใดช่องหนึ่งใน “โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง”

2. สัญลักษณ์ที่ปรากฏในแบบสอบถามเดลฟายรอบสอง มีความหมายดังนี้

M หมายถึง คำมัชฐาน

หมายถึง ช่วงระดับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่

X หมายถึง ระดับความเห็นของท่านที่ตอบในรอบแรก

3. ผู้วิจัยต้องการทราบความเห็นท่านว่าต้องการยืนยันคำตอบตามเดิมหรือต้องการเปลี่ยนแปลงระดับความคิดเห็น โดยให้ท่านพิจารณาระดับความคิดเห็นของท่านที่แทนด้วยสัญลักษณ์ X และดำเนินการดังนี้

3.1 ในกรณีที่ต้องการยืนยันคำตอบเดิมไม่ต้องทำเครื่องหมายใดๆ ในแบบสอบถาม

3.2 กรณีที่ท่านต้องการเปลี่ยนแปลงระดับความคิดเห็นให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ เพื่อแสดงระดับความคิดเห็นพร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ

แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560						
ส่วนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กบกับการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม ฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					เหตุผลประกอบ (ถ้ามี)
	5	4	3	2	1	
ก. สถานการณ์ด้านสังคม						
1. สังคมไทยเป็นสังคมฐานความรู้		M=4				
2. สังคมฐานความรู้ในอนาคตมีลักษณะเป็น ความรู้ที่ผ่านสื่อออนไลน์		M=4				
3. สังคมไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุ	M=5					
4. ประชาชนและเยาวชนจำนวนมากใช้ เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิงมากกว่าการ ค้นคว้าหาความรู้		M=4				
5. ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม สูง			M=3			
6. ประชาชนตระหนักในสิทธิมนุษยชน		M=4				
7. มีปัญหาชุมชนแออัดในเมืองใหญ่ทำให้ เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการศึกษา 12 ปี				M=2		
8. ประชาชนและเยาวชนมีนิสัยแสวงหาการ เรียนรู้มากขึ้น			M=3			
9. มีปัญหาศีลธรรมในสังคมและมีปริมาณ อาชญากรรมมากขึ้น		M=4				
10. ประชาชนและเยาวชนมีนิสัยก้าวร้าว รุนแรง		M=4				
11. ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่ สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ		M=4				
12. โครงสร้างของสังคมไทยไม่ส่งเสริมให้ เกิดการเรียนรู้			M=3			
ข. สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ						
1. เศรษฐกิจไทยเป็นแบบทุนเสรีนิยม		M=4				

แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560						
ส่วนที่ 1	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					เหตุผลประกอบ (ถ้ามี)
	5	4	3	2	1	
เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม ฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560						
2. ระบบเศรษฐกิจไทยผูกพันกับระบบ เศรษฐกิจโลก		M=3				
3. รายได้ของประชาชนส่วนใหญ่มาจาก ภาคแรงงานอุตสาหกรรม			M=3			
4. เศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยลดช่องว่าง ระหว่างสังคมได้มากขึ้น		M=4				
5. รัฐกระตุ้นให้เกิดภาคผลิตในครัวเรือน มากขึ้น			M=3			
6. ช่องว่างระหว่างชนชั้นกลางกับชนชั้นล่างมี มาก		M=4				
ค. สถานการณ์ด้านการเมืองการปกครอง						
1. ประชาชนสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมือง มากยิ่งขึ้น		M=4				
2. การปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทและ ทวีความสำคัญ		M=4				
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพ และความสามารถในการบริหารปกครอง และการจัดการศึกษา		M=4				
4. นักการเมืองมีความรู้และมีศักยภาพ			M=3			
5. องค์กรชุมชนหรือหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง และมีกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญา สามารถเป็นหลักของสมาชิกในชุมชน		M=4				
6. ผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและ นำเทคโนโลยีมาใช้พัฒนาท้องถิ่น			M=3			
ง. สถานการณ์ด้านการศึกษา						

แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560						
ส่วนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม ฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					เหตุผลประกอบ (ถ้ามี)
	5	4	3	2	1	
1. ประชาชนให้ความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของการแสวงหาความรู้		—	M=3	—		
2. ประชาชนทุกคนมีการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี		M=4	—			
3. การจัดศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นการศึกษาตลอดชีวิต		M=4	—			
4. รูปแบบการศึกษาให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ของเยาวชน		M=4	—			
5. รูปแบบการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ โดยไม่ต้องแสวงหา		—	M=3	—		
6. กระบวนการถ่ายทอดความรู้เปลี่ยนไป โดยเน้นเรื่องSelf Directed Learning มากขึ้น		M=4	—			
7. ประชาชนและเยาวชนต้องการรับการศึกษเพิ่มเติมและสนใจพัฒนาความรู้ในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น		M=4	—			
8. กฎหมาย กฎ ระเบียบต่างๆ ที่ออกโดยรัฐ จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการสร้างโอกาสทางการศึกษาของประชาชน		M=4	—			
9. รัฐกำหนดให้การรักษาอ่านเป็นวาระแห่งชาติ		—	M=3	—		
10. สถานศึกษาถูกลดบทบาทและความสำคัญลง			M=3	—		
11. ประชาชนและเยาวชนให้ความสนใจศึกษาความรู้ด้านเทคโนโลยี		M=3	—			

แนวโน้มการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560						
ส่วนที่ 1 เงื่อนไขและสถานการณ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา กับการพัฒนา รูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม ฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					เหตุผลประกอบ (ถ้ามี)
	5	4	3	2	1	
12. ประชาชนใช้อินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์ 25 คน ต่อประชากร 1,000 คน			M=3			
13. ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ		M=4				
14. การศึกษามุ่งเน้นความสำคัญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี			M=3			
15. ชุมชนมีเวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้และพัฒนาปัญญาของชุมชนเอง		M=4				
16. การศึกษามุ่งเน้นการศึกษาเพื่ออาชีพและการมีงานทำ		M=4				
17. ประชาชนระดับกลางและระดับสูงจะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้มากขึ้น	M=5					
18. แหล่งการเรียนรู้อยู่ใกล้กับประชาชนมากที่สุด		M=4				
19. ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญในทุกชุมชน		M=4				
20. ประชาชนและเยาวชนไทยไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการอ่าน			M=3			
21. ในอนาคตรัฐจะให้ความสำคัญกับห้องสมุดประชาชนมากยิ่งขึ้น			M=3			

ส่วนที่ 2 การพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคมฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560

ส่วนที่ 2 การพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม ฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					เหตุผลประกอบ(ถ้า มี)	
	5	4	3	2	1		
ก.รูปแบบ							
1. รูปแบบทางกายภาพของห้องสมุดประชาชนมีความ หลากหลายตามสภาพที่เป็นอยู่แต่ละพื้นที่		M=4					
2. ห้องสมุดประชาชนมีรูปแบบการให้บริการที่ ทำให้รู้สึกสบาย ผ่อนคลาย เหมือนอยู่ที่บ้าน		M=4					
3. ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญกับการจัด บรรยากาศในการส่งเสริมการอ่านมากขึ้น เช่นการจัด โต๊ะ เก้าอี้ แสงสว่างที่เหมาะสม		M=4					
4. ห้องสมุดประชาชนเน้นรูปแบบการให้บริการแบบ ห้องสมุดเคลื่อนที่เพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด		M=4					
5. รูปแบบห้องสมุดประชาชนเป็นแบบ Mini Library และประสานการดำเนินงานเป็นเครือข่ายเพื่อให้บริการ ได้ทุกชุมชน		M=4					
6. ห้องสมุดประชาชนเป็นอิสระทางโครงสร้างเพื่อ สามารถดำเนินการได้ทุกที่			M=3				
7. ห้องสมุดประชาชนมีการปรับเปลี่ยนชื่อใหม่			M=3				
8. ห้องสมุดประชาชนมีรูปแบบโครงสร้างที่แบ่งเป็น ระดับเพื่อให้สอดคล้องกับระดับของสังคม			M=3				
9. ห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัดและอำเภอมี รูปแบบต่างกัน		M=4					
10. ห้องสมุดประชาชนที่จัดในพื้นที่เขตเมืองมีรูปแบบ หลากหลายในการให้บริการเพื่อรองรับวัตถุประสงค์ที่ นอกเหนือจากการให้บริการด้านการอ่านหนังสือเพียง อย่างเดียว		M=4					
11. ห้องสมุดประชาชนมีรูปแบบโครงสร้างเล็ก กะทัดรัด แต่มีจำนวนมากและกระจายในทุกพื้นที่		M=4					

ส่วนที่ 2 การพัฒนาารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม ฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					เหตุผลประกอบ(ถ้า มี)	
	5	4	3	2	1		
12. ห้องสมุดประชาชนเน้นความทันสมัยและ เทคโนโลยีในการให้บริการเป็นหลัก		M=4 _____					
13. ห้องสมุดประชาชนไม่ควรจัดให้มีมุมอาหารมู กาแฟในห้องสมุด		M=4 _____					
14. รูปแบบทางกายภาพของห้องสมุดประชาชนควร ประยุกต์ให้เข้ากับแต่ละท้องถิ่น		M=4 _____					
15. มีการพัฒนาและปรับปรุงอาคารเก่า หรืออาคารที่ ต้องการอนุรักษ์ให้เป็นสถานที่ดำเนินการห้องสมุด ประชาชน		M=4 _____					
16. อาคารสถานที่สำหรับการจัดตั้งห้องสมุดประชาชน มีสี่ด้าน มีชีวิตชีวาและต้องอยู่บนฐานของความ ประหยัด	M=5 _____						
ข. จุดมุ่งหมาย							
1. ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของ ชุมชน เป็นจุดแลกเปลี่ยนเรียนรู้			M=3 _____				
2. ห้องสมุดประชาชนทำให้เกิดช่องว่างระหว่าง ประชาชนระดับกลางและระดับล่าง			M=3 _____				
3. ห้องสมุดประชาชนเป็นการจัดการศึกษารูปแบบ หนึ่ง		M=4 _____					
4. ห้องสมุดประชาชนเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้การ อ่านเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้		M=4 _____					
5. ห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่ที่ช่วยในการพัฒนา ความรู้และทัศนคติของประชาชน		M=4 _____					
6. ห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่ที่ช่วยให้ประชาชน สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ		M=4 _____					
7. ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางข้อมูลทางคอมพิวเตอร์		M=4 _____					
8. ห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของประชาชนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน			M=3 _____				
9. ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งรวบรวมมรดกทางภูมิ ปัญญา ในรูปของเอกสาร การสัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูล		M=4 _____					
10. ห้องสมุดประชาชนมีการจัดการความรู้ที่ทำให้			M=3 _____				

ส่วนที่ 2 การพัฒนาารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม ฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					เหตุผลประกอบ(ถ้า มี)	
	5	4	3	2	1		
ประชาชนสามารถเข้าถึงความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ได้อย่าง ง่ายและสะดวก							
11. ห้องสมุดประชาชนมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย สามารถสนองตอบวิถีชีวิตประชาชน ได้ทุกรูปแบบ		M=4					
12. จุดมุ่งหมายของห้องสมุดประชาชนคือต้อง สนองตอบนโยบายจากต้นสังกัด		M=4					
ค.หลักการ							
1. ห้องสมุดประชาชนดำเนินการอยู่ภายใต้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น		M=4					
2. ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งเผยแพร่สื่อในรูปแบบ ต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงประชาชน ได้อย่างทั่วถึง		M=4					
3. ห้องสมุดประชาชนเป็นหน่วยงานสังกัดภายใต้ หน่วยงานทางการศึกษา		M=4					
4. ห้องสมุดประชาชนสามารถสนองตอบความ ต้องการด้านการเรียนรู้และก่อประโยชน์จากการเรียนรู้ ของประชาชนได้เร็วที่สุด			M=3				
5. ห้องสมุดประชาชนต้องวิเคราะห์ความต้องการของ ประชาชน/ชุมชนที่ห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่		M=4					
6. ห้องสมุดประชาชนเป็นคลังข่าวสาร และข้อมูล สารสนเทศของชุมชน			M=3				
7. ห้องสมุดประชาชนต้องดำเนินการอย่างเป็น เครือข่ายเพื่อเอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน		M=4					
8. มีกฎหมาย ระเบียบ ที่กำหนดถึงความจำเป็นและการ พัฒนาต่อเนื่องของห้องสมุดประชาชนและแหล่งการ เรียนรู้ต่างๆ		M=4					
9. ห้องสมุดประชาชนได้รับการสนับสนุนและพัฒนา อย่างต่อเนื่อง			M=3				
10. ห้องสมุดประชาชนระบูกุ่มเป้าหมายในการ ให้บริการอย่างชัดเจนเพื่อตั้งเป้าหมายในการให้บริการ		M=4					
11. กลุ่มเป้าหมายของห้องสมุดประชาชนควรขึ้นอยู่กับ ชุมชนที่ห้องสมุดให้บริการ		M=4					

ส่วนที่ 2 การพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม ฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					เหตุผลประกอบ(ถ้า มี)	
	5	4	3	2	1		
12. ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญกับ กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่มากขึ้น		M=4					
13. ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญกับ กลุ่มเป้าหมายผู้ไม่มาใช้บริการ		M=4					
14. มีการนำชุมชนเป็นตัวตั้งในการบริหารจัดการ ห้องสมุดทั้งระบบ			M=3				
15. กลุ่มเป้าหมายหลักของห้องสมุดประชาชนคือ ประชาชนวัยแรงงาน			M=3				
16. ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยน เรียนรู้สื่อ/หนังสือของชุมชน			M=3				
17. ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางของการ ให้บริการความรู้ทุกรูปแบบที่ประชาชนต้องการ			M=3				
ง. กิจกรรมการให้บริการ							
1. กิจกรรมการให้บริการของห้องสมุดต้องสนองตอบ ความต้องการในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย		M=4					
2. ห้องสมุดประชาชนให้ความสำคัญต่อนวัตกรรมและ เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดกิจกรรมในห้องสมุด			M=3				
3. ห้องสมุดประชาชนเน้นการให้บริการเชิงรุก	M=5						
4. ห้องสมุดประชาชนจัดกิจกรรมในรูปแบบการเรียนรู้ ตามอัธยาศัยอย่างหลากหลาย สนองตอบความต้องการ ของผู้รับบริการ สอดรับกับสถานการณ์การเรียนรู้ของ ประเทศ		M=4					
5. การจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชนต้องตระหนัก ถึงทุกสถานการณ์และจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับ สถานการณ์ที่เกิดขึ้น		M=4					
6. การจัดกิจกรรมตามอัธยาศัยในห้องสมุดประชาชน จัดโดยพิจารณาความต้องการกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก		M=4					
7. กิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นกิจกรรมหลัก ของห้องสมุดประชาชนในการดึงดูดผู้ใช้บริการ	M=5						
8. ห้องสมุดประชาชนมีชีวิตต้องเน้นการจัดกิจกรรม ต่างๆ ให้มีความหลากหลาย อาทิ นิทรรศการ การ		M=4					

ส่วนที่ 2 การพัฒนาารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม ฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					เหตุผลประกอบ(ถ้า มี)	
	5	4	3	2	1		
เสวนา ฯลฯ และมีการผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนเป็นประจำ							
9. บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนต้องเป็นผู้จัดเตรียม ข้อมูลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอักษยาศัพท์ รูปแบบ			M=3				
10. การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุด ประชาชนเป็นการดำเนินการ โดยไม่ให้ผู้เข้ารับบริการ รู้ว่ากำลังเรียนรู้			M=3				
11. รูปแบบการจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชน ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของห้องสมุดประชาชนแต่ละ แห่งไม่ต้องมีสูตรสำเร็จในการดำเนินการ		M=4					
12. กิจกรรมการเรียนรู้ในห้องสมุดประชาชนต้องเน้น ความบันเทิงที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้มากกว่าเน้นการให้ ความรู้			M=3				
จ. การให้บริการ							
1. ประชาชนสามารถใช้บริการห้องสมุดประชาชนได้ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย	M=5						
2. จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการห้องสมุดประชาชน เป็นไปตามจำนวนที่มาตรฐานสมาคมห้องสมุด ประชาชนแห่งประเทศไทยกำหนด			M=3				
3. เจ้าหน้าที่ในห้องสมุดประชาชนควรมีความรู้ที่ตรง กับหน้าที่ในการให้บริการ		M=4					
4. บรรณารักษ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการ ความรู้ระหว่างชุมชนกับห้องสมุดประชาชน		M=4					
5. บรรณารักษ์ต้องรู้จักผู้เข้ารับบริการ และปฏิสัมพันธ์ อันดีกับผู้รับบริการ		M=4					
6. บุคลากรในห้องสมุดประชาชนเป็นบุคลากรที่ทำ หน้าที่ผู้อำนวยความสะดวก		M=4					
7. เจ้าหน้าที่ห้องสมุดไม่จำเป็นต้องสำเร็จวิชาชีพ บรรณารักษ์		M=4					
8. ห้องสมุดประชาชนควรใช้ระบบการบริหารจัดการ โดยใช้ระบบคณะกรรมการ		M=4					
9. ห้องสมุดประชาชนใช้ระบบการตลาดในการบริการ		M=4					

ส่วนที่ 2 การพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม ฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					เหตุผลประกอบ(ถ้า มี)	
	5	4	3	2	1		
จัดการ							
10. ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งมีเว็บไซต์ในการให้บริการ		M=4					
11. ห้องสมุดประชาชนต้องดำเนินการให้บริการตามที่มาตรฐานสมาคมห้องสมุดประชาชนแห่งประเทศไทย กำหนด			M=3				
12. ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งไม่ควรใช้เกณฑ์มาตรฐานเดียวกันทุกแห่ง		M=4					
13. หนังสือ สื่อต่างๆ ที่อยู่ในห้องสมุดประชาชนมีความทันสมัย และทันต่อเหตุการณ์		M=4					
14. ห้องสมุดประชาชนมีการประชาสัมพันธ์ และมีภาพลักษณ์ใหม่ออกสู่สายตาประชาชนอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง			M=3				
15. ห้องสมุดประชาชนดำเนินการให้บริการตามที่มาตรฐานสมาคมห้องสมุดประชาชนแห่งประเทศไทย กำหนด			M=3				
ฉ. เครือข่าย							
1. ห้องสมุดประชาชนเกือหนุนและร่วมมือกับแหล่งการเรียนรู้อื่นในรูปแบบภาคีเครือข่าย			M=3				
2. ห้องสมุดประชาชนมีระบบการบริการร่วม และเชื่อมโยงระบบข้อมูลข่าวสารกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ			M=3				
3. มีหน่วยงานกลางในการบริหารเครือข่ายห้องสมุดประชาชน		M=4					
4. ห้องสมุดประชาชนมีการร่วมมือกับหน่วยงานอื่นในรูปแบบภาคีเครือข่ายโดยเป็นทั้งผู้จัด ผู้ส่งเสริม และผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานในรูปแบบต่างๆ			M=3				
5. ห้องสมุดประชาชนเป็นศูนย์กลางจัดทำข้อมูลเครือข่ายชุมชน			M=3				
6. บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนมีบทบาทในการจัดการ ประสานเครือข่าย โดยต้องเป็นการเชื่อม				M=2			

ส่วนที่ 2 การพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม ฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					เหตุผลประกอบ(ถ้า มี)	
	5	4	3	2	1		
ประสานความสัมพันธ์กับแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ							
7. ห้องสมุดประชาชนมีเครือข่ายเชื่อมโยงทั่วประเทศ		M=4					
8. ห้องสมุดประชาชนเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษา ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียน		M=4					
9. ห้องสมุดประชาชนมีคณะกรรมการเครือข่าย ห้องสมุดประชาชน		M=4					
ข.การมีส่วนร่วมของชุมชน							
1. ห้องสมุดประชาชนมีระบบอาสาสมัครห้องสมุด ประชาชน		M=4					
2. ห้องสมุดประชาชนมีการตอบแทนในรูปแบบต่างๆ ให้กับผู้ให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานห้องสมุดประชาชน		M=4					
3. ประชาชน องค์กรท้องถิ่น ชุมชนที่ห้องสมุด ประชาชนตั้งอยู่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุด ประชาชนในรูปแบบต่างๆ		M=4					
4. ผู้รับบริการห้องสมุดประชาชนมีบทบาทในการ ดำเนินงานในห้องสมุดประชาชนในรูปแบบต่างๆ		M=4					
5. ห้องสมุดประชาชนไม่สามารถดำเนินงานใน รูปแบบอาสาสมัครได้สำเร็จเพราะเป็นการดำเนินการที่ ไม่ยั่งยืน				M=2			
6. ห้องสมุดประชาชนต้องดำเนินกิจกรรมการมีส่วน ร่วม โดยทำให้เกิดสังคมของผู้รับบริการ			M=3				
7. รัฐมีมาตรการต่างในการสนับสนุนให้องค์กร ภาค ส่วนต่างๆ ของสังคมมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการ ดำเนินงานห้องสมุดประชาชน			M=3				
ข.งบประมาณ							
1. รัฐสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานห้องสมุด ประชาชนอย่างพอเพียง				M=2			
2. ห้องสมุดประชาชนได้งบประมาณจากแหล่งทุนอื่น นอกเหนือจากงบประมาณจากรัฐ			M=3				
3. ห้องสมุดประชาชนมีการระดมทุนจากหน่วยงาน อื่นๆ		M=4					

ส่วนที่ 2 การพัฒนารูปแบบห้องสมุดประชาชนในสังคม ฐานความรู้ในปี พ.ศ.2560	โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง					เหตุผลประกอบ(ถ้า มี)	
	5	4	3	2	1		
4. ห้องสมุดประชาชนมีงบประมาณในการสนับสนุน อาสาสมัครห้องสมุดประชาชน				M=2			
5. ห้องสมุดประชาชนได้รับการสนับสนุนทรัพยากร ต่างๆ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น		M=4					
6. ห้องสมุดประชาชนไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณ จำนวนมากในการจัดกิจกรรมทั้งนี้การดำเนินงานได้ ตั้งอยู่บนฐานรากของนโยบายและความตั้งใจ ดำเนินงานของบุคลากร			M=3				
7. งบประมาณห้องสมุดประชาชนได้จากภาษีอากรจาก ท้องถิ่น		M=4					
8. ห้องสมุดประชาชนหารายได้ในการดำเนินงานด้วย ตนเองอย่างพอเพียง			M=3				
ณ.การประเมินผล							
1. ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดยผู้รับบริการ		M=4					
2. ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดยหน่วยงาน กลาง		M=4					
3. ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดย คณะกรรมการสถานศึกษา			M=3				
4. ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลโดยใช้วิธีเชิง ประจักษ์			M=3				
5. ห้องสมุดประชาชนต้องกำหนดให้มีมาตรฐานกลาง ในการประเมินผล	M=5						
6. ห้องสมุดประชาชนมีการประเมินผลตามจุดมุ่งหมาย ของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง			M=3				
7. มีคณะกรรมการเพื่อการติดตามประเมินผลการ ดำเนินงานห้องสมุดประชาชน		M=4					
8. ห้องสมุดประชาชนเอื้อต่อโอกาสให้ผู้ใช้บริการ ได้ แสดงความคิดเห็นต่อห้องสมุดประชาชน	M=5						

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก จ
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมประชุม Focus Group

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมประชุม Focus Group

1. นายนิคม ทองพิทักษ์
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. นางวิลาวัลย์ ศรีศิลป์
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี
3. นายปรเมศวร์ สุขมาก
ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้
4. ดร.ดิศกุล เกษมสวัสดิ์
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดชลบุรี
5. นายนรา เหล่าวิเชียร
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดเพชรบูรณ์
6. นายวีระกุล อรัณยะนาค
ผู้อำนวยการสำนักงาน กศน.จังหวัดนนทบุรี
7. นายปราโมทย์ ดั่งอิม
หัวหน้ากลุ่มพัฒนากลยุทธ์และเลขานุการคณะกรรมการ กศน. สำนักงาน กศน.
8. อ.เมธา เสรีธนาวงศ์
อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
9. ผศ.ดร.ธีระชัย เนตรถนอมศักดิ์
อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
10. นางสาวสุพัชรา ไทวราภา
หัวหน้าฝ่ายการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย สถาบันส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้

ภาคผนวก จ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมวัฒนาเจริญ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ดร.ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ
หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงาน กศน.
4. ดร.วิรุพท์ นิลโมจน์
หัวหน้ากลุ่มติดตามประเมินผล และสารสนเทศ สำนักงาน กศน.
5. ดร.ปาน กิมปี
ศึกษานิเทศก์ สำนักงาน กศน.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวอภิรดี กันเดช เกิดเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2513 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาการประถมศึกษา จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ในปีการศึกษา 2534 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการประถมศึกษา จากมหาวิทยาลัยมหิดล คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา ปีการศึกษา 2538 และเข้ารับการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชานโยบายการจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2547

ประวัติการทำงาน เริ่มทำงานกับบริษัทป่าใหญ่ครีเอชั่น ในปี พ.ศ. 2538 - 2542 ในตำแหน่งผู้เขียนบทสารคดีโทรทัศน์ด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กและเยาวชน และเข้ารับราชการเมื่อปี พ.ศ.2542 ในตำแหน่งนักวิชาการการศึกษา 4 สังกัด กลุ่มแผนงาน กรมการศึกษานอกโรงเรียน ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่ง นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ระดับชำนาญการ สังกัด กลุ่มแผนงาน สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย